

Calliotheca

Kincsek
a Magyar Tudományos Akadémia
Könyvtárából

Calliotheca

Kincsek
a Magyar Tudományos Akadémia
Könyvtárából

Magyar Tudományos Akadémia
Könyvtár és Információs Központ

Kossuth Kiadó

2017

A kötet megjelenését a Magyar Tudományos Akadémia támogatta

Összeállította és tervezte • Horányi Károly

Szerkesztette • Krähling Edit

Munkatársak • Boross Klára, Dévényi Kinga, Hay Diana, Kelecsényi Ágnes, Mázi Béla, Tóth Gábor

A bevezetőket írták • Babus Antal, Boross Klára, Dévényi Kinga, Hay Diana, Isztray Simon,
Kelecsényi Ágnes, Monok István, Tóth Gábor

A reprodukciókat készítették • Horányi Károly, Láng Klára

Köszönjük a szerzői jogok tulajdonosainak és örököseinek, hogy hozzájárultak a művek közléséhez • Ascher Tamás,
Buday Zsuzsanna, Csíkszentmihályi Róbert, Havas Gábor, Havas Fanni, Hevesi Katalin, Hevesy Anna, Illyés Mária,
Janet Kitchen, Kónya Kinga, Kovács Péter, Anna Mark, Márton László, Móser Zoltán, Nádasz László, Sajó Tamás,
Szabó Lőrincné Blazovits Éva, Szathmáry Gyöngyi, Ferenczy Család Művészeti Alapítvány

Minden jog fenntartva

© Magyar Tudományos Akadémia Könyvtár és Információs Központ 2017

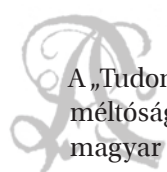
© Kossuth Kiadó 2017

ISBN 978-963-7451-29-4

Lectori salutem!

A „Tudomány Palotája” – az MTA több mint 150 éves, méltóságteljes Székházáról sokan tudják, hogy a magyar tudományosság szimbolikus központja. Itt tartja üléseit az Akadémia legfőbb döntéshozó testülete, a Közgyűlés, de ez az épület ad helyet az akadémiai székfoglaló előadásoknak, a különböző tudományos osztályok tanácskozásainak, tudományos rendezvényeknek is.

Valószínűleg sokkal kevesebben tudják azonban, hogy a Duna partján fekvő neoreneszánsz palota és a hozzá kapcsolódó épülettömb nem csak a szó szoros értelmében vett tudomány otthona. Hajléka a kultúrának is. Őrzője a magyar és az egyetemes művelődéstörténet becses kincseinek. Olyan gyűjteményeknek, amelyek története csaknem az MTA alapításáig nyúlik vissza.

A birtokainak egyévi jövedelmét egy tudós társaság megalapítására felajánló Széchenyi István nemcsak gesztusát már 1826-ban követte Teleki József, az MTA első elnöke is. Adományával, családjá 30 ezer kötetes könyvtárával megvetette az alapját az Akadémia első tudományos intézményének. Az azóta eltelt csaknem két évszázadban számtalan hasonló adománynak köszönhetően több gyűjtemény jött létre, amelyek azóta is folyamatosan bővülnek és gazdagodnak.

Az MTA Könyvtár és Információs Központ így ma már páratlan értékű közgyűjtemények őrzője.

Munkatársainak feladata nem csupán a könyveket, kéziratokat, ősnymtatványokat és más dokumentumokat magában foglaló állomány megóvása, hanem tudományos igényű rendszerezése, művelődéstörténeti jelentőségének meghatározása, a szélesebb összefüggéseket is figyelembe véve.

A Magyar Tudományos Akadémia elnökeként egyik fő célom a tudomány eredményeinek közkinccsé tétele. Ugyanezt szeretném elérni az akadémiai közgyűjtemények legérdekesebb darabjai esetében is. Az azokat gondozó szakemberekkel együttműködve arra törekszem, hogy a maradandó értékeket tisztelő, a kulturális kuriózumokat becsülő közönség minél többet megismerhessen közülük. Ha mód van rá, akkor a talán legmaradandóbb élményt jelentő személyes találkozás keretében.

Minél több kincset bemutatni – e szándék vezette ennek a díszalbumnak a szerzőit és szerkesztőit is. Lehetővé tenni, hogy a köz, vagyis a közösség tulajdonában lévő, de a szakemberek által gondozott gyűjtemények féltve óvott, ezért ritkán látható darabjai legalább egy-egy képen megjelenjenek és gyönyörködtessenek.

Bízom benne, hogy az Akadémia kincseinek így módon méltó köntösbe öltöztetett és bemutatott válogatása tartalmas időtöltést, jó szórakozást nyújt majd az Olvasónak.

Lovász László

a Magyar Tudományos Akadémia elnöke

A Magyar Tudományos Akadémia
Könyvtárának megalapítása

A Magyar Királyság Országgyűlése alsóházi ülésén, 1825. november 2-án gróf Széchenyi István (1791–1860) jelentős felajánlásával adományozások sorát indította el, és ezzel a Magyar Tudományos Akadémia hivatalos megalapítási dátumaként is ezt a napot tartjuk számon. Példáját arisztokraták, köznemesek, polgárok követték. Az erdélyi kormányzó, Teleki József (1790–1855), 1826. március 17-én ajánlotta fel családjá pesti könyvtárát, hogy a Tudós Társaság munkájának háttereként szolgáljon. Az Akadémia és Könyvtára megalapításával egyben egy folyamat is lezárult.¹ Ahogy a Magyar Királyság Országos (Nemzeti) Könyvtárát, Nemzeti Múzeumát, és Erdély nemzeti gyűjteményeit² nem a király, a német-római (1806-tól az osztrák) császár alapította, tehát nem a nemzeti uralkodó, ugyanúgy az Akadémia Könyvtárát sem. Nemzeti uralkodója ezeknek az országoknak 1540-től (Szapolyai János [1487–1540] halálától) nem is volt. Hogy a nemzeti intézmények alapítása megkésett, annak okát jelentős részben e tényben is kereshetjük. Jóllehet a Magyar Királyság nádora, Habsburg József (1776–1847) már a Magyar Tudományos Akadémia megalapításának hónapjában maga

is hozzájárult a tervek megvalósításához, aktív szervezője is lett az eseményeknek, mégis fontos hangsúlyozni, hogy a Magyar Királyság magyar és nem magyar származású értelmisége, polgárai, nemesei, arisztokrata vezetői, az egyházak főpapjai milyen sokat tettek azért, hogy a 19. század első negyedének végére megszülessen az elhatározás a Tudós Társaság létrehozására.³ Az Akadémia és Könyvtára e folyamat eredményeként jött létre.

A nemzeti gyűjtemények megalapítása kapcsán a magyarok – gyakran nosztalgiával említett – példaképe Mátyás király (1458–1490) volt. E gondolatnak egyik legkonkrétabb megfogalmazása Aranka Györgytől (1737–1817) származik: „Azt szokták köz példa beszédben mondani: Meghólt Mátyás király, és elmúlt az hazai vagy nemzeti tudományról való reménységünk. Az a születése felett fennjáró elméjű ritka fejedelem kezdett volt egy királyi bibliotékát állítani fel Nagy Magyarországon, a' prédává lett; ami megmaradt is nintsen egy nemzeti ezt a nevet érdemlő gyűjtemény. Ideje volna már egyszer hozzá kezdeni, és a sok drága mojjal és porral imitt amott küszködő darabokat, melyek hazánknak mintegy megannyi

1. Berlász Jenő – Sz. Németh Mária: *Az Akadémiai Könyvtár múltja és jelene*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1956 (A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárának kiadványai, 2).
► 2. Batthyány Ignác (1741–1798), Erdély római katolikus püspöke 1798-ban tette nyilvánossá könyvtári és múzeumi gyűjteményeit Gyulafehérvárra; 1802-ben Erdély kormányzója, a kálvinista Teleki Sámuel (1739–1822) marosvásárhelyi könyvtárát és múzeumát ajánlotta fel közös használatra; utódja a kormányzói székben, a lutheránus Samuel von

Brukenthal (1721–1803) hasonlóan tett Nagyszebenben felépített kastélyával, benne könyvtárával és más múzeumi gyűjteményeivel. ► 3. A megalapítást megelőző folyamatban a Magyar Királyság sokféle származású értelmisége „országos” intézményekben gondolkodott. 1802-ben gróf Széchenyi Ferenc (1754–1820) még *Bibliotheca Regnicolaris* alapított (a mai Nemzeti Könyvtár, Országos Széchényi Könyvtár), fia már kifejezetten a magyar nyelv és magyar tudomány ápolására tette felajánlását.

sareo-Regiae, et Excelsorum Procerum contrarius obtendi possit, malunt, ut integer Sphi huius 22. in quaestione vertens contextus emanat, quum alioquin relate ad alteram quoque illius partem priori suae opinioni porro insistant.

LXXXIII-dik SZÁM LXXVII-dik ÜLÉSBEN

Nyilatkoztatása Gróf Teleki Jósefnek, a' fel állittandó Magyar Nemzeti Tudományos Intézet számára ajánlott Könyv-Tára eránt.

Nro. LXXXIII. IN SESSIONE LXXVII.

Declaratio Comitis Josephi Teleki, pro erigendo Hungarico-Nationali Literario Instituto, Bibliothecam suam offerentis.

Die 17. Martii. 1826.

Ad Serenissimum Caesareo-Regium Haereditarium Principem, Archi-Ducem Austriae, et Regni Palatinum, Excelsos Proceres, et Inclytos Status et Ordines Regni Diaetaliter congregatos humillima Declaratio Josephi Comitis Teleki, nomine etiam Cointeressatorum. —

Serenissime Caesareo-Regie Haereditarie Princeps, Archi-Dux Austriae et Regni Hungariae Palatine! Excelsi Proceres, Inclyti Status et Ordines!

Ut Societas Erudita ad promovendam Linguae Nationalis et per hanc scientiarum culturam erigenda, et juxta Planum per specialem Regnicolarem Deputationem (2)

C. LADISLAUS TELEKI

Vive Deo Patriae et Litteris.

A Teleki-könyvtár egyik gyarapítójának, a tudós társaság gondolatát ápoló Teleki Lászlónak (1764–1821) arcképe és ex librise

Teleki József felajánlása
a Magyar Ország
Gyűlésének Írásai első
kötetében (1825–1826).
Részlet

Aranka György
munkájának címlapja

elásott kincsei, az haza hasznára napfényre hozni, s egybe gyűjteni, magyar és más közönséges bibliotéjkát állítani.⁴

A Magyar Királyság és Erdély könyvtártörténetében megtalálhatóak az előzményei az MTA Könyvtárának mint tudományos szakkönyvtárnak. Ennek tarthatjuk akár a 15. század elején, Lőcsén létrejött első teológiai szakgyűjteményt (*Bibliotheca Fraternalitatis plebanorum XXIV civitatum regalium Terrae Scepusiensis*),⁵ és bizonyos tekintetben Mátyás király udvari könyvtárát, a *Bibliotheca Corvinianá*t is.⁶

A felsőoktatási könyvtárak mint tudós közösségek könyvtárai sokáig hasonlóan mostoha helyzetben voltak, mint a Tudós Társaság ügye. Ettől függetlenül a Magyar Királyságban,

de Erdélyben is több egyetemalapítási kísérletről tudunk,⁷ mire az első, alapításától fogva megszakítás nélkül működő *universitas* létrejött (1635, Nagyszombat – Buda-Pest). Emellett a nagyobb gimnáziumok, kollégiumok, jogakadémiák, papképző szemináriumok is jelentős tudományos könyvtárakat hoztak létre.⁸

A 16. századtól több „tudós kör”-ről vagy olvasótársaságról tudunk, amelyek közös tudományos tevékenységük segítéséhez közös könyvtárat alakítottak ki, vagy legalább egy-egy nagyobb magángyűjtemény tulajdonosánál találkoztak, megvitattak filológiai vagy más tudományos problémákat. A legismertebbek voltak az *Academia Istropolitana*, majd az úgynevezett „Pozsonyi Tudós Társaság”, amely

4. Aranka György: *Egy magyar Nyelv-mivelő Társaságnak szükségessége*, idézi Kókay György: *Nemzeti könyvtárunk megalapításának visszhangja a korabeli sajtóban* = Kókay György: *Könyv, sajtó és irodalom a felvilágosodás korában*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1983, 191. ▶ 5. Eva Selecká-Márza: *A középkori lőcsei könyvtár*, Szeged, Scriptum, 1997 (Olvasmánytörténeti dolgozatok, 7); András Vizkelety: *Die Fraternalitas XXIV plebanorum civitatum regalium in Oberungarn und der Handschriftenbestand Zipser Pfarrebibliotheken = Pfarreien im Mittelalter, Deutschland, Polen, Tschechien und Ungarn im Vergleich*, hrsg. von Nathalie Kruppa, Göttingen, Vandenhoeck & Ruprecht, 2008, 327–338. ▶ 6. Csaba Csapodi: *The Corvinian Library: History and Stock*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1973 (Studia

Humanitatis, 1); *Bibliotheca Corviniana, La bibliothèque du roi Mathias Corvin de Hongrie*, comp. par Csaba Csapodi – Klára Csapodi-Gárdonyi, Budapest, Corvina, Helikon, 1982; *Matthias Corvin, les bibliothèques princières et la genèse de l'état moderne*, publié par Jean-François Maillard – István Monok – Donatella Nebbiai, Budapest, OSZK, 2009 (Supplementum Corvinianum, II). ▶ 7. *Hat évszázad magyar egyetemei és főiskolái*, szerk. Szögi László, Budapest, MKM, 1994; Pálfi József: *Református felsőoktatás Erdélyben*, Kolozsvár, EME, 2009. ▶ 8. Csapodi Csaba – Tóth András – Vértessy Miklós: *Magyar könyvtártörténet*, Budapest, Gondolat Kiadó, 1987; Madas Edit – Monok István: *A könyvkultúra Magyarországon a kezdetektől 1800-ig*, Budapest, Balassi Kiadó, 2003.

Bécsről Pozsonyba át Németújvárig tudott egy asztalhoz ültetni tudós hajlamú arisztokratákat, katolikus és protestáns papokat, illetve nagy tekintélyű, nemzetközi hírnévű tudósokat (például Carolus Clusius [1526–1609], Nicasius Eleutherius [1535–1577], vagy éppen Zsámboky Jánost [Johannes Sambucus, 1531–1584]).⁹ Nem kevésbé fontos a Soproni Tudós Társaság, amelyet a 17. század elején a város polgármestere, Christoph Lackner (1571–1631) szervezett,¹⁰ és mindenképpen meg kell említeni azokat a kisebb olvasóköreket, amelyek nyomait egy sajátos könyvbejegyzés-típus („... et amicorum”) örökítette meg számunkra.¹¹

A 17. század második felében és a 18. század elején megalakuló tudományos akadémiák (London, Párizs, Berlin, Szentpétervár) egy-egy magyar tudóst is tagjaik sorába fogadtak. Részben ennek is köszönhető, hogy a 18. században többen is kísérletet tettek egy Magyar Tudós Társaság megalapítására. A legjelentősebbeknek a század elején Bél Mátyás (1684–1749), majd a század második felében Bessenyei György (1747–1811) tervezetei mondhatóak. A kérdés 1791-ben már az országgyűlés elé is jutott, de 1825 végéig konkrét előrelépés nem történt.

A megalapítandó tudós társaság céljai között a tudományos élet intézményes kereteinek biztosítása mellett ekkor már a magyar

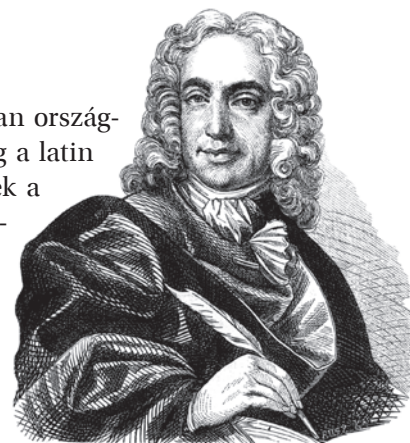
nyelv ápolása is szerepelt. Egy olyan országban, ahol a hivatalos nyelv 1844-ig a latin volt, különös jelentősége volt ennek a szempontnak.¹² A közös nyelvhasználat viszont számos olyan ellentétet, feszültséget elfedett, amelyek a nemzeti nyelv felé fordulással felszínre kerültek, így a Magyar Tudományos Akadémia megalapítása után sorra alakultak a Magyar Királyságban élő népek kulturális szervezetei.¹³ Ezek váltak az első világháború után újonnan létrejövő államok nemzeti intézményeinek alapjává.

A Magyar Tudós Társaság létrehozását szorgalmazó nemesek, értelmiségiek maguk is könyvgyűjtők voltak, és azt sem tartjuk véletlennek, hogy szinte mindannyiuk magánkönyvtára a tulajdonos adományaként valamelyik közgyűjteményt gazdagította: a saját maguk vezette iskoláét, a pesti Egyetemi Könyvtárat,¹⁴ a Nemzeti Könyvtárat,¹⁵ majd az 1826-ban alapított Akadémiai Könyvtárat.¹⁶ Az írott kulturális hagyomány megőrzése és tudományos szintű feltárása tehát alapítástól kezdődően a könyvtárak feladata volt. Széchényi Ferenc is ezért tért ki erre a kérdésre az alapítólevélben, még a könyvtári személyzet iskolai felkészültségének mértékét is meghatározva.

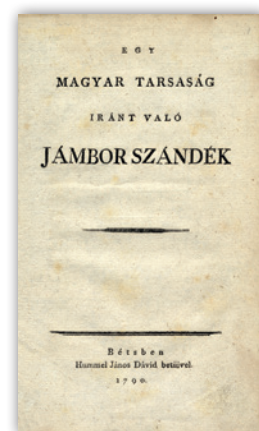
Monok István

9. Boross Klára: *A pozsonyi humanista kör könyvei az Egyetemi Könyvtár antikva-gyűjteményében*, Budapest, ELTE EK, 2007 (Az Egyetemi Könyvtár évkönyvei XIII) 157–186; István Monok: *Scholars' libraries in Hungary in the sixteenth and seventeenth centuries: reconstructions based on owner's mark research = Virtual visit to lost libraries: reconstruction of and access to dispersed collections*, Papers presented on 5 November 2010 at the CERL Seminar hosted by the Royal Library of Denmark, Copenhagen, ed. by Ivan Boserup, David J. Shaw, London, CERL, 2011 (CERL Papers, XI), 57–69. ► 10. Kovács József László: *Lackner Kristóf és kora, 1571–1631*, Sopron, 2004. ► 11. Monok István: „Ex libris Nicolai Bethlen et amicorum”: Az „et amicorum” bejegyzésről és a közös könyvhasználatról = *Humanizmus és gratuláció. Szolgáltatásokat ajánlom a 60 éves Jankovics Józsefnek*, szerk. Császtray Tünde, Nyerges Judit, Budapest, Balassi Kiadó, 2009, 266–276. ► 12. Monok István: *Az intézményi könyvtárak szerepe a nemzeti kulturális identitás kialakulásában Magyarországon a 18. században = Médiumok, történetek, használatok*:

Ünnepi tanulmánykötet a 60 éves Szajbély Mihály tiszteletére, szerk. Pusztai Bertalan, Szeged, SZTE BTK, 2012, 75–92. ► 13. A Magyar Tudományos Akadémia megalapítását követően a nem magyar nemzetiségű értelmiség és nemesség sorra alapította saját, „nemzeti” kulturális szövetségeit: *Matica Srpska* (1826), *Matica Hrvatska* (1842), *ASTRA (Asociația Transilvană pentru Literatură Română și Cultura Poporului Român, 1861)*, *Matica Slovenská* (1863). ► 14. Tóth András – Vértessy Miklós: *Az Egyetemi Könyvtár története, 1561–1944*, Budapest, ELTE, 1982. ► 15. Berlász Jenő: *Az Országos Széchényi Könyvtár története, 1802–1867*, Budapest, OSZK, 1981; Monok István: *Cara patria ac publica utilitas: Széchényi Ferenc könyvtáralapítása*, *Századok*, 138(2004), 739–748. ► 16. *Örökségünk, élő múltunk: Gyűjtemények a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárában*, szerk. Fekete Géza, Budapest, MTA, 2001 (A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárának közleményei – Publicationes Bibliothecae Academiae Scientiarum Hungaricae, 37[112]).

Bél Mátyás

Bessenyei György
Bessenyei György

Bessenyei György
munkájának címlapja
és aláírása

Gróf Teleki József, 1836. Barabás Miklós olajfestménye

Kézirattár

Az MTA KIK Kézirattára gyűjteményének alapját a könyvtáralapító Teleki József családi könyvtárának 600 kötetnyi kézírata vetette meg 1826-ban.

A Kézirattár 1861-ben vált önálló szervezeti egységgé. Első vezetője Rómer Flóris (1815–1889) régész, művészettörténész, Benedek-rendi szerzetes, az MTA rendes tagja volt.

Az 1825-ben alapított Magyar Tudós Társaság a magyar nyelv ápolása céljából alakult meg. Rendszabásainak első pontja kimondja: „A Magyar Tudós Társaságnak egyedül csak az van téve céljává, hogy munkálkodása által hazánkban a tudományok és szép művészségek honi nyelven műveltessenek.” A magyar nyelv ügye ekkor nem csupán nyelvészeti, tudományos kérdés volt, hanem politikai is, a nemzeti függetlenségért vívott harc eszköze. Ebből a megfontolásból született határozat a magyar nyelv grammatikájának és nagyszótárának elkészítésére. „Minthogy lappangó régi kézíratainkban sok kincse rejtezik nyelvünknek”, az Akadémia már az 1832-es harmadik nagygyűlésen – mindössze egy évvel az első, 1831. február 14-i nagygyűlés után – elrendelte a régi magyar kéziratok összegyűjtését, lemásolását. 1838-ban Döbrentei Gábornak, az Akadémia első titoknokának szerkesztésében már meg is jelent a *Régi Magyar Nyelvmélekek* című könyvsorozat első kötete. (A korszakhatárt 1550-nél húzták meg, az ennél korábban keletkezett dokumentumok kerültek a kötetekbe.) A gyűjtés és a sorozat

munkálatai során, a hazafiúi lelkesedésnek hála, a gyűjteményünkben található kilenc magyar kódex közül nyolcat ajándékba kapott az Akadémia. Ez szolgált alapjául a legrégebbi, *Magyar Codexek* elnevezésű gyűjteményrészünknek, amelyben ma 84 tétel található. A nyelvmélekeken kívül a 18. század végéig írott kéziratok is ide tartoznak. Most csak hármat említünk meg közülük. Leggazdagabban illusztrált kódexünk a nagyalakú, 600 lapos *Érsekújvári kódex*, melyet a Margitszigeten másoltak Domonkos-rendi apácák a mohácsi csata idején. A *Czech-kódex*, amely Kinizsi Pál felesége, Magyar Benigna számára 1513-ban, a nagyvázsonyi pálos kolostorban készült imádságos könyv, gazdagon díszített iniciáléival hívja fel magára a figyelmet.

A Kézirattár legrajtélyesebb darabja a *Rohonci kódex*. Ez a papírkódex a ma Ausztriában található Rohoncról (Rechnitz, Burgenland), a Batthyányak kastélyának könyvtárából került a gyűjteménybe 1838-ban. Nem tudjuk, hogy milyen nyelven, ki, mikor és hol írta. Az ismeretlen íráson kívül 57, többnyire bibliai témájú tollrajz is található benne. Sokan hamisítványnak vélik. Ezt látszik alátámasztani, hogy a természetes nyelvek ábécéi általában hozzátölgleg 40 betűből állnak, ellenben a *Rohonci kódex* valamivel több, mint 100 jelet használ. Ha hamisítvány is, gondos hamisítvány, 16. századi velencei papírt használtak fel hozzá. Megfejtésével számosan próbálkoztak, nyelvet mondták már ősmagyarnak, dáknak, ősi

A bourges-i órás-
könyv egy lapszéli
díszítése

Az egykori Széchenyi
Múzeum

védikusnak is, de ezek közül a föltevések közül egy sem állta ki a bizonyítás próbáját.

Kódexeink másik csoportja a *Latin Codexek*, amely 108 darabból áll. (Ide került kisszámú görög kódextöredékünk is.) Ezek elsősorban ajándékozás révén kerültek gyűjteményünkbe. A legnagyobb gyarapodás gróf Vigyázó Ferencnek köszönhető, aki 1928-ban a Magyar Tudományos Akadémiára hagyta egész vagyonát, vele együtt 17000 kötetes bibliofil könyvtárát, amelyben 73 kódex is volt, köztük több gazdagon díszített óráskönyv.

Latin kódexeink legnevezetesebb darabja Ludovicus Carbo itáliai humanista *De divi Mathiae regis laudibus* című műve, amelyet az alapító Teleki József vásárolt meg a Tudós Társaságnak 1840-ben, és amely bizonyítottan Mátyás király Corvina könyvtárában volt. Ezt a pergamenkódexet 1473 és 1475 között másolták Ferrarában, tehát éppen akkoriban, amikor Hess András Budán nyomdát állított fel, és kinyomtatta a *Chronica Hungarorum*ot. Szakemberek körében ma is vita tárgya, hogy Konrad Kyesser *Bellifortis* kódextöredéke vajon valódi corvina-e. Ezt a szimbolikus bolygóábrázolásokat – köztük Zsigmond király lovas alakját – megjelenítő nyolc papírkódexlapot Vámbéry Ármin az isztambuli Eszki szeráj könyvtárából hozta el a török szultán

engedélyével, és 1893-ban a Magyar Tudományos Akadémiának ajándékozta.

Szépségük, gazdag illusztráltságuk okán kell megemlíteni Pulszky Ferenc régésznek, politikusnak, a Nemzeti Múzeum igazgatójának ajándékait 1867-ből: egy 13. századi franciaországi bibliát és két gazdagon illuminált franciaországi óráskönyvet, melyek egyike a 1400 táján, a *Horarium Biturigense* (bourges-i óráskönyv) pedig 1485 körül Jean Colombe műhelyében készült.

Ebben a gyűjteményrészben található a Kézirattár legrégibb műtárgya, a verespataki tábla (római szerződéstáblának is szokták nevezni). A ma Románia területén található településen (jelenlegi neve Roșia Montană) már a rómaiak korában is bányák üzemeltek, s a 2. századból való, itt előkerült 1800 éves kis fatáblán latin nyelvű szerződés olvasható.

Gyűjteményünk egyik gyöngyszeme ifj. Pápai Páriz Ferenc (1687–1740) erdélyi orvos *Album Amicorum*a (emlékkönyve), amelybe másfél évtizedes nyugat-európai peregrinációja (1711–1726) során kortársai számos nyelven jegyezték be gondolataikat, jókívánságait. A kiválóságok közül kiemelkedik Isaac Newton, a modern fizika atyja, és Edmond Halley angol csillagász, matematikus.

A felvilágosodás korából legértékesebb irodalmi hagyatékaink Csokonai Vitéz Mihályé – benne a *Szerelemdal a tsikóbőrös kulatshoz* című híres verssel –, Kazinczy Ferencé és Berzsenyi Dánielé. A széphalmi mester életművének szinte minden fontosabb darabja és levelezésének számottevő hányada a Kézirattárban található, a niklai remete verskéziratai közül *A magyarokhoz* és *A közelítő tél* a legismertebbek.

Széchenyi István, a Magyar Tudós Társaság alapítója kéziratos hagyatékát végrendeletileg titkárára, Tasner Antalra hagyta. Az ő családjától vásárolta meg 1875-ben az Akadémia. Ezt a gyűjteményt egészítették ki Széchenyi Béla ajándékai, és alakult ki a Széchenyi-gyűjtemény törzse. Az alapító iránti tisztelet jeleként 1905. november 3-án nyílt meg az Akadémia palotájában a Széchenyi Múzeum, amely egyszerre volt emlék- és kutatóhely. A 2. világháborúban, Budapest ostroma során a Széchenyi Múzeum súlyos károkat szenvedett, s bár helyreállítását megkezdték, meg már nem nyitották. Az MTA 1949-es átszervezése után, 1952-ben a műtárgyakat az Akadémia palotájának helyiségeiben helyezték el, a festmények és metszetek egy része az Akadémiai Könyvtárba, a kéziratos hagyaték pedig a Kézirattárba került. Egyebek között olyan ismert művek is, mint a *Hitelek*, a *Világnak* és a *Stádiumnak* az autográfja.

Vörösmarty Mihály szoros szálakkal kötődött Széchenyihez is, és az Akadémiához is. Sorsuk abban is közös volt, hogy az ő kéziratos hagyatékát is külön kezelte az Akadémia. A Vörösmarty-szoba megnyitására ünnepélyes keretek között 1927. június 20-án került sor. Számos halhatatlan mű eredeti kézírata volt kiállítva: a *Szózat*, a *merengőhöz*, az *Előszó*, az *emberek*, a *vén cigány*, a *Csongor és Tünde*, a *Gondolatok a könyvtárban*.

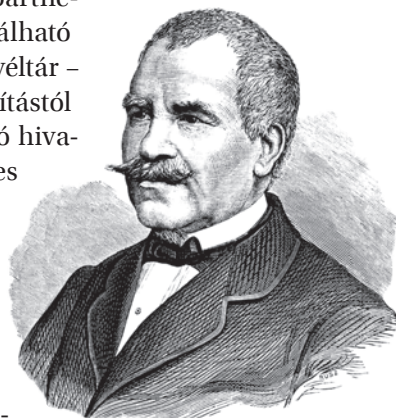
Az utóbbi nagy gondolati költeményt az Akadémiai Könyvtárnak a mai Petőfi Sándor utcában, a Trattner-Károlyi-házban történt megnyitása alkalmából, 1844. december 23-án vetette papírra a költő. A 2. világháború idején

a Vörösmarty-szobát kisebb találat érte, de a kéziratokat már ezt megelőzően biztonságos helyre menekítették. 1945 után a Vörösmarty-szobát nem nyitották meg újra, az MTA átszervezése óta a kéziratgyűjteményt és a relikviák egy részét a Kézirattár őrzi.

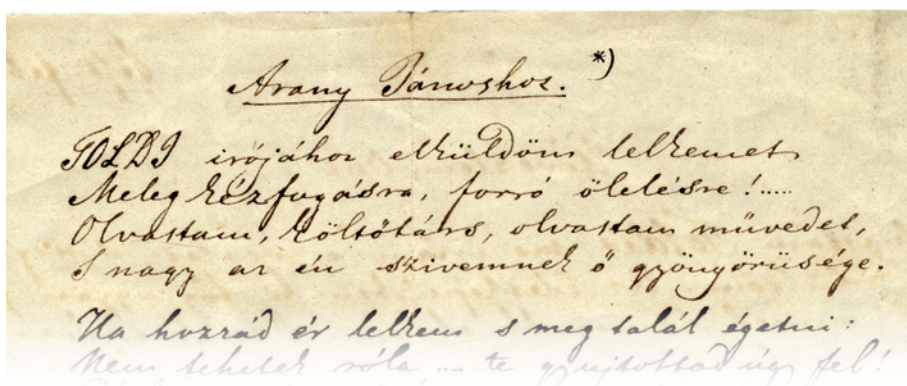
Széchenyi legnagyobb politikai vitapartnertől, Kossuth Lajostól is sok kézirat található a gyűjteményben. A Régi Akadémiai Levéltár – az Akadémia 1825–1949 közötti, az alapítástól az átszervezésig terjedő időszakot átfogó hivatalos iratainak gyűjteménye – különleges darabja az az ajánlás, amelyben báró Wesselényi Miklós levelező tagnak ajánlja Kossuth Lajost.

Toldy Ferencnek, Vörösmarty egyik legközelebbi barátjának, az Akadémia második titoknokának, a kor irodalom-szervezőjének óriási levelezése bepillantást enged a reformkor szinte teljes kulturális életébe.

1865 és 1879 között Arany János töltötte be az MTA titkárának, majd főtítkárának nehéz tisztét. Petőfivel folytatott levelezése az 1952-ben megszüntetett Kisfaludy Társaság irataival került gyűjteményünkbe. Külön meg kell említeni Petőfi 1847. február 4-én kelt levelét, amelyben a *Toldi*hoz gratulál: *TOLDI írójához elküldöm lelkemet / Meleg kézfogásra, forró ölelésre!...* Arany János *Kapcsos könyve*

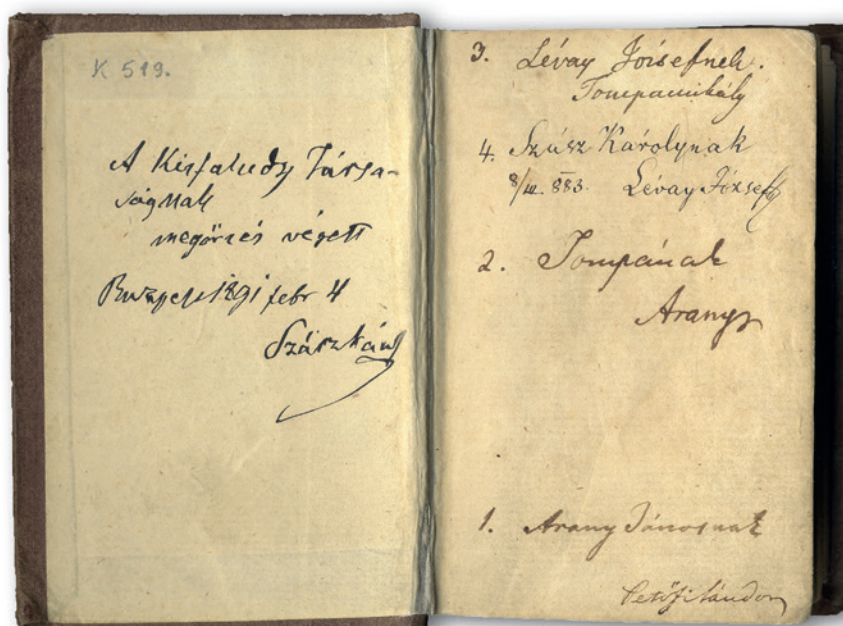
Toldy Ferenc. Rusz Károly metszete

hosszú utat járt be, míg végül 1953-ban, ugyancsak a Kisfaludy Társaság iratállományával a Kézirattárba került. Arany ismertebb művei közül nem maradhat említés nélkül a *walesi bárdok* (1857).

Petőfi Aranyt üdvözlő versének részlete

A Kisfaludy Társaság
kapta ajándékkul
az ún. „vándor”
Béranger-kötetet,
amelyet először Petőfi
ajándékozott Aranyinak.
A kis könyv további
tulajdonosairól
a bejegyzések vallanak

ŒUVRES COMPLÈTES
DE
P. J. DE BÉRANGER

NOUVELLE ÉDITION
FORMAT ELZÉVIRIEN

PARIS
FERROTIN, LIBRAIRE
ÉDITEUR DE LA MÉTHODE WILHEM
41, RUE FONTAINE-MOLLIÈRE.
1844

18

A Kisfaludy Társaság szobája. Ellinger Ede felvétele

Arany János egykori főtitkári lakásának emlékei

Arany János és családja 1867-ben költözött be az Akadémia palotájába, a főtitkári lakásba, amelynek része volt a Kézirattár mostani egyik szobája is. Az épségben megmaradt cserép-kályha és fotel emlékeztet nagy költőnkre.

Jókai Mór 1843-ban küldte be az Akadémia drámapályázatára az 1526-os mohácsi vész előtti években baljós szerepet játszott Fortunatus (Szerencsés) Imréről szóló drámáját, *A zsidó fiút*. E korai, művészi értékeit tekintve nem számottevő műnek a kéziratát nem csupán azért tartjuk nagy becsben, mert Jókai a szerzője. A 19. században az irodalmi pályázatok beadásakor az volt a szabály, hogy a részrehajlást elkerülendő nem a szerző, hanem idegen kéz kellett, hogy lemásolja a pályaművet. Amikor Kecskeméten Jókai a darabon dolgozott, vándorszínész társulat érkezett a városba, és Jókai úgy kívánt segíteni az egyik nincstelen színészen, hogy megkérte, másolja le művét. Ez a szegény színész Petőfi Sándor volt, akivel az 1841/42-es tanévben a Pápai Református Kollégiumban kötött barátságot a nagy mesemondó. Petőfi gyöngybetűivel lemásolta a drámát, de önérzetes ember lévén, barátjától nem fogadott el érte semmit.

Ezen a pályázaton egy másik munka is dicséretben részesült, a *Csák végnapjai*. Szerzőjét, Madách Imrét azonban nem e szerény

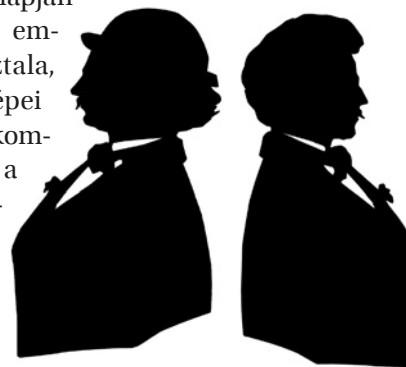
munkájáért tartja számon a magyar irodalomtörténet, hanem a világ nyolcvan nyelvére lefordított filozofikus drámai költeményéért, *Az ember tragédiájáért*. A *Tragédia* eredeti kézírata már önmagában is felbecsülhetetlen érték, amit még tovább növelnek a szöveget gondozó Arany János saját kezű javításai, javaslatai.

Mikszáth Kálmánnak, a következő írónemzedék kimagasló képviselőjének, az Akadémia tiszteleti tagjának szintén külön emlékszobája volt az Akadémia palotájában, amely 1914. január 16-án – az író születésnapján – nyílt meg. Mikszáth számos emléktárgya, relikviája, íróasztala, karosszéke, kézíratai, fényképei voltak itt megtekinthetők. A kommunista hatalomátvétel után a Mikszáth-szoba is a többi különgyűjtemény sorsára jutott – megszüntették. 1950-ben a kéziratokat és az emléktárgyak egy részét átadták az Akadémiai Könyvtárnak.

A huszadik századi irodalmi hagyatékok közül elsőként az Ady Endre-gyűjteményt kell említeni, benne a Léda-szerelmet lezáró *Elbocsátó, szép üzenet* ceruzával írott autográfjával, és a költő szeretett, széttépett bibliájának borítójával. Kosztolányi Dezsőnek, Szabó Lőrincnek, Pilinszky Jánosnak és Veres Péternek majdnem teljes hagyatéka gazdagítja a Kézirattárat, de Babits Mihály egyik gondolatilag legmélyebb versének, az *Esti kérdésnek* a kézírata is gyűjteményünkben található. Móricz Zsigmondtól főként leveleket őrzünk.

Egészen páratlan darab Radnóti Miklós *Bori notesze*, amely az abdai tömegsír exhumálásakor, 1946 júniusának végén került elő a mártírhalt költő kabátzsebéből. Gyarmati Fanni, a költő özvegye 2008-ban ajándékozta férje teljes hagyatékát a Kézirattárnak.

Tamkó Sirató Károly költő, műfordító hagyatékával az európai avantgárd számos művészenek autográfja, műve került a gyűjteménybe, köztük Joan Miró és Max Bill levelei. Egyedülálló a *Dimenzionista manifesztum* (*La dimensionisme*) első gépiratos példánya, amelyet

Mikszáth Kálmánról készült árnyképek. Karel Klíč alkotásai

Elischer Boldizsár.
Balló Ede festményének
részlete

Kandinszkij, Arp, Marcel Duchamp, Delaunay, Miró, Moholy-Nagy László látott el kézzel.

Illyés Gyula hagyatéka azért különleges, mert 2013-ban a kéziratokkal együtt a költő szinte teljes könyvtára, valamint fotók, hangzó- és videóanyagok is a gyűjteményünkbe kerültek. Ez a legteljesebb irodalmi hagyatékunk.

A Kézirattár állományának túlnyomó része – érthető módon – magyar vonatkozású, de szép számban vannak benne értékes idegen nyelvű dokumentumok is. Itt van a világ negyedik legnagyobb Goethe-gyűjteménye, az úgynevezett

Elischer Boldizsár-féle gyűjtemény, amelyet az 1896 májusában megnyílt Goethe-szobában helyeztek el. 40 db Goethe-autográf vagy teljes egészében a német génusz kezétől származik, vagy az aláírásával látta el őket. A gyűjtemény része Goethe három eredeti rajza, valamint nagyszámú nyomtatvány, köztük Goethe összes munkáinak húszféle kiadása és bőséges szakirodalom is. Elischer Boldizsár gyűjtötte Goethe kortársainak a kézirateit is, egyebek között megvásárolta Beethoven egy autográf kottáját is. Az MTA 1949-es átszervezése során a Goethe-szobát is felszámolták, az emlékszoba anyaga pedig az Akadémiai Könyvtár Kézirattárába került.

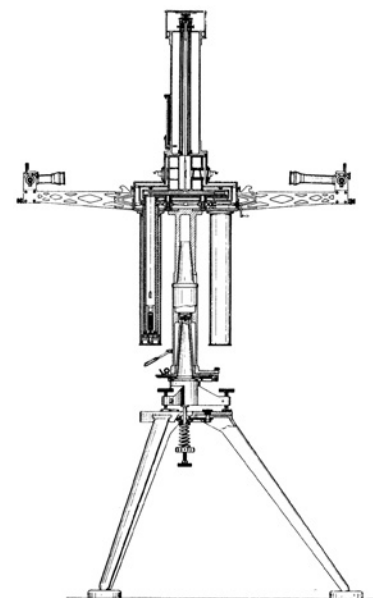
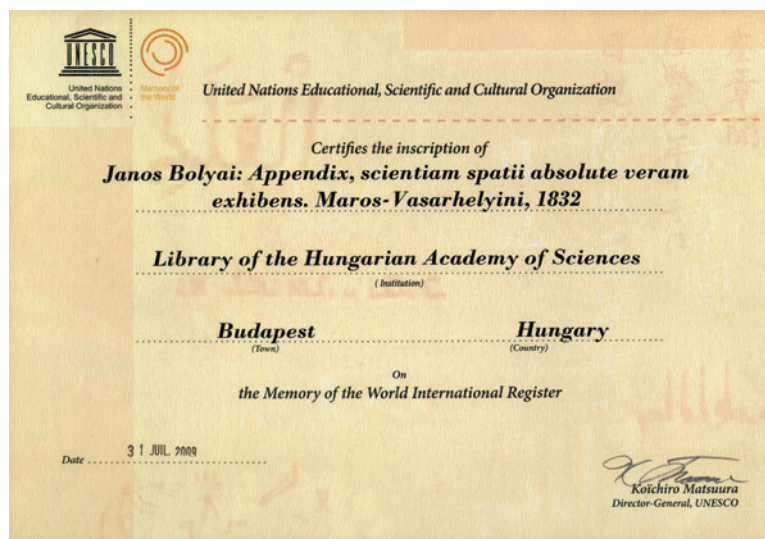
Az írói hagyatékok után a tudóshagyatékokról is szólni kell. Bolyai Jánostól, a nemeuklideszi geometria felfedezőjétől számos kéziratot őrzünk, a legértékesebb korszakalkotó művének, az 1831-ben megjelent *Appendix* első kiadásának a példánya, amelynek két címlapterve is van. Az egyik édesapja, Bolyai Farkas kezétől származik, a másik pedig magától Bolyai Jánostól, csakúgy, mint a lapszéli jegyzetek, javítások és a geometriai ábrák. Az *Appendix* e példánya 2009-ben felkerült az UNESCO Világemlékezet listájára.

Eötvös Loránd 1889 és 1905 között töltötte be az Akadémia elnöki tisztét; hagyatékának

A Goethe-szoba.
Ellinger Ede felvétele

Az UNESCO oklevele
arról, hogy az
Appendix
2009-ben felkerült
a Világemlékezet
listájára

Cross-section of the instrument.

Az Eötvös-féle torziós
inga. Metszet a gyártó
cég 1928-as kereske-
delmi katalógusából

jelentős része is a Kézirattárba került, amelynek egy tétele, az 1928-ban kiadott *The Small Original Eötvös Torsion Balance* című kereskedelmi brosúra – másik két dokumentummal együtt – 2015-ben szintén felkerült az UNESCO Világemlékezet listájára.

A 20. század világhírű magyar, magyar származású és külföldi természettudósaitól, Neumann Jánostól, Bay Zoltántól, valamint a Nobel-díjas Wigner Jenőtől és Szent-Györgyi Alberttől, Albert Einsteintól és Werner Heisenberg-től is számos levelet, kéziratot őrzünk. Az ugyancsak Nobel-díjas Gábor Dénesnek gyermekkori vázlatfüzetét 2008-ban kaptuk ajándékba a holográf feltalálójának családjától.

A társadalomtudósok közül Fülep Lajos művészetfilozófusnak és Bibó Istvánnak, a magyar politikai gondolkodás klasszikusának szinte teljes kéziratosa hagyatéka a Kézirattár állományában van. Az előbbiben található egy Francis Bacon aláírásával kiadott oklevél is.

Aki a Kádár-rendszer irodalompolitikáját első kézből szeretné tanulmányozni, nem kerülheti meg a Kézirattárat, Aczél György,

Király István, Sötér István, Nagy Péter terjedelmes hagyatékát.

A Kézirattárban találhatók értékes képzőművészeti alkotások is, például Kisfaludy Károly festményei, Székely Bertalan vázlatfüzetei, grafikái, mozgástanulmányai, valamint Thomas Ender osztrák tájképfestőnek a Felvidék tájait ábrázoló 219 akvarellje és Ferenczy Béni rajzai.

Muzsikusoktól is számos kéziratot őrzünk: Liszt Ferenc Vörösmarty Mihálynak írott német nyelvű levelét, Kodály Zoltán és Bartók Béla több kéziratát és levelét.

Külön egységet alkotnak a hagyatékokkal gyűjteményünkbe került tárgyak és relikviák. Többek között az Akadémia első, hegyikristályból készült pecsétnyomója, Petőfi Sándor kokárdája, Czuczor Gergely rabláncra kufsteini raboskodása idejéből, a Vörösmarty Mihályról készült egyetlen fénykép, Széchenyi István utolsó döblingi írótolla, Kisfaludy Károly és Ady Endre halotti maszkja.

A Kézirattár gyűjteményét természetesen nem lehet bemutatni ilyen rövid terjedelemben, de bízunk benne, hogy ez a válogatás is érzékelteti a gyűjtemény rendkívüli gazdagságát.

Babus Antal

A Kézirattár és Régi Könyvek Gyűjteménye újonnan kialakított olvasóterme 1951-ben

RÉGI MAGYAR NYELVEMLÉKEK.

IDŐKÖR:

A' magyar keresztényedés elejétől minden, a' mi, 1550-nig eredetiben előkerül. Már 1550-től 1575-ig némi válogatással csak a' nyelv hivatalos életét, sajtóságait, helyesírását, elavult szavait, szerkezetét mutatók, melyekkel történelmi felvilágítás, magyar háziélet, szokás kifejlése is jár. 1575—1600-ig ugyan ezen tárgyak, még nagyobb megválasztással.

KIADTA

A' MAGYAR TUDÓS TÁRSASÁG.

DÖBRENTAI GABOR,

budai kerületi első helyettes tartománybíró, m. akadémián rendes tag, m. Hunyad, Heres, Pest, Fejér, Vas, Nógrád, Csongrád, Somogy, Szabolcs, Bereg, Heves, Komárom, Torna vármegyei táblabíró, Bukarestben a' gazdasági társaságul tisztelet. levelezőtag.

MINT SZERKESZTŐ FELÉGYELÉSE ALATT.

ELSŐ KÖTET.

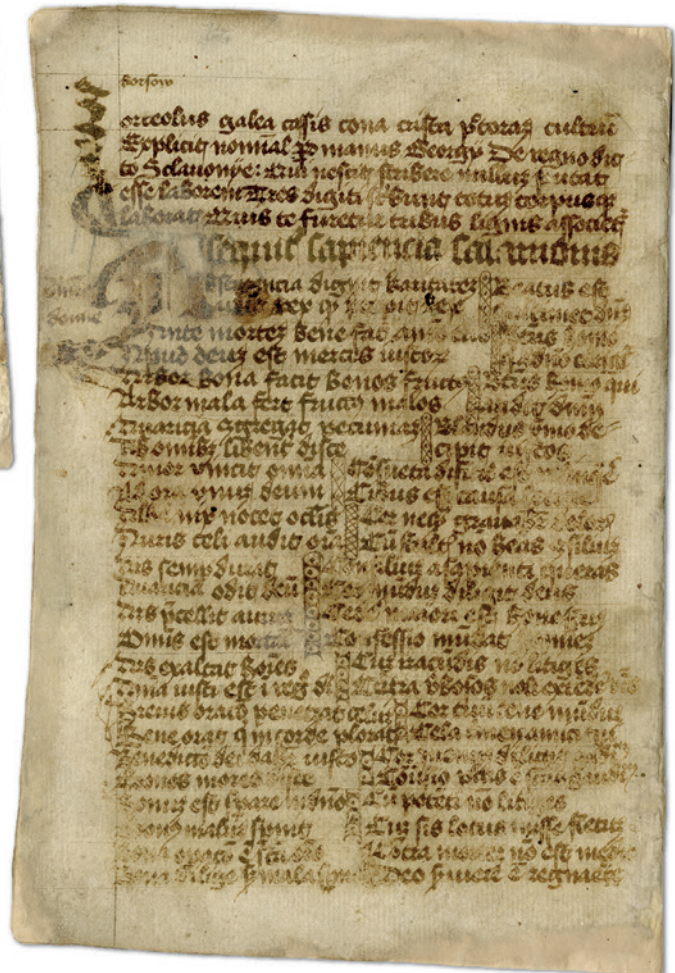
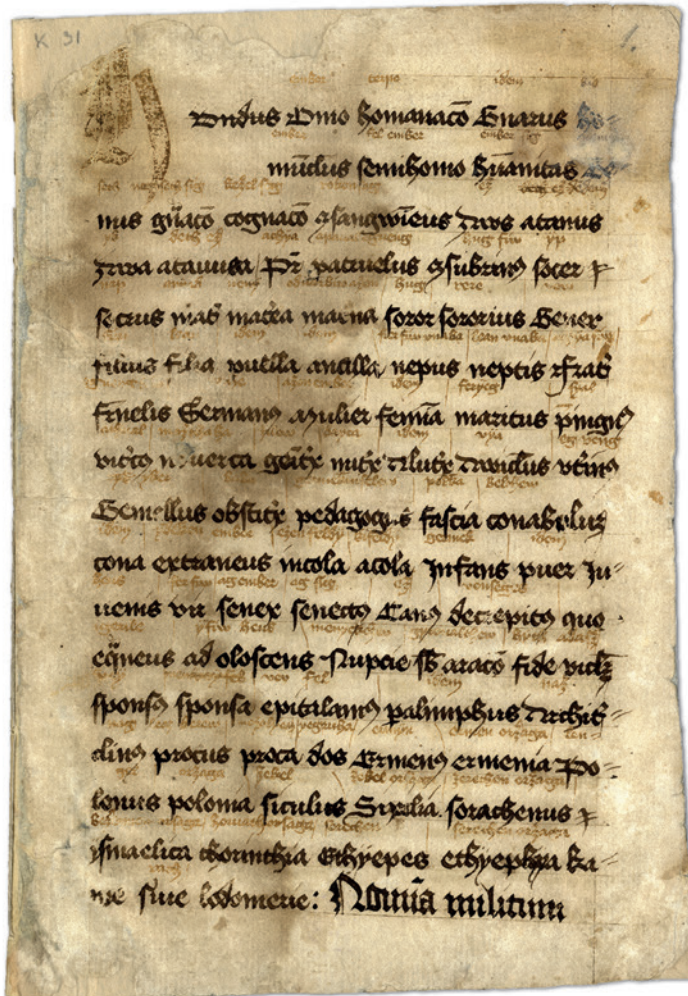
FOGLALAT.

- I. Temetési beszéd és könyörgés.
- II. Ó testamentomi néhány könyv.

BUDÁN,

A' MAGYAR KIRÁLYI EGYETEM' NYOMTATÁSA.

1838.

1. A Régi Magyar Nyelvmélekek első kötetének címlapja 1838-ból
2. Besztercei szójegyzék, 1380–1410k.
A kézirat első, nagyobb része,
a Nominal, fogalmi csoportokba rendezett latin–magyar szójegyzék,
második darabja, a Sapientia Salamonis, abc-rendbe szedett latin nyelvű bölcs mondások gyűjteménye

es monda. no artatlanlag ha
 fol uetted az en zent fiannak
 prokatorlagat. hog iol reiaia
 igekozd. hog el ne ueressed ig
 edet. eloue hua annak oacert
 az angalokat monduan. dio
 mit mondotok az en zent fia
 mlhoz. meg kelle halni auag
 nem. kik mind niaan azt bi
 zositak mert altaliaban meg
 kellene halni. mert ha meg :
 nem halna. hat soha meg ne
 epulhetne az meneti uduar :
 ennek utanna esmeg eleue
 huata az embou nemzetot li
 mbosbol. elozi alla eloue ad
 am atank monduan. D ata :
 mendenbato aldot wr isten
 tudom mert semmi tanai

M. ACADEMIA
KÖNYVTÁRA

edes xpus meg maragon En
 nek ellene monda azzeretet :
 En kedeg azt mondom. mind
 egeer embou nemzetnek kepeb
 en hog altaliaba meg keel hal
 ni. smeg bizontom mondasslo
 mat okossagauat. mert az edes
 ielulban uagon tokelletos zere
 tet. es atokelletos zertet azt ko
 ueti hog embou felebarataiert
 halalni vesse lolket. mikoppen
 eit ommon magas meg monda
 es meg uagon urua zent ianos
 euangelionanak tizonotod reze
 ben. azert soha semmikeppen eg
 eb nem lehet benne hanem meg
 keel halni. D en edes oram aldot
 ielus. D edes urz marianak zilo
 te. lam mindonok lak atet bal

M. ACADEMIA
KÖNYVTÁRA

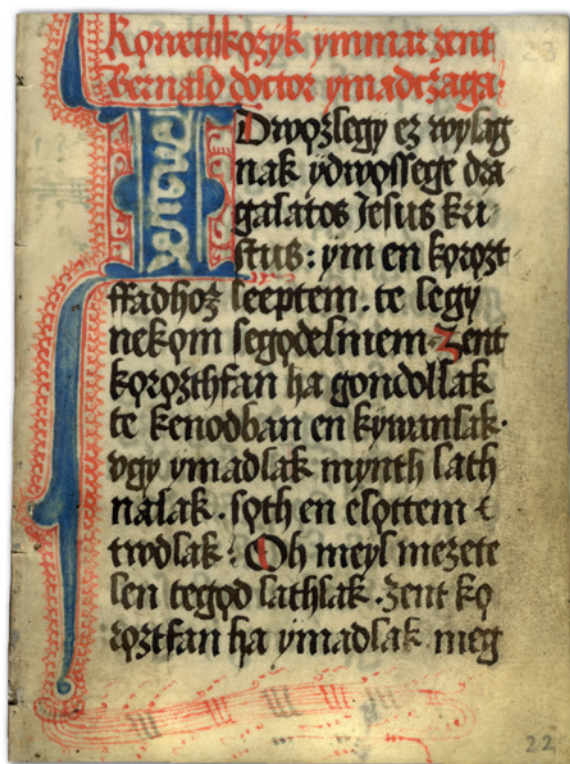
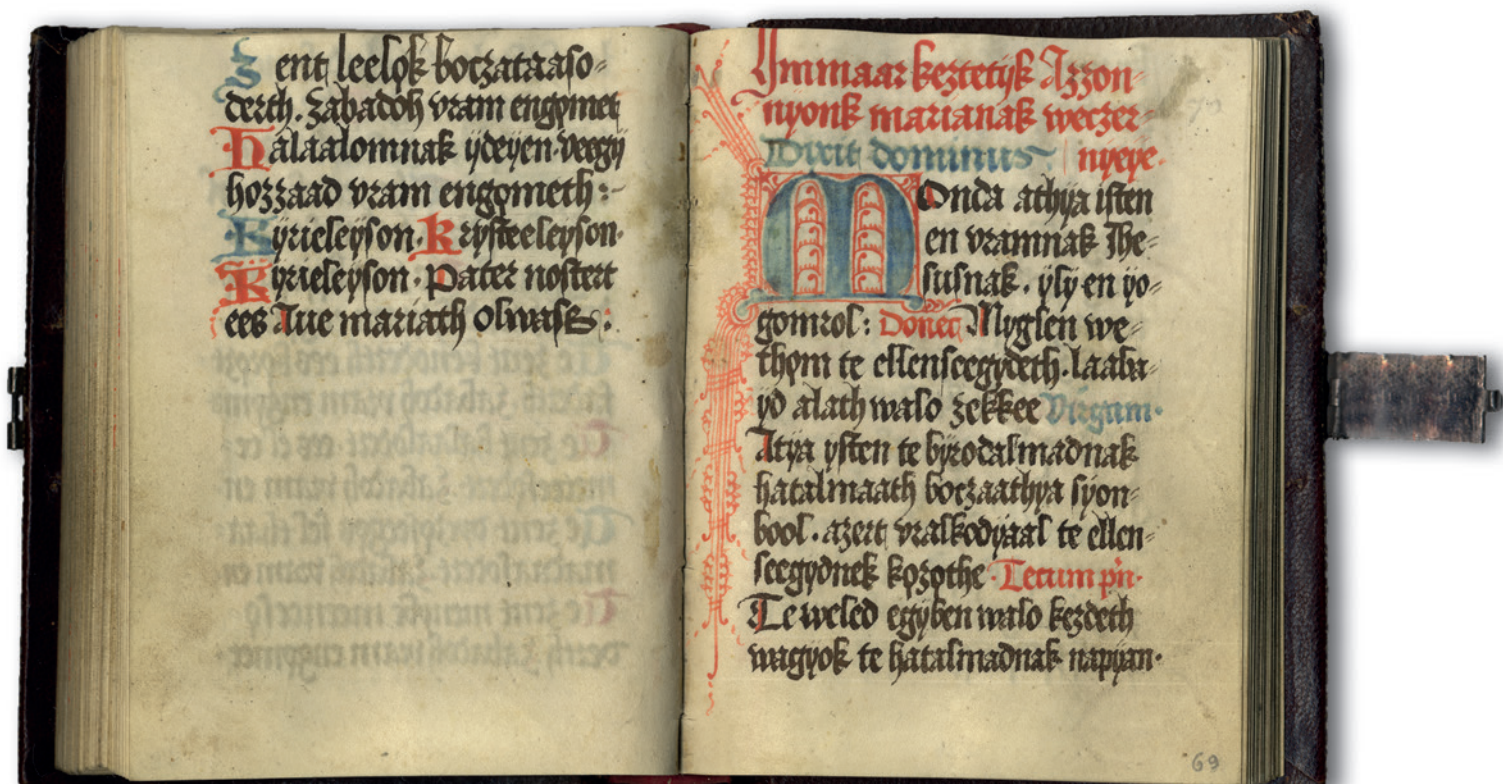
es monda. no artatlanlag ha
 fol uetted az en zent fiannak
 prokatorlagat. hog iol reiaia
 igekozd. hog el ne ueressed ig
 edet. eloue hua annak oacert
 az angalokat monduan. dio
 mit mondotok az en zent fia
 mlhoz. meg kelle halni auag
 nem. kik mind niaan azt bi
 zositak mert altaliaban meg
 kellene halni. mert ha meg :
 nem halna. hat soha meg ne
 epulhetne az meneti uduar :
 ennek utanna esmeg eleue
 huata az embou nemzetot li
 mbosbol. elozi alla eloue ad
 am atank monduan. D ata :
 mendenbato aldot wr isten
 tudom mert semmi tanai

M. ACADEMIA
KÖNYVTÁRA

edes xpus meg maragon En
 nek ellene monda azzeretet :
 En kedeg azt mondom. mind
 egeer embou nemzetnek kepeb
 en hog altaliaba meg keel hal
 ni. smeg bizontom mondasslo
 mat okossagauat. mert az edes
 ielulban uagon tokelletos zere
 tet. es atokelletos zertet azt ko
 ueti hog embou felebarataiert
 halalni vesse lolket. mikoppen
 eit ommon magas meg monda
 es meg uagon urua zent ianos
 euangelionanak tizonotod reze
 ben. azert soha semmikeppen eg
 eb nem lehet benne hanem meg
 keel halni. D en edes oram aldot
 ielus. D edes urz marianak zilo
 te. lam mindonok lak atet bal

M. ACADEMIA
KÖNYVTÁRA

3. Piry-hártya, 15–16. sz. fordulója. Feltehetően
 Krisztus kinszenvedésének és halálának
 szükséges voltáról szóló misztériumdráma
 töredéke

4. Czech-kódex, 1513. A nagyvázsonyi pálos kolostorban Kinizsi Pálné Magyar Benigna (1465k.-1526) számára készült, iniciálékkal gazdagon díszített imádságoskönyv, latin imák magyar nyelvű átdolgozását tartalmazza. Czech János (1798–1854) fedezte fel 1833-ban az érsekújvári ferencesek könyvtárában

5. Kriza-kódex, 1532. A három imádságot tartalmazó könyvecskét Garay Pál domonkos szerzetes másolta és díszítette, feltehetően egy világi asszony számára. Kriza János (1811–1875) bukkant rá 1853-ban egy kolozsvári magánkönyvtárban, az Akadémia pedig megvásárolta

In principio erat verbum et verbum erat apud
Deum et Deus erat verbum. Hoc erat in prin-
cipio apud Deum omnia per ipsum facta sunt et
sine ipso factum est nihil. *2a*

Kezdechben mala rghc es az rghc mala rste
neel es rsten mala rghc es kezdenel foghna vala rstenneel
Mindenek hgy mraata lettenek es hgy nalanal krl semr nem
lech kr lech o benne celee mala. Es az celee mala embernek
vrlagossaga. Es az vrlagossaggy seceegben ees vilagosortgy. Es
az seceeggyhek hntecgy bee nem foglalliatat. Boczattacek ember
stentek kmet nem vala Janos es reire cannsagra hogr ca
nobrzonfagot tenne az vrlagossaggyrol hogr mindenek hntec
hm mraata. Nem vala hgy vrlagossaggy. De hogr brzonfagotgy
tenne az vrlagossaggyrol. Vala brzon vrlagossaggy kr meg vrl
lagosort minden embergy reiren es vrlagra. Es vrlagon vala
Es es vrlaggy o mraata let. Es es vrlaggy emee meggy nem rfine
ree. Enlardon emneben rene. Es emner emee bee nem fogadak
Valameniren kedgy bee fogadak oree ada emnekrt gacalmatgy.
stentek stamraa Lemr azoknak krl hrznet em neveden krl
nem egrlardon veretbol. Sem cest gnet akazattmbol. Sem stz
stzrnak akazattmbol. De m stentek stlettenek. Es az rghc
egeste leen. Es lakozeet m beinnunk es lakoek em nct. Drzo
seg goetgy olr mnt acranak eegreeleneenel cellrestgy malagzual
Es rghgassaggyal. *2a*

Kezdechnek ewangelionok krl bertben
naponked olvastatnak es pria zent mathe.

In diebus monda Idreztent rghs az ew
stamrmagynak. Mrtkon bortolok ne akyn
ok zomozmak Lemr mrtken az keppmrtalok
mat meggy ez tenetrtk az ew orghagokat hogr
emberet elot bortoloknek lattassanak brzon mon

6. *Érsekújvári kódex*, 1529–1531. Az evangéliumok, prédikációk, elmélkedések, példák, legendák e gyűjteménye az *Érdy-kódex* és a *Jordánszky-kódex* után legterjedelmesebb régi nyelvemlékünk. A Nyulak szigetén a Domonkos-rendi apáca kolostorban másolták, legnagyobbbrészt Sövényházi Márta

A kódex első oldala, az Utolsó vacsora (44r) és Jézus az Olajfák hegyén (45r) ábrázolása, és a kódex restaurált kötése

E NEKES KEÖNW,

MELYETEN WATB

AYFERENTZ A3 FEKETE

TE NGER MELLET, A3 FEKETE TO

ronijban. Constantinapolion. keöwöl ualo No-
morult Rablagomban. Szereduen. Galatba.
Varasaban. Zinalattam. Es punctuul
punctia eg' uonictasig, minden uifoman.
magamull Szerda Enekeuett, ma-
gam tulaydon kedeyuel irtam.

ANNO.

1604.

Írtam az
Jellioll myg fekete Loromban
ualo monorult rablag-
omban. Bojtelob-
ban. 1605.
Egyendben.

8
Ig napkelet, s delről, felhőz az Thomor War.
Kis Thomor at foluan benne s körülluan far.
Nem tudtam Jengemis hat ar Tomlót.

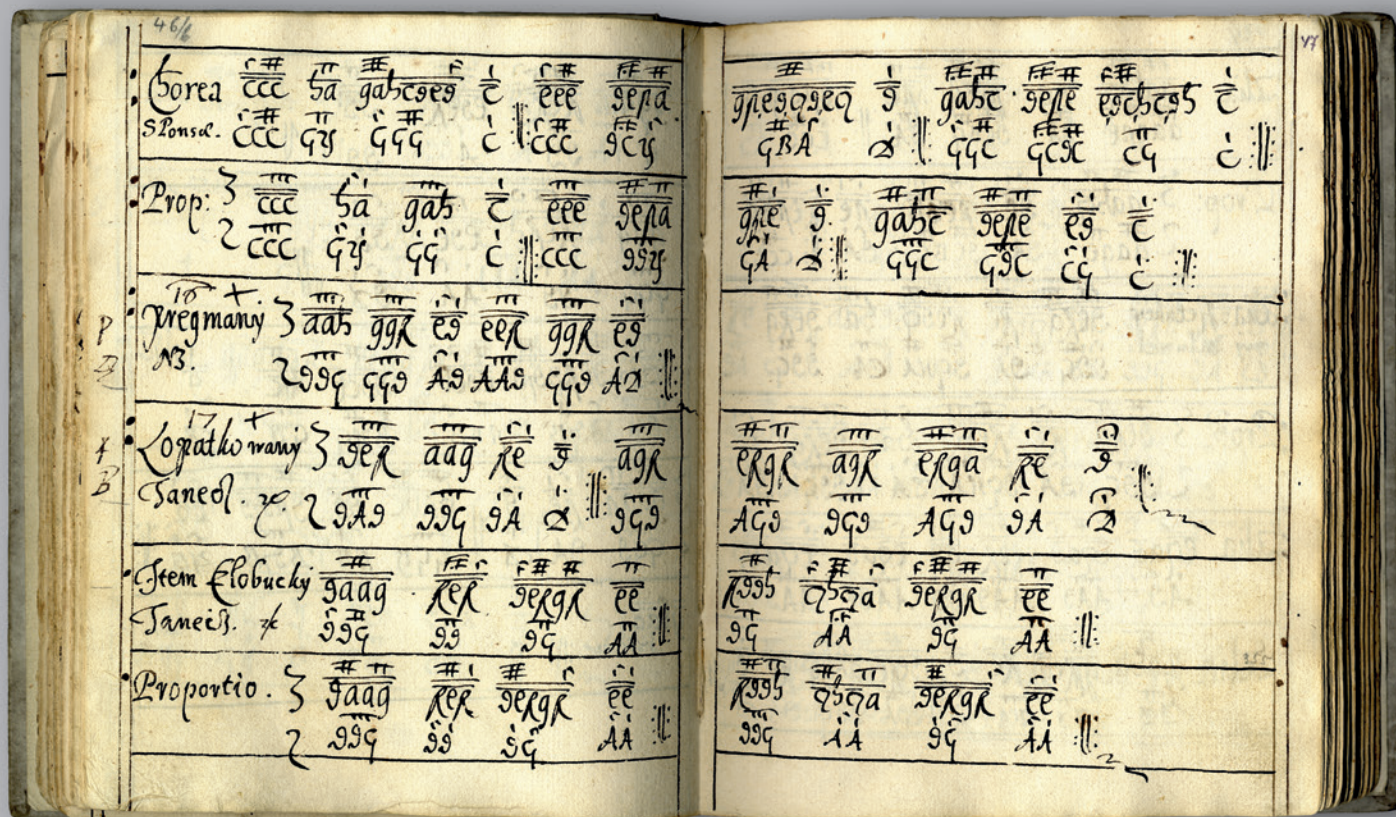
Ar War.

*Szegin Lab
Wathay Ferencs:
Műve*

7. Wathay Ferenc (1568–1609 után) énekeskönyve, 1604–1606. A végvári vitéz konstantinápolyi fogságában „újonnan magától szerzett énekei”, gazdagon illusztrálva

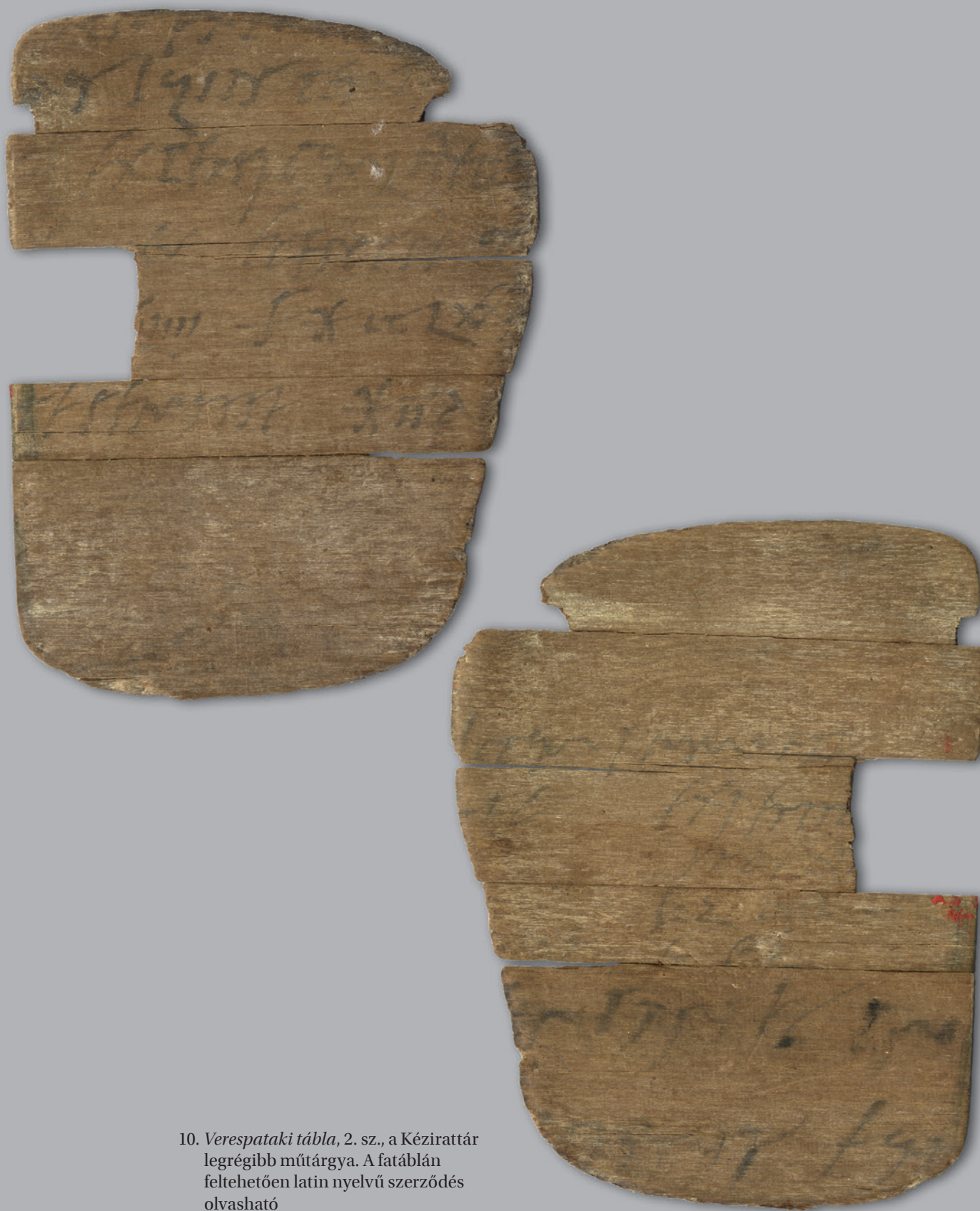

8. Vietorisz-kódex, 1670k. A felvidéki Vietorisz családról elnevezett kéziratos gyűjtemény több magyar, latin és szlovák nyelvű világi és egyházi éneket, táncot, trombitadarabot és virágéneket is tartalmaz. A hangjegyeket nagyrészt német orgonatabulatúrás írással jegyezték le

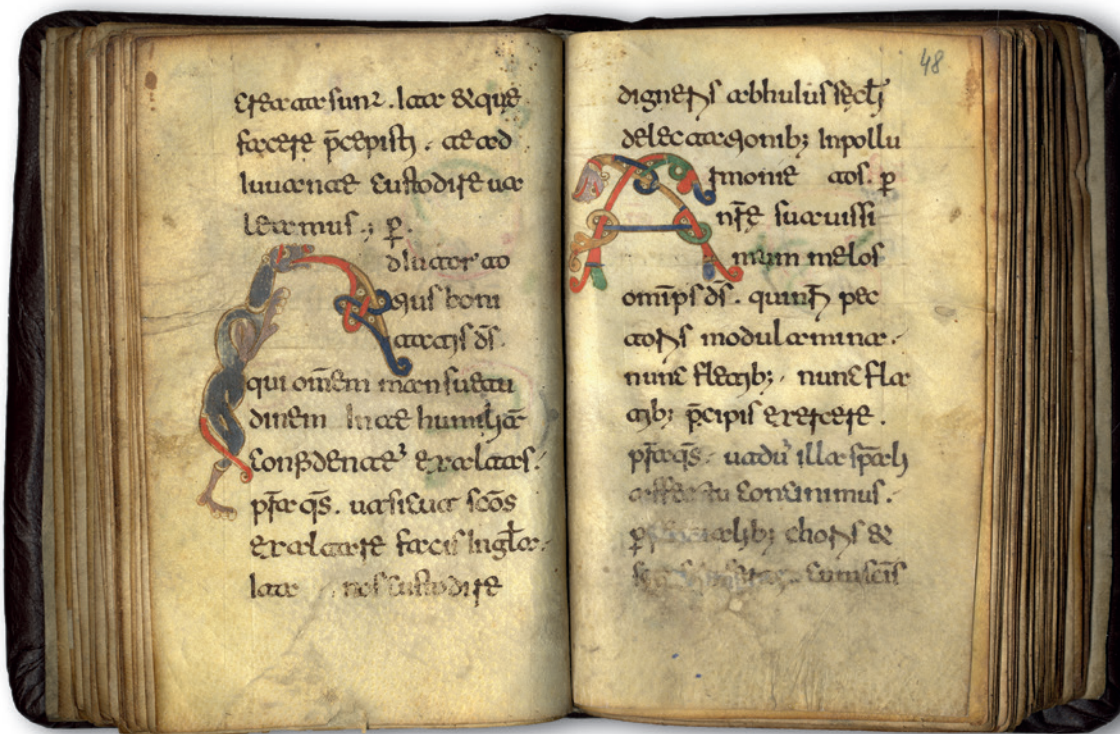

9. Rohonci kódex.

16. sz.-i velencei papírra, ismeretlen jelrendszerrel írott, ismeretlen tartalmú kézirat. A rohonci Batthyány-könyvtárból került az Akadémiai Könyvtárba 1838-ban

10. Verespataki tábla, 2. sz., a Kézirattár legrégibb műtárgya. A fatáblán feltehetően latin nyelvű szerződés olvasható

11. Latin nyelvű
hóraskönyv,
1071–1085k.,
Zára (Zadar)

Krisztus
(69v, 94v)
és
Szent Benedek
(23r)

ραυταίτηλω θωοί ήσαν τοιαυτῶν οὐκ ἐμὲ λήθη. καὶ μαρ
 τισὶ τῶν ἱερῶν ἀνδρῶν ἱστορίᾳ διδάσκουσιν. ὡς
 ὁ βλαβὴν τῶν ἱερῶν οἱ σιμμεῖοι λιορὸν χαλκὸν ὥσπερ
 αὐτὸν ἀπολύει. καὶ οἱ καὶ ἀφασμοῦ σιμμεῖοι εἰρήνην
 ἔσθ' ἄν ποθ' ἀμνηστέον ὅλον τὸ ἔθνος ἀπὸ λήθης. 5
 δὲ ἐφ' ἧν ἄνθρωποι ἐμὲν αἰνέμας ἔθρονον ἡγήσαντο. ὁ δὲ
 σιμμεῖος κυβητὴς ἡρμηνεύει αὐτοῖς. τοῦτο δὲ τῶν
 ἔθνων πρὸς ἅπαντας κείμενον. ἵνα οὐκ ἀφασμοῦ εἴη
 ὡς ἰουδαίων τῶν παλαιῶν. τοῖς γὰρ οἱ ὁμῖται τῶν ἁρμον
 προσεφύοντο. καὶ δὲ αὐτὸν ἀμειβόμενοι ἀποχάκισ 10
 ἤρην ἔπεισαν. ἀλλ' ὅσον ἐκείνο στήλη θάλατταν φέροντες ἐν
 ἡρώδου τῆς φωνῆς. δεῖσας ὡς ἔκαστος ἀπολύει, μή τις
 ἐν τῇ ἐν γράφῃ καὶ αὐτοῦ τυράντη. ὡς γὰρ ὁ μακά
 ριος ἐφ' ἡλίου καὶ κατὰ ὁρὸν αὐτοῦ λαχόντες. τοῦτο
 ἄρ' ὅσον δὲ ἀφ' ὅσον, ταῦτα ἔθνος καὶ ἡλικίαν 15
 σαρὶ φέροντες διδόναι, μένονταί ἐαυτοὺς χυμῶσι λῆθαι.
 Διὰ τὴν ἔξω μὲν τοῦ εὐαγγελίου αὐτῶν. καὶ ἀπορρίπτωμεν
 ἀφ' ἡμῶν τὸν ζυγὸν αὐτῶν.
 (Ε) γὰρ μή τι μᾶλλον φησὶν τοῦ ἱεροῦ, οὐδὲ τὸν πρῶτον. καὶ ἔ
 κότω σιμμεῖοι τοῦ ἱεροῦ καὶ τοῦ πρῶτον ζυγὸν ἀπὸ πᾶν 20
 πομπῆς. ὅμοιόν δὲ καὶ τοῖς ὡς αἰσθάνονται παρ' ἡμῶν
 τὸ παρ' ἡμῶν πᾶσι ταῦτα λαλῶν. διὰ τὴν ἔξω μὲν τοῦ
 δόμοιο αὐτῶν τῶν δόσεων ἔθνων καὶ ἀπορρίπτω
 μέν ἡμῶν τὸν ζυγὸν αὐτῶν τῶν παρανομῶν ἰουδαί 25
 ων. καὶ ἡμῶν ἔθνημας. τὸν χρῆσιν τοῦ κυρίου.
 αὐτοῦ γὰρ ἐν ἡρώδου. λαμβάνει τὸν ζυγὸν μου ἐφ' ἡμᾶς.
 ὅτι ὁ ζυγὸς μου χρεῖστος. καὶ τὸ φορτίον μου ἐλαφρόν ἐστι.
 καὶ αὐτὸς δόμοιο. ζυγὸς ὑπὸ τῶν θεῶν ἀποδόμῃ
 τῶν σιμμεῖων. ὁ γὰρ θάνατος ὡς ἄνθρωπος ἐν τούτῳ
 φησὶν ἐν ταῖς πράξεσιν. τί πρὸς ἑστὸς τὸν θῆβαι θῆναι 30
 ζυγὸν ἐν τῇ τράχηλον τῶν μαθητῶν. ὅν, οὔτε οἱ πρῶ
 τῶν. οὔτε ἡμῶν ἰσχύσαντες ἀσπάζεσθαι. ἀλλ' ἡ διὰ τῆς
 χεῖρας τοῦ κυρίου παλαιὰ ὁμνῶν θῆναι, καὶ τὸν ἑσπέρου

MAGYAR
 KÖZLEMÉNYOK AKADÉMIA
 KÖNYVTÁRA

12. Magyarázatok
 a zsoltárokhoz.
 12. sz.-i görög nyelvű
 kézirat töredék
 Moravcsik Gyula
 (1892-1972)
 hagyatékából

ρύθ' ἐν τῇ 8^ῃ γλφ.

13. Biblia Latina, 13. sz., Franciaország.
A latin nyelvű bibliát Pulszky Ferenc
(1814–1897) ajándékozta 1867-ben
a Magyar Tudományos Akadémiának

Figura latinorum

Figura hebreorum

14. Nicolaus de Lyra
(1270/1275–1349)
magyarázatai Ezékiel
prófeta könyvéhez,
15. sz., Németország.
A négy evangélista
jelképe, fölöttük
a világbíró Krisztus
alakja (76r–v)

15. A késő középkorból fennmaradt egyik legkorábbi illusztrált haditechnikai mű, Konrad Kyeser eichstätti orvos (1366–1405k.) *Bellifortis* c. munkájának a töredéke. Nyolc illusztrált oldalán a bolygókat, a Napot és a Holdat megjelenítő lovas figurák láthatók. A Nap-ábrázoláson Zsigmond magyar király (1368–1437) arcvonásai ismerhetők fel. A töredék az isztambuli Eszki szeráj könyvtárából került elő. Lapjait 1889-ben a török szultán engedélyével Vámbéry Ármin (1832–1913) vette magához, majd 1893-ban a Magyar Tudományos Akadémiának ajándékozta

16. Latin-francia nyelvű óraskönyv, 1400k., Franciaország. Pulszky Ferenc ajándéka
21r Angyali üdvözlés
91v Szent Istenanya

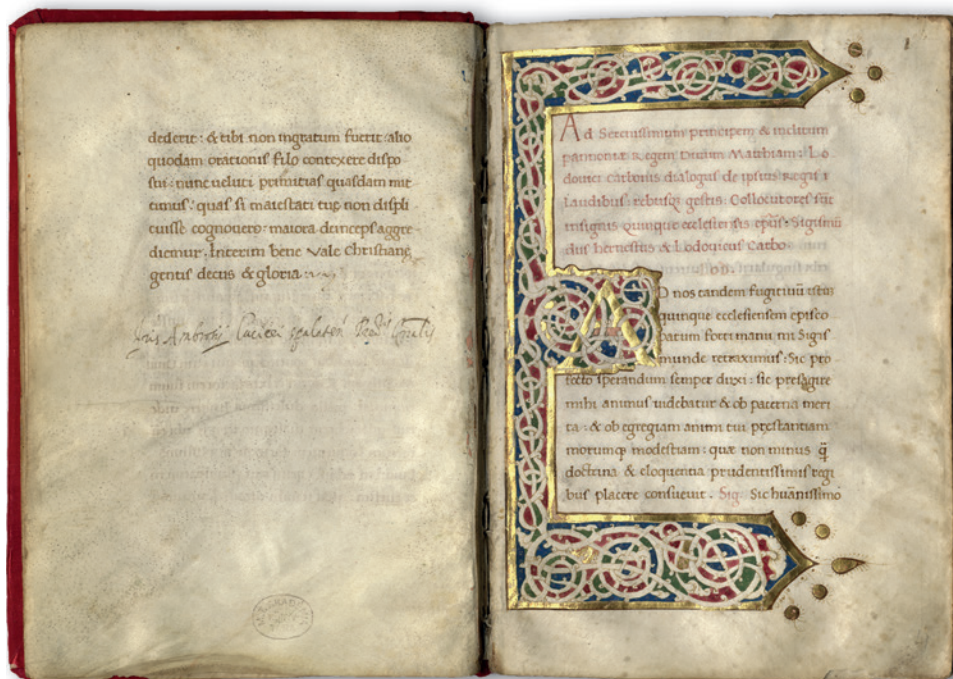
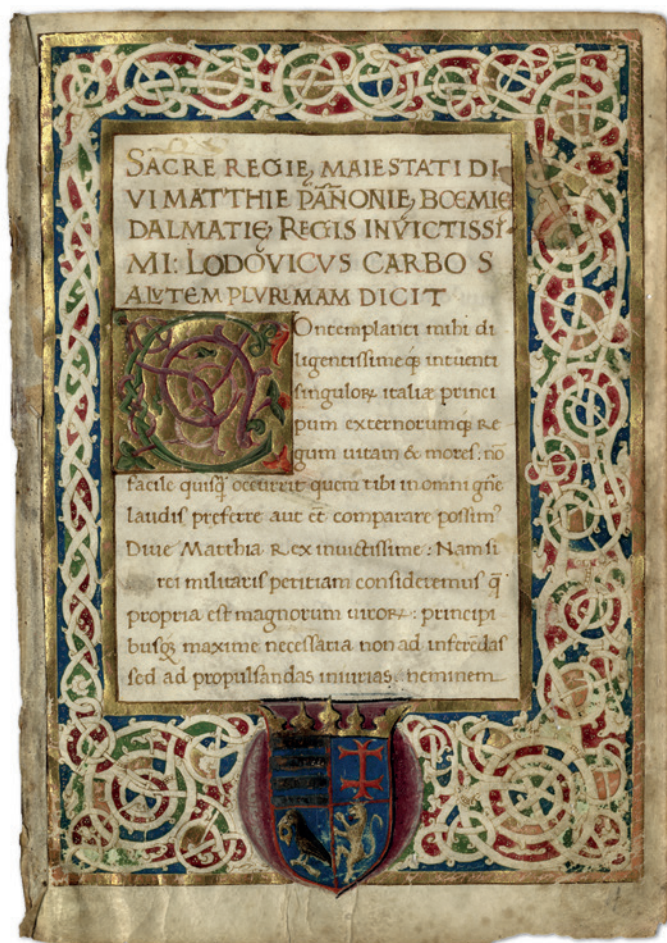

17. Misekönyv, 1440–1450, Bécs–Klosterneuburg. A klosterneuburgi Ágoston-rendi kanonokok számára készült, Vigyázó Ferenc (1874–1929) hagyományozta az Akadémiára

18. Hóraskönyv, 15. sz. közepe, Párizs. A négy evangélista, János (13r), Lukács (15r), Máté (16v) és Márk (18v)

19. Ludovicus Carbo: *Ad serenissimum principem et inclitum Pannoniae regem divum Mathiam Lodovici Carbonis dialogus de ipsius regis laudibus rebusque gestis*, Ferrara, 1473–1475. Mátyás király (1443–1490) dícső tetteiről írott corvina, Teleki József adománya

20. Bourges-i óraskönyv, Jean Colombe
(1430k.-1490) műhelye, 1485-1490.
Pulszky Ferenc ajándéka

9v-10r Szeptember-október
12r December
25r Angyali üdvözlés
33v Mária látogatása Erzsébetnél
49r Háromkirályok imádása
52r Jézus körülmetélése
60r Mária mennybemenetele
65r Bethsabé fürdője
80r Jób
113r Krisztus megkeresztelkedése

21. Szent János evangélista Patmosz szigetén.
 Ábrázolások a Jean Colombe műhelyében
 készült bourges-i óraskönyvből (13r) és a vele
 egykorú, 15. sz. végi lyoni óraskönyvből (15r)

22. Hóraskönyv, 15. sz. 2. fele, Itália. Madonna a kisdéd Jézussal (19r)

Martius æternum Iani sub pectore nomen.
 Hinc Aganippæo Tobias fonte rigatus.
 Sed Titus hac ipsa longe perfusior unda:
 Seu lituo pugnas:cythara seu cantet amores:
 Intexens Paphiæ laurum Parnasida Myrto:
 Clarus & historia Satius:nec dignus iniquis
 Iam Petrus podagris:& acerbo Lamola læto.
 Multi præterea quorum si nomina quæram
 Promptius enumerem Veris tibi gramina,foetus }
 Autumni:brumæ nimbos: æstatis aristas,
 Astra quot in cælo: pelagi quot in æquore conchæ.
 Quos inter nec me uenientia sæcla tacebunt.
 Primus ego Eridani patrium de gurgite ad Histrum
 Mnemosidas Phœbo ducam comitante sorores:
 Primus ego Nisæ referam tibi Draue corymbos:
 Ac uiridi in ripa centum sublime columnis
 Constituam templum:media Guarine sedebis
 Aureus in camera:piecto super Iridis arcu:

labor + impossibilit.

O deus omnipotens
benedic conatibus
istis.

Ite mihi phœix
iam noster gloria
regni.

Oh én edes hazam
te jó Magyar
ország.

d ; Insistens

Extant Heidelbergam
hazam puffulafazol
Bomora sint saluam.
1597.

Minden nemö dolgod már kész nyomorúsagh
Kész mijo morusagh
Ha teged meg nem szan az mennyei Isten
mennyei Isten

Nem adnek egy saak penzt
minden szerentseden

Albert Molnar
Hoggya martonnak segyen Corabia

23. Szenci Molnár Albert (1574–1634) magyar nyelvű, négysoros verse, melyet heidelbergi tartózkodása idején, 1579-ben Janus Pannonius (1434–1472) *Guarino-panegyricusa* nyomtatott szövege mellé írt. A költemény első sora megegyezik Balassi Bálint (1554–1594) *Búcsúja hazájától* c. versének első sorával:
- „Oh én edes hazam te jó Magyar ország
 Minden nemö dolgod már kész nyomorúsagh
 Ha teged meg nem szan az mennyei Isten
 Nem adnek egy saak penzt minden szerentseden”

Die 20. July 1654.

C. a. Jm. Nicolaus, condoleat
de morte Regis Ferdinandi.

b.)

ut Matrem Vram adiam, et quicquid mihi unum, fortuna,
nam, utae denique est, Matris Vrae offeram. Et licet hac
non vellemus ad magna, erit tamen quieti animae meae.
quod omnia facere et impendere iam paratus desiderium
Huiusmodi orbi de. Domus Augustissima enim Regis, sed
semper manere sapientem, qui Christianitati et saeculo
suo locus adferat. Disponat mecum Matris Vrae
quandocumque et quomodoque voluerit, in hac enim
verba et mea humilissima promissa, Deum innoxo et
Matre Vram adoro

Habsburgia 20 Julij

1654

Humillimas scz aus

(Nicolaus a. Lm)

Sua Matris Domine Domine Clementissime.

In hac aeterna omnium calamitate, necesse est, ploranda me,
moria ut ut mihi esset, Patrem Vram interpellare et alloqui,
nisi illam ipsam manum Dei, quae nobis Regem, Matris Vrae
filium, accepit et ad se transtulit, abinde solida consolatione,
nam Matris Vrae, quae tantus Rex, et Christianitatis Impe-
rator est, reverentiae scire. Hoc enim ipsa recitatio me,
licet praeter dolorem confusionem et obstupescendum meae immen-
si fidelitatis, quam Augustissima Domus sua gero cogit
recordari. Nec tamen namque considerare possum, siat omni-
um bonorum esse desiderium ut ad caelos translatus
Ferdinandus, Rex nostrae, Phoenix nempe Regius
reviviscat in Leopoldo Fratre suo, et Matris Vrae
consolatur de utroque, ita fore quempiam malis,
qui hanc Christianitati appropinque necessitatem causam,
venenosa cogitatione turbare desideret.

Hoc est Clementissime Domine, quod me inducit

HABSBURGIA
KONSTANZA

24. Zrínyi Miklós (1620–1664) Csák-
tornyán, 1654. júl. 20-án kelt
latin nyelvű levele
III. Ferdinándhoz (1608–1657).
Részvétnyilvánítás a császár
fiatalon elhunyt fia halálára

*Genuinae Effigies Principum omnium
Transilvaniae & Austrohungariae.
Illustrata.*

25. *Genuinae effigies Principum omnium Transsilvaniae*, 1691.
Erdélyi fejedelmekről készített akvarellek gyűjteménye

5. f. Báthori István (1533–1586)

15. f. Bethlen Gábor (1580–1629)

26. *Imagines nationum Ditiones Hungaricas colentium illuminatae*, 17. sz. Erdélyi viseletekről készül akvarellek Cornides Dániel (1732–1787) könyvtárából

- 2. f. Kálvinista magyar diák
- 3. f. Fiatal magyar úr
- 4. f. Magyar hajdú

17. f. Szász szőlőpásztor
 27. f. Nagyszebeni újdonsült menyecske
 29. f. Szász parasztnyasszony

27. A Szécsényben 1705 szeptemberében tartott országgyűlés *Instrumentum Confoederationis Inclytorum...* kezdetű pergamen okirata. Itt határoztak a „Szövetkezett Rendek” II. Rákóczi Ferenc (1676–1735) vezérlő fejedelemmé választásáról

Képek az Akadémiai Könyvtárban a Rákóczi-szabadságharc 300. évfordulójára rendezett kiállításról

Az okirat kötése és első oldalai

INSTRUMENTVM CONFOEDERATIONIS

INCLITORVM REGNI HVNGARIAE STATVM
& Ordinum pro libertate confoederatorum

Ialól specificált **MAGYAR ORSZÁGI** Statusok és Rendek
adgyuk tudtára örök emlékeztül mindenknek a kiknek illik ez
Levelünknek rendiben. **HOGY** mincutanna az Szabados
Országra vágyódo **AVSTRIAI HAZ** a Kiralyi Diplomát
híti meg. Zege sovel által haqian, minden törvényeinket
megveten és földre tapodván, **Edes Hazankat** s. xemre
tünk minden Szabadsagátul nem ták meg. **Földtől, ha**
nem ennek Főbb Tagjait minden kegyelenséggel oláklón, és soka
kat közölök reuénies kinokkal. **Föld szinéről** el töltem nem irtó.
zot volna. **ISTEN** nek tudalatos vezetésebul azon kegyelen ural
kodas rabszágat **Meltoságos Fejedelem RAKOCZI FERENCZ** kegyelmes Urunk eő Nagysága ki Szabadulván és a
zon Hazánk Szabadsagát el tölő, s. artatlan verünk. **Szomju**
hozo **AVSTRIAIK** ellen Velünk edgyütt fegyvert fogván, és
mar harmadfel estendőkül fogva hasznosan vadakozván, e
végre edgy ezen **OGY** dolgában közönözges akarattal tovább is
annal job Rend tetethessék e folyo Ezer hetizáz ötödik est
tendően September Havanak első napjára ide az **Szeccse**
ny. Mezőben **GENERALIS CONVENSURA** Benmunket hi
vogato **Leuelci** által össze gyűjtöt volna, szüksegesnek ieltük hogy
mindenknek elötte egy oly **FEJET** válasznak magunknak a
ki velünk edgyütt hitel confoederálván ezen Hazánk Vgyet vala
míg **ISTEN** által regi Szabadsagának helyre hozásával és meg nyérésé.

K

el kívánt csallgat el nem éri nem csak az Hadi dolgokban hanem
a törvényes Egyházi Polissai és Oeconomiai állapotokban is igaz
gázis. Kormanyozsa, és Velünk egyetnbe oltalmazza. **Török**
közönözges és edgyes akarattal a pretulali **Meltoságos**
Fejedelmet RAKOCZI FERENCZ kegyelmes Urunkat. **Gr**
dely Országának választva Fejedelmét minenkis **Confoede**
ratus Statusoknak VEZÉRLŐ FEJEDELMEKNEK kya
lasztannak, az mint választottuk. **Melly** **Confoederatiók**
nak hogy annyival jobb **Fundamentum** nagyobb ereje és allan
deraga legyen az a következő **Esküves** meggyával ratfii
calrukes stabilialtuk, söt annakfele az annak helyebb decla
rali czellgaig való meg tartására nem csak magunkat, hanem
maradekinkat és **Successorinkat** sub Poena Perpetuae Notae
Infidelitatis & **Perduellionis** in Patriam obligalluk és obfira
galluk.

Az melly **ÉS KÖVESZNEK FORMULAI**
im ez:

KN.N. ezke az első **ISTEN** ki az Atya Fiú Szent Le
lek teljes Szent Háromság. Egy bizony örök **ISTEN**. Boldog
ságot öze **Mariana** és **Iskenek** minden Benteire. **HOGY** az
Confoederati Nemes Magyar Haza Statuinak és Rendinek az
AVSTRIAI HAZ által meg pantoloz minden Szabadságának és tör
vényeinek helyre állítására öze kért és mostis ujoman meg ere
sített **Confoederatio** jaban nagy **Reverenciá** Szabad akara
tom. Nérint be lepek ezen **Dövezet** mint tulajdon élettema ugy
börüllm és tartom, az ellen sem tükem sem nyilán soka nem

practikalok, ha most practikeln tudnék, vagy hallanék je jelen
tem, és a keletb **Commendero** (s) **liszteknek** s. következendőkppen
magának **VEZÉRLŐ FEJEDELMEKNEK** tudtára adom, abból emlékeppé
kinem állók, s. az **Vgyet** el nem hagyom, az mindenker teljes tehet
seggemmel elö sejttem és tejeszttem, az egyenellenzöget el taverztem,
az edgyeztet mint ezen **Dövezetnek** lelket meg tartom, söt csak
felte. **Meltoságos Fejedelmét RAKOCZI FERENCZ** Ormá
co xhat, ugy mint a Szabadságot öze szükseken **Magyar** szög
választva **VEZÉRLŐ FEJEDELMEKNEK** imérem, börsüllem, Paravizola
sinak engedelmetkedem, co xgda, és ezen **Dövezetig** Baratinak barát
tya, ellenzögeknek ellenzöge leszek, utolsó cöpp veremig esen ugynd
lett el nem hagyom, és mivel ezen **Dövezetig** a Magyar nemzetnek ja
vára s. boldogulására edzes és serkeztetem, mindenk felet az Ha
sz javat munkalodom, s. annak oltalmazra igyekezem, és ualmit a
Confoederati Statusok kiz akarattal kének rendelnek és ugesnek
ki gondolható ok, felelem és tekitet nélkül nem csak meg tartam,
de minden erővel és rehetözöggel ughoz ymmis igyekezem, és ezen
eszközökkel mek is magamban el tökellm, **ISTEN** engedel
nygy segellgen. **Boldog** szög **Sz. Maria** és **ISTEN** nek min
den Bentei.

Notandum. Az **Prelatus** Orak a több Vencrak Clerikal ilgen elaz
mala inestigiuat tenek le az hiez tudmilk. T nemigen az **Romai**
Catholica Anyaszentegyháznak ellenre nem lövön.

Melly **Hitünk** hogy e **Serint** egy mas közt le tetük, annak nagyob
bizonyosságára ezen **Confoederationalis** Levelünkkel a **Pacta**
tusi és Uri Statusok magok peccsögyeicuel, a többi pedig reis fé.

rint Varmegyéknek es Királyi Varosoknak, resz szerint: miuel ne-
 melly Nemes Varmegyék pecsettyei az Ellenveg kezesel seuen vi-
 gore Praesentium amihilaltatnak, s az által az uj pecsetnek esi-
 naltathatazara fel szabaditnak: Jazoknak Deputatusi, usualis
 Pecsetünkkel es saját kezünk Subscriptiojaualis meg erősítettük.
 KÖLT az Szecsenyi Mezőben celebrat GENERALIS CON-
 VENTUSUNKBVL Szent Mihaly Haviának huszadik napjan
 Ezer het szaz cöteödik ÉSZTENDŐ BEN

Comes Nicolaus Beresenyi
 supremus totius Militiae
 Generalis & Comes de
 Ungs supremus Comes

Comes Simon Forgach de Gyimes
 Generalis Campi Marchialis Comes
 Borsodientis & Comes

Comes Antonius Csokai de Vác
 per hunc Praesentium supremus Comes
 ac non hunc Comes Comendantiensis supremus
 Comes

Comes Franciscus Barhony in tra Danubium
 et Tibiscum existencium supremus Generalis et
 supremus Comes Comendantiensis

Alexander Karoly Partium
 Regni Ungriae Praesentium supremus
 Generalis Comendans, Supr. Comes totius

Stephanus Pékelyi
 Agriensis Comis Huius Regni

Stephanus Dolny
 Supremus Comes

Andreas Pettes et
 Epus Agriensis et Praep.
 Agriensis

Emilius Congrad
 Et Epus Pharusis
 Archid. Tolien

Stephanus Budai Comes
Rex et Ungariae supremus
Comes

Petrus Hron
Generalis
Comitatus Alpensis
Cisterciensis

Wolfgang Adam

Conradus Inam

Albrecht Eberhard Dux
Comitatus Brandenburgensis
Marchio Silesie

Laurentius Jui de Chom
Stephanus Budai Comes
Rex et Ungariae supremus
Ladislavus Comes de Rutenia
Andreas Comes de Ruthenia
Gyula Comes de Ruthenia
Rex et Ungariae supremus

Johannes Godesfridus Lib. Baro
de Hellenbach Comes et Con-
tabulus Montanis supremus
Inspector

Stephanus Komar Comes

Stephanus Illyes, El. Epus
Samandrien Abbas
B. M. V. de B. J. B.

Michael Meres Abbas Samandrien

Abel Spatay Abbas Jansien
Andreas Kustory Abbas Primus
de Viceri

Joannes Bako
Praepositus Major Varadiensis

Nicolaus Franchet Administrator
Jostovich

Gilbertus Major
Praepositus Cisterciensis

Nicolaus Kucsay Abb. B. M. V.
de Cisterciensis

Joannes Kondor Praepositus
Halyanensis

Dominicus Bremmer
Praepositus Halyanensis

Andreas Berkes Praepositus
Varenensis

Tobias Hysalari benedictus
Abbas Varenensis

Jos. Rausay Abbas Bene-
dictionis Varenensis

Carl. Hysalari benedictus
Abbas Varenensis

Per multas afflictiones oportet nos in-
gradi in Regnum Dei. Act. 14. v. 22.
In se quotidie experiens scripsit magnis
Mundi honoribus indutus & exutus, vano
titulo Comes Nicolaus de Bethlen
Anno Salvatoris nati 1711. Scribens
aetatis. 70mo. Quiescentis Dei. Bethlen
na 21. Septem.

Omnia perficies constante Laborē, nec ullum
Difficile est illi, qui bene pergit, opus.

Juveni Domini Francisco Papai, in memoriam sui,
et Symbolum benévoli affectus, apposuit.

Vienna Austriae die, 23. Sept. Michael Sac. Rom. Imp. Princeps
Apafy Mihály.
Ab. 1711. 9.

Numero pondere et mensura Deus omnia condidit

Londoni 11mo Sept.
1722.

D^{no} Papponi plurimum colendo
Ranc Tyrannum suam posuit
Isaacus Newton

Omne solum forti patria est. 237
Nobilissimo D^{no} Papponi fausta et felicia
omnia precatus hoc in memoriam sui
scripsit - Edm: Halley
Geometria professor Savil:
Oxon. April. 30th ult.
M DCCXVI.

28. *Album Amicorum*, 1711–1726. Ifjabb Pápai Páriz Ferenc (1649–1716) európai peregrinációja emlékkönyvének bejegyzéseiből:

Bethlen Miklós (1642–1716) erdélyi kancellár, író: „Sok nyomorúságok által kell nekünk az Isten Országába bémennünk. – Ezt önmagán napról napra megtapasztalva, nagy világi tisztességekbe beöltöztetve és azokból kifogyva írta a hívságos címen grófnak nevezett Bethlen Miklós, az Úr születésének 1711., a bejegyző életének 70., Isten[től reá mért] fogságának 8. évében Bécsben, szeptember 21-én.”

II. Apafi Mihály (1676–1713) erdélyi fejedelem, emlékiró: „Mindent elérsz kitartó munkával, semmi sem / nehéz annak, aki jól végzi dolgát. – A nemes ifjú Pápai Páriz Ferencnek, emlékezetül és jóindulatának jeléül írta – Apafi Mihály, a Szent Római Birodalom hercege sk.”

Sir Isaac Newton (1643–1727) angol fizikus: „Isten mindent elrendezett szám, súly és mérték szerint. – [E könyv] igen tisztelt tulajdonosának e jelmondatát ajánlja – Isaac Newton Londonban, 1722. szeptember 11-én.”

Edmond Halley (1656–1742) angol csillagász és matematikus: „Minden föld hazája az erősnek. – [E könyv] nemes tulajdonosának minden boldogságot és szerencsét kívánva ajánlja magát emlékezetébe – Edmund Halley – a geometria Savile-professzora – Oxfordban, 1716 április 30-án, az ó naptár szerint” (Sajó Tamás ford.)

Szökő Esztendei Szám-vetés cz

1788-dik Esztendőben az Uj Ka-
lendáriomban következő.

Hóld' Cyclusa, vagy Arany-szám 3

Római Adó-szám 6

Nap' Cyclusa 5

Hóld' Kultsa, vagy Epacta XXII

Vasárnapot jegyző Betű F. E.

Az O Kalendáriomban B. A.

Nagy Karátsontól Farsángig 6. hét.

Pünköst és Advent között 27. hét.

Szent Háromság után való Vasár-
napok 27

Ez a' veres † kereszt jegyzi a' pa-
rantsolt böjti napokat.

Ezzel † az Evangélium a' Római
Missale szerént.

Ezzel pedig * a' szokott Evangéliu-
mok egyeznek,

A' hol a' † és a' * együtt vagynak
mind a' kétféle Evangéliumok
egyeznek.

M. ACADEMIA
KÖNYVTÁRA

A 12

A Füredi parton.

Oh Thannak vőjádó leánya!

Itt áll ki szent hegyed közül:

Egy kis a' szent eddig annyira hánys,

Partod' ellenébe ül.

Itt a' halvány holdnál fényjén

Ájja elpusztult reményjén

Egy magános árva áll. 1.

Mig azol, ^{haja} ~~haja~~ nem szenvedet

A' boldogság' kúpjain;

Figadogmad a' kis, füvednél

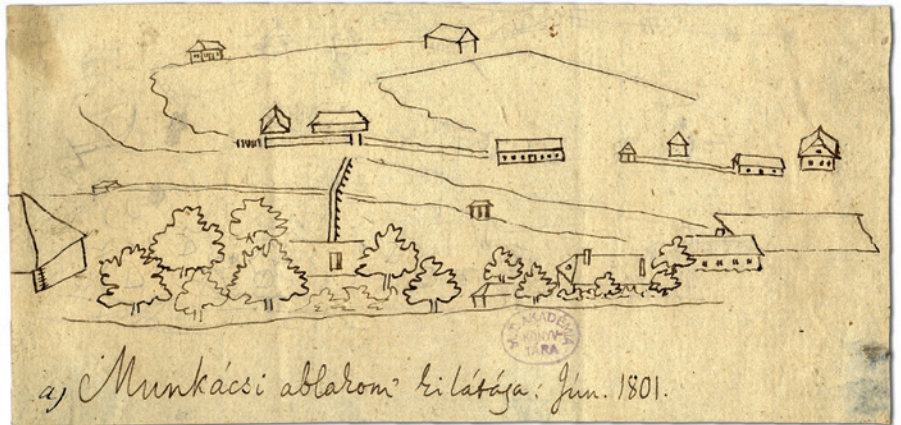
Árnyjén is partjain;

Addig én is sírva sírol,

E' re, a' ^{híve} ~~híve~~ élttem bírol,

Vért ki zengő bérzeden. 2.

MAGY. TUD. AKADEMIA
KÖNYVTÁRA

Riedele' első leírata, pag. 6

Én büntetéses Munkácsra. A munkácsi vár' status-foglyat rejtekének három sora van. Aljajok a foglyoktól nyugt' felé felé, egy ábrakör pedig nyugot felé. Minden sor két jobbatól áll. A legfelsőben kezdődik a jobbat' sora így:

Sor	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21
1	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21
2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21
3	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21

Munkácsi vár' topograph.

a. belső vár c. Nagy profós
b. közepe udvar f. status rajza
c. és g. sánc g. stálásunk' sáncja
d. kis profós h. Commandant
i. hadnagyok.

Az én fogságom ideje alaa egyben így lá-
tatszik: 1. Doctor Meuz. 2. Schedel. 3. Uza
Pál igen kedves barátom. 4. én. 5. Riedele.
6. Egy 70 éftendő öreg Hofath, a neve Rill
Bárá Rill, Magyar és Frankfurt' főbíráról, a
ki soha társával, sem foglyos, sem hóval, sem
bejéle; 7. Ruzicskay György; 8. 9. Hingst
Ferenc; 10. Hachl kefé. polgár; 11. Hingst
Károly; 12. Solner; 13. Angiolini Ferenc.

40. Kazinczy Ferenc (1759–1831)
fiatalkori arcképe

41. Kazinczy Ferenc rajza és
feljegyzése munkácsi
fogsága idején

A. S. A. K. A.

Galárd örvények, vad szelést követte
hajkám levegőre futja vég futását,
háttagja a dobozú szél, ha' duzzanását,
szíveit, melyekbe oly sokszor iktáztál.

Nem e kisélet avaros az Őldörögte?
Aranytól azzal töltöt igazadást,
lantom, szeliden zengve a szél' halgatóját,
az ártoczon függ, nyugtatói követte.

Hón, éj, borifut utamat megint;
De ram amott egy szél' csillag tekint,
szent hittel költőbe a viaggat szívet.

És, elő, bár mik rettentenek!
Bajban nem hagyják az ének
a Szerető, a Tántor, és a Hűt.

EX. 10. S. A. K. A.

3

5

Küresedvén e felfelé, teljes által anyai nagyjám?
Légyermék háza, e felfelé, Alsó-Regencyen, Abauj,
ban, let oranjira a felfelé? Helybe fellett, ezent,
dönteni igazodván, elzabaszatam anyamnak em,
lőjéte, és emlyébe tiúldetem le, hol fűlem nyolca,
dit esemig magyar hangnál egyebet nem halla.

Nagyatyám Borsányi Ferenc (fia a Vitéztől
Biharba állgallott Ferencnak és Páchy Eszternek)
ifjabb eszterdejében Sz. Notárius, később Sz. József,
rája való Biharban, e let Dictámbon 1751. és 1752. k.
vetje, meg pedig jó. Öntényt monda le foglalatjáról,
de lemondása erat a neven váltázata, nem a dolgon.
Hú barátjának, a nagy lelki Baranyai Jánosnak, Vitéz,
pauzája alatt, egyel együtt, bormányon ille ő it; taná,
osa nélkül semmi nevezetes nem történt; és mivel a
ti vitéli a nevet, nem mindig bántat eléggy szabadon,
Baranyai holmit meghitt barátja által letete. Sz. Bors,
ányi oly tekintetben illa Biharban mind alvott
mind felvott Rendeinél, hogy midőn a Megye, együt
Fogváltató-jele' alkalmával, meg adta bormányos,
ja által letetni, és ez a Vitéz-jóani hivatal' candidas,
tutait alet nem tudata előre, hogy a candidaltatást
nem érdemlő mellett egyenesen az választást a let
megválasztatni (akora); a letvált, megtanítva Barany,
nyitól, hogy mely hallgatásban vágy Baranyai Uram

BÁRÓ WESSELENYI MIKLÓS.

Kétled e, hogy lelkiünk jár, vándorol? Ott fene Cato
S lágyzóvú Britus, itt Wesselényi valék.
Erdély, színe kecseregny fiad? Nem holt el az él még;
S hős lette a régi fényre deríti Lőiből.

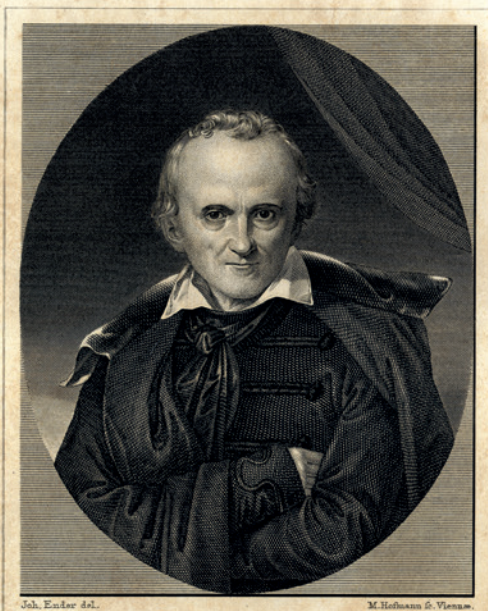
42. Kazinczy A sajka c. versének kézirata

43. A Pályám emlékezete kéziratának részlete

44. Kazinczy Ferenc epigrammája idősebb
Wesselényi Miklóshoz (1750–1809)

45. Kazinczy Ferenc árnyrajza ifjabb Wesselényi
Miklósról (1796–1850)

Báró Wesselényi Miklós
Skephalmon, Novemb. 3–6.
Lidány, 1814.

Joh. Ender del.

M. Hofmann & Vienna.

KAZINCZY FERENCZ.

46. Kazinczy Ferenc. Johann Ender (1793–1854) metszete

47. A felállítandó Magyar Tudós Társaság Alapintézetének és Rendszabásainak tervezete Kazinczy kézírásával

48. A Magyar Tudományos Akadémia Kazinczy Ferenc- emlékérmé, 1859. Antonio Fabris (1790–1865) munkája

A Magyar Tudós Társaság Rendszabásai. *Statuta Prudē, sive Societatis Hungaricae.*

I.

A Társaság aránya s foglalkozásai.

I.

Finis et Occupationes Obiectivae.

1) A Magyar Tudós Társaság a Tudományok és Irodalom fejlesztésére, minden nemzeti és nemzetközi ügyekben egyetemesen igyekezik.

Societas Prudentia Hungarica omnes ad linguam patriam in omni scientiarum et Artium bonarum genere excolendam contendet.

2) A hazai nyelvvel egész gondos, lelkesen és gazdagabbá fogja tenni.

2) Vermonem patriam curam, se populum ac locumletabit.

3) A nyelv eredetét, múltját, fejlődését mind régi és új reményekkel, sőt magyaros-telek által gyarapítja.

3) Eundem sum scriptis do, qui origine hungarici, tum etiam quibus classicis vetustas tum recentiorumque scriptis, tum hungarice reddendis, pro, velut.

4) Ezzel bármelyik Obiectum, s egyéb emléket és más díszet, és alia monumenta, nem Magyar

4) Finem in hunc diplomata

Ar. Össz. 29.

Hervad már ligetünk, s elcsúszott hullánk,
Farkott bokrai lótt sárga levelű rőög
Nincs virág labirint, s balsamos illatol
Kürt new leger a 2. évi

Minis már sünfonia s zölő lugosol tövöt
New big gerhetre is a fűres emygen
A termely viola's völge new illatol
S Gülsér barua belcs fedt

A heg, bolonatin new a homely borong.
Nectar trisusai new mosolyog gerend.
In new geg ar övön aig dala harogott
S Mass minden kornom ti halt.

Oh a sranyas ^{idő} kriteles elrepül!
Tömjénen mire tűnő karnya lovilllebeg.
Mind en kah jelenés, minden ar ég atalt
Minis a kis nefelytő emygen.

Lassan leír

Lassan leír kősiornum bimbaja hervadon
In heg, szi tavaszon, még alig érleti
Nectarjár ajakam, még alig illerem
Ez leír zenga virágai

In heg, s virágra se ter majd gőnyön kősiorn,
Idem kősiornja fel art töböt kősiorn soha
Sem bekunyo kemencet feluen igerheti
Barbami barua kősiorn kem.

49. Berzsényi Dániel (1776–1836)
A közelítő tél c. versének első
változata még Az ősz címmel

50. Berzsényi Dánielről készült
acélmetszet, 1813. Jacob
Schorn elefántsontra festett
miniatűrjára után készítette
Blaschke János (1763–1833)

MAGYAR
TUDOMÁNYOS AKADEMIA
KÖNYVTÁRA

Egy napon, hogy megjelentem a
 szomszédoknál, és láttam, hogy a
 által fűzött fűzött gőzölgőre állta
 ni, de mivel ha a szomszédok szomszédok
 folyékony nem is állt. Megfordultam
 hanem a szomszédok szomszédok szomszédok
 gőzölgőre állta fűzött gőzölgőre állta
 legfőbb szomszédok szomszédok szomszédok
 ge négy szomszédok szomszédok szomszédok
 K. és K. szomszédok szomszédok szomszédok

K 704

Elő rész.

Mezei szorgalmunk akadályai.

I.

Közeliség.

Minden mezei szorgalmunk akadályai
 a földesúr szomszédok szomszédok szomszédok
 földesúr szomszédok szomszédok szomszédok
 szomszédok szomszédok szomszédok szomszédok
 szomszédok szomszédok szomszédok szomszédok

116

44.)

A Magyarokhoz 1807-ből

Forr a Világ bus tengere az Magyar!
 Aki Erőművelésnek uralkodik
 A földet lelőve vére mértett
 Főre dühös viadatra kért.

Egy nap lement a Pannónia rovására
 A Pápai parancs, a Hadnagyi öblés
 Vei fűzött, a Földesúr szomszédok
 A Hémus szomszédok szomszédok szomszédok

Fegyverrel kiáltozik Bactra vidékén
 A Dardanellák börtönében
 A Képét érte a Földesúr szomszédok
 A Földesúr szomszédok szomszédok szomszédok

Te jó Anyádak hajdani Árcsú
 Várba gyűltél, hogy lebegő hajdani
 a

MACYAR
 TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
 KÖNYVTÁRA

156

A bölcs tanács és kormány figyelme
 Almi tudó legyen a kebel előtt

— Ebredd fel alvó nemzeti lelkesedés,
 A dithras Arcsú, jöjjenek erények,
 New fűzött, a Földesúr szomszédok
 A nyikorgó paripák köhécs
 Pápai szomszédok. New szomszédok, hanem
 Lelkes és szabad nép teremtés a dolgozó
 Er tette Pápai és Földesúr szomszédok
 Er Maratont és Budavart híressé.

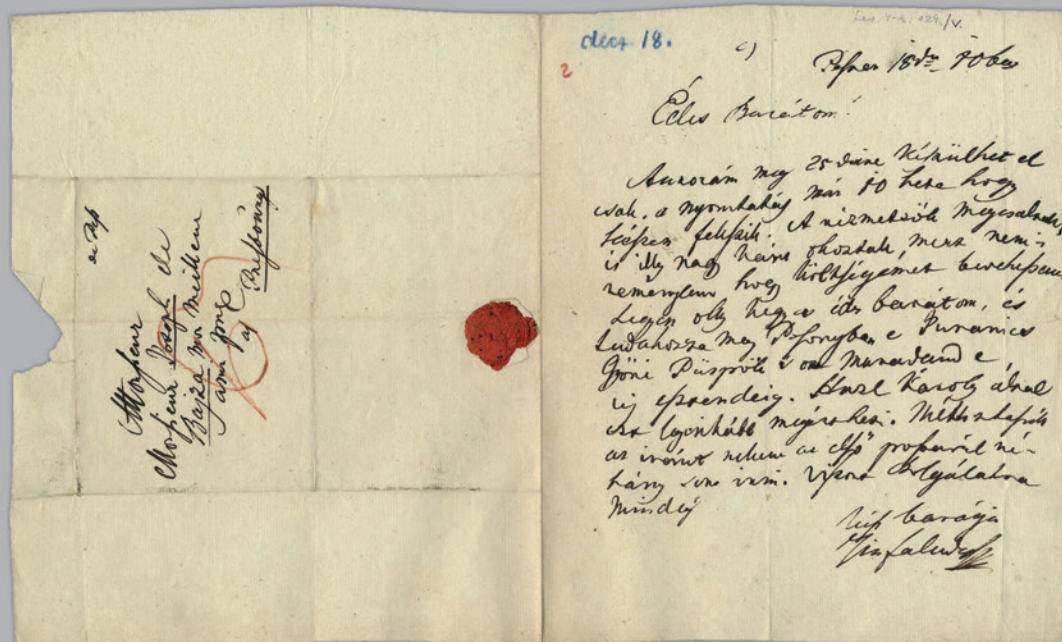
51. Berzsényi Dániel Mezei szorgalmunk akadályai c. művének kézirata

52. A magyarokhoz (Forr a világ...) kézirata Kazinczy Ferenc hagyatékában

53. Kőrösi Csoma Sándor (1784–1842) síremléke Dardzsilingben. Olaj, rézlemez. Ismeretlen művész munkája. Széchenyi István keretbe foglaltatta, és haláláig döblingi íróasztalán tartotta. A keretre vésetett sorok: „Egy szegény árva magyar, pénz és taps nélkül, de elszánt, kitartó hazafiságtól lelkesítve – Kőrösi Csoma Sándor –, bölcsőjét kereste a Magyaroknak, és végre összeroskadt fáradalmai alatt. Távol a hazától alussza örök álmát; de él minden jobb magyarnek lelkében. Az itt ábrázolt sírkő nyugszik hamvain. Britt Társaság emelte tudományos érdemeiért. Nem magas helyzet, nem kincs a nemzetek védőre, hanem törhetetlen honszeretet, zarándoki önmegtagadás, és vas akarat. Vegyetek példát hazánk nagyjai és gazdagai, egy árva fiún, és legyetek hű magyarok tettel nem pusztá szóval, áldozati készséggel és nem olcsó fitogtatással! Széchenyi István.”

Kisfaludy Károly

VII, 6, Nagy-Várad.

Ma Hétfőn Június' 18-dik napján 1832

Tek. Nemes Abaúj Vármegye' pártfogása alatt lévő
nemzeti Dal- és Színjátzó-Társaság által
előadatik:

A' CSALÓDÁSOK.

Eredeti vígjáték 4 felvonásban — szerzte Kisfaludy Károly.

Személyek:

Gróf Elemir	-	-	-	Bartha Úr
Báró Kényesi	-	-	-	Telepi Úr
Köröndy Lina, fiatal özvegy	-	-	-	Dériné Assz.
Lombai, urodalmi inspector	-	-	-	Megyeri Úr
Elek, ennek fia (hadnagy)	-	-	-	Egresi Úr
Lidi, Lombai' rokona	-	-	-	Egresiné Assz.
Lucza Kisasszony	-	-	-	Telepiné Assz.
Mokány, földesúr	-	-	-	Szentpétery Úr
Vilma, Lina' társalkodója	-	-	-	Szentpéteryne Assz.
Tamás, urodalmi kertész	-	-	-	Szilágyi Úr
Antal, Elemir' inassa	-	-	-	Királyi Úr
Agnes, Lina' szobaleánya	-	-	-	Mária

Történik Elemir' és Lina' közös' országában.

Bémenetel' ára:
Zártszék 1 frt. — Első hely 40 kr.

Kezdődik nyolctizedél órákor, vége tízedfélkor.

II, a)

Kisfaludy Kisfaludy Sándor, több Nemes Vármegye' Táblabírája a' maga és
testvérei nevében mely fájdalommal jelenti főtérén szeretett öcsöknek Tekintetes
Kisfaludy KISFALUDY KÁROLY Úrnak, a' Magyar nemzeti Akadémia'
Honos Tagjának, Nemes Bors és Bereg Vármegye' Táblabírájának hosszas
betegkedés után a' folyó hónap' 21-d., életének 404. évében és így a' férfitől kor'
legvirultabb szakaszában, tudósorvadásból történt szomorú halálát.

A' dicsőültnek hídge tetemei a' hónap' 23-d. délutáni 3 órákor Pest Város
temetőjében fognak végyugalmura letélni, az engesztelő Sz. Mise adatainak pedig
Sümegyen Zala Vármegyében tartatni.

Pesten, Nov. 22. 1830.

54. Kisfaludy Károly (1788–1830) levele Bajza Józsefnek (1804–1858) [1821]. dec. 18-án az *Aurora* zsebkönyv kiadásának gondjairól

55. Kisfaludy Károly *Csalódások* c. vígjátékának színlapja

56. Kisfaludy Károly gyászjelentése, 1830. nov. 22.

57. Kisfaludy Károly halotti maszkja

c. vers,
1. Az Ábrándozó.

Halljad lengvénkedben
Luna dalom!
Fellenge szálljak én,
De mint te ékel'den
Tekintsem;
É mint csendes a'don,
Enébe lengjen
Az isteni hymnus
Fellegethöl
Szárnyain alá.

A' Páncsa kinal
Vérző" híves adon
Égi Rebelben,
Duva panaszja,
Sem pajkos öröme
Nem ömlir al ar.
Mere egy anyának
Nővel ölében
A' bánat é' öröm,
A' sorozat ölében.
Mosolygó réffel, é' remegő
Könnyel szemekben
Öletir egymást
A' kenőasztalánál.

MADEIRA
TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
KÖNYVTÁRA

58. Kazinczy Ferenc árnyrajza
Kölcsy Ferencről (1790–1838),
Széphalom, 1814 októbere

59. Kölcsy Ferenc Ábránd
c. versének kézírata még
Az ábrándozó címmel

Bécs, 1814.

Kölcsy Ferencről.
Széphalom 1814. Október.

Szállongja felejt,
Róvalapjelen,
Chany phantasia,
Jött é' Rebelben
Tinner al ör.
De te kü' karodon
Messze mosolygón
Bmes felhorát öle
Tans emléteket:
Mint fellegeten
Ar égi szivárvány.

O Sors, hálá neked,
É' gyermek szivem
Mellyet adál.
Tannim, Rebelben,
És cypmvol' alján
Sinnom oly édes,
Oly édes mosolygom!

SÁRVÁRI FELSŐ-VIDÉKI
GRÓF SZÉCHÉNYI FERENTZ,

*Ac. To. Kinc. Ap. Felsőg. Arany. Kultúr. Minis.
és. Belső. Titkos. Tanácsos.
Arany. Gyapjas. Vitéz.*

Szület. 28. April. 1754. Elhunyt. 20. Dec. 1820.

FRANCISCUS COMES SZÉCHÉNYI

de Sárvári Felső-Vidék,

*Sacrae Caes. et Reg. Ap. Maj. Camerarius
et actualis intimus Status-Commissarius,
Aurei Velleris Eques.*

etc. etc.

Az eredeti kép Gróf Széchenyi Lajos. O. nagyraágánál állították.

60. Széchenyi Ferenc (1754–1820) mellképe

61. Széchenyi Ferenc és családja egész alakos képe. Vízfestmény

Ha mind azt, mit Szívem érez Tollaival le íckhatna
Mind azt, mit csak Neked köszön méltán elő adhatna
Boldog volnék,

S nem buszolnék. —

De, hogy, így le a Szímet érez aggódásidnak?

Hogy köszönje bánatidnak, hogyan bánatidnak
Káros Remét,

Es Edemet? —

Ime hír, és Segyver között Imádsággal tartottál,
Beteg Aggaimban gyorsan Te Magad apolygattál
Te oktattál,

Bánatoddal,

Te plántáltad Szívemben a főt, melyben ragyogok s leszek,

S a mi tökélyt Jsten, Uram, s Haráimint utolsó tiszte
A Te Munkád. —

S azért Neked

Skályon Halálaadásom mellett az Jstenneli áldása,

Attul belked Gondjainak jutalmát hogy láthass

1. Majus Holnap. 1857

Gróf Székelyi István

62. Széchényi Ferencné
Festetics Júlia
(1753–1824) portréja,
és Széchényi István
(1791–1860) hozzá írott
magyar nyelvű
köszöntő verse
a tiszteletére készült
alumból

1378

1849

K. 163/3_T

[illegible]

63. Széchényi Ferenc intelmei fiához, Istvánhoz, 1819.

Mivel a levelet Széchenyi István csak édesapja halála után bonthatja fel, apja úgy ír fiának, mint aki már nem ezen a világon van. Őt védőangyalként lengi körül. Fia fiatalkori vétkeit megbocsájtja, s kéri, hogy fia is bocsássa meg, ha nevelésében mulasztott. Tartsa meg jó tulajdonságait, s katolikus keresztényhez méltón szeresse anyját, testvéreit, sőt ellenségeit, törődjön alárendeltjeivel, így őt az Égiek és apja áldása fogja kísérni

64–71. Johann Ender osztrák festő Széchenyi István keleti útján készített rajzai és vízfestményei, 1818. Az utazásról, amely során felkeresték az ókori görög világ emlékhelyeit, több rajzalbum, vízfestmény maradt fenn

Dianen Bad by Smirna.

Österreichischer Vice Consul a Lenedos.

Kedves Barátom, Aleveléket meg kaplans, és azért
 néked küldöm. Én is magyarul akarok néked
 felelni, - noha nem igen tudok hozzá. De előtte
 se gyakorlataimat se tudatlanságomat lekövetni
 neha nem akarom; és magam is állol vélem,
 hogy mi magyarul gondolkodjunk, beszéljünk
 és írjunk. - ha a nemzetünknek igazán
 szolgálni akarunk.

Mi magunkat eddig meglehetősen viseltük
 és tartottuk. Indom hogy Amel néked
 szívesen írt, melyre nékem időm nincs.

Én nagyon meg voltam ijedve. Gondolt
 tnak, hogy a kezementül parancsotokat
 kaptam, hogy nékem tüstént beérkeznie
 kellett. Előrendeltam belébe egyeztetni,
 és most reménykedtem hogy addig itt meg-

Gárdonyi Géza 1870

BUDAPESTI
TUDOMÁNYOS
AKADÉMIA
KÖNYVTÁRA

885

✓

lehet maradnom még az Országgyűlési tart; melynek
 elvételét én 3 vagy 3 hetnap alatt előre
előzni gondoltam.

Zsiby József az éjjel halt meg, amikor
 te innen elindultál. Én az Aszponyókat
 Bélsbe elküldtem. ~~Am~~ Azóta is voltam
 egyszer, más dolgok miatt Bélsben. Molnár
 arbat ~~é~~ tudta, - engemet nem hivatalos
 magához, - én pedig nem mentem hozzá!

Az én szívern, halhat még betegesebb;
 és noha magammal szüntelen küzdök,
 és gyengéskesen pisulok - a nagy
 indulatnak, mely az egész lelkemet betölti,
 ellent állani nem tudok.

Péged itt minden jó Hazafi közönt -
 Én pedig, változtatatlan Barátságod veled

Kedves Barátom, - Kezefogók!

Ezer Annyának mely bizalmas kezeit
 trókolom.

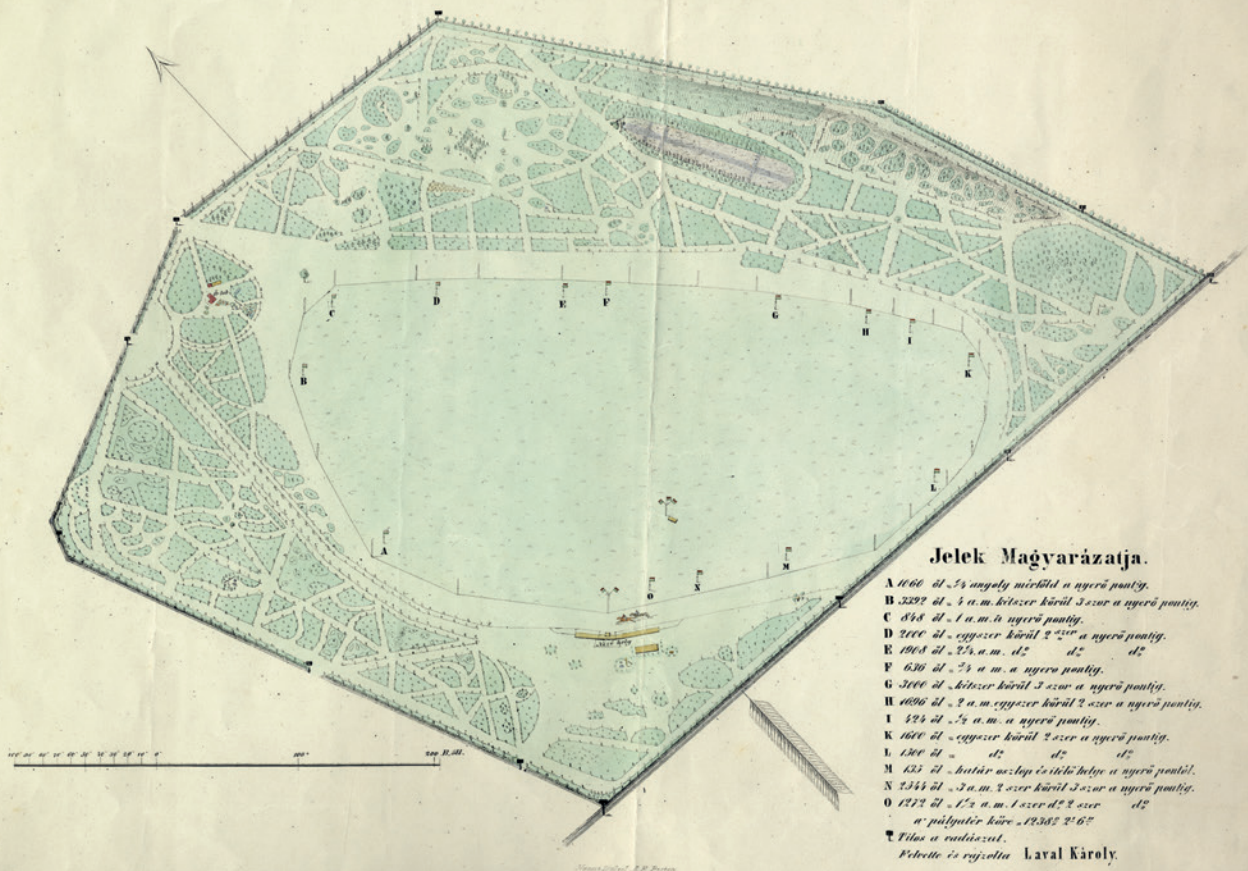
A' Nadór János, aki Bélsbe volt,
 tegnap meg érkezett, - ma Országi gyűlést
 tart. A mai napra, gondolatok szerint,
 sok fog fogni.

Széchenyi

Pozsony 4 Jan. 1826.

Barátom jörj ha lehet - a mennél előbb.
 Pesten fogsz találni, postae útate, levelemet.

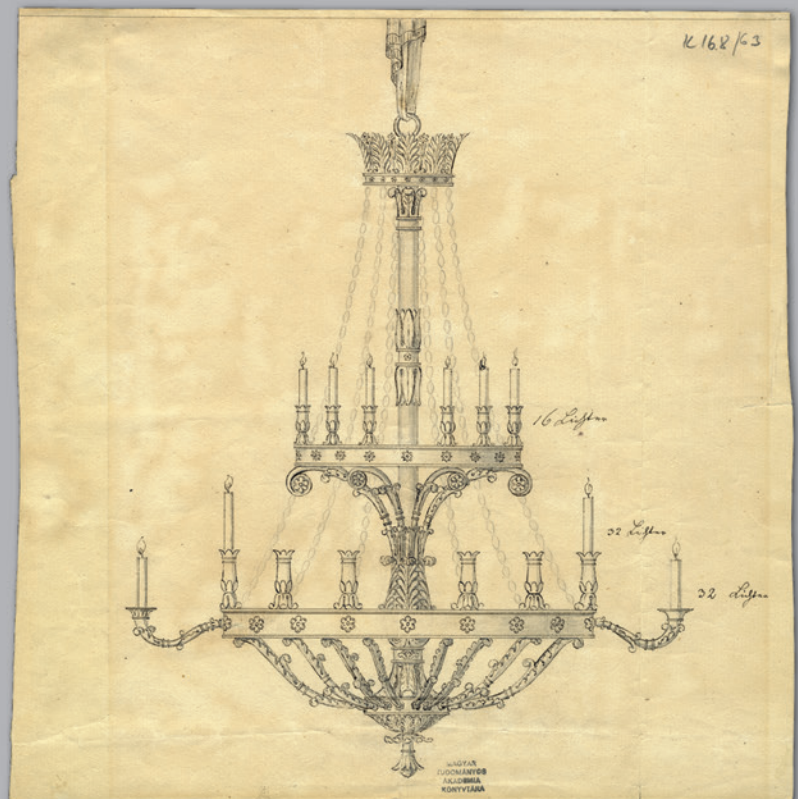
PESTI LÓVERSENYTÉR RAIZA.

73. A pesti lóversenytér alaprajza, 1830-as évek. Laval Károly rajzának színezett litográfiája

74. Hild József (1789–1867) csillárterve a Nemzeti Casino számára

75. Széchenyi István *Hitel* c. műve, 1829. A *Végszó* befejező mondata: „Sokan azt gondolják: Magyarország – volt; – én azt szeretem hinni: lesz!”

[akar akaszt, akar nem

porognak? - Ittenit, nyirjuk fel
nemünket, ^{vegyür hazán} ~~hagyjuk~~ együnknek.

Min'künk is ~~tel~~ mozdulnunk kell,
s' az hogy hátrafele nyomattakunk,
'Lépjünk inkább előre!

³ ²
Munkám tartalmából azt fogja
kiki látni ⁴ 'hogy az extremeket gyűlölem'
nem a győzmes felekezések egyenlősé, inkább a lehető 'Göt' akarom elérni a

közép uton, mintsem az ideale Göt
mellét tén csak más világon fogunk
lenni, - képzelt utakon. Nem nézek
[amint hátrafele, mint sok hazam-
fia, - de inkább előre; más anyai
gondom tudni ' ~~mi~~ valaha mit voltunk

Idővel mit lehetünk s' mit
leszünk. A Mult ~~is~~ elcsúszott hálal-
munkból, a jövőnknek urai vagyunk

He ~~but~~ baglódjunk ^{mit} hiátarato
reminiscentiákkal! Sokan azt gondolt

[de állítsunk, ^{Köz} Paradoxiáink
által a ~~melegítő~~ ^{gyebb} jövőnk
melegítő reményeit, a leg nagyszerűbb
hírekörög alappaira -

'magyar Ország - volt - én
asztalra emeltem himi, lesz! - ~~En~~
~~gondolat lángja~~ ^{lángja} ~~vegyett~~ ^{vegyett} Magyar
- éni fog és Nagy lesz még.

Londonderoy

[meg valloam

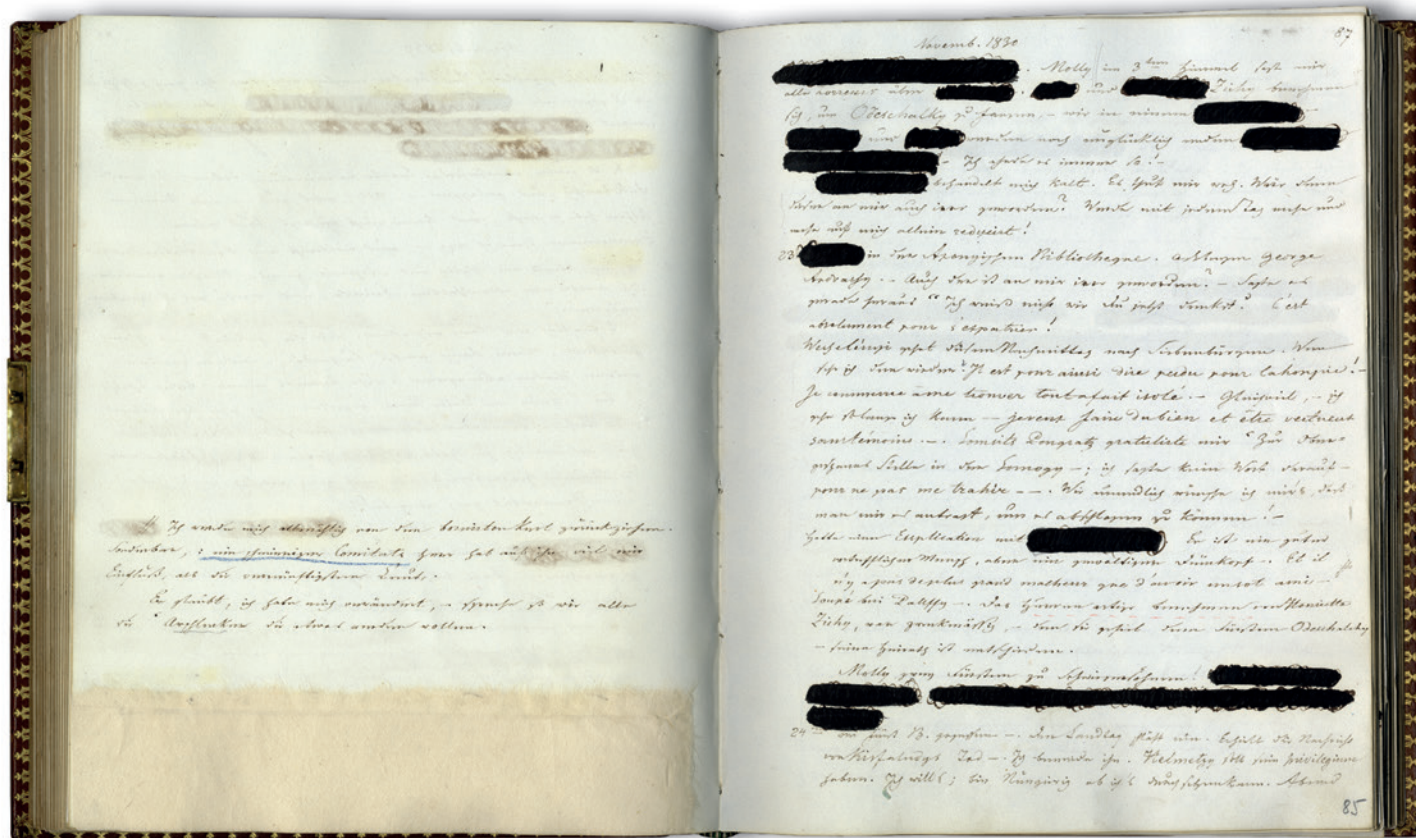
de inkább átnevezni

Le temps commence à s'obscurcir !

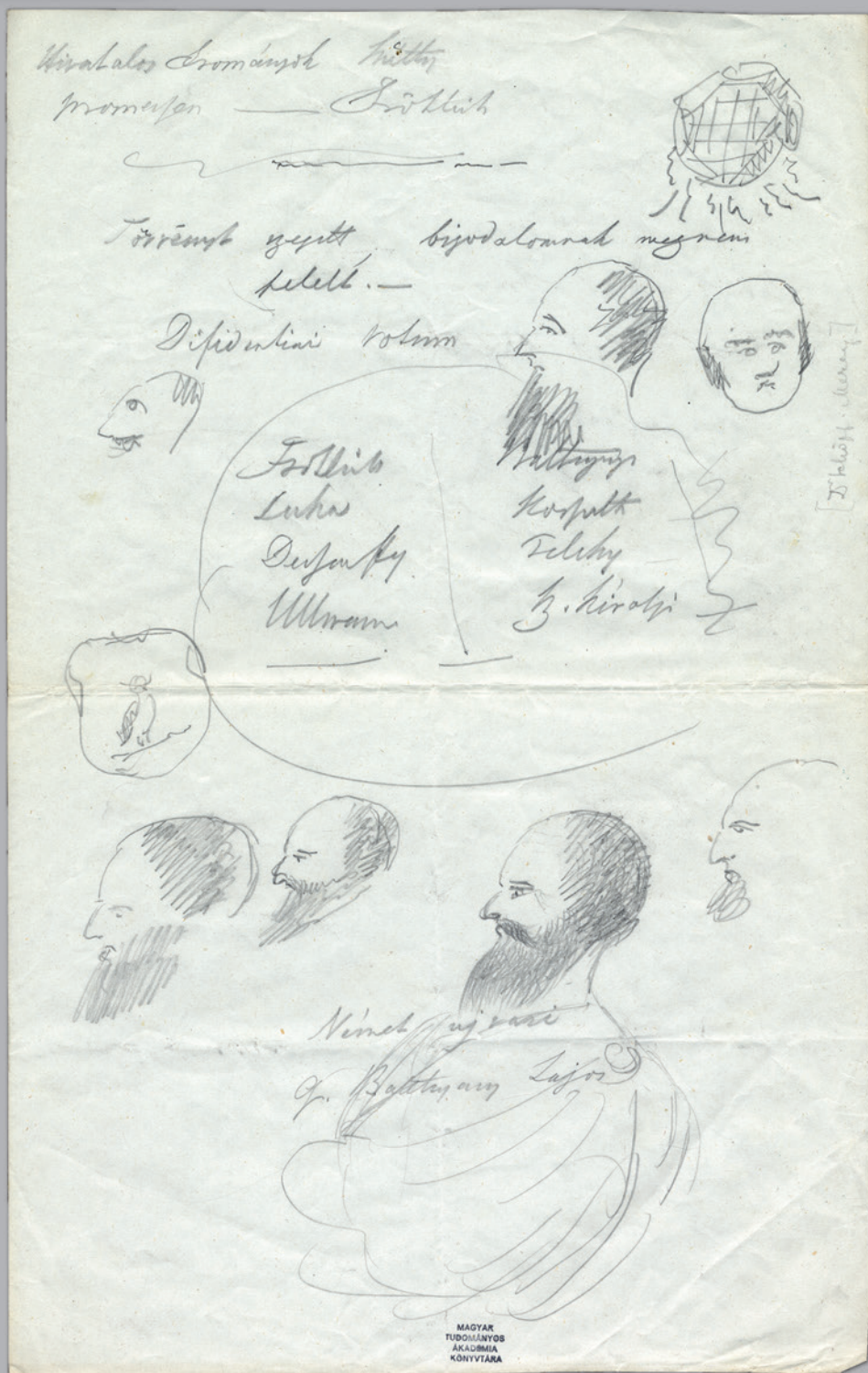
Det Liden Det ig seit 7 - 8 Jaarom fører, nog Linnæus Bussguldens
væser mæst alle Gjellingsprisen. ---
Ond Din Gætkunft wird nog bittværdig Byg! -

Vom 18ten Junij 1830 bis

76. Széchenyi István naplójegyzetei. A lapokon titkára, Tasner Antal (1808–1861) által olvashatatlaná tett és kivágott részek

77. Széchenyi István
önmagáról készült
karikatúrája egy
porcelánlapon

78. Széchenyi István
sajátkezű feljegyzései
és ceruzarajzai, köztük
karikatúrái Batthyány
Lajosról (1807-1849)

Waldstein János (1809–1876) karikatúrái
Széchenyi Istvánról

79. Széchenyi mint az Al-Duna királyi biztosa

80. Széchenyi mint Pest tiszteletbeli utcaseprője.
A karikatúra Széchenyi *Pesti por és sár* c.
munkáját idézi

81. A gyermekágyban fekvő Széchenyi, mellette
dajkaként báró Sina György (1783–1856)
a Lánchíddal. Waldstein János levele
Széchenyinek Triesztből, 1838. szept. 26.

Legnap vöte nett levelésből, 's a legnap: Dein
Ujság által tudorítottam Übm Dirim glück/
Wunderschön mit dem Länch-
Glad-over.

Immer mehr des Königs gut prosperiert
in der Provinz. In der Provinz
Glad-over.

82. A William Tierney Clark (1783–1852) mérnök tervezte Hammersmith híd a Temzén, mely a Lánchíd mintájára szolgált, 1827. Metszet

Hammersmith

Yours very sincerely
W. Pierpont Clark

Bridge across the Thames

W. PIERPONT CLARK, Esq., Civil Engineer,
Royal Highness The Duke of Sussex.

By the Hammersmith Bridge Company.

Engraved by J. B. Byrne.

1845 aug 11. K 176/44

Meghivis

[illegible]

Castro	Dubavichy Simon	Minst. Posten jelen levő nélastromány tagjai a hidegűst társaságnak.
	Gyza Constantin	
Castro	Kapffy János János (Borvini polgármester is)	
Castro	Tecshenyi István gr.	
Castro	Vásárhelyi Pál	
Castro	Walckow János	
Colla	Wodianer Samuel	
Castro	Caffner Ferenc, amsz. sz. kir. Buda fővárosa polgármestere.	

ISAGYAN
TUDOMÁNYOS
AKADÉMIA
KÖNYVTÁRA

83. A Lánchíd alapkövetételére szóló meghívó fogalmazvány a Lánchíd Részvénytársaság nevében

84. A Lánchíd részvényeinek
mintája, 1841

Lap.

Fel.

Szám

N.

BUDA-PESTI LÁNCHÍD.

Ofen-Pesther Kettenbrücke.

Bizonyítjuk, hogy

Es wird bestätigt, daß

nerőv, a vállalat könyveiben ezen egy részvény oly kölcsönös költségek mellett van feljegyezve, hogy, ő magát, a legfelsőbb helyen jóváhagyandó szabályoknak, és az ideigleni Választmány minden eddigi s resultáló rendelkezéseinek aláveti.

Pest Julius 1. 1841.

für eine Actie dieses Unternehmens, auf dessen Büchern gegen den anerkannten sey, daß sich d. selbe den Allerhöchsten zu genehmigenden Statuten, so wie allen bisherigen und künftigen Verfügungen des provisorischen Comité, unterzeich.

Pesth den 1. Juli 1841.

A BUDA-PESTI LÁNCHÍDI IDEIGLENI VÁLASZTMÁNY.

Von dem provisorischen Comité der Ofen-Pesther Kettenbrücke.

Graf Schöbner von N. a. p. *Sina m. p.*

Bizonyítvány

200 pengo forint ásványvíz tölthető rész

Erfüllungs-Bestätigung

Über die Einzahlung auf den Betrag von 1.200 Cour-Münze.

Fizetési évek és hónapok	Fizetés száma és összege		Fizetés éve és hónapja	Az a részlet, a mely a tényleges összege a tényleges összege a tényleges		A tényleges összege a tényleges összege a tényleges
	év	hónap		a tényleges összege a tényleges	a tényleges összege a tényleges	
1. 1841. július 1.	1841.	július	1.	1.200		
2.						
3.						
4.						
5.						
6.						
7.						
8.						
9.						
10.						

Alapítvány
BÁRD NIXA GYÖRÖZ

Alapítványt
alapította a
György Székely és fia

MAGYAR
TUDOMÁNYOS
KÖNYVTÁR

MAGYAR
TUDOMÁNYOS
AKADÉMIA
KÖNYVTÁRA

Természet után rajzolta. Slowikowski Ádám

Leitner M. L. nyomatta Pesten

A BUDA-PESTI LÁNCZHID
Budáról fölvéve.

Leitner Vilmos
tulajdonosa Pesten.

ANSICHT DER PEST-OFENER KETTENBRÜCKE
von Ofen aus gesehen.

G 22: H/66(1)

Illyés Gyula.

Széchenyi hídja

Hány könyvet irt! És valamennyinél
többet ér
ez a híd. ~~Hogy él!~~

Egy mondandón, mit nem papírlapokra
bizott, ki észbe fogta
és létre hozta,
egy derék eszmén járok át naponta.

Napi örömöm ez a jó
anyagba ~~ami~~ közölnivaló. *beszél*

~~Vigaszom~~
lépnem e szép értelmű sok vason.
Egész mozgó testemmel olvasom.

Kézrel érinthetek egy győzedelmet.
Ledönthették, amit ő megteremtett.
Akár a jó fa, többől újraserkedt.

Egész lényemmel értek valamit,
valami boldogító igazit;
így szól a ~~szívem~~ *szívem*:

dehogy hal meg a gondolat!
míg ember él a nap alatt,
itt mindig híd lesz!

*Egy enné irt,
látod, örökre műtődél,
míg csende óra.*

*Pedig
enél ember volt - hány ellensége! -
a felhője.*

*ját a magyar Ország - volt - én
akkor nem hímei, leh!*

85. A Lánchíd, 1865. Slowikowski Ádám
litográfiaja

86. Illyés Gyula (1902-1983) Széchenyi hídja
c. versének kézírata

87. Széchenyi István, 1836.
Moritz Michael Daffinger
(1790–1849) olajfestménye

88. Széchenyi Istvánné Seilern
Crescence (1799–1875).
A medalion képe mögött
a grófnő hajfűrtjei

89. Széchenyi István ezüst
levélpecsétnyomója

90. Széchenyi István döblingi lakása. Fénykép

91. Széchenyi István keze. Halála után készült gipszöntvény

92. Széchenyi István-émlékérem, 1880. Antonio Fabris munkája

Első nagy gyűlés.

Pesten
Februarius 14^a — 24^{edik} 1831.

I. ülés	Februarius 14 ^a	3 ^a lapos.
II ^a ülés	15 ^a	4 ^a —
III ^a ülés	16 ^a	7 ^a —
IV ^a ülés	17 ^a	10 ^a —
V ^a ülés	21 ^a	13 ^a —
VI ^a ülés	22 ^a	18 ^a —
VII ^a ülés	23 ^a	23 ^a —
VIII ^a ülés	24 ^a	28 ^a —

Az első ülésben megvitatott a Pestben kinevezett rendszeres tagok jelen, a harmadikban már az addig megválasztott tagok részvételével is.

Az ülésről, Gróf Teleki házról, a közlési 5^{ik} 8^{adik} és 10^{edik} is.

94

I. Nagygyűlés. Első ülés. Febr. 14. 1831.

3.

A magyar tudós társaság rendszeres tagjainak
Első Ülése.

Pesten, Februarius 14 d. 1831.

Mélt. Gróf Teleki József, fő Iszapán Uo. és a. t. elöljáró alatt.

Jelenvöl:

M. Gróf Széchenyi István, Másod-elöljáró.

Bulaibáry János	Karacsony Ferenc
Béniér Lajos	Kis János
Döbrentei Gábor mint jegyző.	Kisfaludi Sándor
Gebhardt Ferenc	Kolesy Ferenc
Gurács József	Petrovich Friderik
Horváth Endre	Schloss János
Horváth József	Schedel Ferenc
Imre János	Tóth Pál
	Vörösmarti Mihály

I. Az igazgató tanácsnak Pestben 1830^é Nov. 17^d. tartott első ülés jegyzőkönyvének II^{ik} III^{ik} pontja, és Dec. 12^d. tartott második ülésének III^{ik} IV^{ik} pontja, és a V^{ik} pontja vége felé előforduló, és különösen a tagokról szóló órák felolvasatottak. Így az ötödik ülés XLVIII^{ik} pontja is.

II. Az Elöljáró M. Gróf Uo. minden tagnak az alaprajz és rendszabásokról egy egy példányt osztván, a rendszabások felolvasatottak.

III. A társaság alaprajzán és rendszabásain dolgozott 1828^é kiállításán 3^{adik} munkájából is azon pontok, melyek a mostani pénzügyi állapotjukra ki-pest ajánlják a társaság megindítását, hasonlók igen olvasás által az ülés elvére sorjess-tek.

93. A Magyar Tudós Társaság első nagygyűlésének jegyzőkönyve. Első ülés, 1831. febr. 14. Az első oldal Döbrentei Gábor (1785–1851) kézírásával

94. A Magyar Tudományos Akadémia címere, 1831. Johann Ender után Franz Stöber (1795–1858) acélmetszete

95. Az Akadémia első, hegyikristály pecsétnyomója kalcedon nyállal

Vélemény
A magyar tudós Társaság által kiadandó szótár
belső elrendeléséről.

Megbíráván a T. Társaság által, hogy a 'szótár' belső elrendeléséről
gondolatokba irásba foglaltuk, megtekintésünl az e végre
írásait kiadva francia és német szótárakhoz, elhatá-
runk figyelemmel Működőzők Elöljárók jóváhagyása felelőse,
melly a 'Hörné Jován' által 1821 kiadott Franczomfelelőnek
II kötetében foglaltaknak illy alá áll. Egy értekezés napján
szótár elrendelése, kézirata mo'ja Vörösmarty Toldy
1817 concordóre. A' francia és német szótárakhoz külön
véleményeinkben fogjuk s' ők is csak érinteni; mert
az idézett Franczomfelelőjének figyelem nem csak
arokra, hanem az újabb művel nyelvrok' minden nevese-
resobb szótárakra kiterjednek; s' valóban ez a' jóvalonra
oly igen méltó értekezés amiből észlőre minőség
14 övel íratott, oly belátással, gondtal s' tudomány-
nyal készült, hogy abban csakunkra késs munkát
szálalunk. Ezzé idő s' környülmények' valószínű
hűségessé' vagy ajánlatossá' késs ugyan némely idéz-
tásokhoz módosításokhoz; de egyebiről az egész oly
alapos, hogy nem hibáztatunk, ha azt a' szótár bel-
sőjének nemusaióul s' rendszabásait ajánlati
meggük.

Hogy mindenképpen a' Tekintetes Társaság annál in-
kább meggyőződésűek, hűségessé' késs a' In-
tón felelőnek itéss véne' egész kiterjedésben a'
T. Társaság elős felhatalmá. Ennekelcinket minden
Szakasanál külön fogjuk adni.

Péren, Május 26. 1831.

Schedel Toldy Ferenc
Vörösmarty Mihály

M. TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
BUDAPESTI
V. AKADÉMIA-UTCA 2.

M e g h í v á s

a' magyar tudós Társaság' 2^{ik} köz ülésére, mely nemes
Pest Vármegye' nagyobb teremében November 10^á 1833.
dél előtt 10 órakor kezdődik.

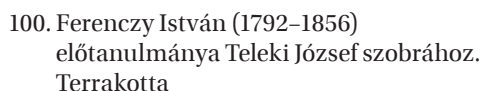
A' Társaság, ezen köz ülésén, minden karbelit, haza-
fiúi tisztelettel s' indulattal fog látni.

Magyar köntösben megjelenőknek nyitva a' terem,
más hallgatónak a' karzat, hol Asszonyságok' számára.
külön hely leszen kijelelve.

MAGYAR
TUDOMÁNYOS
AKADÉMIA
KÖNYVTÁRA

96. Vörösmarty Mihály
(1800–1855) és
Schedel (Toldy) Ferenc
(1805–1875): Vélemény –
Az Akadémia által
kiadandó szótár belső
elrendezéséről. Pest,
1831. jún. 5.
Vörösmarty kézírásával

97. Meghívó a Magyar Tudós
Társaság második
nagygyűlésére,
1833 novemberében

102. Teleki József levele Schedel (Toldy)
Ferencnek. Kolozsvár, 1844. nov. 1.
A Teleki-könyvtár Szirákon elhelyezett
részének átadásáról érdeklődik

KÖNYVTÁRSZÁM
ADATLÉKA
S. KÖNYVISMUTATÓ S.

Schinneses titoknok Ur!

A könyvtári iránt tett tiszteletteljes September 17^{ik}-én
társaság vettem, és mind a gyűlésre, mint a
háza volt szóba elfogadásra, mind a segéd
irrok felvételre helyben hagyom. Nem tudom
ahát airta-e az ősem azon egy jóis társas is,
melly társakban volt és a melyben a theolo-
gius és egyházi történetekes Mész és Besten
a háznál el nem fess könyvek voltak. Ezen
írás-gyűlése végével és elosztásával a nagy
gyűlést megtartani célzatra nem lévén, az
elsőbbi rendszeres bizottmány pedig munka-
lásra márt November 18^{ik}-án elkerdvin, és
márt ekkor én innen több időre nem róva-
hasván, az idei nagy-gyűlést természetesen
sohán reises nem vehetek -

A segély buldogus Amyim emlékező
monott beszéd felött írleni nem metek, el-
fogadással bírónak magunkat nem várhat-

Kos havának 12 n. 1827. évi.

Hedves Daratom Uram.

Égen háládatok révvel veszem azon érvet, gondolatokat, mel-
lyel, Borsaiom Uram, kezéim rövideknek, midőn kiülönösen
arra öfönös, hogy nemely új darabotnak kezdésével magamat
a' dárabomra merjem emelkezvebbé tennem. Ézen ugyan tája
vagyok, hogy kezdés pályámat totális is folytatam; de mind
azonáltal omion fájnak kezéimre kinyulat vagyok megtagad,
is. Borsaiom Urannak azon kezdés mellyel egyköt. levelem,
ben említem Ötának, és Égipannaimat dőre, mivel épen nem
telem arra elengedőknek, hogy remek Válogatás darabok
szába helykeresztjeknek. Ézenem hozzá csak valamelly köi,
lónak hálálat megem zárd, egy körded Égort akasok köi,
fünn: ézen cam alatt: Ég. Égüles: mellyből ézen ézen
napokban körüle, azis meg jobbiazandó, néhány veszfok körtök.

"Mellyen tithes es, I michere tiuesiti velömet?
 Hópeket ez; melly inora terem elmutakat, akkor
 Memmetek es pollos, I miven ki elalja futatás.
 Van, kie banyaj a beselek homályo pipirok.
 Hogy nyíjra dalokat zenghessen kellemes ajkát.
 Engemet es Elmet asnyik borsalma, homályban
 Bannyadóra alialk tehessen fegyvere, I zige
 Teagerkine habozó Thagayark' pillanása borsit.
 De a jellem Ányak unokái' tetteit ólva
 Elme tehéjeggel fontolgját, I parázsaos Ányád

Flumina négy Sarkatá szelven megfuija nemével
 Törvényszerűen mondog, hogy imes csontkőre halára.
 Ah, de kedid önmagát zordan befűlvezek láik,
 Látja miképp rojgálja magát ivadéka, fura
 A testűen viak mint pallanak alcait arjánál,
 Míglen magva fakad, s horra már fúti kefével
 Nemfűlvezek többé, ki nevet hordozna neménél.
 Béla, ez kit fene sos karközeára regelen ére
 Meg mint földi lakosok: men máx már égi szaggyárány
 Törvényszerűen mondogadja is ott ülöz boldog társai
 Gendes temében
 Hah de arók hamvát ezer ártók teskei nyomják
 Fűk non ifjúkódokat véredbe fűszerezni gyűlök
 Karközeára, s törvényszerűen így szaggyaráni
 A kőreát mellűlűl nmes drágabó kímés Magyarok
 Ez törvényszerűen, ez kőreát dabra fakadnon.

Homni kiralyt gyűlölt Magyarok' bűlványa hová' len
Geddolva fülbe Doruk? Mára nem esőditi Sajónak
Zugó hajjahor pámos danditais örve,
Fülföldekre bolyong, V bódulón fitteti vesztet.
Amkorait retentit gonosz tetitöknek igazos
Gondja. Sok ágra szakad Kárpátnak' bezeri fogját
Kélmoknak' alá I meredek Képfikéi vésak.
Mergéket ott fűjjak a békis unta csononok
Nóvan alattomban; I mellytör ellángola immar
Annak az ördögé mis hamulón fűszagaja paraszat.

MAGYAR
TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
KÖNYVTÁRA

Ima ezen keveset körölköztet meg: hogyha Későn nem fog
lenni, majd Húvós táján többet is.
Magamat addig is barátságába ajánlván maradok

Igar tioruloje

Cruiser Geigely
K. Somló Győröri.

Ar öe peldanyoken jais Elöfresen piens u. m. kuoronoe
for. P. B. erennel elhulltom.

103. Czuczor Gergely (1800–1866) levele Toldy Ferencnek, 1827.
márc. 12.

104. Czuczor Gergely, 1865. Fénykép

105. Czuczor Gergely kufsteini fogságának emléke, 1849–1851

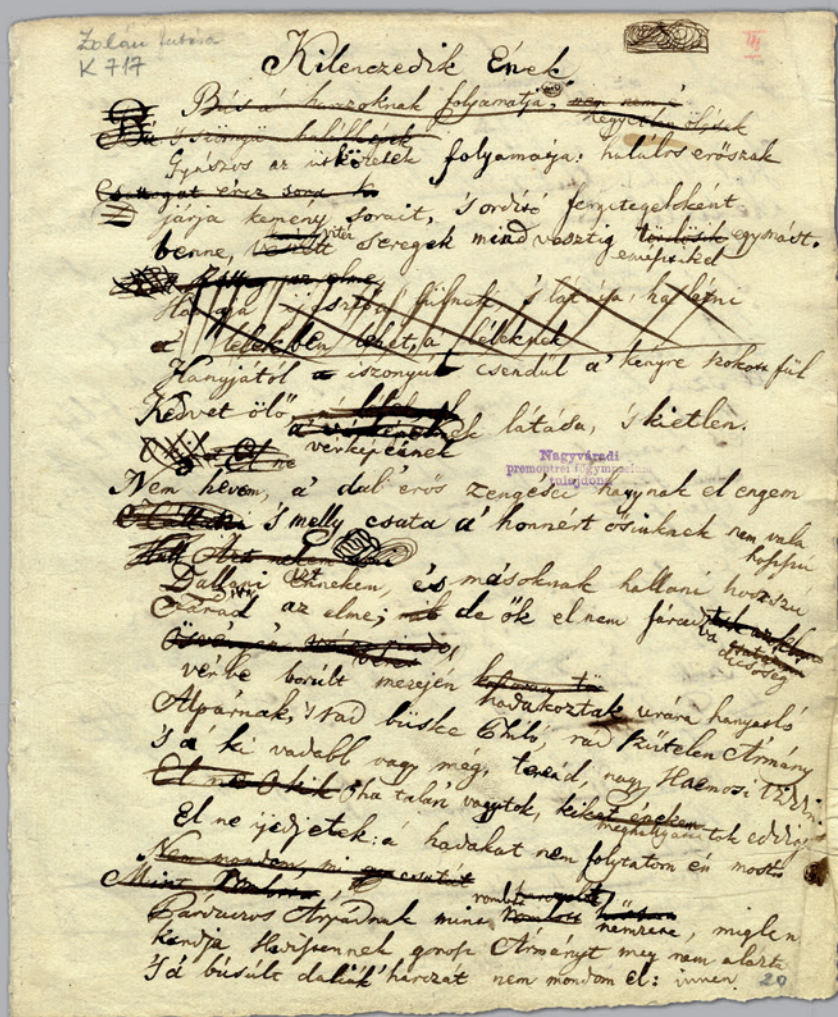

VÖRÖSMARTY

1892

Képzőművészeti Múzeum

106. Vörösmarty Mihály, 1844. Barabás Miklós (1810–1898) rajza után acélba metszette Christoph Preisel (1818–1877 után)

107. Vörösmarty Mihály Zalán futása c. eposzának kézirata

108. A Zalán futása első kiadásának címlapja

Narancsok ^{rendületlenül} ~~mindenütt~~

Levegő ^{magyar} ~~szél~~ ^{magán} ~~szél~~

Az ölébe ^{az} ~~az~~ ^{szél} ~~szél~~

Mely ájól ^{szél} ~~szél~~

Ezen ^{szél} ~~szél~~ ^{szél} ~~szél~~

Minden ^{szél} ~~szél~~

Öldön ^{szél} ~~szél~~ ^{szél} ~~szél~~

Is ^{szél} ~~szél~~

Ez a föld, ^{szél} ~~szél~~ ^{szél} ~~szél~~

Apám ^{szél} ~~szél~~

Ez, ^{szél} ~~szél~~ ^{szél} ~~szél~~

Egy ^{szél} ~~szél~~ ^{szél} ~~szél~~

Itt ^{szél} ~~szél~~ ^{szél} ~~szél~~

Ugyekint ^{szél} ~~szél~~ ^{szél} ~~szél~~

Is ^{szél} ~~szél~~ ^{szél} ~~szél~~

Itt ^{szél} ~~szél~~ ^{szél} ~~szél~~

Itt ^{szél} ~~szél~~ ^{szél} ~~szél~~

Itt ^{szél} ~~szél~~ ^{szél} ~~szél~~

Itt ^{szél} ~~szél~~ ^{szél} ~~szél~~

Itt ^{szél} ~~szél~~ ^{szél} ~~szél~~

2
 nek magyar nyelv nem egy eb, mint oly korszakot "officiáls" melyet
 hivatalos is legkisebb korszakot nem csak egyike, hanem
 is annak az jelensége voltak népszerű, nem elylet mely
 az elvileg a magyar helyes írástban,

M. Nyelut 2° 33'

A magyar nyelvem aram szá.,
Bályokt' örvögét foglalta magában
mellyet megtanúsított bennünket,
milyet kélt helyesen magyarul
beszélni; és a mi beszélni, hisz
bátlant csiní.

Mimibeg a' beared mandards.
 Colt all, a' mandardk peditg brölbör,
 cō a' rökth^{handstok}~~en~~ ~~a' bär~~ ber,
 tülblöt firs'dneti öswc i ennel
 fogva a' myclvannatit havem
 förscot van, uggumit! Detritan,
 rötam, cō Mandatan.

Emmel
Leont, Ören österneres' is fel
örös csapán a kéri nyelvére
vonnathoriti, nem pedig a nyelvére
álvathoriti, comjere, melyet it
fejőgermi idő elöti, is állitotlen
munka volna. Kivideren azon ban
öröseni lehee a kütinbörse,
mondote Leont dirote beed
körösi kütinbörse, amannal
halhaas, elemei az egyes Leont

Nál az exomel bionyirum. Lapp. P. Vörösmész. Miel. b. b.
egyébianszollal jelszob lólió. min. adak. é. mai
nagy fű. és. Szaggy. bion. bion. bion. bion. bion.
jalszob lólió. - Szaggy. May. Jan 1845.

Azon kulonbözögel, mint az egyvire
 ember, ki két órái csobolás után
 megvire kiülve, s az mondja: ej-
 nye az egyvire kiülése, s így
 a' Malonka is egy tövére meg per-
 jo, kivólban az az el, a' földbe
 vésak, valóján a' az nem
 kő, az az

Providence, Mass.

111. Czuczor Gergely és Vörösmarty Mihály *Magyar nyelvtan a' középtanodák' második osztálya' számára* c. munkájának kézirata, mely a szerzők nevének feltüntetése nélkül jelent meg Budán 1848-ban
112. Deák Ferenc (1803–1876) tréfás bizonyítványa Vörösmarty Mihály szalonkavadászatáról. Vörösmarty megjegyzésével, 1845. máj. 3.

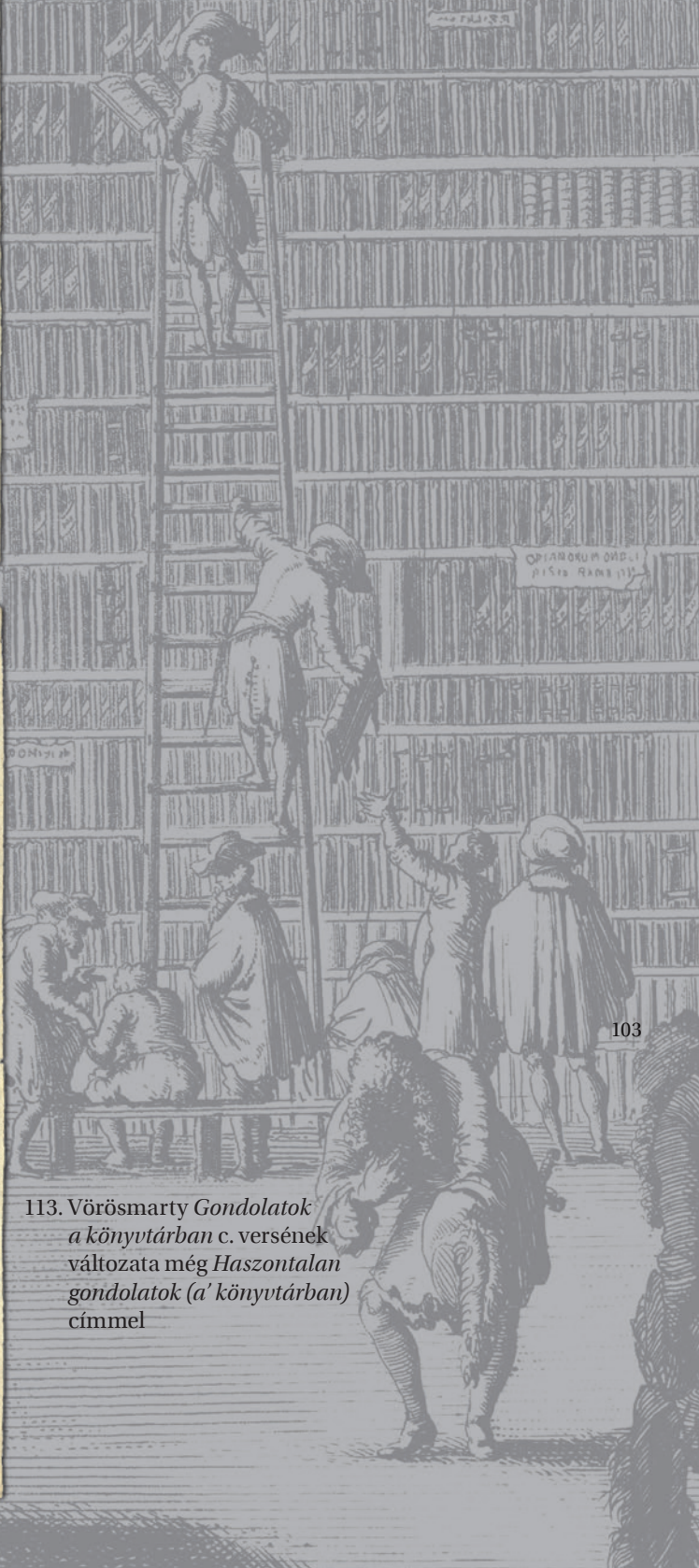
Haszontalan gondolatok.
(a' könyvtárban.)

K 305/55

Hova' lépek most? gondold meg, oh tudós!
Itt emberiségnek elhanyagolt rongyain
Komor beütköl, mine a' teli ej;
Leírva áll a' rettenés' tanulmány:
»Hogy, míg nyomorra milliók sütkésnek,
Néhány cserébe jóna üdv a' földön,
Ha ipenélkül, anygalérzelem mel
Hasznalmi tudnák elők' napjait.«
Miért e' lom? hogy mint juth a' gyepen
Legelőjűk napja? 's vífra tudománytól
Lábaltan elhanyagolt a' napok,
Az isken' napjait! nem az' életét!
Miért e' lom? sragirol ismerem meg
Itt allatember' minden bűncit.
Ervény van írva e' lapon; de egykor
Leírva' ruhája volt. I amott?
Itt ártatlanság' boldog napjai
Egy életre sára gyenge öltöngén
Nagy egy dühös bujának pongyoláján.
E. S. S.

Országok' rongya! könyvtár a' vered.
De hár hol a' könyv, mely széltől verek?
Hol a' nagyobb rés a' boldogsága? ott-e
A' könyvek által a' világ előbbre?
Mentes, hogy minél díszöbök' népei
Salakjok annál borzasztóbb legyen.
I a' rongyos ember' lazás kebele
Dögveszre sokajson a' hír' nemadára.
De hár ledöntésül, a' mi excedat'
Ez a' napvilága mellesz dolgozának?
A' bölcses' és a' költő' műveit
I mi a' tapasztalat' arany
Bányái'ból kifejtés az idő?
Hány pengő lélek tépe el magát,
Vágyakozva a' vész' egy' rongya mellé
Hogy térde, suppos emberárvának
Vágya' agón 's erő, igazságtalanság
Itt el nem ismeri érdem' közei
Kiker minden más elhanyagolt 's minden
Ingatlan' helye, olcsó haladattal
Kérdett imédm a' fukar világ
Nepboldogító eszmék' vesztésü
Itt mind egyen a' rongy kereskedővel,

113. Vörösmarty Gondolatok
a könyvtárban c. versének
változata még Haszontalan
gondolatok (a' könyvtárban)
címmel

114. Liszt Ferenc (1811–1886) levele
Vörösmarty Mihálynak:

„Teleky Sándor gróf útján arról értesülök, hogy Tekintetesség azzal tisztelt meg, hogy verset írt hozzám, olyat aminőt Ön írni szokott, szépet és gyönyörűt. Nem tudom eléggé kifejezni, mennyire hízeleg ez énnekem, s engedje meg, hogy mindennapi keresettség nélkül mondhaszam meg, mily mélyen meg vagyok hatva, hogy még oly friss emlékezetben élek.

A jövő tavasszal ismét Pesten leszek. Mikor három éve a várost elhagytam, azt a büszke reményt vittem kebelemben magammal, hogy ama mély és dicsőséges rokonszenvre, amely hozzám fűződött nem mutatom magam méltatlannak.

Ön ítéletet tesz hitemről; legyen azonban irántam – kérem – sok elnézéssel s némi barátsággal, s ennek fejében számítson őszinte odaadásomra és hálámra. Az Ön

Liszt F.-e

[Krzyzanowicz], 1843. márc. 17.
(Czapáry László ford.)

Gróf Sándor gróf útján
Alexandre von Teleky, des Gr. Teleky
grófom minc die eben erwähnte Gräfin,
Alexandra von Teleky, zu schreiben, so wie Sie
zu diesem Anlass, – Ihre mich
gründlich. Ich bin sehr dankbar
für die vielen Worte, die Sie mir
– und gratuliere Sie so sehr für
alltäglichen Wohlbefinden zu sagen
wie tief ich mich in, in Ihrer Geduld
und so sehr zu haben.
In diesem Briefchen bin ich in
Pest zurück. – Altes und neues
K. 4/410.

Ich bin sehr dankbar, wenn ich
die vielen Worte, die Sie mir
und gratuliere Sie so sehr für
alltäglichen Wohlbefinden zu sagen
wie tief ich mich in, in Ihrer Geduld
und so sehr zu haben.
In diesem Briefchen bin ich in
Pest zurück. – Altes und neues
K. 4/410.

Gróf
F. Liszt,
Krzyzanowicz 17. März
1843.

Kírd ná erigány, megcsúsz az árá
 Lácsadjan fel kúrod, mine a' veltől
 Hozd, nekem a' veli' agyadban
 Lácsadjan fel kúrod mine a' veltől
 Vélő forjón, záporan haragban
 Hírd, ki ki szűz, így a' kezében
 Mikor les a' nyűs vőrobból
 Így es pohár tele búval és bánat
 Hírd ná erigány megcsúsz a' gondolat
 Kírd ná erigány megcsúsz az árá
 Ne, lozár a' lábaidas kiába.
 Hírd is a' kényesen ez úzen
 Tölöd horgát a' viddy kényába
 Hírd, ki ki szűz, meddig hűsharag
 Meddig tar a' nyűs vőrobból
 Mikor les a' nyűs vőrobból
 Hírd ná erigány megcsúsz a' gondolat
 Hírd ná erigány megcsúsz a' gondolat

Vörösmarty Mihály
M. Akad. rendes tagja

117. Vörösmarty Mihály kései arcképe. Tiedge János fényképfelvétele a Kisfaludy Társaság ereklyetárából

Törvényhatósági tudósítások

Rózsuhdajos levelezése

II^{ik} Levél

Besz. Julius 15^{ik} 1836

Zabolcsi Törvényhatóság Julius 14^{én} 3 15^{én}

Kec felek között volt legirányoztatottabb a megvétel. Egyik: Ratay István első Al-Iszpannak meg-
tartani, a másodiknak Kállay Róbert választani, másik: Az első Al-Iszpani Stekke Kállay Gergely,
vagy mást emelni, vagy legalább a most nevezett urat, második Al-Iszpannak megvételét kívánta.
A 10^{ik} Iszpany megérkezéssel Kállay Gergely kijelenté: hogy kézzel hivataláról lemondani, ha Ratay
István is hasonlóra íratik, és az országgyűlési két követség: Trayános és Dármay Imre addigi 10^{ik}
seggyő az Al-Iszpanyi székkel megtárgyalottnak. - Csupán közlésnek, sikkere nem vala. - Junius
15^{én} déli elő konferentzia tartatott nyílt gyűlésnél. Indítványba jött, hogy a pártostadók / factio
coincidentis minden hivatalból kiváratassanak. Közönképpen volt ugyan az okajás, hogy a pá-
rtostadók meggyőztetassanak; de az említett indítványnak az gondolatán ellene; hogy szék-
sén valaki mellett vándorolt factio közzül hotne, csak hogy a hivatalból elváratassék; és
más javaslatok másképp elértetassanak, végre a részben semmi alapodás nem történt; és
szint mivel gyűlés tartására már 10^{ik} nem vala, és a konferentzia statutumot nem hoz-
tat, és szint mivel erről határozni, a Törvényható Test körébe tartozónak ítélte-
tett. - Így tehát a kijelölésnek törvény, egyes akaratul kívántaték, hogy az ország-
gyűlési volt követ urak az Al-Iszpanyi hivatalokra kijelölésbe menjenek; de Tray
Imre követ úr megérkezvén, nevére a kijelölés között kihozani ként; mint hogy
hivatalból való nem kíván. - Ratay István volt Al-Iszpanyi 10^{ik} szolgádnok,
a kijelölésénél Plak Mihály I. Dinó követség tön: ha jöhet-e az az úr candidatus-
ba, mint hogy a Stovesi Törvényhatóság, korábban kiküldésük miatt indított büntetés-
benben Al-poner képzél? a többség igazán felelt, és a véleménynél két Dorodi
Dármay István hasonló körülmény mellett hivatalban maradására hivatalozott.
A többség nem ellenzék látszatra a 10^{ik} Iszpanynak azon javaslatát is, hogy a dolgok
megmaradására tekintetéből Törvényható szolgádnok nevezessenek. - Végre
Dorodi Alajos I. Dinó két indítvány tön. h, hogy a Tábla Biráknek törvénynek,
re meghívása ne függjön Al-Iszpanyi önkényről, hanem Rajstrom szerint szótban je-
lentse meg az a végre kijelölés napidij nélkül itélendő, hogy a Magyar főbb hivatalokra szol-
gádnok által törvények a válogatás - azelőtt, kör gyűlési határozatra tartozónak ítélte, a
melyikre azt ad a válasz, hogy a 10^{ik} Iszpany, hogy jogaitól képest választásra bocsátandja a vá-
lasztást, ha fölkiáltásból a többség nem veheti.

Délután csapattokban gyűlékezett a nemesség. Az első csapattal vezérelték Kállay
Imre és Dármay urak lohadon, háromszáz kármával. A csapattal Kállay Gergely úr háza-
c, többek között. Kállay Dózsa úrál vezette, az is, a Kállay Gergely háza előtt alapodott
meg, mely szomszédjában van a Kállay Róbert, ex pedig a vármagyra házában. - Következett
egy számos csapattal muzsika szó mellett vörös, kármával székkel botokkal a társas-
Ratay István úr által vezérelten, ezek botakarodtak a Kállay Róbert udvarába. - Után-
nok Dorodi Mihály úr által lohadon kivont kardal vezetett, és Ratay István úr, és
Dorodi Birtokos Farkas uraktól kivont csapattal vezetett, mely futva, és botokkal
faján felett forgatva ment, és hátrul a mindenképp néppel zelt Ráczon által

Iszárunk nem kedves a tudományoknál, annyi dol-
gunk van a Koppantással, hogy a látásra nem ére-
nk.

A félvessz bár mely váratlan jön a. mindig meg elő-
egy figyelemre méltó fellet. - de hogy olcsó márkán
magunkat az Afrikai nyelv (Káiné) ellen?

A népek, státuszok Hivatala be hozza egy levél pénze
a Hivatalnoknál & könyvtárnoknál, - mi más kapo-
szu meg? - én nem tudom

Atk érelgők (Sens. mentálisak.) addig jarkolják érelmő-
ket míg habos vész. & az kípik kiáradó tellyes
szivől van, pedig nem egyéb Lévegőnél az egész

Az életnek tengerében a szégyenség fővényszerűsége, a
Gardagság Szíve, szégyenségtől ön erőnk, Gardagság
sol csak az élen kegyelme menthet meg

Egy szégyenlenség feltételezése rettenetes, de rettenetesebb
az Uralkodásé - Egy feltételes kormány. gyanúsítelve
vissza éjjel nappal meg tagaja magát a szélysé-
ges pihenés. & hogy álmosságán enné vehet, napról
napra erősebb inger frereket él, - ezek által gyengé-
kedve lenné, ~~ke~~ Koczódóra. & végre beteggé lesz
- pedig ha az Uralkodásnak meg betegszenek, a népek
nek le kell felülniök. - Különös. de meg se fél-
tan rendes! Diodorusba olvassuk hogy Confucius
gesein ha le betegszenek az afrikaiok, fájóit felpe-
nek gyermekegget, & betegségi látogatásolat jogad-
nak el - Lám! milly classikusok a Miniszterek!!

Kossuth Lajos

Edes karaim! En mins mondán örömet irandol náha lappasolha, s gondolat
 hog nevémet bá' írásra is említem jelenre, annak salai, oly' cselekedet
 tielleni törséim, melyly elággyé gyarmatol, hog vele nevémet is árszögölhet
 sít - Mualmambum khalasámet kanyogasa az id' kars kufonsalan-fog
 ra aladram, melyly írás arins vna' magórc, az' orintesi crebra nerrre
 figgelmemet mellet ha kintönben sarsal-miebol valami kis kelf' hog
 nem kányrasíth. a modon melylyen iras van, bronyoson allgas, mino
 re riletvinyem furins idófrak lapolnak pülfogó van. s: i. ksmoly
 dolgokat is encylopedia kényisíggel fesszö - Kumban nés
 réptöl nem aladram hog lagja salsbas nevémet legelöfön ofoba
 kufonsalan-fignat leggen említhre - Kérelke barasíggoson fessz it
 lapolnak, s kint Bojras is veger kaptolok he res is, s mon
 jatos meg van a valami kennyöl a mi res annyisíthre való
 - Ha kónsínexer kedverébe furins allasa kótszatsa
 mins fremim elvsa, az kellese furon magannak is: mens
 uiósa ísam nem olvasam: - jászlamul van, s igaristlamul íge
 rísa kényra. sán else meketeck ragta - Telofraan kónnyu lenne
 Ha valami, nieltórah kényránk magj a kútlivve, mindele fessz
 kénnein eló konyasáram, hog erel írás kóredidél, oly' kényrálol
 melyly írás idóvaléivál való iras, nem a kényr. hog kényrálol elbe
 kényrálol; - hog a kényr írás lappasolok kólmus kényrálol, dolgokat
 kényrálol egoren magjra kényrálol: vegitri: - Olal magjbarasíggal kényrálol

Vörösmarty Mihály
 írás

Me 5235/134

Nr. 303.

Personsbefreibungen

der ungarischen Revolutionshauptlinge: Ludwig Kossuth, Lazar Meszaros, Ladislaus Maderasz, Paul Nagy, Daniel Iranyi, Szollussy, auch Nagy genannt, und der Gattinn des Ersteren, Theresia Kossuth, gebornen Messling.

Ludwig Kossuth ist 45 Jahre alt, zu Jasperin in Ungarn geboren, beicht, katholischer Religion, von mittelgroßem, schmächtigem Körperbau, rundem ziemlich vollem Gesichte, brünneter Gesichtsfarbe, hoher offener Stirne. Er hat schwarze Haare, blaue vorragende Augen, große schwarze Augenbraunen, platgedrückte Nase, einen kleinen hübsch geformten Mund, vollständige Zähne, ein rundes Kinn, schwarzen Schnurr- und Backenbart.

Besondere Kennzeichen: natürliche Gesichtsfalten, die am Scheitel bis zur Kehlhaut schütter sind.

Die Bekleidung kann nicht genau angegeben werden, doch trägt er Kappen zu tragen. Sein Betragen ist gleichmüthig und einsüchlich. Er spricht deutsch, ungarisch, lateinisch, slowakisch, und französisch. Er war Advocat und Journalist, zuletzt Präsident des ungarischen Landesvertheidigungs-Ausschusses.

Lazar Meszaros ist bei 60 Jahre alt, aus Ungarn gebürtig, katholisch, ledig, von großem hagerem Körperbau, hat ein längliches Gesicht und brünnete Gesichtsfarbe, eine längliche Stirn, graue Haare, große schwarze Augen, grauliche starke Augenbraunen, eine längliche Nase, einen regelmäßigen Mund, etwas schwarze Zähne, ein langes Kinn und einen grauen Hufenschnurrbart.

Sein Aeußeres ist würdevoll, und zeigt einen geregelten Menschen. Im Civile trägt er gewöhnlich einen blauen oder braunen Ueberrock. Er spricht deutsch, ungarisch, italienisch und französisch, letzteres jedoch unvollständig. Charakter: Gewesener Kriegsminister, zuletzt Commandant des gegen General Schlick ausgesandten Armeecorps.

Ladislaus Maderasz ist 46 Jahre alt, ein geborner Ungar, Witwer, Caloiner, von kleinem schmächtigem Körperbau, schwarzem magerem länglichem Gesichte, hat eine schwarze (brünnete) Gesichtsfarbe, eine hohe offene Stirn, schwarze struppige Haare, schwarze durchdringende Augen, schwarze Augenbraunen, eine etwas gespizte Nase, einen

gemischte Haare, schwarze Augen, starke Augenbraunen, sanftgebogene Nase, einen proportionirten Mund, schwärzliche Zähne, ein längliches Kinn und einen großen Schnurrbart.

Er spricht deutsch, ungarisch, wallachisch, französisch, etwas englisch, vollkommen türkisch und serbisch, und macht im Sprechen zuweilen eine Bewegung mit dem Kopfe, so wie große Schritte im Gehen.

Bekleidung: Einen blauen Urtel mit weißen länglichen Knöpfen, einen runden breiten Hut, und trägt häufig Augengläser. Unter der Sacktasche trägt er einen Dolch verborgen.

Charakter: Früher k. k. orientalischer Dolmetsch in Semlin, zuletzt Secretär des Kossuth.

Theresia Kossuth, geborne Messling, ist über 30 Jahre alt, katholisch, verheirathet, von großem hagerem Körperbau, hat ein längliches Gesicht von brauner Gesichtsfarbe, eine lange schmale Stirn, schwarze Haare und Augen, schmale schwarze Augenbraunen, eine etwas gespizte Nase, einen regelmäßigen Mund, gesunde Zähne, ein längliches Kinn.

Sie spricht deutsch, ungarisch und slowakisch, ist hochmüthig und hat einen stolzen, Verachtung ausdrückenden Blick. Die Bekleidung kann nicht angegeben werden, ist jedoch jedenfalls elegant.

Sie hat ihre Kinder: Franz oder Ferenc, bei 9 Jahre alt, Nina im 6. Jahre und Lajos im Alter von 3 Jahren bei sich.

Die k. k. Sicherheitsbehörden werden ersucht auf das Vorkommen dieser politisch höchst gefährlichen Individuen ein wachsames Augenmerk zu richten, dieselben im Verdrungsfalle an die k. k. Militär-Central-Untersuchungs-Commission in Wien einzuliefern, hieher aber die Mittheilung zu machen.

120. Kossuth Lajos levele Vörösmarty Mihálynak, 1840 körül

121. Kossuthnak és a szabadságharc több vezetőjének személyleírása egy 1849-es körözvényen

Von der k. k. Polizei-Direction zu Laibach am 16. Jänner 1849.

Dr. Franz Joh. Uhrer,
 k. k. wirklicher Subernalrath und Polizei-Direction.

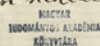
Tuxin Jun. 8. 1861.

Fixtelt Barátom!

Junius csak becses levelét regnag. Kaptam.
Kézemhez itt Turinban, hová a gyászos csaját
következőlegem mi Carova halálával este igy-
ket, és ezt személyesen megadni jöttem a vég-
tisztelőt adóját, és gondolkodni "ne quid Res
publica detrimere capiat".

publica delictum? "capiat".
 Lelkem mélyeig megvagyok hatva 's gondom
 van elég. Sietek megírni válaszolni, 's vála-
 szom a Pesti levelekre az: hogy kérem a level
 íróját ne hagyják magától sáhon ily nagy
 's komoly ügyben alaptalan pletykák által
 alámhozatalni. A his mellényöl is nem
 lehet igaz, akon egyezem önnel fogva onet
 Horvát Országban nincs franczia Consul
 tehát nem is ajánlhat a Magyarok ellen
 - Franczia Consule mondoh, ment ilyet
 emlit a level író. Ak nem lehetetlen hogy
 van valami közt franczia Horvát Or-
 szágban, hi magának azt a, páviát íjasson
 teszi de ha ily van, 's nem pletyka az egés-
 tüljék meg 's íjjaék meg nevét, akonnd
 újat vágom Párisból. De név nélkül
 által nem mehetek Párisba panaszka hogy
 "egy franczia Consul agtál ellenünk
 Horvát Országban, ment k'nevetnek 's azt
 mondja, mais mon chex ne savez vous
 donc pas, qu'il n'y a point un Consul
 français en Croatie".
 De ha ily van, 's nem holnap Párisba, con

Arzonban én még is ivott holnap, Párizsba, con
statizorván a millán nehextelt élyt, a nélkül

122. Kossuth Lajos levele Horváth Mihálynak
(1809–1878). Turin, 1861. jún. 8.

123. Kossuth-bankó

hogy konsultál' avamickozzám a kezdéskor egyént
"Valami Franciaia" kifejezéssel manadott.
"Ex elég lesz hogy nyomába nézzenek, mert
távol a pesti levelezés, midőn ake hírt
hogy egy franciaia (supponáló) consul kért
xot a "semperegen", a legtöbb a mit várhat
nálak. Nem úgy hogy melegek viszonyaink
Párisnál; többet várhatunk.

Párisból; töltöt vanhatunk.
Legyen szíves tiszteltele met & üdvözlétemet
átadni Károlyi grófnak. Kérem őt írja
meg Petes a mit fentebb mondtam, & kérem
adja hozzá hogy bár melletten osztózkod a nem
zet bánatomban Cavoue halála felett, de
bittaknak szavamban onidőn mondom hogy
Horvák függetlenségi eszékei a mennyiben
ak Olasz kormány határozott barátságával
van szó, teljesseggel nem fogvonal vesztékben
- Akár miként essön ki az Eppen most ala
vulo minisiteri combinatio, Cavoue utója
is egy nagy skövetségesünk lesz mint Cavoue
volt. Ennek nélkül lehetlen pühségünk, mind
a nagy hivatalban levő minisiternek mind
a bellegketo Candidatusok mind egyike tekel
tellesen megvan győződve - A király pedig
- ha lehet még jobb & határozottabb mint
valaha - Sőt ment a természet böles renjé
ben van hogy a sebeket is is adath monda
tom mint lenyt, hogy a vesztetis mit Cavoue
halalában szenvednek, csak növelte & erősí
tette a velünk szövetkeres pühségünk
szertet - mint pinto nyelv az hely, ő
tört is, az Olashon jóvőget intendő Ha
sú is fenfahna; ment mindenki inki hogy
akon többsiget biralmat & szallalokaiso

onlgye l'œuvre ma stémélyben birt. más
vagy mások bá' hiv legyenek is csak tették
és síhax által birtosíthatják maguknak.

Ennyt batovitisül - Csak a magyar fel
ne adja a várat, csak a magyar ne kénthet
el saját helyett - Szabad is megjelenni le
nem sok hínag legelőbb egy - Ne alatt - ne
feljen ha nehéni pühségünk van máshol
másholnak is pühségünk van xanth - Ehen
E abba hogy ezt egy tudjuk mint en, van
a kereszt, hogy nem lemnik a válság per
ebben támasz nélkül, elhagyottan

Gondolom Ricassoli lett a minister elnök
- Jo - de a jó szohozozza lett ka Farini
kapotja 12mannal elnöksége alatt a küll
iggi társat - Ennél vha sem volt mellette
- Cavour meghalván, nincs avatottabb
fröveltségünk

Ma este családokkal Santhiában
találkozom és Milanból is Turenből
- Biellában meglátok néhány komorjá-
ban - alkalmasint Andorában (vagy
interet) itti fel tanyáit a kontalan a
vándor család. - Ezeneken utolag beléltel
ide jönöm. Adny meglep a ministerium.
Tizem. Itt is eljő a Genova (della
Riviera) vasut optatónál alkalmasan
lejár. - Onól horeben. - Kikötő a hönél
mely így feltér mintet is a tőre vetet.
De igen iszinte tiszteletmet.

Szegedjén igen őszinte tisztaleletemet.
 Mellyel vegezőm igaz hű barátja, fogadjon

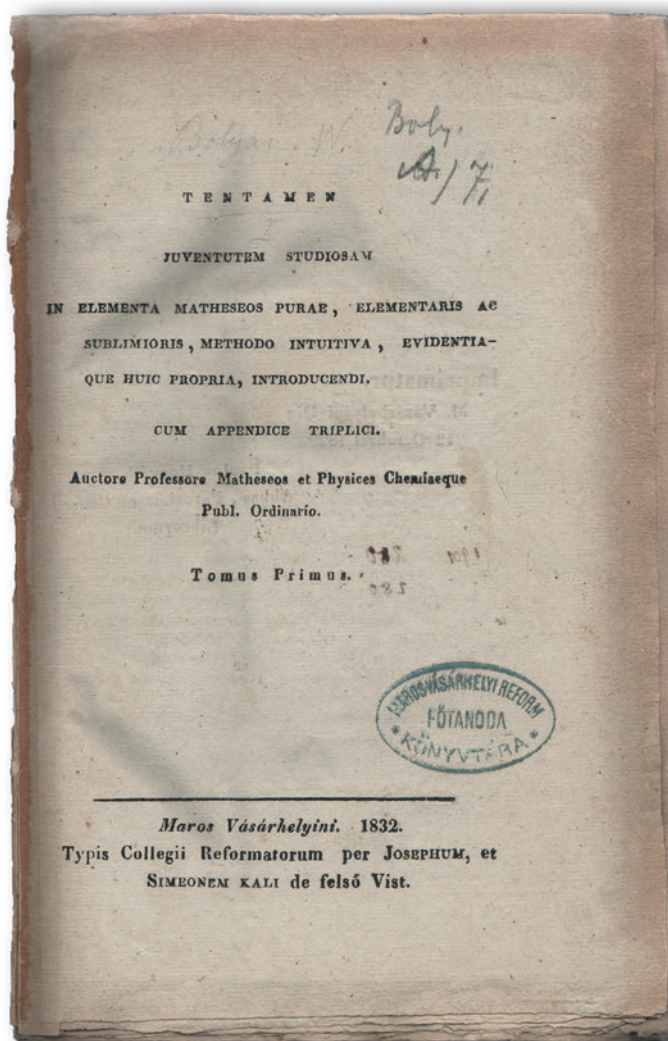
From

124–126. Kossuth Lajos Turinban, 1890.
Fényképek

[illegible]

John Jay Johnston

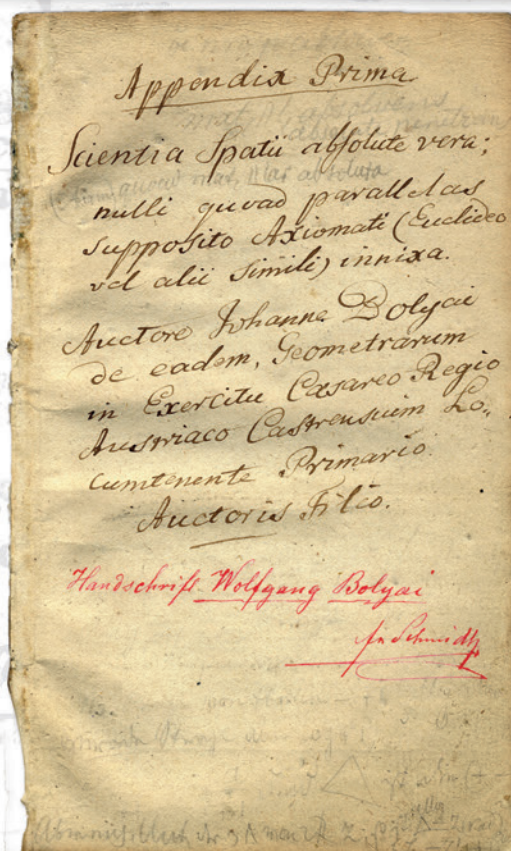
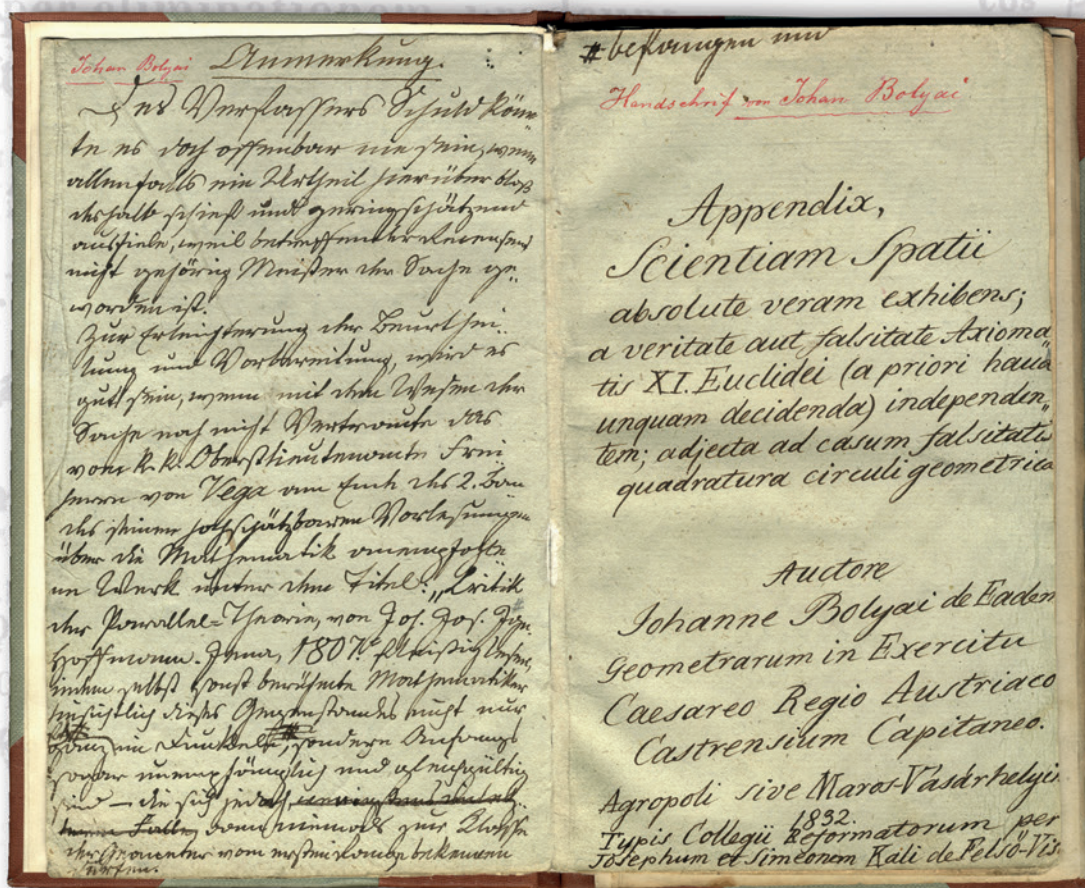
127. Bolyai Farkas (1775–1856) jellemzése fiáról, Jánosról, 1817
128. Távolság mérésére szolgáló eszköz Bolyai Farkas hagyatékából
129. Bolyai Farkas: *Tentamen*. Marosvásárhely, 1832.
A Bolyai János (1802–1860) *Appendixét* is tartalmazó első kötet címlapja

130. Bolyai Farkas halotti portréja. Dagerrrotípia

131. Bolyai Farkas leveleinek viaszpecsétje

Bolyai János

132. Bolyai János emléklapja Vajda Dániel (1793–1860) gyűjteményéből. Marosvásárhely, 1814. aug. 3. „Csínján vigadj, s a jajgatást se tékozzold / Baj és öröm között hullámszik életünk.” (Phaedrus: Mesék, Terényi István ford.)
133. Az Appendix címlapja Bolyai János kézírásával és megjegyzése (Anmerkung) az előzéklapon
134. Az Appendix címlapja Bolyai Farkas kézírásával, rajta Bolyai János ceruzás jegyzetei és Schmidt Ferenc (1827–1901) piros tintás megjegyzése

most többet nem szólhatok, csak annyit hogy semmielőtt egy új más iratokat be nem küldtem, valamint eddig küldtem, írtak kártyákba az íróimhoz képeket.

140. Jules-Guillaume Hoüel (1823–1886). Franciára fordította és 1868-ban megjelentette Bolyai János *Appendixét* a bordeaux-i természettudományi társaság közleményeiben

141. Az Akadémia alapította Bolyai-díj aranyérmének ónmintája, 1903. Stefan Schwartz (1855–1824) alkotása. Első alkalommal, 1905-ben Henri Poincarét (1854–1912) jutalmazták

142. Henri Poincaré köszönőlevele

Monsieur le Président,

J'ai l'honneur de vous adresser réception de l'avis par lequel vous voulez bien me faire connaître la distinction si flatteuse que l'Académie de Budapest vient de m'accorder, ainsi que du chèque que vous m'avez envoyé.

Je vous prie de vouloir bien agréer l'expression de ma reconnaissance et vous charger de la transmettre à la

compagnie que vous présidez.

Je ne saurais vous dire combien je suis sensible à ce grand honneur. Il m'est d'autant plus précieux qu'il s'attache au nom illustre de Bolyai et qu'il vient d'un peuple pour lequel j'ai toujours ressenti une vive sympathie depuis un voyage que j'ai fait en Hongrie en 1877 et qui m'a laissé d'ineffaçables souvenirs.

Veuillez agréer, Monsieur le Président, l'assurance de ma considération la plus distinguée;

Poincaré

K 380/56

I

1272

K 203/83

Végül barátság. Játéknál egyéni állapokról fog
ha távolabbra e' holnap volt. Itt egyen,
akkor holnap egy nyolc óráig fűtődte
fel, de tovább nem, - tudván, hogy
holnap ide ülőben az időnk, hogy
a' ked' találkozzunk.

Nov. 28^{án} 1842.

Deák Ferenc

Gyrf. Széchenyi István

Pest Dec. 28^{án} 1857

Kedves barátság

A' Vörösmarty árvák népe keltén 20^{án}
már 400^{ft} keltén keltén 1857^{ben}
vén April 13^{án} jött egyen keltén
meg keltén. E' keltén keltén
keltén nyugtán.

Deák Ferenc
a' Vörösmarty árvák népe

143. Söjtör, Deák Ferenc szülőfaluja, 19. sz. közepe.
Gouache technikával készült rajz a Kisfaludy
Társaság ereklyetárából

144. Deák Ferenc levele Széchenyi Istvánnak,
1842. márc. 28.

145. Deák Ferenc nyugtája a Vörösmarty Mihály árváinak
szánt adomány átvételéről. Pest, 1857. dec. 28.

a társaság
 a társaság
 a társaság

146. Reguly Antal
 (1819–1858)
 térképe Hanti-
 és Manyisföld-
 ről, a Tawda és
 Konda folyók
 vidékéről, 1844

1. p. 1.

843. 29.

Vitt. Jan. 2. 1843

Lehessen, Tudas Társaság!

A' Kisfaludy-Társaság úgy tekint,
vén a' népköltés, mint egy neves,
tesz azért valamelly nép' kellemi
állapója, de különösen is kebel'
míg, ismeretéhez; továbbá mint
egyik faetója a' magyar költés,
hiszenek, melynek töresége e' társ,
hiszenek köztük egyik azai sefi:
jelenen többi köze a' magyar nép'
mondák és népdalok gyűjtésével
is foglalkozdik.

Tudra lévén pedig a' tántulás
előtt, hogy a' T. Tudas Társaság
szégyenelt minőség, szívesen
olgy népdalgyűjtésére terjeszt,
melly az életben kevéske valami,
vél nemesebb és csinosabb fog,
miban adra, az világra az al'
nép köze terjesztésére kaphat,
felhívására több felől nyelve
nagyobb kisebb gyűjtésére:
másként egyen, más lévén e'
vélben a' Kisfaludy-Társaság
hátréka, t. i. a' népmondák
és dalokas úgy gyűjtés; min
arok jellemző valóságokban
elűek, s így inkább arok a'
mivel olvasóival is megessen

mint a' népnek nevelés való,
szagokban virradni; egész
bizalommal fogamodik a'
készen Társaság a' Lek. Alca,
kemény, méltoságnak a' levél,
társban létező ezen gyűjtés,
nyelvez vele befutal vezett
körben.

Melly aláíratos hírei után
a' Kisfaludy-Társaság és
megmunka a' T. Társaság,
jóváltára ajánlva, megkülönböztetve
bónusztól és szellettől vezessük

A' Lek. Tudas Társaságnak

Bécs, dec. 30. 1843.

Aláíratos foglái

J. M. Miklós

Erdélyi János

A' Kisfaludy-Társaság' szövegére

Meg engedí énem aris.
Nem leírtam te boldog mindig.
Megengedi énem aris.
Az én leírtam jutni te meg.

13.

Lavatos a' Tóra tóra.
Barna babám mosdottam benne.
En is meg mosdottam benne.
Barn is ragadt a' beredne.

En ültettem a' erdőre fát,
Már köti horra a' lovát,
En leírtam egy szép barnát.
Már di' vőle világa.

14.

Kertek alatt barna egy ár,
Barna legény áll mellette,
Ugy megtettém a' tőmet
Csak hátál válna el tőle.

Priv. Komárom Jan. 20. 1843.

Köri

Czuczor Gergely Miklós
Levelező Tag.

147. A Kisfaludy Társaság levele az Akadémiának a népköltési gyűjteményről, 1843. dec. 30. Erdélyi János (1814–1868) titkár és Jósika Miklós (1794–1865) elnök aláírásával

148. Czuczor Gergely gyűjtése Erdélyi János népdalgyűjteményében

Nem bánom, hogy jósághatás jött lettem,
Csak azért, hogy szívem gulyás letttem;
Mely jól látom fordított kajával,
Mint a görög rózsapárájával.

Ha látom a pengesz idejét,
Lehajtom a halapommal seletét,
Kifordítom a pibámat révre,
Mely állat is a káposztáforra.

Ha megúnom magam a puszta,
Hajnalba kapom, megyer, a csárdába;
Kéjen szelők a csapárvosnémet,
Mely korom bors jó borivójának.

Ar én tavam már forintos felő,
Rövid, csak úgy kékcsarít a jász;
Mint én, ar is igaz magyar fejta,
Nyulat is elkorcsosított vagha?

Ha baktámasz vagyok, fegyverem,
En szeltemek: gárdáram ó kelme;
Egybe kerít be vöröngyemet,
Mely komondor efráziát engemet.

35.92.

Megismered a Kauáz
Botozora szíjjáról,
A viros bő gatyáról,
Tiroz szürnyéről.
Megismered a Kauáz
Magas tsárdájáról,
Gombra tűzött hajáról,
Fényes beltájáról.

MAGY. TUD. AKADEMIA
KÖNYVTÁRA

Dont iszid a szegény legény,
Miköz utra indul szegény,
I ha olyan is mint a napfény,
Mégis csak ez szegény legény.
Minden énrőse csak belője,
I viga-zsoltó fúruglaja.
Tűre boldor a párnája,
A madár is ziale xaja.

192 129

Meg art monfát: mint a psalom pátem,
Gorogómat sinek olyan, mint vétem.
Enyin minden halom és to' partja,
Egem, iprom, a hol kedvem kurtja.

Meg art monfát nérem ar. irigye,
Katon én, mert toplem eleget.
Nem kívánok én annak ephet,
Sohse lássa a világot eged

vagy:
Arz felettem én arómat viffa,
Fogy van annak, a ki meg nem ifpa.

II.
Nem anyától kárel vöröspaján fennetel.
Tiroz pütrőf reggán hajnalban kiletel.
Arókat rova: he kárel vöröspaján,
Kérem jövem melle kárel kárel.

MAGY. TUD. AKADEMIA
KÖNYVTÁRA

II.
De püer püer ar a Klármét,
De püer püer ar a csapalmé,
Kárel megüt a neregével,
Kérem mást is be kárel.

Dalod el mind, mivel szíved deli,
 S minden hang, a mely ajkaidon hango,
 S lelkes daltok legyenek... völy díszo
 Vén és gyönyörű szöveg elverreni!

151. Petőfi Sándor
 Dalaim c.
 versének kézirata

Dalaim.

Elmerengsz gondolkodva gyakran,
 S nem tudom, hogy mi gondolatom van;
 Átröpülök hűbbáram harámon,
 At a földön, az egész világon. —
 Dalaim, mit illyenkor teremnek,
 Holdszári ábrándos lelkeimnek.

A helyett, hogy ábrándolnék életem,
 Tán jobb lenne illelem a jövőnek,
 A gondolkodnom... eh, miért gondolkodnám?
 Is az ifjú, majd gondot vitel ráim. —
 Dalaim, mit illyenkor teremnek,
 Pillangói könnyelmű lelkeimnek.

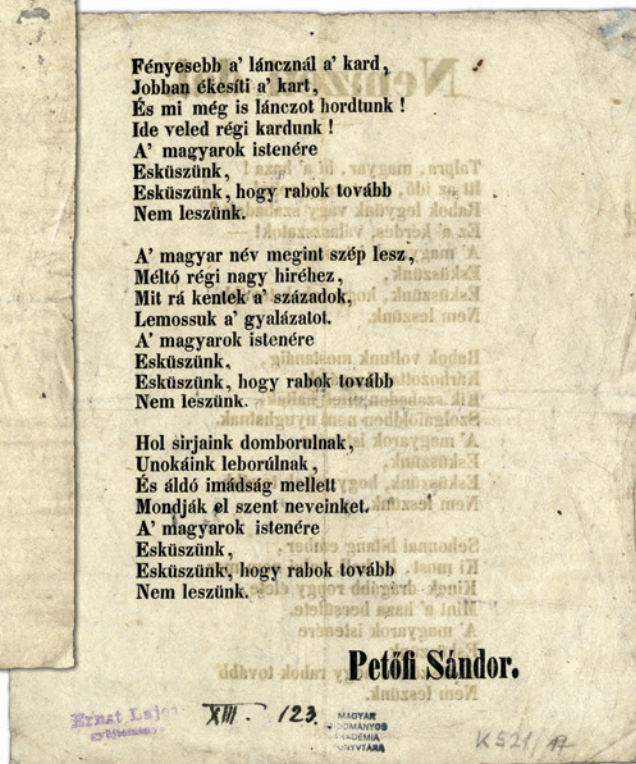
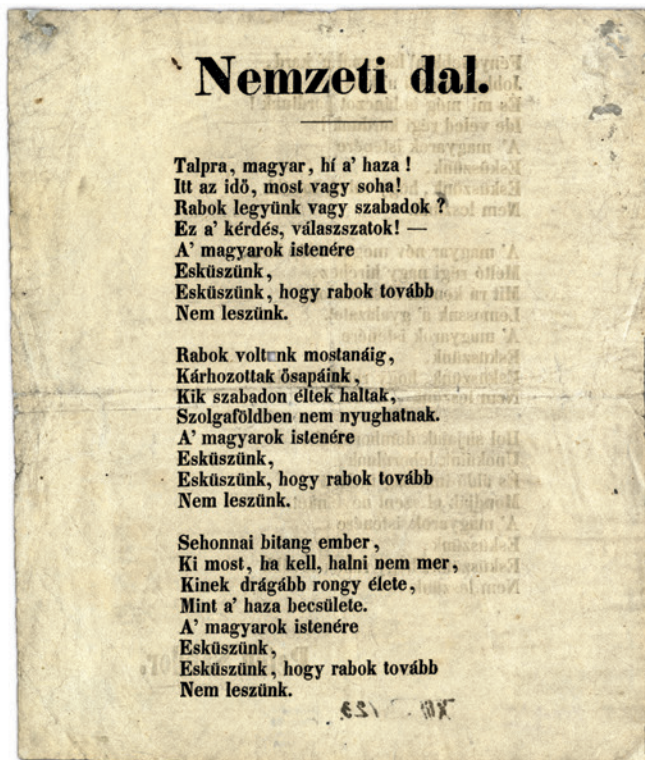
Szép bánnyal ha van találgatásom,
 Gondolat még mélyebb sírba átom,
 S mélyen nérek a szép bánny kemébe,
 Mint a csillag örömet té vöröbe. —
 Dalaim, mit illyenkor teremnek,
 Vadrózsái szerelmes lelkeimnek.

Szeret a bánny?... itthon örömeimben,
 Nem szeret?... kell inni kezeimben.
 S hol pohár és a pohárban bot van,
 Tarka jövedel szünetek meg ottan. —
 Dalaim, mit illyenkor teremnek,
 Kivárványi mámoros lelkeimnek.

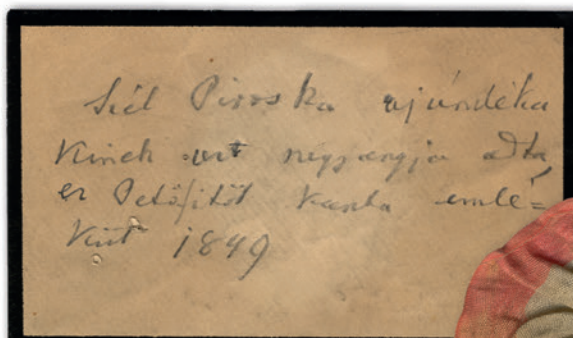
Oh de mit a pohár van kezemben,
 Nem szeretnek here van bilincsem;
 S a millyen vig a pohár csengése,
 Olyan büst a rablincs mörge. —
 Dalaim, mit illyenkor teremnek,
 Fellegeti bánatos lelkeimnek.

De mit tús a szolgatársak népe?
 Miert nem kel föl, hogy láncra tette?
 Arra vár, hogy ifjú kegyelméből
 Art a roszda rája le kerérol? —
 Dalaim, mit illyenkor teremnek,
 Villámok hírvadás lelkeimnek.

Petőfi

Handwritten note in cursive script:
Kardunk, melyet
Több alkalommal

152. A kétoldalasan nyomtatott *Nemzeti dal*

153. Petőfi kalapját díszítő strucctoll

154. Petőfi kokárdái és karszalagja, melyeket Arany Jánosnének (1818–1885) ajándékozott

Arany Jánoshoz. *)

Te jó iróidhoz elhűdönsz lelkesed,
Meleg kék fűzűre, forró ölelésre!.....
Olvastam, költőtárs, olvastam művedet,
S nagy az én skivernűk ő gyöngyörűsége.

Na hová és lelkem s meg talál égetni:
Nem lehetek róla ... te gyújtottad úgy fel!
Hol is lehetett pest ennyi jóra, ennyi
Képre, mely könnyűben eddig parat fénygel?

Ki és mi vagy? hogy így tűzkelődő gyámság
Függő mélységéből egyszerre bukkant ki.
Már csak kevéletlenül kágya a borostyán,
S nemed rögtön egész roskorít kell adni.

Ki volt tanítód? hol jártál iskolába?
Hogy lantod így mesterkerékkel pengeted.
Az iskolában nem tanulni, hiába,
Héj... a természetet tanított képedet.

Dalod, mint a puszták harangja, egyszerre,
De úgy tiszta is, mint a puszták harangja.
Mellynek esengése a rónákban, keserűül
Vándorol, s a világ raja nem xavargya.

Ser az igaz költő, ki a nép ajkára
Mullatja keblének menüjei mannáját.
A pegeiny néps! olyan felhős láthatára,
S felhős költő ként egyet csak néhanapján lát.

Nagy fáradalmait ha nem enyhíti más,
Enyhítsük mi költők, daloljunk párnára,
Legyen minden dalunk egy-egy vigasztalás,
Egy édes álom a kemény nyoszolyára.

Ezen gondolatot elmém könnyérestét,
Middin a költő: pent hegyre jövök fel;
Mit én nem egészen diadelenül kezdék,
Folytató te, barátom, teljes diadérséggel!

*) J. Arany verse, nem tudom, hol írt, de ha
hogy képeket is leír, melyek az én
egy meglehetősen tiszta, mint
munkáim, a mi akkor, na
a meglehetősen, a meglehetősen
"Majd" nem is elegendő, mint a
lelkes költőimhez.

Írtam önnek, írtam önnek. Ab in visis
őfiú barátja
Petőfi László

Kálvária, febr. 11. 1847.

Tálasz
Petőfi Sándornak.

Látni a lelkem, mint a borsos csimbalom;
Orrul a szívem és mégis szájig bele,
Nágyja veszi a hab: mért e nagy jutalom?
PETŐFI barátul megvém, érdemei.

Házon pályadíjúl én nem volt kiűzve....
Szerecsen, isteni jó szerencse nekem!
Másképp szorong szívem vesem vala szívbe,
Mert hogyan lett volna nyerem reményem?

És mitly sokas nyerek! Pusztán a pályabőr
Majd elhomályosít midőn jeteim ragyog:
De hát a ráadás.... Lelkém telkeig ér
Hogy drága jobb kéred versályosa vagyok.

S mi vagyok én, kérdelek. Egy népi varjádék
Ki törzsömnek élék, érette, általa;
Sorsa az én sorsom, s ha dalra olvadék
Ott honn leli magát ajakimra dala.

Akartam köréből el-kivándorolni:
Jött a tőr kereske és usfelre vágott
S midőn vívrafele bujtokolnék, holmi
Tuske körül fedtem egynehány virágot.

Jöttek a bűgöndök úri csimborának,
Örökbárátkozunk, öröksavkunk vészen:
En korszokt fűszem, ők hamiskodának,
Elsepiék fűszem fel elkesztésében.

4.

Hégre kimeres lettem: házi boldogvágot,
Milly annál bevestb, mert nem szűkség örzeni;
Es az éka partján ama hű barátot.....
Nem is menem volna többet reményleni.

Mert, mintha réstökör esagna sütk lakumba,
Eger és világis lelkemben leveled:
O mond meg nekemmel, ha fölkeres vámpa,
Milly igen kereslek. PETŐFI s őt is veled.

155. Petőfi Sándor verse Arany
Jánoshoz (1817-1882). Pest,
1847. febr. 4.

156. Arany János verses üdvözlete
Petőfi Sándornak

Ki nekem álmaimban
 Gyakorta megjelenst,
 Korán elhunyt barátom,
 Van-e jel síri fadon,
 Mutatni, hol pihenst?

157. Ezüst máriás (20 krajcáros)
 éremből készült fűszerkanál.
 Petőfi Sándor ajándéka
 komaasszonyának,
 Arany Jánosnének

158. Arany János *Emlények* c.
 költeménye Petőfi emlékére

Emlények.

Ki nekem álmaimban
 Gyakorta megjelenst,
 Korán elhunyt barátom,
 Van-e jel síri fadon,
 Mutatni, hol pihenst?

Oh! mere kiába költ már
 A hír nekem mesét
 Hogy még tán eljövendese:
 Tudom én mit jelent ez
 Elmemordó beseid.

Igen, a hír halálod
 Rimondani halál:
 Hogy a neked követség
 Szagva szon ne esek,
 Szavaban ingadox.

Majd dragadja tőlem
 A már adote reményst;
 Majd, a midőn elillant,
 Távolról visszatiltant
 Még egy családka fényst.

Háry büs alakban látom
 Égenté képedet!
 Síröl megannyi ányak....
 S kik onnan visszakajárnak
 Holnak-e életet?...

Arany János

A walesi bárdok.

Ballada.

(é-angol modorban).

Edwárd király, angol király,
Léptet fakó lován:
Hadd látom, úgymond, mennyit ér
A walesi tartomány.

Van-e ott folyó és földje jó?
Legelőin fü, körér?
Használt-e a megöntözés:
A pártos honfivér?

S a nép, az istenadta nép,
Ha oly csöndes-e rajt,
Mint akarom, s mint a barom,
Melyet igába hajt?

Felség! valóban korvaid
Legszebb gyémántja Welse:
Földet, folyót, legelőt jó
Hegy-völgyet benne telor.

S a nép, az istenadta nép,
Oly boldog rajta, Sire!
Kunyhói mind hallgatva, mint
Megannyi pusztára Sír. *)

Edwárd király, angol király,
Léptet fakó lován;
Körötte csend, a merre ment,
És néma tartomány.

Montgomery a vár sere,
Hol az nap este szállt;
Montgomery, a vár ura,
Vendégli a királyt.

Angolosan; az é-angol hang az é-vel nincsen. Skjir - Sír.

A Sír (uram) = Sír, a Sír (felség: Skjir)

Magyarország

Arany János, mondja: övének az aranyos, melyeket, mint a Magyar Tudományos Akadémia 1858. évi decemberi nagygyűlésén által "Toldi Estvéje" című költeményemmel írt 1855-ös "Marczibányi-jutalmat" egy emlékező kötetben az ad.

Arany János

Tekintetes Titoknok Ur!'

Örömmel vettem a Tekintetes urnak még múlt évi dec. 20-án kelt hivatalos levelét, melyben tudósítani méltóztatik, hogy a Magyar Tudományos Akadémia, közelebbi nagygyűlésében, az 1855-ki Marczibányi-jutalmat "Toldi Estvéje" című költeményemnek elölni kegyeskedett.

Miközben ezért a Tek. Akadémiának köszönetemet, egyszer, mind azon forró okajlásomat fejezem ki, vajha ezen kitüntetés jövőre valódi érdemmel igazolhassam: van szerencsém a Tekintetes Urat értesíteni, hogy a díj átvétele iránt alkalmilag intézkedni fogok.

Maradván teljes tisztelettel

Tekintetes Titoknok urnak

Nagy-körös, jan. 10. 1859

alázatos szolgája

Arany János

1859: 15

160. Arany János levele Toldy Ferencnek, az Akadémia titoknokának, melyben köszönetét fejezi ki a Toldi estéjével elnyert Marczibányi-díjért. Nagykörös, 1859. jan. 10.

161. Arany János viaszpecsétje

132 1865
RK

Méltóságos Királyi Tanácsos úr!

Türes vélemény
Kisérleten,

Méltóságos Tolvy József kir.
Tanácsos úrnak, a Magyar
tud. Akadémia rendes tagjának
tisztelettel.

Athol

Pest.

Ugy értesültem, hogy a Magyar Kir.
aranyos jutalomra érdemes nyelvészeti
egyetemes pályamunka Méltóságosnál
van bírálaton: mindán meg a har-
madik bíráló nem olvasta, kérem an-
nak, mellette beküldését, hogy az író
bél ki ne fogadjon.

Tisztelettel maradván
Pest, márc. 30. 1865

éltetőségűnek

aláíratos szolgálja

133 1865
RK

Tekintetes úr!

Ugy értesültem, hogy a Magyar Kir.
gyűjtő díjára érdemes egy pályamun-
ka, (A Római Birodalom története),
Tekintetes úrnál van bírálaton:
kérem annak, mellette beküldését, hogy
véleménye kíséretében, leendő vizs-
kúldását, annál inkább, mert meg-
kér bíráló van hátra kint nem olvas,
csak, halott a nagy gyűjtő ideje
kötelező.

Tisztelettel maradván
Pesten, márc. 30. 1865

Dr. Tekintetes Balogh Pál
úrnak, mint a Magyar tud.
Akadémia rendes tagjának
tisztelettel.

Athol.

Pesten.

Tekintetes úrnak

aláíratos szolgálja

134 1865
RK

Tekintetes úr!

Ugy értesültem, hogy a Magyar Kir.
gyűjtő díjára pályamunka beküldését
egy pályamunka (A Római Birodalom törté-
nete) Tekintetes úrnál van bírálaton:
kérem annak, mellette beküldését, hogy
aláíratos, Pécsi, mert meg-
van hátra bíráló, ki nem olvas.

Maradván
Pest, márc. 30. 1865

Tekintetes Klenfalmann
Júre úrnak, a Magyar
tud. Akadémia tagjának
tisztelettel.

Athol

Pesten.

Tekintetes úrnak

aláíratos szolgálja

58.

162. Arany Jánosnak,
az Akadémia
titoknokának
levélfogalmazványai,
1865

Hamlet, dán királyfi.

Fordította
Arany János.

Franc. Készen áll, hogy felvállal. Kemény hűség van,
S nem jól vagyok.
Bern. Nyugodtan ölköddél?
Franc. Eger se' mozdant.
Bern. No, jó éjszakát. *

Bern. (Vagy.) Halkodva van.
Bern. Halkodva van Hamlet, tegnap is
de Hamletnek.

Új Szépvendég.

I. Szín.

Helsingör. Emlekezik a királyi elvise.
Francisco, ott áll. Bernardo jó szemke.

Bern. Ki az?
Franc. Nem így: te állj, s' felelj: ki vagy?
Bern. Sokáig álom a királyi.
Franc. Bernardo?
Bern. Az vagyok.
Franc. Ördög pontosan jött.
Bern. Az éjjel: meg, Francisco, jöttünk.
Franc. Készen áll, hogy felvállal. Kemény hűség van,
S nem jól vagyok.
Bern. Nyugodtan ölköddél?
Franc. Eger se' mozdant.
Bern. No, jó éjszakát. *
Bern. (Vagy.) Halkodva van.
Bern. Halkodva van Hamlet, tegnap is
de Hamletnek.

A kiadás.

N° 2.
ez lett a Toldi Szerelme
Dalidás Időke.

(Toldi második része.)

írta

Arany János.

1854.

A részint cassálva, részint beolvasztva
az 1863. évi. végén, kérdés

Toldi Szerelme
amint k. beadványba, mely. ha ismét
regis. utolsó kidolgozása lesz
e tárgyban.

Az I, II. és VIII. évek régibb
fragmentumokból való, a
többi a legutolsó dolgozat
munkája.

I. "Működő" alkotásnak és egy jogszabályi munka.
Működő alkotásnak.

Arany Jánosnak. Aug. 20. 1856.

Gyulai Pál

Egy kis független nyugalmat,
Melyben a dal megfogant,
Kértem kérem:
S ő halassza el nálam.

Csendes firkák zöld lomb árnyán,
Hova műsím, el-elvaim,
Mely, szajgatom;
Benne én, és kis családom.

Munkád, vidám öregvéget,
Hol, mit kerestem, abban véget.....
Ennyi volt csak;
S hogy megint illenék, utolok.

Most, ha adná is már, késő;
Egy nyugalom vár, a végső:
Mert hogy, száljon,
Bár Katalja már Ringyisra,
Rab madár is, szeged szárnyon!
(1877. júl. 6.)

Az elkészítés.

Késő keltél, öreg! hova indult már me?
Nyakadon a nénség tehetetlen jama;
Mertke utad célját s ha el nem ered:
Jobb, ha maradtál, lement napodat dicőred.

„Tudom, sikerültén sohasem örülöt,
Szándékomat tán már elején kidülöt:
De kiűtett is jobb áldatlan pauerrel:
Léx gondot, unalmat, és a morgás hasznát.”
(1877. júl. 9.)

165. Arany János Kapcsos
könyve, melyet
Gyulai Pál (1826–1909)
ajándékozott neki 1856.
aug. 20-án. A Kisfaludy
Társaság ereklyetárából

4)

Aj-baj!
(Rigibb.)

Nem fátyla vagy, életm:
Vagy se silány gyertya
Mely csepű-karóckát
Serexegve itassa,
Majd-majd el is olja.

Mégis ha el-égne!
De mennyi hiában
Elcsépez, elcsurog
Így a táborában:
Aldatlan munkában!

5)

Naturam furcā expellat.....

Gyermek korában felkötél
A fűben egy nagy tökharangot,
A mely nagyon nem ada hangot,
De misépek vigan működtek;
Megvolt a fűlya, lódulása,
Kötelek hogy jól viskárásta.
S vele a kis harangvőző;
Stóval: crinált commotivt.

"No, mondaia, majd ha nagy levelek,
Valódi harangot vernek
Es azt egész nap kongatom
Saját kényemre, szabadon."

Így kongatom most intalan
E vereket - bár hangtalan.
(1877. júl. 9.)

Stölkeménysék.

166. Arany János, 1867. Simonyi Antal (1821–1892) fényképe az egykori főtitkári lakás, ma az Akadémiai Könyvtár Kézirattárának falán

és benső vízforgások közt abban kétszáz évvel, Akkiban előrefert, mihelyt telelkezhet jött, mert jertem a tárgyak.

Profisszálról szólva: valahára földem fel egy igazi talentumot. Egy kézirát van nálam: "Az ember tragédiája". Faust fele drámai com, profissz, de helyesen maga lábán jár. Akalmos gondolatokkal teljes. Előre leheteg Petőfi óta, ki egészen önálló irányt mutat. Kár, hogy verselni nem tud jól, nyelve sem ment hibát, tot. De talán még igen segíthetni: a mű igen figyelemre méltó. Próba egy fiatal képviselő, se vel majd meglátod, ha elhatározza magát Köllemeinye kiadására s neve nyilvánoská, se kére. Mily jól esik ez örökös majnolás után egy kiváló erevelő hang!

Vártál úgy-e kölem politikai újságotat: Vártál úgy-e kölem politikai újságotat?

A. Strogovain
1861 Nov 2án

12513/374.

Tisztelt kedves Barátom!

Valóban egészen el kényeztetés szivességre és barátság-
ra, szivességre és barátságra halmozva. Utem közlött
cserevitelaidet, ha mind egyből egyig nem helyeselném,
csak szegénységemnek adtam igen sajnálattal bizony-
ságot. Valódi Columbus-fújások azok, mint minden
helyes cserevitel lenni szokott, az ember csodálkozott
hogy nem jött rá magától. Legfeljebb a meglevőnek
megtartásában mutatott hit-kíméletességet iránt
lehet némi cserevitel, s bár fáradságosak szape-
ritja, csak anna kérhetlek: körülj barátabban.
Hiszen egy átvont jegyzetben is ally helyes javi-
tást találtam, hogy egy veres kevertkevel újna
figyelembe vágjot bátor ajánlani. — Nekem ke-
gyen rülvönösen jegyzetid eleén a hibát ugyan ki-
jelölted, de javaslatot nem tettél. Mintán nálam
a kézirát mára nincs meg, bár az eszmékre kisértés
emlékterem, a szöveget nem tudom annyira, hogy a
változtatás alá első helyeset új s beté illővel pótol-
ni képes legyek. I mintán ally hely úgy is csak kevés
van (a többet közt az ominosus Be van fűzve a nagy
mű e. u. t.) körlet pótoló arakat is, mint a többiek
pótolád. Aron sok kövött, mit már éntem érdemel-
lenet úgy is tettél, ez is meket a toka nem viszony-
katom novására. —

Nekem helyre néve kell mégis némi indokolás fel-
hoznom, koránsem ariót, hogy arakat a megállapítás-
társat meg neustem, mert jól tudom, mi a szépirod-
lomban commentarra szorult s magát nem érteti,
helytelen; de csak azért hogy előttem meg meggyanakkam
mit akartam volna kipróbálni, vagy miért mondtam a-

167. Arany János levele Tompa
Mihálynak (1817–1868),
melyben Madáchról mint
elsőrangú tehetségről ír.
Pest, 1861. aug. 25.

168. Madách Imre (1823–1864)
levele Arany Jánosnak,
melyben Aranyak
a Tragédián végzett javításaira
válaszol. Alsósztrégova,
1861. nov. 2.

Madách Imre levele Arany Jánosnak, a Tragédián végzett javításaira válaszol. Alsósztrégova, 1861. nov. 2.

1860

Dr. H. H. H. H.

Adain
Gad's parancs, de úgy
társul, komoly.
Eva
Mint nebb'e k'el se
mint más, vagy nincs
in k'el se felme.
R.
int mint, k'el se
kedne? Egy t'egs'et

Adam.

Eva.

Rescherch.

Adam

Cwa

1. 11

the v

Készték ez csak hó" végigad. hozott,
 Mint egy arabán a' fejélni, nap -
 A nyugalomra
 Egyre minden, hogy árván hogy ne álljon
 A' vő. Szerep. Fests. on a' nap
 A' nyugalomra
 I enyél, vele, árván hogy árván van,

vix

Nagylelven feljövén, hogy csupán
Saját türenek halvány mása az,
Melly vele együtt semmivé bomlón.

Adam.

Ne szállj így Éva, ne se sügyeníts.
Mi a hang, hogy ha nincs ki érteni?
Mi a sugar, ha sőt nem fogja fel?
Mi volna É, ha mint virág s virágban,
Benned sebb létre nem felfelve lettem,
Mellyben saját magam szerettem?

Lucifer.

E lágy enyegést mért is hallgatom. —
Elfordulok, másra oly drágaság ér meg,
Hagyd a hideg számító értelem
Megirigylenék a gyermek kedélyt.

Egy madárka énekelni kezd egy röcölágon.

Éva.

Hallgassd csak, Adam, oh mondd, érte-e
E kis boba szerelmes énekét?

Adam.

En a pára zúgását hallgatam
Cs, árs találok, sőt én egy dalolt.

Éva.

Mind a csodás öszhang az, kedvesem,
E sorszerű sőt és egy értelem. —

Lucifer.

Mit kérem ennyit? felmunkára, fel,
Megeszküvém vesztőkre, veszniök kell.
Ihlettedve akkor mégis újra meg,
Nem küzdök-e hiába a tudással,
A nagyra vágyom, csókos foggyveréssel
Belleme, kik közt még nem hely áll,
Melly a landadt sőt védve befogadja,
Emelve a bűnöt: É, értelem.

De mit sügyenget. Az nyer, aki mer.

Uj szelroham, Lucifer a megrettenő emberen elött megjelenik,
A dics. elborult. Lucifer kacrag.

Mit almi rád kö? — (Évához ki futamnak inder.)

Andrássy Gyula
(1823–1890)

Jókai Mór
(1825–1904)

Kazinczy Gábor
(1818–1864)

Kemény Zsigmond
(1814–1875)

170. Politikusok, illetve az 1861. évi országgyűlés tagjai a Vigyázó család hagyatékából származó fényképalbumban

Klauzál Gábor
(1804–1866)

Lónyay Menyhért
(1822–1884)

Madách Imre

Széchenyi Béla
(1837–1918)

125 p. 1859

18. marc. 13. 1859.

Royal Institution
London
7. March 1859.

Sir

I feel very deeply the high honor which the Academia Scientiarum Hungarica has, through you, conferred upon me, by its reception of me into the number of its corresponding members. I wish I could promise to deserve this high favour by the production of some new results to science. It is of the nature of such a stimulant, to make me wish to do so; but the weight of work and years warns me to make no rash promises. May de me the favour to thank the Academy in my name and say I will do all I can to deserve its favour.

Believe me to be with the highest respect
of esteem

Sir

Your most grateful humble servant

W. F. Macaulay

A. M.

M. F. Macaulay

L. L. L. L.

144 p. 1859.

18. marc. 13. 1859.

Holly Lodge, Kensington, Monday

1859

Sir, I have just received the letter which you did me the honour to write to me on the 20th of January last. From that letter I learn that I have been unanimously chosen a Corresponding Member of the Hungarian Academy of Science, and that the choice has been ratified by His Imperial

162 p. 1859

H. TUDORÉVOS AKADÉMIA
HUNGARICA
AKADÉMIA-UTCA 2.

18. marc. 26. 1859.

Francisco Solady
Academiae Scientiarum Hungaricae obsequio
S. D. Jacobus Grimes

Calendaris designa martis literas mihi notitiae sunt honorificentissime scriptas, quae evant a vobis XII cal. Feb. datae. Cognationem studiorum, quae ab his omnino intercedit, maxime in linguis atque historiis appareat constat, nec quae vos delegit a nobis remota sunt. Neque utaque laetor me in gremio vestrum receptum esse. licet enim exigua et tenuis opera sit, quam hinc libri novo, et comparationem nullam habeat cum laudibus, quod vos effudit, potest tamen fieri, ut aliquando labori et inventi mei suffragemini, et non potest fieri, quin commercio vestro egroge juveni. Te vero rogo ad Academiam vestram, cujus ex ornamento, certiorum facies grati animi mei mihiq. favet. Perdidi
IX cal. ap. 1859.

Highness, the Arch Duke Albert.

I accept, with warm and respectful thanks, this most gratifying mark of the esteem and kindness of learned and able men, who are personally unknown to me, and with whom I am not likely ever to have the privilege of conversing, but with whom I am connected

by the common love of letters.

With repeated thanks, and with cordial wishes for the prosperity and the fame of our Academy, I have the honour to be,

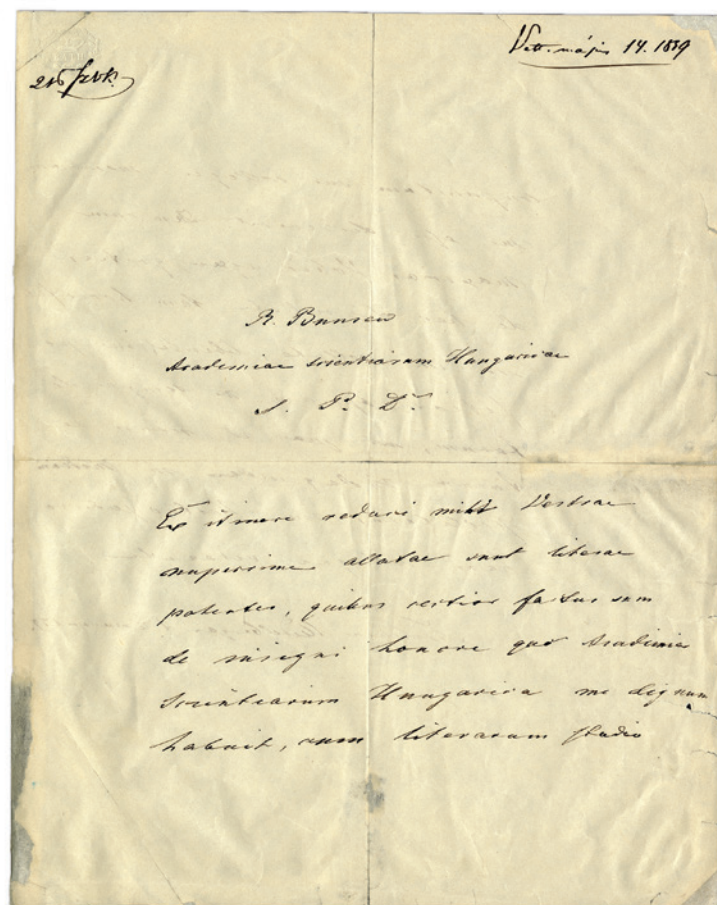
Sir,

Your most faithful servant,

Macaulay

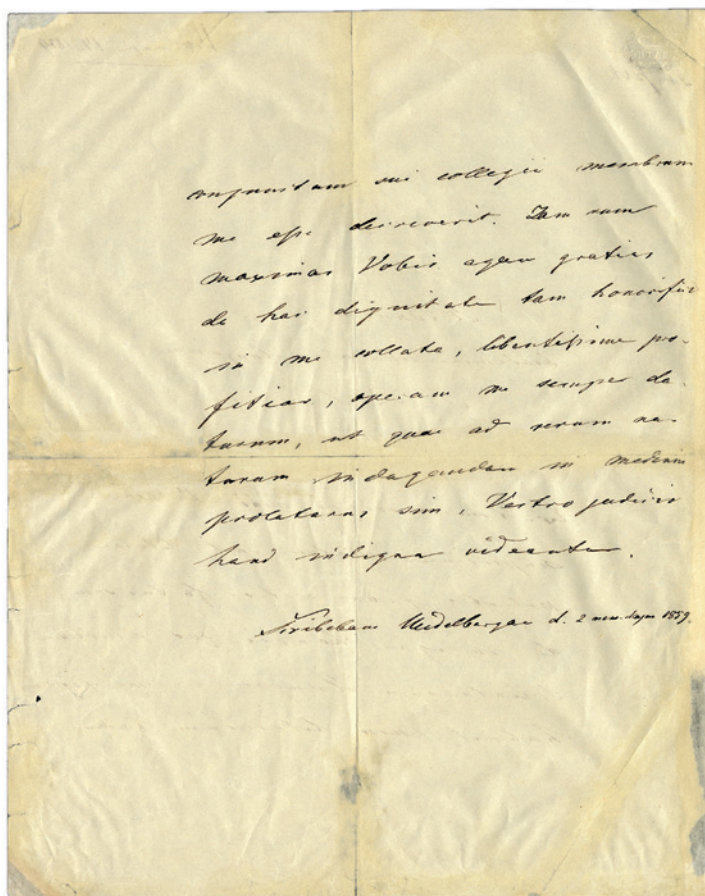
The Secretary of the
Hungarian Academy of Science

in in in

Köszönőlevelek az Akadémia külső tagjává
választásért 1859-ből

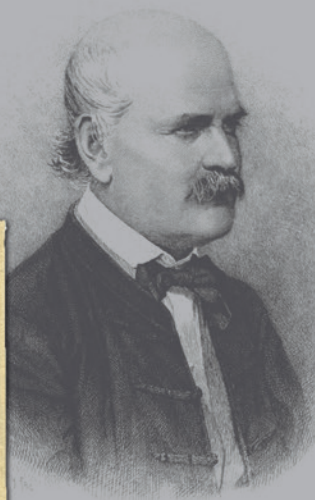
- 171. Michael Faraday (1791–1867) fizikus levele.
London, 1859. márc. 7.
- 172. Thomas Babington Macaulay (1800–1859)
történész levele. Holly Lodge, Kennsington,
1859. márc. 7.
- 173. Jacob Grimm (1785–1863) nyelvész levele.
1859. márc.
- 174. Robert Bunsen (1811–1899) kémikus levele.
Heidelberg, 1859. máj. 2.

Tekintetes Akadémia.

A "gyermekágyilej" nevezete alatt már az
előző óta ismeretes betegség és száraz folyománya
alatt mindig növekedő mérvben, és levelesig el
rohanta meg az Európai szülési intézetek, és
népességét, - és ezekre meggy évenkénti száma
azon anyák és gyermekeknek kipek áldozatát
magával ragadott.

A Gondviselés kegyelméből sikerült nekem
tíztebetel alólistának ezen ismertetés eddigi
járva-járásnak hitt kor valódi természetét fel
világítani, - és a felvilágosítás nyomán egy személyre
vissza fordítva: a betegség nagyobb mérvben
fellépését oly mértékben megakadályozni hogy
mialatt előbb megtudt a becsült szülési intézet
tíztebetel néha 31 %-ig is volt a gyermekágyilej
okozta halálozás addig ott hol az általában
javasolt elővigyázati rendszerek helyek megtar
tatnak a halandóság 1 % sem eshet el.

2. Sorson ugy hozta magával, hogy midőn é
felfedezést /: 1847 ikében: / tettem, mint a bécsi
Zsülszeti intézet segéd orvosa hazám katarain
kívül tartózkodjam. - Így történt hogy felfede-
zésem legelőzői is a nemet az ak közönségnek lön
bemutatta.

Hazamba vissza tértem után a magyar lak-
értő közönségnek is előadtam tapasztalataimat,
és elneveltem a gyermekágyúlaz körül az itt meg-
jelenő, Provi Hétikönyvben.

Mialatt azonban társom nálunk nem talált
ellenzőre, több rendbeli részeit meg támadásoknak,
részeit elferdítéseknek volt az Kétféle Német
országban.

az emberiség iránti kötelesség paranc-
sokra most már Amikétemet meg egyszer ki-
fejtani, és az elvne felhozott vedvek semmifé-
jét kimutatni, - mit az itt felmutatott, - és
tekintve a közönséget, melyre hatnom kellett
Zsülségképp nemetül ist nem hában teljesíték.

Fogadja a tekintetes Akadémia könyv-
tára számára - nem kémet mint legösszintebb li-
teletnek jelét.

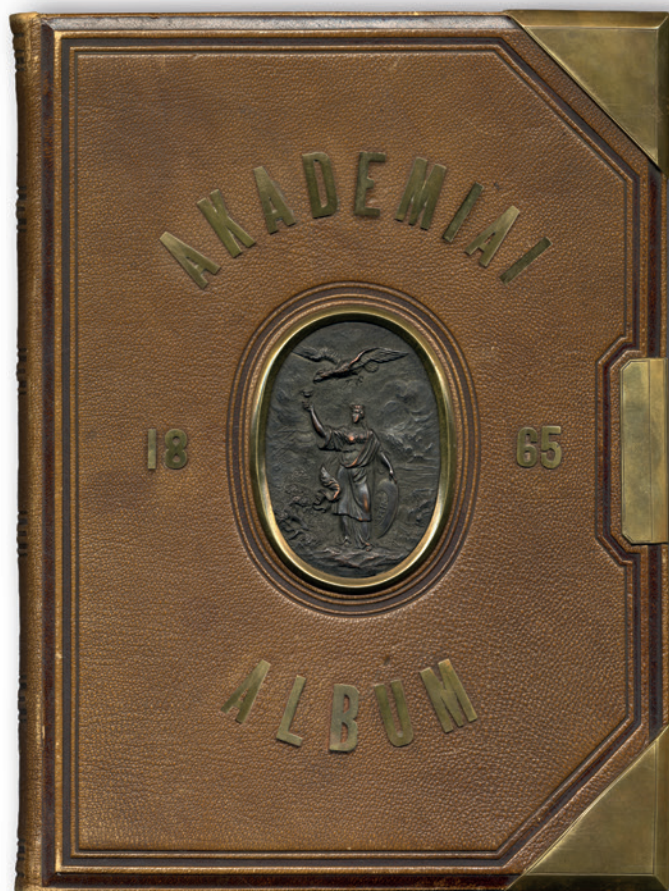
Pest, 1860.

Ludwig, Ignaz.
egyetemi tanár

176. Reformkori akadémiai ezüst jutalmi serleg

177. Az Akadémia palotája megnyitására vert bronz érem, 1865. Karl Radnitzky (1818–1901) alkotása

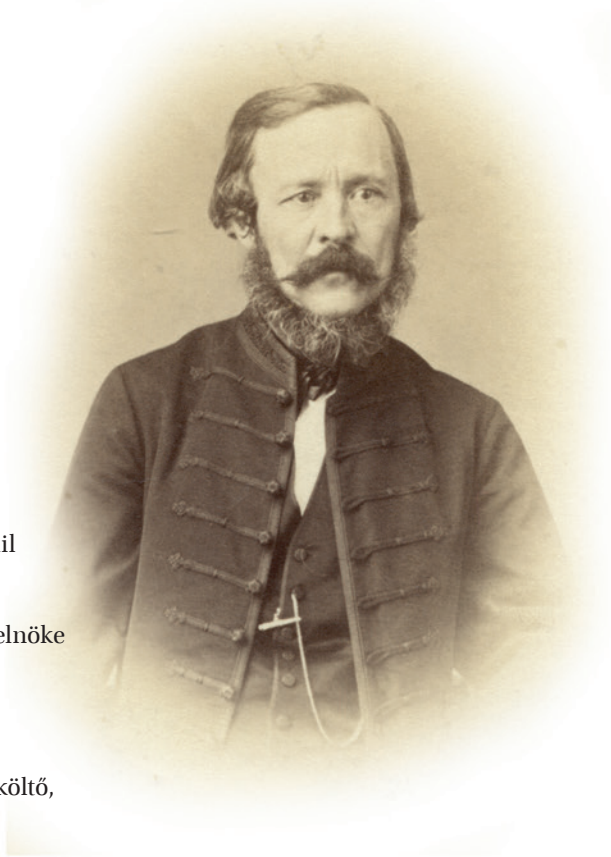

Az Akadémiai Album 1865-ben, a palota megnyitásának idején gyűjti össze a teljes tagság fényképeit. A tagok nagy része sötét színű nemzeti viseletben – ez volt a legáltalánosabb divat a szabadságharc bukása után – vettette le magát Schrecker Ignác (1834–1888) fényképészeti műtermében. Az album 32 lapot tartalmaz, minden lap mindkét oldalán 4–4 helyet vizitkártya méretű, albumin arcképek számára

178. Arany János

179. Barabás Miklós

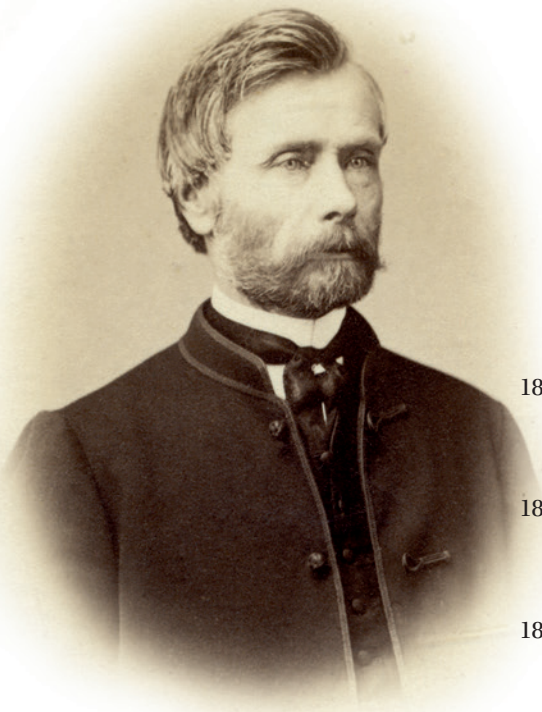

180. Deák Ferenc

181. Dessewffy Emil
(1812–1866)
politikus,
az Akadémia elnöke

182. Eötvös József
(1813–1871)

183. Erdélyi János költő,
esztéta

184. Ipolyi Arnold
(1823–1866)
történész

185. Jedlik Ányos
(1800–1895)
fizikus

186. Kriza János
néprajztudós

187. Markusovszky Lajos
(1815–1893) orvos

188. Petzval Ottó
(1809–1883)
mérnök-matematikus

189. Podmaniczky Frigyes
(1824–1907) politikus

190. Sina Simon
(1810–1876) bankár

191. Sztoczek József
(1819–1890) mérnök

192. Toldy Ferenc

193. Tompa Mihály

194. Trefort Ágoston
(1817–1888) politikus

195. Xantus János
(1825–1894)
természettudós

Waldstein János gróf, a Magyar Tudományos Akadémia Igazgatótanácsának tagja 1868. máj. 8-án az Akadémiának ajándékozta Thomas Ender osztrák tájképfestő (1793–1875) a Felvidéken és Északkelet-Magyarországon készült 219 vízfestményét. A Magas-Tátra és a Kárpátok hegycsúcsairól készült festményekkel a természeti szépségek bemutatásán túl a tudományos érdeklődés figyelmét a geológiai jellegzetességekre kívánta ráirányítani. A Waldstein-gyűjteményt az Akadémia Könyvtárában helyezték el

196. Besztercebánya a Garam völgyében

197. Lednic várának
romjai a falu
fölött

198. Vágmedec,
a háttérben
Vágtapolcával

152

199. Poroszka látképe

200. Árva várának udvara

201. Krasznahorka vára
hátról

202. Likava romjai
a várudvarról

Magyar László
 Utazás Dél-Afrika belsejébe

Utazás Dél-Afrika belsejében

1849⁴³ 1850⁴⁴ 1851⁴⁵ 1852⁴⁶ 1853⁴⁷ 1854⁴⁸ 1855⁴⁹ 1856⁵⁰
 és 1857⁵¹ évében történt.

Magyar László által

Első könyv

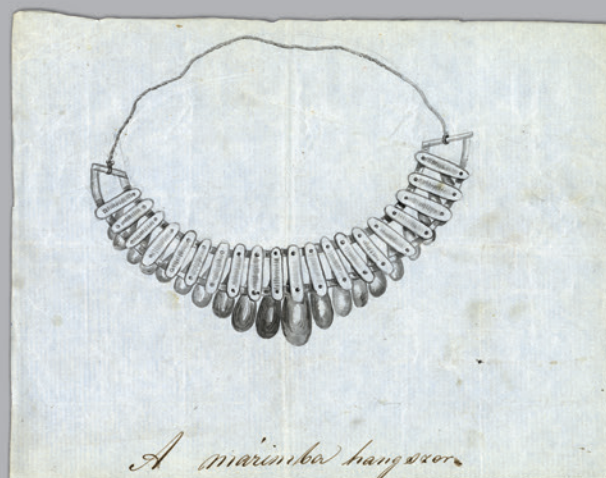
-306-

korszakában alvni annyi fejt, mindenben. hiva-
 polgári; és annak segélyezésére semmi éppen nem.
 hatékony. kívül annak elvételével, amellyel
 inkább, hogy minden noki elvezető részletei, minden
 alkalmatlanság, vagy határozatlan okozza nélkül,
 annak tipójában. hordozva tartanak, és nem le-
 het várható, hogy az európai - korszak - jelen,
 korszak elvezető. Vihar Karaván az utjában.
 felkeltető. Janguelle nyelvével megcsatoltak.

A mai, egy pár, hirtelen, ott a korszak,
 tellet erősen foglalkoztatja. Karaván megkötött
 felkeltető, az 1850⁴⁷ évi Magyar hó elvezető,
 formái, a mai. korszakot megkötött, az
 Janguelle gondolatokba, ki mindenki korszakot
 ven. kez nélkül, a korszak korszakot megkötött.
 Janguelle korszakot, remény korszak, és korszak,
 korszak minden korszakot korszak.

Magyar László

Vége az első könyvnek.

203. Magyar László (1818–1864) *Utazás Dél-Afrika belsejébe* c. munkájának címlapja és utolsó oldala

204–205. Magyar László rajzai az útleírás lapjain

Nemes lelkek között
meg kell nemesülnünk
Dr. Jókai dion

206. Jókai Mór dedikált fényképe, 1896

207. Jókai Mór 50. írói jubileumára kibocsátott
érem, 1893. Gerl Károly (1857–1907)
munkája

208. Jókai Mór díszdoktorrá avatása alkalmával
tartott előadása, *Erős várunk nekünk
a tudomány*, 1894

Ms 5081/23

Erős várunk nekünk a tudomány!

Milyen szívesen Tudomány Egyszem!

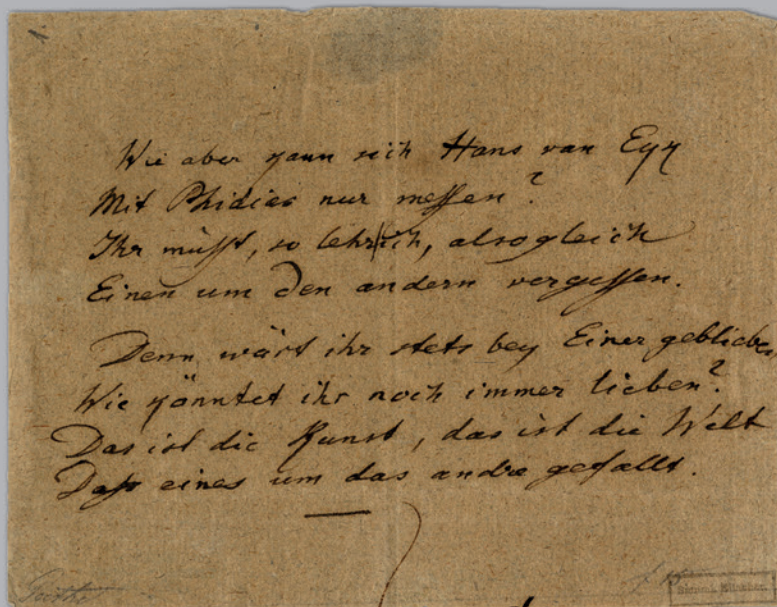
A honfoglalás második korakában éltek.
Ez is előtűzött főseink meghódították a hazát, a
dalmas fegyverekkel: most a mi feladatunk az ma,
sőt az is meghódítani, szellemmel és tudománygal, mely-
nek hatása annál nagyobb, mint ebben mindenki
győzős maradt: senki sem lesz legyőzött.

Ennek a hódító járásnak erős vára a Tudomány-
Egyszem. Ez a mi Románk, melynek kapuin a mi
legióink kitűnnek, — nem idegen országokat meghódítani,
hanem saját hazánkat megvédeni, nem békét
invázió ellen, hanem a ^{hazánk} civilizáció hazánkhoz vezetése
szél verője, néllve.

Hogy a hívásnak értelmezését a mai nagy
ünnepnapon a milyen szívesen Tudomány Egyszem én
várta, annak bizonyára sem késett érdemeim, sem
tudományos ismeréseim alapozása nem volt az indí-
tás: hanem lehetett magam életem, s arról az is késett
járt, melyre előre vizsgálati ajánlatokaim
a jelenkarnak.

Tudója nem vagyok: de tudója nagy időnk
En tudom, hogyan emelkedett a ^{magyar} tudományosságunk
ezen vára a magyar magasságra; meg láttam annak
a ^{homályos} ~~homályos~~ ^{homályos} feladatát, s magam is hirtelen
hívni a követséget.

Ha egy emberiség időt felbolygat, egy most már
ismeretlen világos lesz magam előtt reményem, melyben
csak a távolagok nagyok, az alulok törpe.

A Kézirattár állományába tartozik a világ negyedik legnagyobb Goethe-gyűjteménye. A ritka kéziratokat, első kiadású könyveket, rajzokat, érméket, emléktárgyakat, képeket és kottákat tartalmazó kollekció Elischer Boldizsár (1818–1895) eperjesi ügyvédnek köszönheti létrejöttét. Az értékes darabokat 1895-ben unokaöccse és örököse, dr. Elischer Gyula (1846–1909) az Akadémiának adományozta, azzal a kikötéssel, hogy a gyűjteményt önálló, külön teremben tegyék a nyilvánosság és a tudomány számára egyaránt hozzáférhetővé

209. Johann Wolfgang von Goethe (1749–1832)
 árnyképe, 1765 körül. Ismeretlen művész
 alkotása

210. Goethe arnyképe, 1780 körül. Ismeretlen művész alkotása. Rajta gótbetűs folyóírással: „Johann Wolfgang von Goethe, a német Shakespear, hírnevet Berlichingenje, Clavigója és Werthere hozott neki”

211. Goethe *Modernes* c. versének kézirata

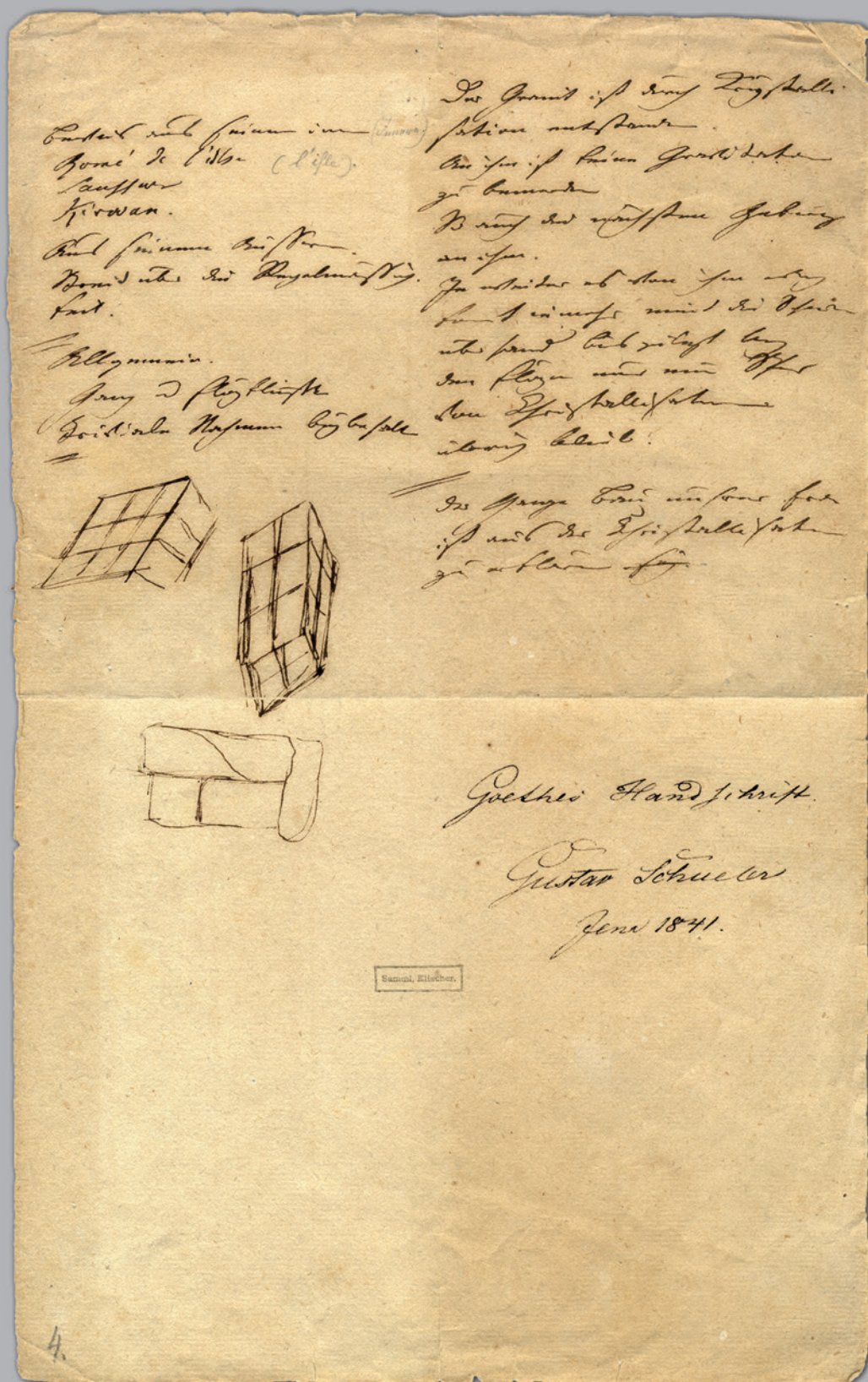
212. Goethe saját kezű feljegyzése a gránitról:

„A gránit kristályosodás révén keletkezett. Nem vehető észre rajta [hogy keletkezésében közrejátszott] a gravitáció. Ugyanez vonatkozik a[z anyagukban] hozzá legközelebb álló hegységekre.

Minél inkább eltávolodik tőle [anyagában valamely kőzet], annál nagyobb szerephez jut a nehézkedés, míg nem az üledékes kőzetekben már éppen hogy csak némi nyom marad a kristályosodásnak. Földünk egész felépítése a kristályosodással magyarázható.

Bizonyíték a belsejéből.
 Romé de l'Isle.
 Saussure.
 Kirwan.
 A külsejéből.
 Bonis a szabályszerűségről.
 Általában.
 Az egész és az üledékes kőzet hasadéka.
 A közönséges neveket megtartani.”

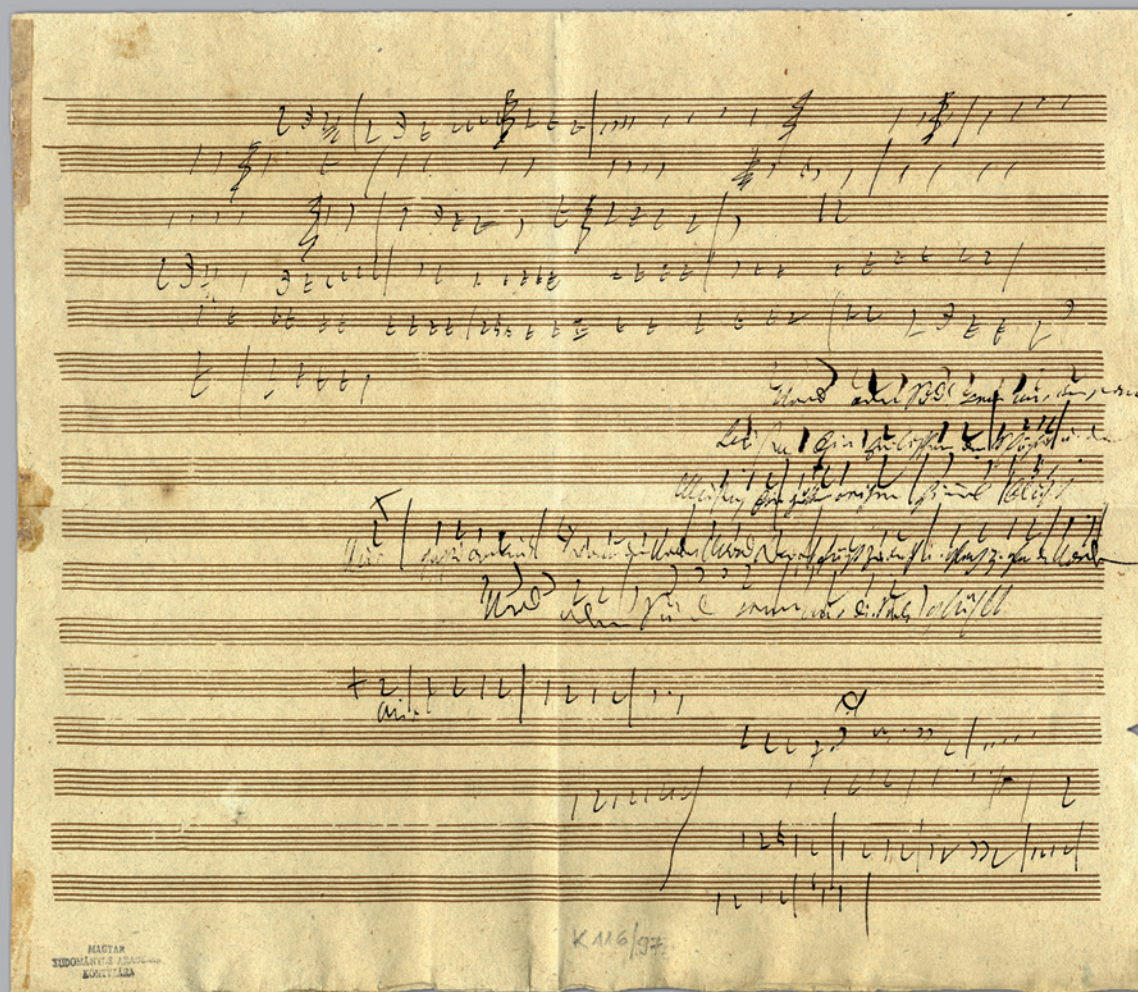
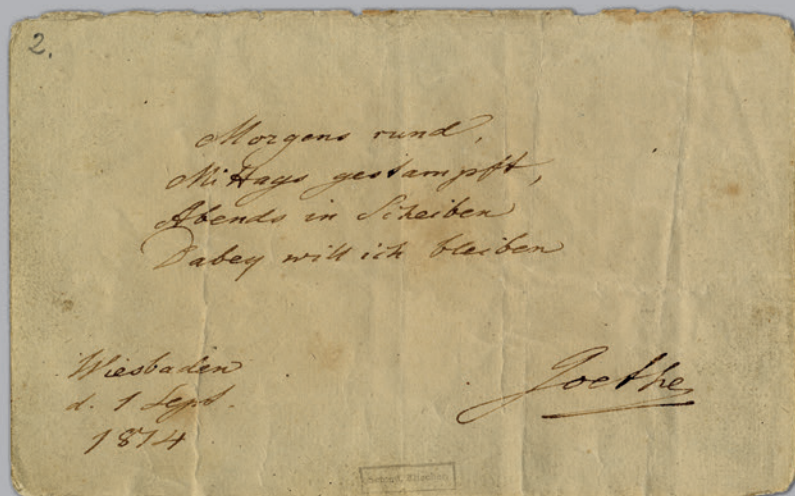
(Márton László ford.)

213. Goethe: *Folyóparti táj*, 1776–1777. Ceruzarajz

214. Goethe: *A Kammerberg Eger mellett*, 1808. Lavírozott tus

215. Goethe tréfás verses feladványa a krumpliról. „Reggel kerek, / délben tört / este szelet. / Maradjunk is ennyiben. – Wiesbaden, 1814. szeptember 1. – Goethe”

216. Goethe-érem. Anton Scharff (1845–1903) alkotása

217. Ludwig van Beethoven: So oder so. Dal Karl Gottlieb Lappe versére, 1817. A zeneszerző saját kezű kottája

Bertha Sándor

A zeneszerző, zongoraművész Bertha Sándor (1843–1912)
Kézirattárban őrzött hagyatékában egy emlékalbum is van, melybe
a Párizsban élő művész barátai helyeztek el egy-egy rajzot,
bejegyzést vagy kottát

218. Munkácsy Mihály (1844–1900) ceruzarajza Bertha Sándorról

219. Liszt Ferenc Wagner-átiratának kottája. Rajta Bertha Sándor
kézírásával: „Tannhäuser indulójának variációja Liszt Ferenc
kezétől”

220. Rippl-Rónai József (1861–1927) rajza

Gyulai Pál
a m. t. Akadémia I. osztályának
r. tagja és titkára.

Szólj, tegy, törekedj. hasz,
Világra ne hallgass,
Ha dicsér, ha gyűlöz;
Mit tartasz igaznak,
Sodgály híven annak,
S csak erre vigyázz.

Buda: Pest 1898 nov. 1. Gyulai Pál

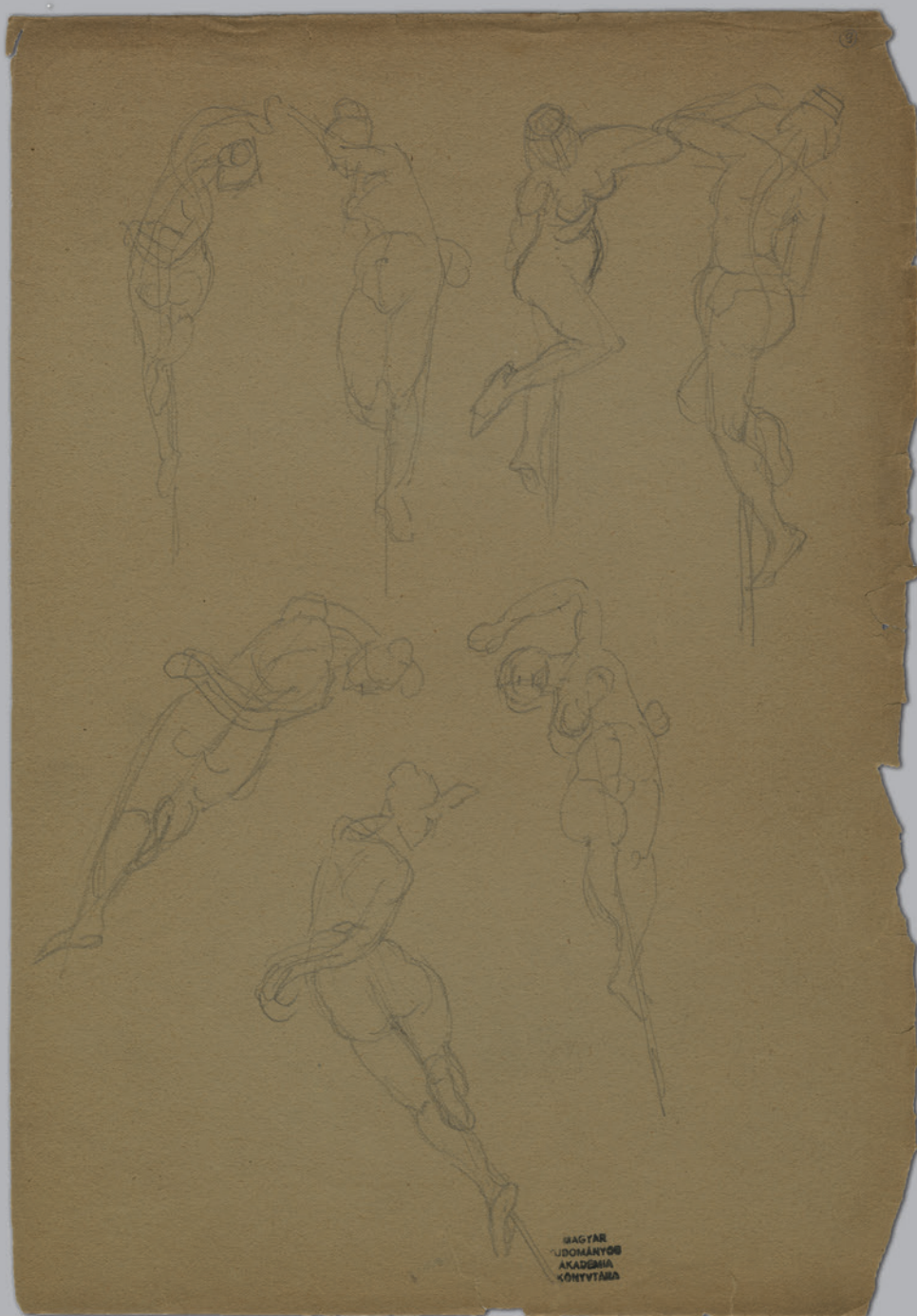
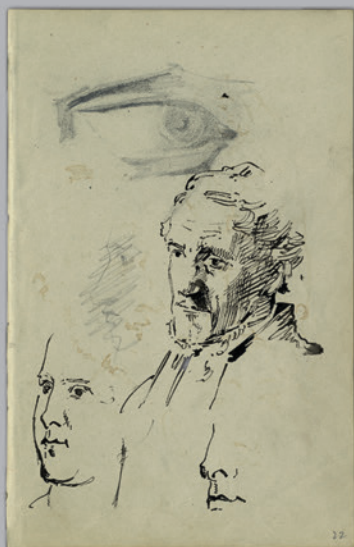
221. Gyulai Pál bejegyzése
Rozsnyay Kálmán
(1872–1948)
emlékkönyvébe

222. Gyulai Pál-emlékérem, 1919.
Beck Ö. Fülöp (1873–1945)
alkotása

223. Aranyserleg Gyulai Pál
írói munkássága 50.
évfordulójának emlékére

225-230. Székely Bertalan tanulmányrajzai

231. Lapok Székely Bertalan vázlatkönyvéből

*Kid of Abuel Gualdus
 Legit.
 Fickly Balle*

Ellinger Ede és testvére által 1881-ben készített akadémikus-portréfényképek gyűjteményéből

232. Arany László (1844–1898) költő, gazdasági és politikai író

233. Fraknói Vilmos (1843–1921) történész, kanonok

234. Konkoly-Thege Miklós (1842–1916) csillagász

235. Lenhossék József (1818–1888) anatómus

236. Petzval Ottó

237. Pulszky Ferenc

238. Rómer Flóris (1815–1889) régész, művészettörténész

Ellingen, Ende der zwanziger in den vierzig Jahren

Lenhossiki Sörseff
rund. tag.

Ellingen, Ende der zwanziger in den vierzig Jahren

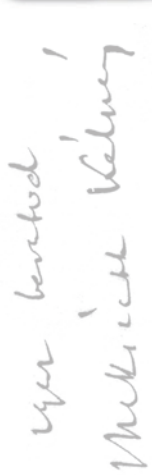
Ellingen, Ende der zwanziger in den vierzig Jahren

Bulcsy Ferencz
erstgeburt

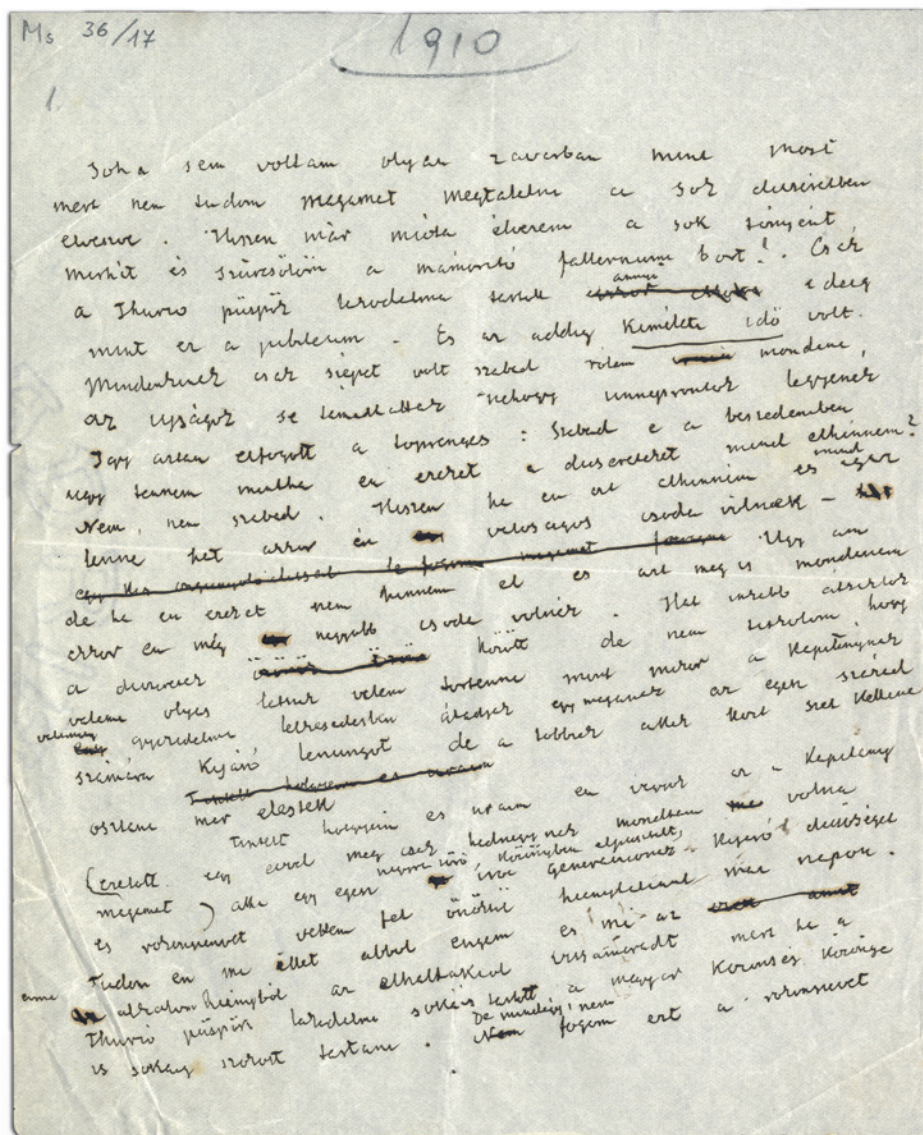
Ellingen, Ende der zwanziger in den vierzig Jahren

D. Reimer floris ferencz
rund. tag.

Minutes

239. Mikszáth Kálmán (1847–1910) ifjúkori fényképe elhomályosult aláírásával
240. Mikszáth Kálmán névjegyre írott sorai Concha Győző (1846–1933) jogásznak
241. Mikszáth Kálmán levele Gyulai Pálnak, melyben értesíti akadémiai székfoglalójáról. *A szökevények* c. elbeszélésének felolvasásáról. Budapest, 1901. márc. 12.

242. Mikszáth Kálmán emlékére
kiadott levelezőlap
243. Mikszáth Kálmán 40 éves írói
jubileumán mondott beszédének
kézirata, 1910
244. Mikszáth Kálmán 40 éves írói
jubileumára kiadott emlékérem.
Murányi Gyula (1881–1920)
alkotása
245. Mikszáth Kálmán ezüistfedelű
jegyzetfüzete

246. Teleki László (1811–1861)
halálának emlékére kiadott
érem, 1861. August Kleeberg
alkotása

247. A magyar nyelv szótára
kiadásának emlékére vert
érem Czuczor Gergely és
Fogarasi János (1801–1878)
portréjával, 1874.
Karl Radnitzky alkotása

248. Az Akadémia nagyjutalom-
érme Toldy Ferencnek,
1868. Böhm József Dániel
(1794–1865) alkotása

249. Toldy Ferenc 50 éves írói
jubiläumára vert érem, 1871.
Karl Radnitzky alkotása

250. A Horn-foki expedíció emlékére vert érem, 1883. Alphée Dubois (1831–1905) alkotása

251. Pulszky Ferenc 50 éves írói jubileumára vert érem, 1884. Anton Scharff alkotása

252. Az Ezredéves Országos Kiállítás millenniumi jutalomérme a Kisfaludy Társaságnak, 1896. Beck Ö. Fülöp alkotása

253. Az Akadémia Wahrmann Mór-jutalomérme, 1898. Anton Scharff alkotása. A nagykereskedő és politikus Wahrmann végrendeletileg nagy összegű alapítványt hagyományozott az Akadémiára az ipar területén kifejtett úttörő munkásság jutalmazására. A díjat először 1898-ban osztották ki

254. A Párizsi Világkiállítás alkalmából vert érem, 1900. Jules-Clément Chaplain (1839–1909) alkotása. Az éremmel az Akadémia két tagját, Jendrassik Ernő (1858–1921) és Kétly Károly (1839–1927) bel- és ideggyógyász egyetemi tanárokat jutalmazták

255. Kállay Béni (1839–1903) emlékére vert plakett, 1903. Anton Scharff alkotása

256. Berzeviczy Albert (1853–1936) 70. születésnapjára kiadott emlékérem, 1927. Szentgyörgyi István (1881–1938) alkotása

257. Balogh Jenő (1864–1953) 70. születésnapjára kiadott emlékérem, 1934. Beck Ö. Fülöp alkotása

258. Szentágotthai János (1912–1994) 70. születésnapjára vert érem, 1982. Csíkszentmihályi Róbert (1940–) alkotása

No 5094 / 249

A folyadék hamegeli feszültségéről.
 b. Eötvös Loránd leve Gyulai Pálnak
 1882. Dec. 11.

A Capilloritar elmozdítása az
 alagútban, melybe azt Gauss in tette
 a következő feltételekkel:
 1. A folyadék hamegeli feszültségét
 2. A folyadék térfogatát
 3. A folyadék hőmérsékletét
 4. A folyadék sűrűségét
 5. A folyadék viszkozitását
 6. A folyadék felületi feszültségét
 7. A folyadék felületi energiáját
 8. A folyadék felületi potenciálját
 9. A folyadék felületi potenciáljának változását
 10. A folyadék felületi potenciáljának változásának mértékét
 11. A folyadék felületi potenciáljának változásának mértékének mértékét
 12. A folyadék felületi potenciáljának változásának mértékének mértékét
 13. A folyadék felületi potenciáljának változásának mértékének mértékét
 14. A folyadék felületi potenciáljának változásának mértékének mértékét
 15. A folyadék felületi potenciáljának változásának mértékének mértékét
 16. A folyadék felületi potenciáljának változásának mértékének mértékét
 17. A folyadék felületi potenciáljának változásának mértékének mértékét
 18. A folyadék felületi potenciáljának változásának mértékének mértékét
 19. A folyadék felületi potenciáljának változásának mértékének mértékét
 20. A folyadék felületi potenciáljának változásának mértékének mértékét
 21. A folyadék felületi potenciáljának változásának mértékének mértékét
 22. A folyadék felületi potenciáljának változásának mértékének mértékét
 23. A folyadék felületi potenciáljának változásának mértékének mértékét
 24. A folyadék felületi potenciáljának változásának mértékének mértékét
 25. A folyadék felületi potenciáljának változásának mértékének mértékét
 26. A folyadék felületi potenciáljának változásának mértékének mértékét
 27. A folyadék felületi potenciáljának változásának mértékének mértékét
 28. A folyadék felületi potenciáljának változásának mértékének mértékét
 29. A folyadék felületi potenciáljának változásának mértékének mértékét
 30. A folyadék felületi potenciáljának változásának mértékének mértékét
 31. A folyadék felületi potenciáljának változásának mértékének mértékét
 32. A folyadék felületi potenciáljának változásának mértékének mértékét
 33. A folyadék felületi potenciáljának változásának mértékének mértékét
 34. A folyadék felületi potenciáljának változásának mértékének mértékét
 35. A folyadék felületi potenciáljának változásának mértékének mértékét
 36. A folyadék felületi potenciáljának változásának mértékének mértékét
 37. A folyadék felületi potenciáljának változásának mértékének mértékét
 38. A folyadék felületi potenciáljának változásának mértékének mértékét
 39. A folyadék felületi potenciáljának változásának mértékének mértékét
 40. A folyadék felületi potenciáljának változásának mértékének mértékét
 41. A folyadék felületi potenciáljának változásának mértékének mértékét
 42. A folyadék felületi potenciáljának változásának mértékének mértékét
 43. A folyadék felületi potenciáljának változásának mértékének mértékét
 44. A folyadék felületi potenciáljának változásának mértékének mértékét
 45. A folyadék felületi potenciáljának változásának mértékének mértékét
 46. A folyadék felületi potenciáljának változásának mértékének mértékét
 47. A folyadék felületi potenciáljának változásának mértékének mértékét
 48. A folyadék felületi potenciáljának változásának mértékének mértékét
 49. A folyadék felületi potenciáljának változásának mértékének mértékét
 50. A folyadék felületi potenciáljának változásának mértékének mértékét
 51. A folyadék felületi potenciáljának változásának mértékének mértékét
 52. A folyadék felületi potenciáljának változásának mértékének mértékét
 53. A folyadék felületi potenciáljának változásának mértékének mértékét
 54. A folyadék felületi potenciáljának változásának mértékének mértékét
 55. A folyadék felületi potenciáljának változásának mértékének mértékét
 56. A folyadék felületi potenciáljának változásának mértékének mértékét
 57. A folyadék felületi potenciáljának változásának mértékének mértékét
 58. A folyadék felületi potenciáljának változásának mértékének mértékét
 59. A folyadék felületi potenciáljának változásának mértékének mértékét
 60. A folyadék felületi potenciáljának változásának mértékének mértékét
 61. A folyadék felületi potenciáljának változásának mértékének mértékét
 62. A folyadék felületi potenciáljának változásának mértékének mértékét
 63. A folyadék felületi potenciáljának változásának mértékének mértékét
 64. A folyadék felületi potenciáljának változásának mértékének mértékét
 65. A folyadék felületi potenciáljának változásának mértékének mértékét
 66. A folyadék felületi potenciáljának változásának mértékének mértékét
 67. A folyadék felületi potenciáljának változásának mértékének mértékét
 68. A folyadék felületi potenciáljának változásának mértékének mértékét
 69. A folyadék felületi potenciáljának változásának mértékének mértékét
 70. A folyadék felületi potenciáljának változásának mértékének mértékét
 71. A folyadék felületi potenciáljának változásának mértékének mértékét
 72. A folyadék felületi potenciáljának változásának mértékének mértékét
 73. A folyadék felületi potenciáljának változásának mértékének mértékét
 74. A folyadék felületi potenciáljának változásának mértékének mértékét
 75. A folyadék felületi potenciáljának változásának mértékének mértékét
 76. A folyadék felületi potenciáljának változásának mértékének mértékét
 77. A folyadék felületi potenciáljának változásának mértékének mértékét
 78. A folyadék felületi potenciáljának változásának mértékének mértékét
 79. A folyadék felületi potenciáljának változásának mértékének mértékét
 80. A folyadék felületi potenciáljának változásának mértékének mértékét
 81. A folyadék felületi potenciáljának változásának mértékének mértékét
 82. A folyadék felületi potenciáljának változásának mértékének mértékét
 83. A folyadék felületi potenciáljának változásának mértékének mértékét
 84. A folyadék felületi potenciáljának változásának mértékének mértékét
 85. A folyadék felületi potenciáljának változásának mértékének mértékét
 86. A folyadék felületi potenciáljának változásának mértékének mértékét
 87. A folyadék felületi potenciáljának változásának mértékének mértékét
 88. A folyadék felületi potenciáljának változásának mértékének mértékét
 89. A folyadék felületi potenciáljának változásának mértékének mértékét
 90. A folyadék felületi potenciáljának változásának mértékének mértékét
 91. A folyadék felületi potenciáljának változásának mértékének mértékét
 92. A folyadék felületi potenciáljának változásának mértékének mértékét
 93. A folyadék felületi potenciáljának változásának mértékének mértékét
 94. A folyadék felületi potenciáljának változásának mértékének mértékét
 95. A folyadék felületi potenciáljának változásának mértékének mértékét
 96. A folyadék felületi potenciáljának változásának mértékének mértékét
 97. A folyadék felületi potenciáljának változásának mértékének mértékét
 98. A folyadék felületi potenciáljának változásának mértékének mértékét
 99. A folyadék felületi potenciáljának változásának mértékének mértékét
 100. A folyadék felületi potenciáljának változásának mértékének mértékét

No 362/59

Kedves Gyulai Pálnak!

A fonográfus ember Wangemann néhai
 megfőzte vendég elötte ma délután Carls
 mutatja be Budapesten először először.
 Spitzner így gondolkodik, hogy jó volna
 ha képeket is megkérdezték. Ha képeket
 nem lehet venni fel határ a fizika
 történet, hogy miket Spitzner megkérdezték
 az akadémiánál. Végsőbe
 Kiváló barát
 Eötvös Loránd

259. Eötvös Loránd (1848–1919) akadémiai előadásának fogalmazványa, *A folyadék lemezek feszültségéről*, 1882. dec. 11.

260. Eötvös Loránd, 1881. Ellinger Ede felvétele

261. Eötvös Loránd rajzai úti feljegyzéseit tartalmazó jegyzetkönyvében

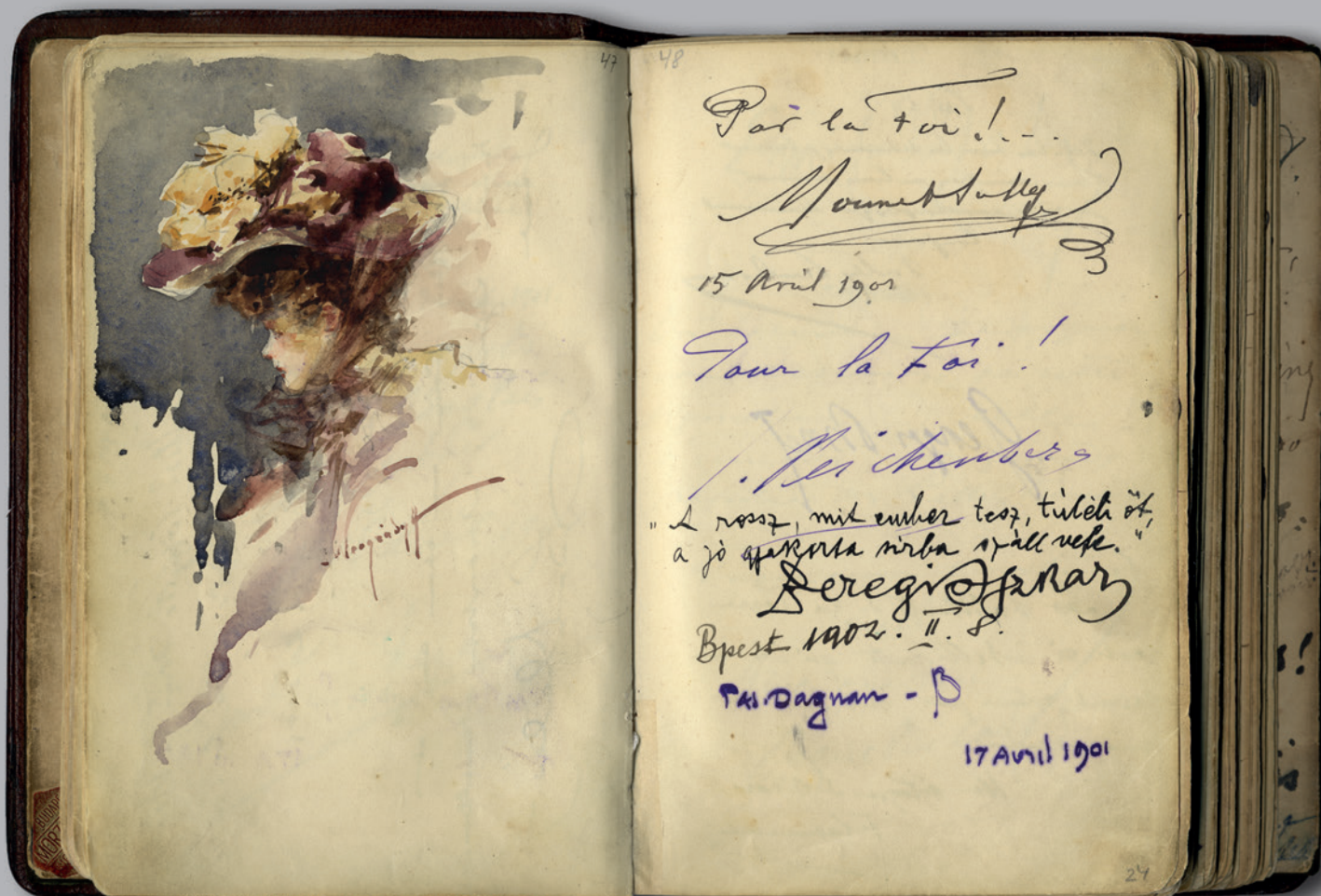
262. Eötvös Loránd levele Gyulai Pálnak, melyben invitálja Theodor Wangemann (1855–1906) fonográf-bemutatójára

263. Oklevél Eötvös Loránd akadémiai levelező taggá választásáról, 1873

264. Eötvös Loránd tagsági jegyei

265. Eötvös Loránd kutyáival, 1916. Fénykép

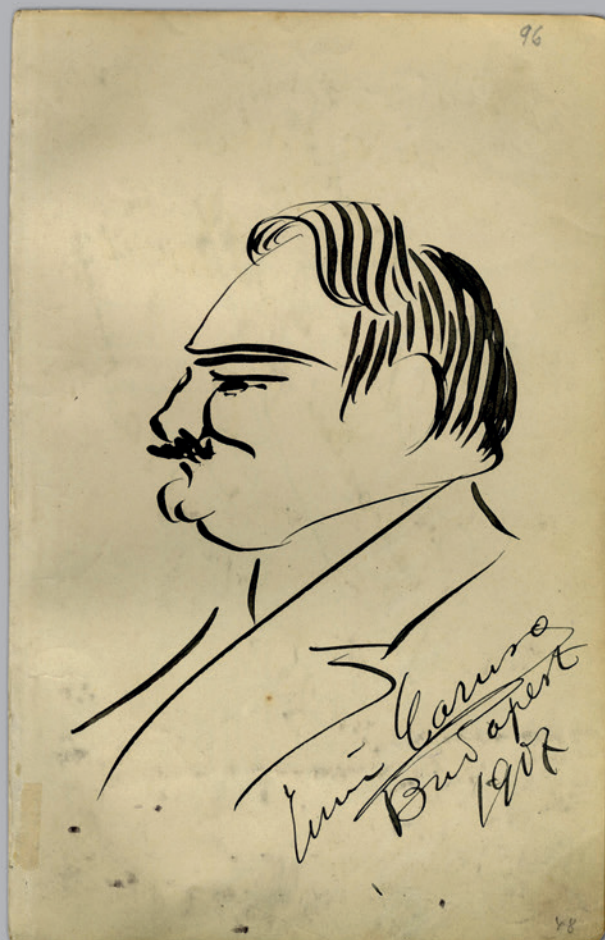

Rozsnyay

Lapok Rozsnyay Kálmán újságíró, műfordító, színész emlékkönyvéből. A különlegesen értékes gyűjteményben a 19. sz. vége és a 20. sz. első évtizede magyar szellemi életének szinte minden ismert egyénisége képviselteti magát, és jelentős külföldi írók, művészek neveivel, gondolataival vagy rajzaival is találkozhatunk

266. Neogrády Antal (1861–1942) akvarellje, Mounet-Sully (1841–1916) színész, Beregi Oszkár (1876–1965), Franz von Reichenberg (1853–1905) operaénekes és Pascal Dagnan-Bouveret (1852–1929) festő bejegyzése

267. Enrico Caruso (1873–1921) operaénekes önmagáról készített karikatúrája

268. Alfons Mucha
(1860–1939)
rajza Rozsnyay
Kálmán emlék-
könyvében

[illegible]

177

271. Ady Endre és Léta (Diósy Ödönne
Brüll Adél, 1872–1934) Párizsban.
Fénykép fémlapon, mellette
viaszosvászon tok és ceruzacsonk,
mellyel Ady állítólag az *Elbocsátó,
szép üzenetet* írta

Válasz Ady Endrének.

A Pimodán hotelben
Koccintsunk, cimborák,
Kadd, rézregitse lelrem
Dalait szinbora
A Pimodán hotelben.

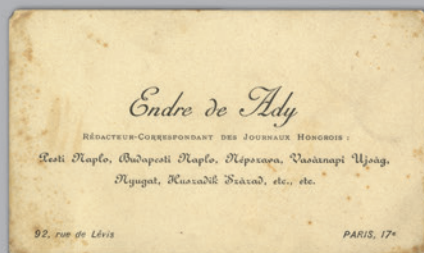
Fárads utas vaggot
A Pimodán hotelben,
Várat, károgat, de
Ölögner ma engem,
Fárads utas vaggot!

Hej, art a ragyogóját
De fáj ma itt az élet,
Átkorra fogódját
Ki balul idetevet!

Hej, art a ragyogóját!

Caplász, szász szál gyertyát
A Pimodán hotelbe!
A magyar siralomház
Ragyogjon messze, messze
Hej, art a ragyogóját! Juhász Gyula

Most olvastam el a M. P. T.
Hogy valómáival még nem
hallottam a kárpátok alatt, de
szólok til se! Mit mondtak,
Görögök, - s'él van néki.

K 18/62.

Most követeltek magamnak

Ereimben boldog kúszk szaladnak,
Harsány színel követeltek magamnak,
Mint régen-régen:
Az egy-igaz Fatalesség nevében

*

Uár nincs joga állón, legnapos könnyűnek,
Sorend fölön csak sorendi, aki dönt.
[het
S már nem rivallnak
Halál-sírházak fölöl és kitalálnak.

*

Kedved ha másult, már hiába másult,
Farkon szíved így, ahogy régen hullt
~~Vérbe~~ - vesződve,
Sorsálok növe és sorsába növe.

- 1 -

272. Juhász Gyula (1883–1937) verses
levele, Válasz Ady Endrének

273. Ady Endre francia nyelvű névjegye

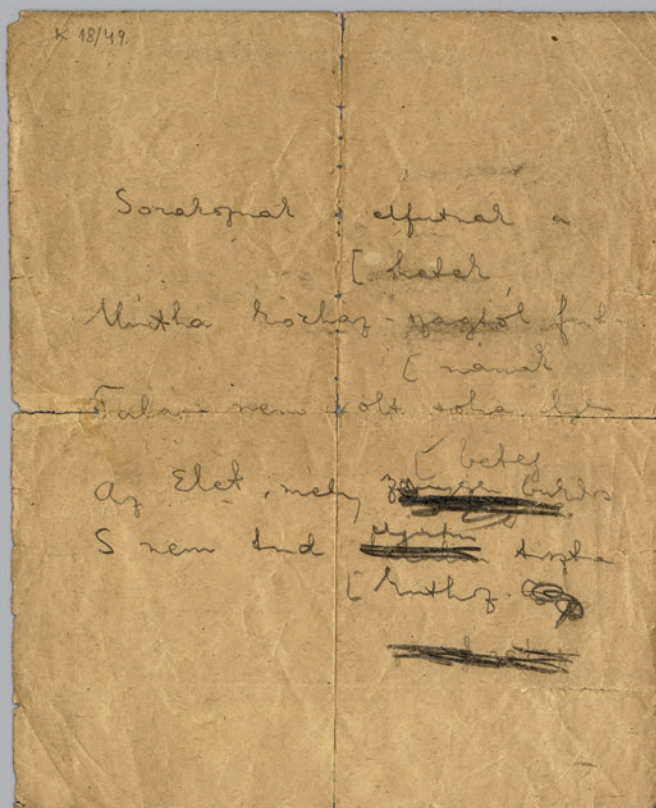
274. Csinszka (Boncza Berta, 1894–
1934) dedikált fényképe, 1914

275. Ady Most követellek magamnak c.
versének kézírata

K 18/62, II.

Vágnak bün volt, de in vagy s ez
[valóság
S a valóság mindig a leghőbb jószág.
Se bün, se jéggen:
Az egy-igaz Fatalesség nevében

Ady Endre

276. Ady Endre-plakett, 1924.
Székely Aladár fényképész
(1870–1940) munkája

277. Ady Endre A mindegy átka c.
versének töredéke

278. Ady Endre halotti maszkja

Székely Aladár
fényképész
munkája
Ady Endre

No 2283/3

Új leoninusok.

Vyuzgat

Kékel az alkonyi dombot, elálmod a virágzalamot;
hallgat az eseli táj; ballag a kiséi nyáj.
Villan; távoli dörgés; a faluban kocsiörgés
gyúl a vihar serege; még lila s máz fekete
éjre csücskös az árlok, jönnek az éjjeli baglyok
csönkben a füstök táncjár; felkelt az éjszakai.
sápad a kik baglyatár; fázgala távoli zápor;
szél jön; szellő az ég; portan a jégvár vidék
Kép est a zselencre; jövel kegyesem kebelére;
sír is fél a világ: jér velen, síva virág!
Mikor ölembe kaplak, zörren az ivéges ablak
hajtsd az ölembe fejed; hiinn az csömeged
Linn csillan a villan; ⁶⁴⁵zörrened isteni csillan
Amig linna csillan az ég, csömeged az égben ég.
Ó bús gyufana miket, ⁶⁴⁶egy hamuvá tetelmiket;
a villan, a vihar! Völgy az, ég az hal.

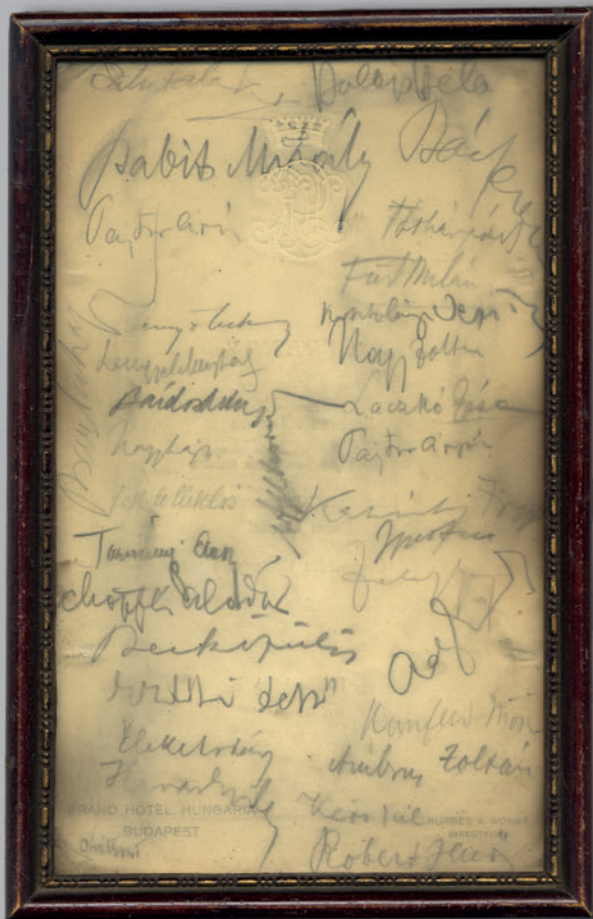
Th' ancient poetess singeth that Hesperus all things bringeth,
Something he wearied mind; bring me my love, Rosalind.
How comest morning or even, she cometh not morning or even;
False-eyed Hesperus, wink not, where is the sweet Rosalind?

Keskenet.

Hs 4612/30

Mint régi, serti apácás egy vajja más a mennyet,
hogy az belpörkölést ájúl s mert a sebet utalgat,
magát megvívóként felvívó a mennyet:
egy az dühös regény, ari a kőbe sennyet
s kőbe sennyet, a kőbe sennyet a kőbe sennyet
Jövel serti zabolok is bolygón a mennyet.

281. Babits Mihály Új leoninusok
c. versének kézírata Szabó
Lőrinc hagyatékában

282. Kosztolányi Dezső
(1885-1936) Hasonlat c.
versének kézírata

283. Kosztolányi Dezső levelező-
lapja Babits Mihálynak
Csáth Géza (1887-1919)
soraival. Budapest, 1908.
jan. 17.

284. A Grand Hotel Hungaria
Budapest kartonlapja, írók,
művészek aláírásával
Kosztolányi Dezső
hagyatékában

Kedves jó Babits, Budape-
sten vagyok. (Babits
utca 4. II. 12.) Miert
nem iszok selem? Miert
nem bírod a szíva-
tát? Zsármere
a homi varalora.
Lásd a nem bel-
sármere.
Kosztolányi Dezső

Öly külföldi államokkal való forgalomra, hova a levelezőlap...

Babits Mihály
Kosztolányi Dezső
Kosztolányi Dezső

A black and white portrait of a young man with dark, wavy hair, looking slightly to the right with a gentle smile. He is wearing a dark tuxedo jacket over a white shirt and a dark bow tie. The background is a plain, light-colored studio backdrop. The lighting is soft, highlighting his facial features. In the bottom right corner, there is faint, partially visible text that reads "FROM THE" and "FROM THE".

[illegible][illegible]288. Kosztolányi Dezső Goethe-fordítása, *A vándor elcsöndesedik*

289. Rippl-Rónai József Kosztolányi Dezsőnek dedikált tusvázlata, 1913

290. Tihanyi Lajos (1885–1938) Kosztolányi Dezsőnek dedikált tusvázlata, 1914

Kosztolányi

A kőba még csak most fogunk, mi restek,
de te már aláírtad művedet.

Mint gondolatjel, vízszintes a tested
s gondolkozik, ki veled szenvedett.

Térgek nevetek most... Tenkim, barátom!
testvéreink sőtál és létél apánk.

Gyémánt navaid nem néred karáton:
nincs egyéb süty, ha föld ruhog rájuk.

Ért onnan tudom, hogy letörtöm vágva,
ahogy letört a halál tégedet.

Remélteél; én is. Tudtuk, hogy hiába,
mint tudja, ki halottat költöget.

József Attila

Alföldi és új halgatók zenéjén,
mint boldog tanár az édes padok.

295–298. Kálmán Kata
(1909–1978) felvételei
Móricz Zsigmondról
(1879–1942)

Nr. 4610/4. 1.
Egy raguzai leánderhez

Így, telken s dűsán, ahogy még soha
 egy testvéred se láttam, büszke fa,
 így már tetszel! A derced
 mint a bükké, roskadva ringatod
 habzó virágaitat s illatod
 mint a fűdőmbé tapad.

Így már tetszel, most már tudom, ki vagy!
 Előz legfeljebb csak sajnáltalak,
 leánder, - satnyán, betegem
 tengődse mifelénk... Dörsába=arott
 zöld gyász, tegnap még sivar udvarok
 sivar díszre istál nekem,

ma meg nem győzők betelni veled
 és simogatlak és lüktetve,
 mintha testvér vagy, legalább
 ember volna!... Be lép vagy, be érős,
 egészen!... Magam is hinte hős
 lép a te példádor át,

/,

299. Szerb Antal (1901–1945) fényképe a Budapesti Korcsolyázó Egylet igazolványán, 1918

300. Ascher Oszkár (1897–1965) rajza Szabó Lőrincről, 1926. jún. 29.

301. Szabó Lőrinc Egy raguzai leánderhez c. versének kézírata

302. Szabó Lőrincné Mikes Klára (1895–1978), Tóth Árpád és Vékes Ödönné Korzáti Erzsébet (1902–1950) Újtátrafüreden, 1926 januárjában. Fénykép

Pol'kwa

Mit, almod? / Halom, jón újra,
 halom minisz: tannu kell!
 Egy pere, és amló lezse,
 vaf az se, csak egy buta hulla.
 Ma' itt a rönkyek. Utálat?
 Vele' ing ellene! Magyaros
 barlang, at kam ratatpa at.
 Lemonias? Ninc, / az vildozt
 nem moni le vlad. Szajos
 aze lez, ari bestia 06.

Robert A. Loney M.D.

2, 0, 0.

Kérem! Kérem!
~~megnyitottam~~ Marit
 megnyitottam és megfigyeltem,
 meg is volt édes lelk. A ventrál
 egyezése meg nem történt,
 se lát, se jót. Mi a hit,
 ha nincs rá megmondani helyes?
 Tömeges felfogás meg értett:
 a tömeg gyártja a szent!
 (a... labor)

Va mungile ~~măgărean~~ enun
~~Nici~~ magărean a ~~nu se putea~~
 Big fa, nuș magăral vîrit.
 Gîttond a tîmpej, de rețel,
 To rețel is, ha eftelest,
 hon rainov ~~am~~ hon undorit.
 # ksh'tonij

Debrean I.

ms 4654/2

[97.]

[illegible]

303. Szabó Lőrinc *Politika* c.
versének kézírata, 1932

304. Szabó Lőrinc *Sors és tömeg* c.
költeményének kézírata, 1935

305. Lóránt Mihály (1891–?)
karikatúrája Szabó Lőrincről

306. Szabó Lőrinc *Tücsökzene* c.
ciklusának 97. verse,
A nagyerdő, itt még *Debrecen I.*
címmel, 1945

[329.]

ditellen vaf, nemvedo mafuz.

[illegible]

1956 XI. 19.

Tassari feggeth kallajäi alatt
 ora kis pitrei open megmaradt.
 határpártól. Mitől ilyen ó?
 Flegin mitől ó?
 (Karl meg nem vaggott az éghető vöröset!)

6c.

307. Szabó Lőrinc *Tücsökzene* c. ciklusának
329. verse, *Az Árnycsokor*, 1946
308. Szabó Lőrinc verstördéke
309. Borsos Miklós (1906–1990) tusrajza
a betegágyban fekvő Szabó Lőrincről, 1957

x 22.1111(2-10)

x 22.1111(2-10)

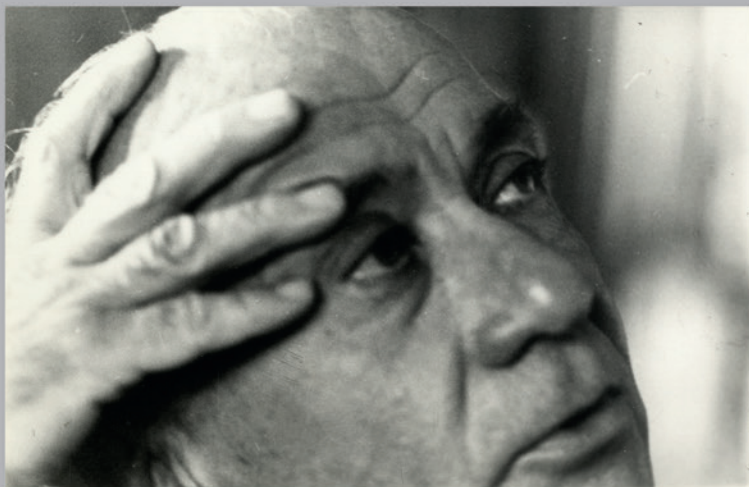
x 22.1111(2-10)

x 22.1111(2-10)

Zeit = 100
Lohn = 1000

Etides mages se lepelet
saght an onk ellet

K 22.1/24 (A)

- 191

Ms 2631/251/1
A vonat a lámpa haldokolt,
a láng ablakokra néha rátapadt a hold,
szemkört katonai ült, süvén egy nőke lágy
úljágitott. A lánynak fél kabátja volt.

Chartres-ből Paris felé

A vonat a lámpa haldokolt,
a láng ablakokra néha rátapadt a hold,
szemkört katonai ült, süvén egy nőke lágy
úljágitott. A lánynak apró alma mellette volt.

A vonat a lámpa haldokolt,
a láng ablakokra néha rátapadt a hold,
szemkört katonai ült, süvén egy nőke lágy
úljágitott. A lány musorogott, könnyei alma volt.

Place de la Notre-Dame

bold el a téves utat, udam,
félre felhőt lenget a Notre-Dame;
ne gondolj szóra, ülj le a fűzre,
lehelkedj! holnap újra valóság
bontakozik a fényben.

Ferdin des Luxembourg

A gyermek hirtelen hirtelen újrain
meg vigam perg a friss homok,
de hirtelen újrain, meg a szél
megint a hirtelen és angyalok.

Vasailles

Felton a fő a tűz pultán,
köré halakból dől az óra,
katonai katonai nézők, szűkület,
arany csöppel hullnak lábakon.

Grai de Montebello

kislány fűtő és épen,
almát tartot lángra.
Pis, meg alma volt,
a kislány ráhajolt.
Lehellet meg az épen,
ofan halvány a hold.

1937 aug 7 - Sept 7/19

Ms 2631/215
Ez a dal, amit írtam, és angyalok!
megköttem, megköttem;
o, megköttem én, és megköttem is!
Ez a dal, amit írtam, és angyalok!
megköttem, megköttem;
o, megköttem én, és megköttem is!
Ez a dal, amit írtam, és angyalok!
megköttem, megköttem;
o, megköttem én, és megköttem is!

Az angyalok angyalok en
a megköttem, megköttem;
o, megköttem én, és megköttem is!
Ez a dal, amit írtam, és angyalok!
megköttem, megköttem;
o, megköttem én, és megköttem is!

Megköttem két halat,
elköttem a kislány,
o, megköttem én, és megköttem is!
Ez a dal, amit írtam, és angyalok!
megköttem, megköttem;
o, megköttem én, és megköttem is!

Megköttem két halat,
elköttem a kislány,
o, megköttem én, és megköttem is!
Ez a dal, amit írtam, és angyalok!
megköttem, megköttem;
o, megköttem én, és megköttem is!

Megköttem két halat,
elköttem a kislány,
o, megköttem én, és megköttem is!
Ez a dal, amit írtam, és angyalok!
megköttem, megköttem;
o, megköttem én, és megköttem is!

Ms 2644/72

Ms 2662/30

Harcuk Koszoris alanyi költője
1935. B. Nagy György

317. Radnóti Miklós
(1909–1944) Cartes
postales c. ciklusának
kézirata

318. Radnóti Miklós
Huszonnyolc év c.
versének kézirata

319. Radnóti Miklós tréfás
rajza

320. Buday György (1907–1990)
fametszete Radnóti
Miklósnak dedikálva:
„Miklósnak szerelmes
verséhez szeretettel –
1935”

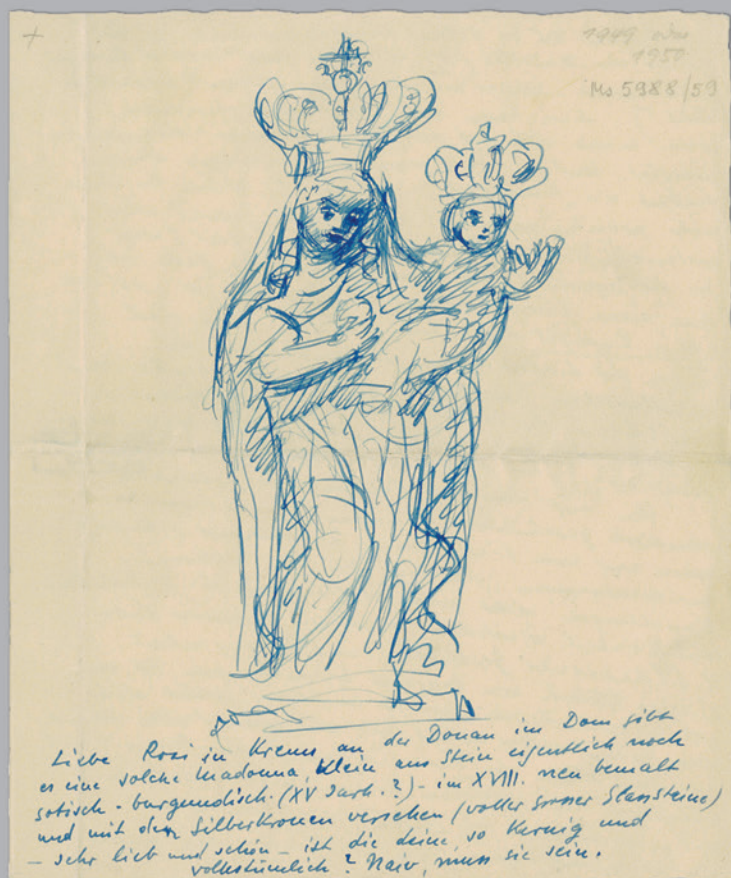
1. *Le premier*
 2. *Le second*
 3. *Le troisième*
 4. *Le quatrième*
 5. *Le cinquième*
 6. *Le sixième*
 7. *Le septième*
 8. *Le huitième*
 9. *Le neuvième*
 10. *Le dixième*
 11. *Le onzième*
 12. *Le douzième*
 13. *Le treizième*
 14. *Le quatorzième*
 15. *Le quinzième*
 16. *Le seizième*
 17. *Le dix-septième*
 18. *Le dix-huitième*
 19. *Le dix-neufième*
 20. *Le vingtième*
 21. *Le vingt-et-unième*
 22. *Le vingt-deuxième*
 23. *Le vingt-troisième*
 24. *Le vingt-quatrième*
 25. *Le vingt-cinquième*
 26. *Le vingt-sixième*
 27. *Le vingt-septième*
 28. *Le vingt-huitième*
 29. *Le vingt-neufième*
 30. *Le trentième*
 31. *Le trente-et-unième*
 32. *Le trente-deuxième*
 33. *Le trente-troisième*
 34. *Le trente-quatrième*
 35. *Le trente-cinquième*
 36. *Le trente-sixième*
 37. *Le trente-septième*
 38. *Le trente-huitième*
 39. *Le trente-neufième*
 40. *Le quarantième*
 41. *Le quarante-et-unième*
 42. *Le quarante-deuxième*
 43. *Le quarante-troisième*
 44. *Le quarante-quatrième*
 45. *Le quarante-cinquième*
 46. *Le quarante-sixième*
 47. *Le quarante-septième*
 48. *Le quarante-huitième*
 49. *Le quarante-neufième*
 50. *Le cinquantième*
 51. *Le cinquante-et-unième*
 52. *Le cinquante-deuxième*
 53. *Le cinquante-troisième*
 54. *Le cinquante-quatrième*
 55. *Le cinquante-cinquième*
 56. *Le cinquante-sixième*
 57. *Le cinquante-septième*
 58. *Le cinquante-huitième*
 59. *Le cinquante-neufième*
 60. *Le soixantième*
 61. *Le soixante-et-unième*
 62. *Le soixante-deuxième*
 63. *Le soixante-troisième*
 64. *Le soixante-quatrième*
 65. *Le soixante-cinquième*
 66. *Le soixante-sixième*
 67. *Le soixante-septième*
 68. *Le soixante-huitième*
 69. *Le soixante-neufième*
 70. *Le septantième*
 71. *Le septante-et-unième*
 72. *Le septante-deuxième*
 73. *Le septante-troisième*
 74. *Le septante-quatrième*
 75. *Le septante-cinquième*
 76. *Le septante-sixième*
 77. *Le septante-septième*
 78. *Le septante-huitième*
 79. *Le septante-neufième*
 80. *Le quatre-vingtième*
 81. *Le quatre-vingt-et-unième*
 82. *Le quatre-vingt-deuxième*
 83. *Le quatre-vingt-troisième*
 84. *Le quatre-vingt-quatrième*
 85. *Le quatre-vingt-cinquième*
 86. *Le quatre-vingt-sixième*
 87. *Le quatre-vingt-septième*
 88. *Le quatre-vingt-huitième*
 89. *Le quatre-vingt-neufième*
 90. *Le cinquante*
 91. *Le cinquante-et-unième*
 92. *Le cinquante-deuxième*
 93. *Le cinquante-troisième*
 94. *Le cinquante-quatrième*
 95. *Le cinquante-cinquième*
 96. *Le cinquante-sixième*
 97. *Le cinquante-septième*
 98. *Le cinquante-huitième*
 99. *Le cinquante-neufième*
 100. *Le soixante*
 101. *Le soixante-et-unième*
 102. *Le soixante-deuxième*
 103. *Le soixante-troisième*
 104. *Le soixante-quatrième*
 105. *Le soixante-cinquième*
 106. *Le soixante-sixième*
 107. *Le soixante-septième*
 108. *Le soixante-huitième*
 109. *Le soixante-neufième*
 110. *Le septante*
 111. *Le septante-et-unième*
 112. *Le septante-deuxième*
 113. *Le septante-troisième*
 114. *Le septante-quatrième*
 115. *Le septante-cinquième*
 116. *Le septante-sixième*
 117. *Le septante-septième*
 118. *Le septante-huitième*
 119. *Le septante-neufième*
 120. *Le quatre-vingt*
 121. *Le quatre-vingt-et-unième*
 122. *Le quatre-vingt-deuxième*
 123. *Le quatre-vingt-troisième*
 124. *Le quatre-vingt-quatrième*
 125. *Le quatre-vingt-cinquième*
 126. *Le quatre-vingt-sixième*
 127. *Le quatre-vingt-septième*
 128. *Le quatre-vingt-huitième*
 129. *Le quatre-vingt-neufième*
 130. *Le cinquante*
 131. *Le cinquante-et-unième*
 132. *Le cinquante-deuxième*
 133. *Le cinquante-troisième*
 134. *Le cinquante-quatrième*
 135. *Le cinquante-cinquième*
 136. *Le cinquante-sixième*
 137. *Le cinquante-septième*
 138. *Le cinquante-huitième*
 139. *Le cinquante-neufième*
 140. *Le soixante*
 141. *Le soixante-et-unième*
 142. *Le soixante-deuxième*
 143. *Le soixante-troisième*
 144. *Le soixante-quatrième*
 145. *Le soixante-cinquième*
 146. *Le soixante-sixième*
 147. *Le soixante-septième*
 148. *Le soixante-huitième*
 149. *Le soixante-neufième*
 150. *Le septante*
 151. *Le septante-et-unième*
 152. *Le septante-deuxième*
 153. *Le septante-troisième*
 154. *Le septante-quatrième*
 155. *Le septante-cinquième*
 156. *Le septante-sixième*
 157. *Le septante-septième*
 158. *Le septante-huitième*
 159. *Le septante-neufième*
 160. *Le quatre-vingt*
 161. *Le quatre-vingt-et-unième*
 162. *Le quatre-vingt-deuxième*
 163. *Le quatre-vingt-troisième*
 164. *Le quatre-vingt-quatrième*
 165. *Le quatre-vingt-cinquième*
 166. *Le quatre-vingt-sixième*
 167. *Le quatre-vingt-septième*
 168. *Le quatre-vingt-huitième*
 169. *Le quatre-vingt-neufième*
 170. *Le cinquante*
 171. *Le cinquante-et-unième*
 172. *Le cinquante-deuxième*
 173. *Le cinquante-troisième*
 174. *Le cinquante-quatrième*
 175. *Le cinquante-cinquième*
 176. *Le cinquante-sixième*
 177. *Le cinquante-septième*
 178. *Le cinquante-huitième*
 179. *Le cinquante-neufième*
 180. *Le soixante*
 181. *Le soixante-et-unième*
 182. *Le soixante-deuxième*
 183. *Le soixante-troisième*
 184. *Le soixante-quatrième*
 185. *Le soixante-cinquième*
 186. *Le soixante-sixième*
 187. *Le soixante-septième*
 188. *Le soixante-huitième*
 189. *Le soixante-neufième*
 190. *Le septante*
 191. *Le septante-et-unième*
 192. *Le septante-deuxième*
 193. *Le septante-troisième*
 194. *Le septante-quatrième*
 195. *Le septante-cinquième*
 196. *Le septante-sixième*
 197. *Le septante-septième*
 198. *Le septante-huitième*
 199. *Le septante-neufième*
 200. *Le quatre-vingt*
 201. *Le quatre-vingt-et-unième*
 202.

Генеральский, 1944, окт. 31.

Signa: mig hül a silvalekva;
 second expozura es álmos keseken,
 a szék grümleröl ringharab mestelen,
 a fennvona síkban a rét sövény elöl,
 a csatorna lassan a lapon delelőt -
 az ember mig: a földön a kevel!
 a várost barabon, hiátis rím! a jötkelék!

1944. Sept. 15.

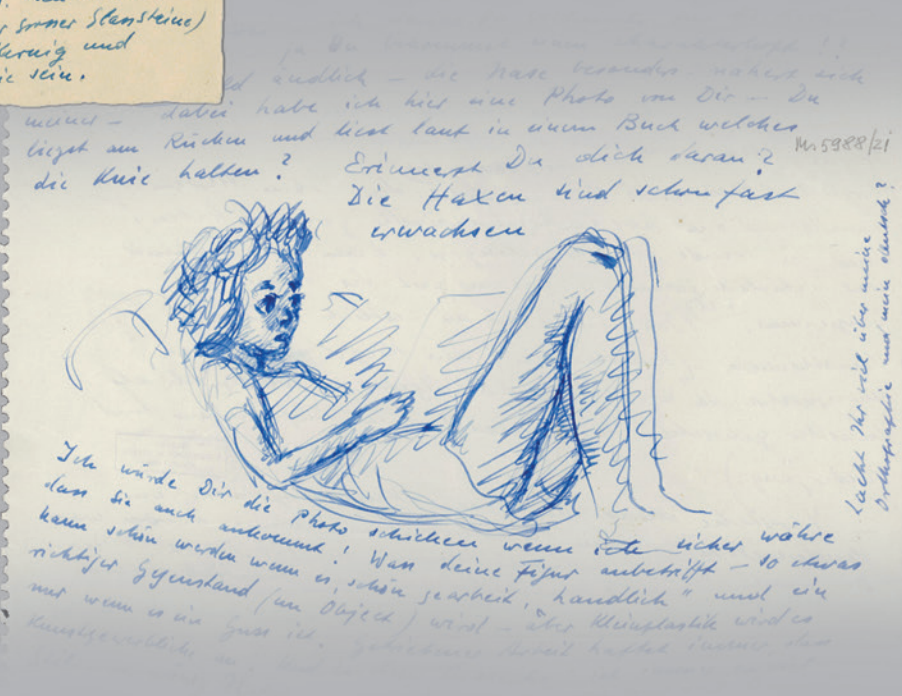
326. Radnóti Miklós utolsó verse, a *Razglednica* (4) kézirata a *Bori noteszből*

327. Bernáth Aurél (1895–1982) az Erkel Színház faliképének festése közben, 1976. Fénykép

328. Ferenczy Béni ceruzarajza

329–330. Ferenczy Béni rajzai lányának, Rosie-nak írott leveleiben, 1949–1950

331. Az Akadémiai Aranyérem mintája, 1961.
Vigh Tamás (1926–2010) alkotása

332. Az Akadémiai Könyvtár emlékérmé, 1988.
Borsos Miklós alkotása

M: 5452/64

Április 21. 1948.

Kedves Barátom.

Köszönöm meleghangu soraid. Ragaszkodásod, jóindulatod s az akadémia ragaszkodása nagyon jól esik. Nagyon remélem, hogy az Akadémia és Te is meg fogjátok érteni, hogy a sok haburus idővesztés után kutatásaimat jó technikai és anyagi feltételek mellett kell folytatnom, hogy a veszteséget behozzam. Jól tudod, hogy nem vagyok már gyerek és az évek, melyek alatt meg dolgozni tudok, már nem is oly számosak s az idővel gazdaságosan kell bennem. Mikor kijöttem úgy gondoltam, hogy egy fél év alatt be tudom fejezni a tervezett vizsgálatot, melyre nagyobb technikai és anyagi készség kellett, amelyet otthon most nem tudok megtalálni. Assistentem elmaradása miatt a vizsgálat megkezdése elhúzódott s kénytelen voltam tartózkodásom megnyújtani. Februárban végre assistentem is megjött és nekiláttunk a munkának, de mánnal jobban merülünk bele, annál nagyobbak látszik a feladat a távolabb a megoldás. Így bizonytalanna valik, hogy mikorra tudom ezt a munkát befejezni s semmi képen nem tudom a lelkemre venni, hogy tavolletem miatt az akadémia károsuljon s elnöke fokozott nehezségekkel küzdjön. Ezért ismételtlen kérek hogy hassoda, hogy az Akadémia keresem teljesítse s engem az alónoki tisztseg alól felmentsen.

Meg egyszer köszönve szívesseged melegen udvozol

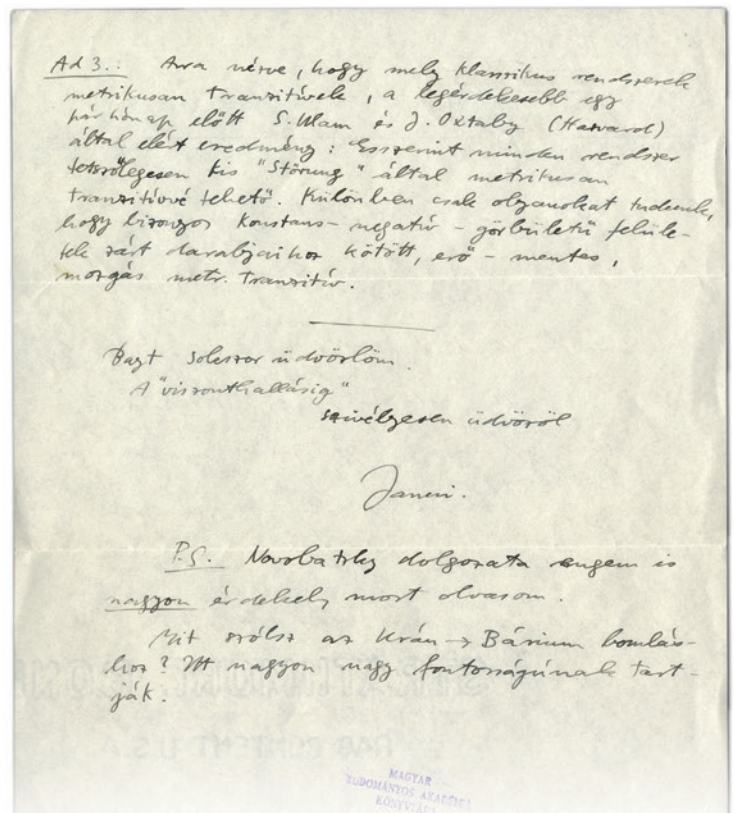
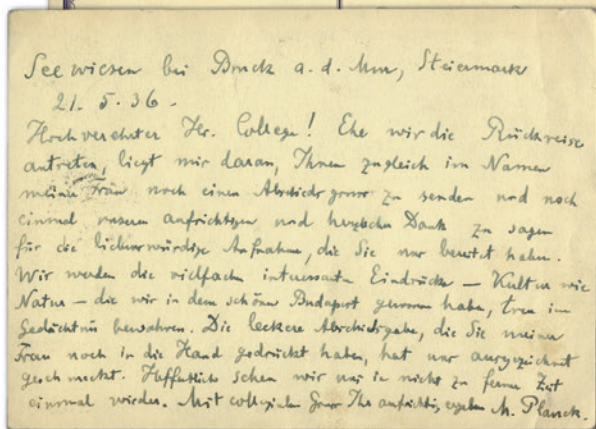
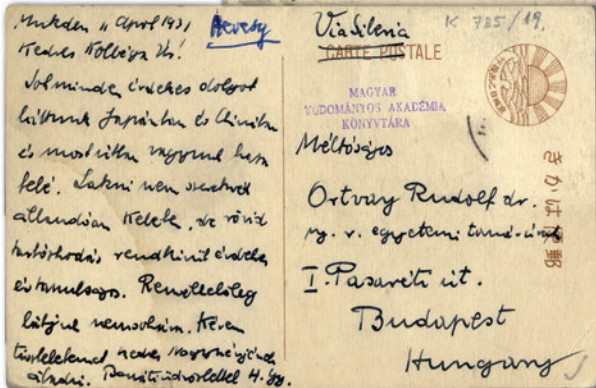
igaz híved

Szent-Györgyi Albert

333. A Nobel-díjas Szent-Györgyi Albertről (1893–1986) vert érem, 1937. Szentgyörgyi István alkotása

334. Szent-Györgyi Albert levele már emigrációjából Voinovich Géza (1877–1952) főtitkárnak, melyben lemond az Akadémia másodelnökségéről, 1948. ápr. 21.

335. Hevesy György (1885–1966) Nobel-díjas vegyész levelezőlapja Ortway Rudolf (1885–1945) fizikusnak, 1931. ápr. 11.

336. Max Planck (1858–1947) Nobel-díjas fizikus levelezőlapja Ortway Rudolfnak, 1936. máj. 21.

337. Wigner Jenő (1902–1995) Nobel-díjas fizikus levelezőlapja Ortway Rudolfnak, 1935. okt. 14.

338. Neumann János (1903–1957) levele Ortway Rudolfnak, 1939. febr. 2.

VIII
ZJAZD MATEMATYKÓW
POLSKICH

WARSZAWA
6-13.9.53

KURATOWSKI

KOLMOGOROW

ALEXANDROW

KORINEK PICCONE RADON RENYI WAZEWSKI STEINHAUS KNASTER

SCHRÖDER

TURSKI

ALEXITS

VIII ZJAZD MATEMATYKÓW POLSKICH
WARSZAWA 6-12/IX 53.

Kedves Alexitnek (1958. IV. 18.)

Ms. 2294/103

Könnöm az érdekes levelet. Nagyon jó lenne ha Gyuri Edinburgba
jöhetne, a valutaris dolgokat tudnám fedezni így ez ne okozon
gondot.

Nagyon okos volt Ulanov újként lefordítani, hogy érdeklődéssel
fogom a cikket olvasni.

Ha jól emlébmem Lygmond belbizonyította, hogyha $\sum_{k=1}^{\infty} (a_k + b_k) = \infty$
 $n_{k+1}/n_k > c > 1$ akkor $\sum_{k=1}^{\infty} a_k$ és $n_k x + b_k$ (in $n_k x$) mindenütt
nőni halmaron divergál* (Studia Math. Vol 3 (2)), igen ez lármely
átrendezésre is?

$L_n \geq 4 \frac{\log \log n}{\log n}$ probléma igen érdekes majd még konfliktus
röla.

Legyen $n_{k+1}/n_k \rightarrow 1$ (tetm. különben tetmoleg). tudok oly $\sum a_k z^{n_k}$ hatványost konstruálni
melyre $\sum a_k = \infty$, $a_k > 0$ és mely $|z| \leq 1$ -ben konverál, ha az +1
pont egy tetm. kis környezetét kizárjuk.

Sajnos igen valószínű, hogy még eljutok Ottavalius Hullha.
Kivá mentek nyaralni?

Jól üdvözlettel, viriontlatára
E. P.

* és ha $(a_k + b_k) \rightarrow 0$ akkor mindenütt nőni halmaron konverál - tudtommal
 $\sum a_k z^{n_k}$ hatványosra ez még nincs belbizonyítva.

339. Karikatúrák az 1953-as varsói matematikus-kongresszuson részt vevő tudósokról
Alexits György (1899–1978) matematikus hagyatékában

340. Erdős Pál (1913–1996) matematikus
levele Alexits Györgynek, 1958. ápr. 18.

342. Lapok Gábor Dénes (1900–1979) Nobel-díjas fizikus gyermekkori rajzvázlatfüzetéből

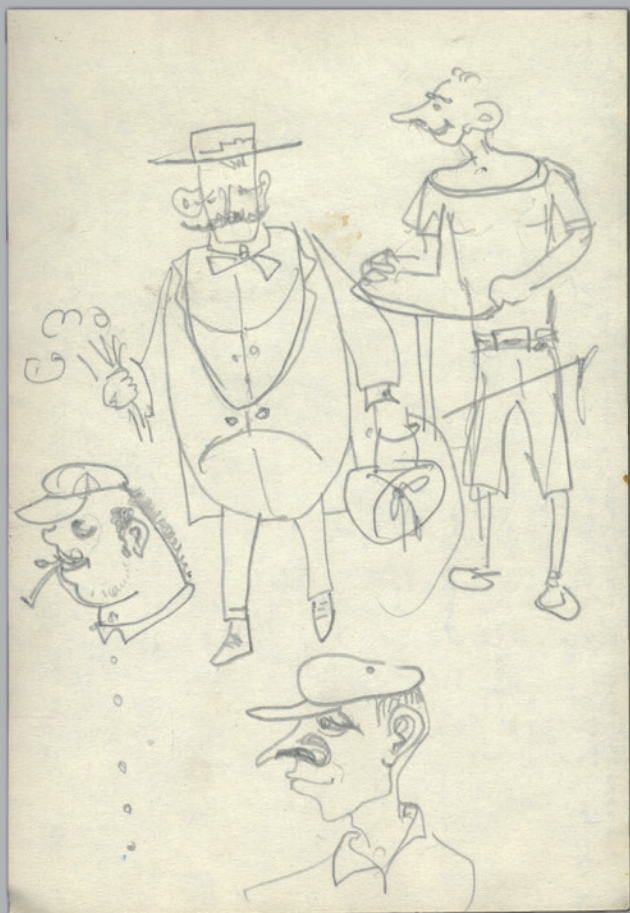
Gábor Dénes

Pilinszky János

Csak azt feledtem, azt a fran-
 ciát, ki
 hajnal felé a dőlésnél alatt
 ugrós ugrósipóval lopott a tölke
 még alig látta, jött föl a fát,
 és unokával és gyönyörrel a ugró-
 sán
 a hűvös étel úgy találtam,
 ahogy csupán a boldogok jójaj-
 ahogyan csupán a boldogtalanság!

Csak azt a tölket, rengeteg
 a csupa bűt és csupa érvet
 kerek!
 amiért hát az a lépés
 be
 Csak azt a franciát, csil-
 azt feledtem!
 Hajnal felé a dőlésnél alatt
 a ugrós ugrósipóval lopott a tölke
 akkor rettentő a fától a bűtől.

343. Pilinszky János (1921–1981). Fénykép egyetemi leckekönyvéből

344. Pilinszky János *Francia fogoly* c. versének kézirata

345. Márkus Anna (Anna Mark, 1928–) rajza Pilinszky János naplójúzetében

Ms 5933/31

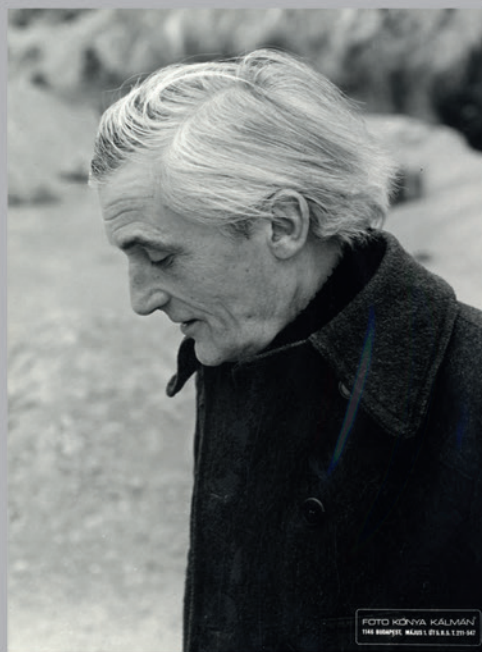
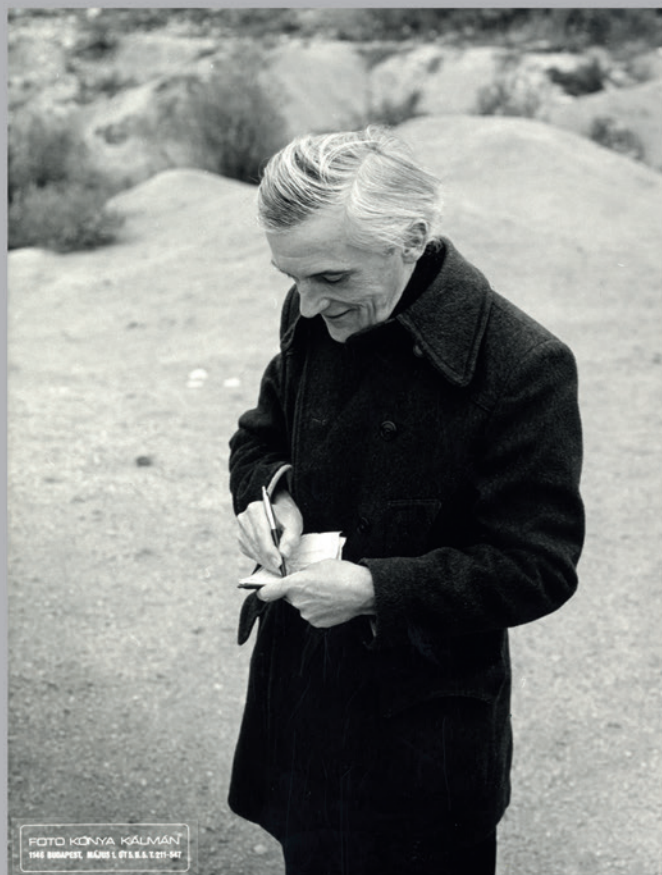
Introitus

Ki nyitja meg a betett könyvet?
Ki szegi meg a törtlen időt?
Lapozza fel, hajszálról-hajszálra
emelve és ledöntve lapjait?

At ismeretlen társaságba ugatni
ki merészel köztünk? S ki merészel
a csukott könyv leveles sürtijében
ki mer kutatni? S ki mer pusztán kérd?

S ki nem fél köztünk? Ki ne félne,
mindön semét at Isten is lehúzza,
és lebomlás minden angyalát,
É életitül minden kreatúra?

A Bórány at, ki nem fél köztünk,
ehetül ő, a Bórány, kit megöltél.
Véjgkocog az üvegtengelen,
és törve hull. És megfogja a kört.

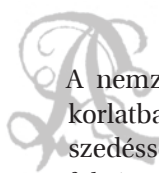

346. Pilinszky János *Introitus* c. versének kézirata, 1961

347-348. Pilinszky János. Kónya Kálmán (1926-1997) felvételei

Régi Könyvek Gyűjteménye

A nemzetközi bibliográfiai és könyvtári gyakorlatban „régi könyvnek” nevezzük a kézi szedéssel és kézi nyomással készült könyveket, folyóiratokat, illetve az önálló, megjelenési hely, kiadási év és a nyomdász nevének feltüntetésével (impresszum) kiadott kisebb nyomtatványokat.

A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárában az 1865 óta kialakított Kézirattáron belül helyezték el az ősnymtatványokat, az 1500 előtt nyomtatott könyvek legbecsesebb és legtöbbet kutatott, az egész világon példányonként számon tartott különgyűjteményét.

Az ősnymtatványok jelentős része (356 kötetben 409 mű) a Telekiek adományaként került az Akadémia birtokába. Gróf Teleki József vásárlásokkal később is gyarapította az alapgyűjteményt, például Kresznerics Ferenc (1766–1832) nyelvész könyvtárával, amely 88 kötettel növelte az *incunabulumok* („bölcönyomatok”) állományát. Ezeknél nagyságrendileg sokkal kisebb, értékét tekintve viszont semmivel sem jelentéktelenebb gyarapodást jelentett, hogy a gyűjteménybe került többek között a Jancsó Imre (1793–1848) könyvtárával együtt megvásárolt kilenc magyar vonatkozású ősnymtatvány, a Katona Lajos (1862–1910) könyvtárával érkezett négy, és a Pulszky Ferenc (1814–1897) 1200 kötetes könyvajándékával kapott hat *incunabulum*. Az Akadémiának egy-egy kötetet adományozó Erdy Jánosnak (1796–1871), gróf Kemény Józsefnek (1795–1855) és Madách Imrének (1823–1864)

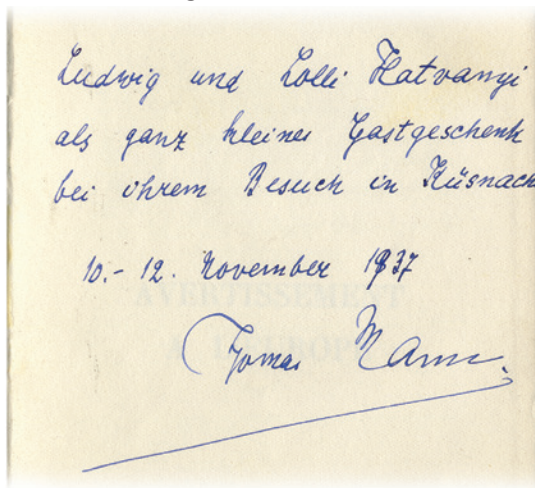
köszönhetően ugyancsak értékes példányokkal bővült az állomány. A „nyomdai zsengek” kollekciója, ahogy Toldy Ferenc említette őket, magánszemélyek és közintézmények ajándékozásai révén a 19. század végén 466 tételben 493 ősnymtatványból állt. Katalógusa, Hellebrant Árpád (1855–1925) latin nyelvű munkája, 1886-ban látott napvilágot. A következő negyven évben, elsősorban Ráth György (1828–1905) 147 kötetből álló, és gróf Vigyázó Ferenc (1874–1928) 425 kötetben 432 művet számláló *incunabulum*-gyűjteményének megszerzésével az eredeti állomány több mint kétszeresére növekedett. Legutóbb a Zsilka János (1930–1999) könyvtárával vásárolt nyolc *incunabulummal* gyarapodott jelentősebb mértékben a jelenleg 1194 példányban összesen 1021 művet őrző, Magyarországon a második legnagyobb számú ősnymtatvány-gyűjtemény, amelynek angol nyelvű, modern katalógusát Rozsondai Marianne és Rozsondai Béla jelentette meg 2013-ban.

Az állomány nyelvi megoszlását tekintve túlnyomó részben (95%-ban) latin nyelvű, a maradékot a 48 német, 13 olasz, két görög és egy holland nyelvű ősnymtatvány teszi ki. Nyomdahely szerinti megoszlásuk alapján az *incunabulumok* több mint fele itáliai és német műhelyekből került ki: 295 Velencéből, 122 Strassburgból, 92 Nürnbergből, 70 Baseltől, 68 Kölnből, 56 Augsburgból származik. A legnagyobb arányban a nürnbergi Anton Koberger és a kölni Heinrich Quentell

A Kézirattár egyik szobája
az ősnyomtatványok
szekrényeivel 1951-ben

kézisajtója képviselteti magát, előbbi 62, utóbbi 31 kiadással. A teljes állománynak közel negyede magyar vonatkozású; a Ráth-ősnyomtatványok többnyire, míg a Vigyázó-*incunabulum*ok jelentős részben azok. Az egész gyűjteménynek szintén mintegy a negyedét teszik ki azok a példányok, amelyek mindmáig megőrizték eredeti művészi kötésüket; ezek közül 195 gótikus, 56 reneszánsz stílusú.

Thomas Mann Hatvany
Lajosnak és feleségének
szóló dedikációja
a Gallimard kiadónál
1937-ben megjelent
*Avertissement à
l'Europe* c. könyvben

Az ősnyomtatványokból öt példány unikum, tehát egyedül az Akadémia Könyvtárában található meg a világon, míg másik hat *incunabulum* teljessége vagy rendkívüli ritkasága miatt számíthat különleges érdeklődésre.

Az ősnyomtatványok mellett a Kézirattárban kapott elhelyezést az 1930-as évektől a Szabó Károly (1824–1890) történész hármass felosztása szerint felállított, 1711 előtti Régi Magyar Könyvtár, vagyis a nyelvi, a területi és szerzői *hungaricum*ok igen gazdag anyaga. Ezekhez csatlakozott negyedikként a külföldön, nem magyar szerzőtől, idegen nyelven megjelent, de magyar vonatkozású könyvek csoportja. A nagy magyar könyvtárakban ekkorra már általános volt ez a gyakorlat, amelynek mintájául gróf Apponyi Sándornak (1844–1925) ma az Országos Széchényi Könyvtárban őrzött nevezetes *hungaricum*-gyűjteménye szolgált.

A Kézirattárral közös szervezeti egységben végül 1954-ben alakult meg a Régi Könyvek Gyűjteménye, ahol az ősnyomtatványok és a Régi Magyar Könyvtár kötetei mellett újabb gyűjteményrészek különültek el. Az 1500 után következő ötven év nyomtatott könyvtermését is kiemelték a törzsállományból. Így jött létre az „Ant.” elnevezésű gyűjtemény, amely mintegy 1200 külföldi, nem magyar nyelvű és szerzőjű kötetet számlál. A nemzetközi könyves gyakorlat azonban egyre inkább a teljes 16. század nyomtatványanyagát kezelte együtt, s nevezte antikvának, ezért a kiváló magyar könyvtörténész, Csapodi Csaba (1910–2004) szintén leválogatta az Akadémiai Könyvtár központi raktárából a század második felében nyomtatott könyveket is. Mindezeket túl a Régi Könyvek Gyűjteményébe kerültek azok a könyvek is, amelyek a korábbi tulajdonos személye, autográf bejegyzései, irodalom-, művészet-, tudomány-, művelődés- és könyvtörténeti vagy történelmi jelentőségük, különleges anyaguk, gazdag illusztrációik és művészi kötésük okán kiemelt védelemre tarthattak számot, azaz a muzeális könyvek kollektíója.

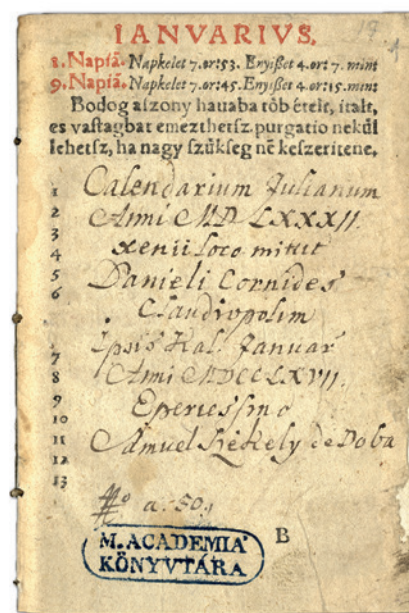
A szedés-nyomás 15. századi feltalálása utáni négyszáz év könyveit gyűjtő, feldolgozó,

A koronaőr Teleki
József bejegyzése
Daniel Bernoulli
Hydrodynamica c.
művének (Strassburg,
1738) előzéklapján, és
supralibrosa a könyv
külső borítóján

együtt megőrzött vagy szétszórtott könyvei felbukkannak a Teleki-pecsétes kötetek sorában. Csak néhány nevet említünk: Cornides Dániel (1732–1787) könyvtára, Bod Péter (1712–1769), a Bölöni, Kendeffy, Vay és más tekintélyes családok tagjai. Kévsébé ismert, de örömteli felfedezést jelentő nevek a tulajdonosi bejegyzések között például Gyulaffy Lestár (1556–1606), Báthory Zsigmond titkára, diplomatája, Georg Deidrich (?–1603/1608) szebeni rektor, majd unitárius prédikátor, Valentinus Radecius (1550k.–1632) kolozsvári unitárius püspök neve. Családi szálak révén gyakori a Teleki-könyvtár darabjainak felvidéki provenienciája is.

Teleki József könyvtáralapítása után megindult a reformkorra jellemző, hazafias buzgalomtól vezérelt felajánlások, ajándékozások sora. E korszakban a Batthyány család két nagyobb adománya a legjelentősebb. 1838-ban Batthyány Gusztáv (1803–1883) ajándékozott mintegy 30 000 kötetet, később pedig – az első pillantásra nem elég reprezentatívnak vélt – gyűjteményt öcsé, Kázmér (1807–1854) saját 3000 kötetével pótolta ki. Ma már tudjuk, hogy az előbbi könyvanyag nagy értékeket rejt, hiszen a két adományozó nagyapja, Batthyány Tódor (1729–1812) különleges földrajzi, műszaki, technikatörténeti és mezőgazdasági gyűjteményét

Dobai Székely Sámuel (1704–1779) császári kapitány és történeti forrásgyűjtő saját kezű bejegyzése, miszerint Cornides Dánielnek ajándékoz egy 1582-es kalendáriumot

207

Petri Bod
Lugdt.
1748.

Bod Péter tulajdonosi
bejegyzése

IVSTI LIPSI
ADMIRANDA,
siue,
DE MAGNITVDINE
ROMANA
LIBRI QVATTVOR.

AD SERENISSIMVM PRINCIPEM
ALBERTVM AVSTRIVM.

ANTVERPIÆ,
EX OFFICINA PLANTINIANA,
Apud Ioannem Moretum.
M. D. XCVIII.
Cum Privilegijs Cæsareo & Regio.

*Empt me lib.
Georgio Spitko
A. Johanne Cselényi
Bartfán, Imp. I.
A. 1665.
D. 12. Jan.*

IN HOC VOLV MINE HÆC
CONTINENTVR.

AVRELII CORNELII CELSI MEDICINÆ
LIBRI. VIII. QVAM EMENDATISSIMI,
GRAECIS ETIAM OMNIBVS
DICTIONIBVS RESTITVTIS.

QVINTI SERENI LIBER DE MEDICINA
ET IPSE CASTIGATISS.

ACCEDIT INDEX IN CELSV M, ET SERENVM
SANE QVAM COPIOSVS.

*Ex auctoritate decreti, ne quis aliquo in loco venetæ ditionis
hos libros imprimat, impressos ne alibi
vendat, cautum est.*

M. ACADEMIA
KÖNYVTÁRA

G. TELEKIEK
ALAPITVANYA

MATTHIAE BELII
DE
VETERE
LITTERATVRA
HVNNO-SCYTHICA
EXERCITATIO.

LIPSIAE.

APVD PETR. CONR. MONATH,
BIBLIOPOLAM NORIBERGENSEM,
MDCCXVIII.

*Francisci Kresznerics
1806.*

Justus Lipsius-kötet a Teleki-könyvtárból. A címlapján olvasható bejegyzés szerint Georgius Spitko vásárolta Cselényi Jánostól Bártfán, 1665-ben

Bél Mátyás rovásírással foglalkozó tudományos munkájának címlapja, és Kresznerics Ferenc tulajdonosi bejegyzése a könyv előzéklapján

Aldus Manutius ókori orvosi műveket közreadó 1528-as velencei nyomtatványa, előzéklapján a bécsi Hofbibliothek, a Teleki-gyűjtemény és az Akadémiai Könyvtár pecsétjével

is magában foglalja. E tudományágak történetének kutatói valóságos kincsebányára lelhetnek a Batthyány-könyvtár darabjai között. Köztük van például Kopernikusz *De revolutionibus orbium coelestium*-ának 1566-os baseli kiadása is.

Teleki József nemcsak Kresznerics Ferenc gazdag könyv-, kézirat- és éremgyűjteményének megvásárlásával támogatta a Tudós Társaság már önállóan fölállított könyvtárát, hanem 1850-ben megajándékozta a Bibliotheca Palatinalis Vindobonensis, a bécsi udvari könyvtár duplumaiból származó aldina-gyűjteményével is. Ezek a könyvek a híres velencei humanista, könyvkiadó és nyomdász, Aldus Manutius (Aldo Manuzio, 1449–1515) sajtója alól kerültek ki.

RÁTH GYÖRGY.

Ellinger fényképe után.

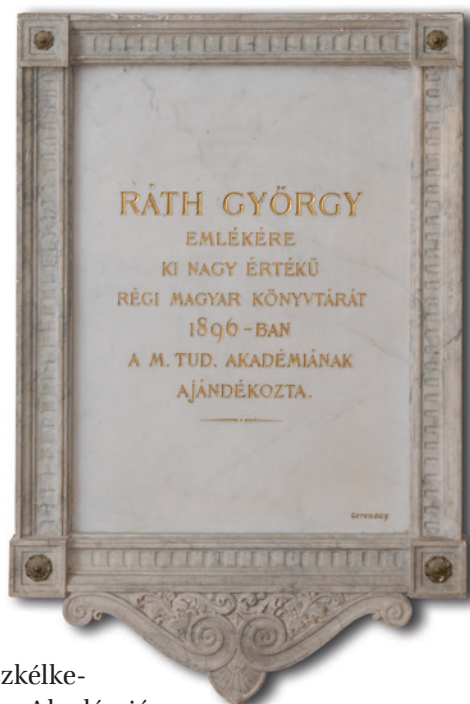
16–17. századi nyomtatványaink jelentős gyarapodása a neves műgyűjtő, Ráth György kitűnő *hungaricum*-könyvtárának befogadása volt (1905). A külföldi, leginkább német antikváriumokban megbízottai által fölkutatott és megszerzett magyar nyelvű, magyarországi nyomtatású, *hungarus* szerzőségű és témájában magyar vonatkozású, tehát a Szabó Károly megalapozta elrendezésben az Akadémiának ajándékozott, s szándékának

megfelelően azóta is egyben tartott gyűjtemény jobbára igen ritka nyomtatványokból áll.

Hasonló módon, sok évtizedes szenvedélyes és kitartó gyűjtőmunkával jutott óriási és igen értékes bibliotékájához gróf Vigyázó Sándor (1825–1921), sokszorosára növelve apja, Bojári Vigyázó Antal (1793–1861) könyvtárát. A bibliofil Sándor az Akadémiának szánta gyűjteményét, s fia, Ferenc (1874–1928) – tiszteletben tartva szülei szándékát – hasonlóan végrendelkezett: egész vagyonát, s vele különleges, számos ritkasággal büszkélkedő 17 000 kötetes könyvtárát az Akadémiára hagyta.

A Római Magyar Akadémiáról került az 1950-es évek elején régi könyveink közé Fraknói Vilmos (1843–1924) történész hányatott sorsú könyvtárának sok kötete. Szép számmal akad köztük *hungaricum*, és természetesen olasz reneszánsz szerzők műveinek kiadásai, melyek ma az antikva-gyűjtemény díszei.

Ha röviden szeretnénk jellemezni régi könyveink különböző gyűjteményrészekben lévő teljességét, a következő kép rajzolódik ki. Mint minden nagyobb muzeális gyűjtemény, a Régi Könyvek Gyűjteménye is számos „standard” nyomtatványt őriz: antik szerzők igényes tipográfiájú szövegkiadásait alapos filológiai apparátussal, például a Manuzio család három generációjának munkáit, a párizsi Jodocus Badius Ascensius és a Petit-nyomdák termékeit, és természetesen Henricus Stephanus görög szerzők munkáit megjelentető ügyes kis könyveit. Ebbe a körbe tartoznak a tudós filológus Zsámboky Jánosnak az antwerpeni Plantin-officinában megjelent kiadványai, emblémáskönyve, a magyar történetírók és Janus Pannonius korai kiadásai, és még hosszan sorolhatnánk az értékes,

Ráth György emléktáblája a Kézirattár és Régi Könyvek Gyűjteménye olvasótermében

Vigyázó Sándor

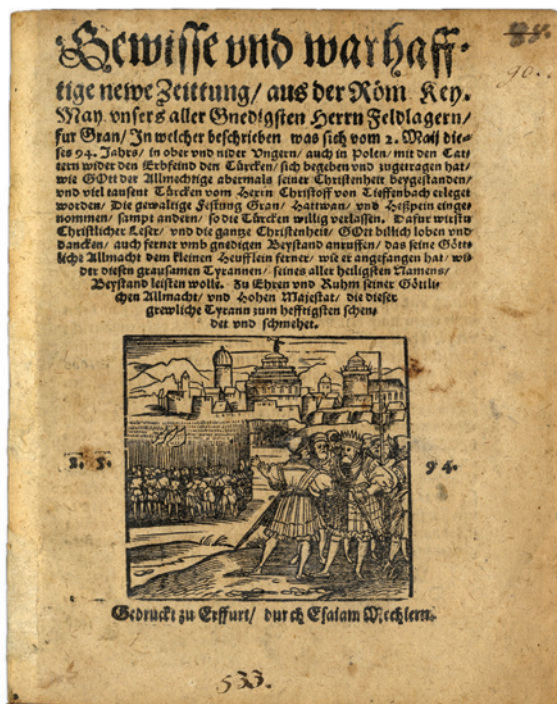
Vigyázó Ferenc

a művelt olvasók körében nem ismeretlen régi könyveket.

Az Akadémia mecénásai fontosnak tartották azt is, hogy megszerezzék a bibliotékájuk fényét emelő reprezentatív, összefoglaló történeti munkákat, atlaszokat, a történelem és az irodalom nagy alakjainak arcképcsarnokait. Törekedtek arra, hogy minél több, minél szebb példányhoz jussanak a legrangosabb muzeális kiadványok közül. E szép, igényes, számos metszetet tartalmazó

albumokat ma ezért gyakran több példányban is őrizzük.

Szembeötlően gazdag anyag található gyűjteményünkben mind a reformáció (a lutheri német, a kálvini genfi, sőt az antitrinitárius irányzat is bőségesen képviselteti magát), mind az ellenreformáció könyvtermésének köréből.

Unikum röplap
(Erfurt, 1594)
Esztergom ostromáról

Még két csoportját érdemes kiemelni különleges ritkaságainknak: sok olyan, jobbára

aprónyomtatvány-terjedelmű, kevés példányban fennmaradt röplap található 16. századi magyar vonatkozású állományunkban, melyek a nyugat-európai közvéleményt a magyarországi hadieseményekről tájékoztatták. Hazánk zaklatott századának jelentősebb törökellenes csatáit számos, főként a délnémet városokban, különféle szövegvariánsokkal napvilágot látott nyomtatvány adta hírül. Mivel ezek aktualitása gyorsan elmúlt, s olvasóik kevésbé törekedtek megőrizni őket, mára rendkívül kevés példányban maradtak fenn. E kiadványaink közel egynegyede magyarországi unikum, s akadnak köztük olyanok is, amelyekből a világhálón sem található regisztrált példány.

Hasonló a helyzet a 16–17. századi népszerű, szórakoztató ponyvairódalommal. A kis füzetek hamar elkallódtak, elhasználódtak, s olvasóik sem abból a körből kerültek ki, akik az utókornak is megőrzendő könyvtárat gyűjtöttek volna. Ráth György, Vigyázó Sándor, Janovich Miklós, Toldy Ferenc és mások szemében azonban ezek a ritkaságok a 19. században már felkutatandó értékek voltak. Nem véletlen, hogy ezek a múltunkból felbukkanó felfedezések hatalmas izgalmat jelentettek számukra – ahogy a széphistóriák mellett olvasható kéziratok bejegyzéseiből láthatjuk.

A ritka különlegességek mellett természetesen vannak példányaink a legfontosabb, méréföldkönek számító *hungaricum*-nyomtatványokból is: Komjáti Benedek, Sylvester János, Heltai Gáspár, Telegdi Miklós, Károlyi Gáspár, Pázmány Péter munkái, a 16–17. század hitvitázó irodalma szintén nagy súllyal képviselteti magát gyűjteményünkben.

A bibliofil főurak és tudósok szenvedélyes és kitartó *hungaricum*-gyűjtése hatalmas szolgálatot tett a korábbi századaink irodalom-, művelődés- és nyomdászattörténetét kutatóknak. Az ő érdemük, hogy ma az Akadémia mint a magyar nyelv ápolására létrehozott intézmény nemzeti könyvtárunk után a második legnagyobb régi magyar könyvtárat őrzi.

A Régi Könyvek Gyűjteménye muzeális értékei között 19–20. századi könyvek is

találhatók. Miután 1950 után felszámolták az Akadémia palotájában berendezett emlékszekrényt, az ott összegyűjtött könyveket is ebben a gyűjteményben helyezték el. Ide kerültek Vörösmarty Mihály könyvei, a Széchenyi Múzeum könyvtára, benne Széchenyi István műveinek első kiadásával, s a kötetekben itt-ott fellelhető saját kezű jegyzeteivel. Szintén itt vannak az Akadémia Bolyai-gyűjteményének könyvei, köztük Bolyai Farkas *Tentamenének* első (1832–1833), illetve az Akadémia által kiadott díszkiadása (1897–1904), mellettük

Bolyai János *Appendixének* a 20. század elejéig megjelent fordításai is. A Goethe-gyűjtemény értékét a Goethe-irodalomnak a teljesség igényével összeállított könyvtára adja, mely az első kiadások, magyar fordítások, korabeli irodalomtörténeti munkák és folyóiratok gazdag kollekciója. Kézírtos hagyatékokkal együtt megszerzett könyvtárakkal, illetve könyvtár-részekkel is gyarapodott a muzeális könyvek állománya, ezek közül a legjelentősebbek Illyés Gyula könyvtára és Hatvany Lajos könyvtárának nagyrészt dedikált kötetei.

Boross Klára – Tóth Gábor

Pergamenre nyomtatott óraskönyv (Párizs, 1517 vége/1518) festett illusztrációi. Lukács evangélista szimbólumával, a bikával, és Máté evangélista az angyallal

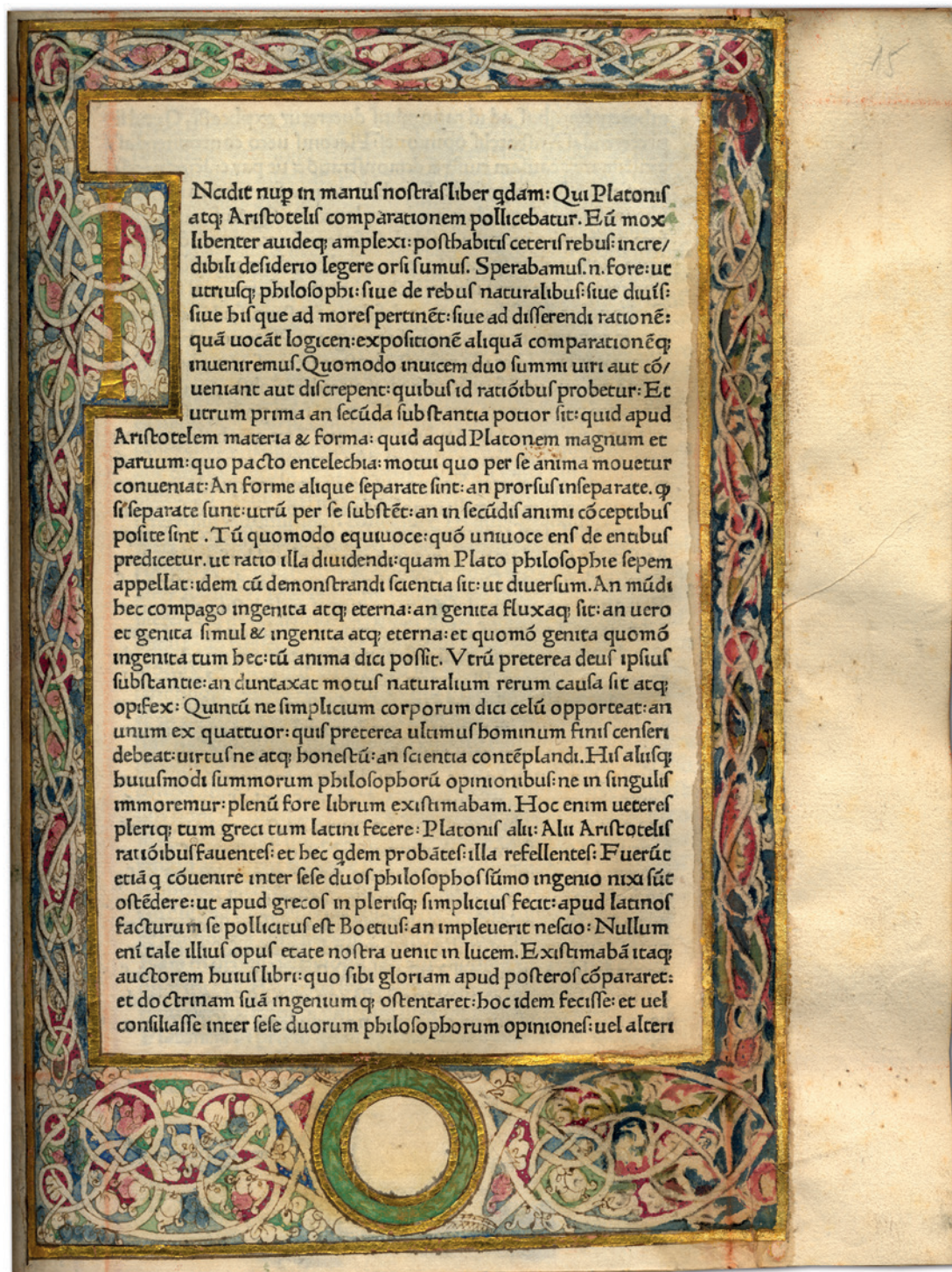
1. A feltámadt Krisztus a lepecsételt sziklasírt őrző, alvó örökkel Guillelmus Durandus *Rationale divinatorum officiorum* c. munkája (Ulm: Johann Zainer, 1473. dec. 3.) előtáblájának belső oldalára ragasztott egyleveles, kézzel kiszínezett, unikum fametszet (Ulm környéke, 1440k.)

2. 42-soros Biblia (Mainz: Johannes Gutenberg, 1456. aug. előtt). Az eredetileg is csonka, 593 levelet számláló példányt Gabriel Wells magyar származású New York-i könyvkereskedő lapokra szedette és levelenként bekötve 150 dollárért árulta. Az egy lapnyi töredék (85v: Jer 30,8–31,9) Wells ajándékaként került az Akadémia könyvtárába 1921-ben

prophetas in babilone. Quia hec dicit dñs ad regem q̄ sedet sup soliu dauid ⁊ ad omne pplm habitatorem urbis hui⁹: ad fratres vestros qui non sunt egressi vobiscū in trāsmigrationē. **Hec dicit dñs exercitū.** Ecce mittā in eos gladiū et famē et pestem: et ponā eos quasi ficus malas q̄ comedi non possunt eo q̄ pessime sint: et psequar eos in gladio et in fame et in pestilentia. **Et dabo eos in vegetationē vniuersis regnis terre in maledictionem ⁊ in stuporem ⁊ in sibilū ⁊ in opprobrium cunctis gentib⁹ ad quas ego eiecī eos: eo q̄ non audierint verba mea dicit dñs que misi ad eos per seruos meos prophetas de nocte cōsurgens et mitrens: et non audistis dicit dñs. Vos ergo audite verbū dñi omnis trāsmigratio quā misi de iherusalē in babilonē. **Hec dicit dñs exercitū deus isrl** ad ahab filiū thulie ⁊ ad sedechiā filium maasie qui pphetant vobis i nomine meo mendaciter. **Ece ego tradā eos in manus nabuchodonosor regis babilonis: et prutiet eos i oculis vestris. Et assumetur e⁹ eis maledictio omni trāsmigrationi iude que est i babilone dicitū. Ponat te domin⁹ sicut sedechiā ⁊ sicut ahab quos fecit rex babilonis in igne: pro eo q̄ fecerint stulticiā in israhel et mechati sunt in uxores amicorū suorū: et locuti sunt verbū in nomine meo mendaciter qd̄ non mādauī eis. Ego sum iude⁹ et testis dicit dñs. Et ad semeiā neelamiten dices. **Hec dicit dñs exercitū deus israhel.** Pro eo q̄ misisti in noīe meo libros ad omne pplm qui ē in iherlm et ad sophoniā filiū maasie sacerdotē et ad vniuersos sacerdotes dicens: dominus dedit te sacerdotem p ioiade****

sacerdote ut sis dux in domo domini sup omne virū arcepiū ⁊ pphetantē ut mittas eum in neruū et in carcerem. **Et nūc quare non incepasti iheremiam anathoniten qui pphetat vobis: Quia sup hoc misit in babilonem ad nos dicens. Longū ē: edificate domos et habitate: et plātate ortos ⁊ comedite fructus eorū. Legit ergo sophonias sacerdos librū istū in aurib⁹ iheremie prophete. Et factum est verbū dñi ad iheremiam dicens. Mitte ad omnem trāsmigrationē dicens. **Hec dicit dñs ad semeiā neelamiten.** Pro eo q̄ pphetauit vobis semeias et ego nō misi eū: ⁊ fecit v⁹ cōfidere in mendacio: idcirco hec dicit dñs. **Ece ego visita bo sup semeiā neelamiten ⁊ super semen eius. Nō erit ei vir sedens i medio ppli hui⁹: et non videbit bonū qd̄ ego faciā p̄lo meo ait dñs: quia p̄uaticationē locut⁹ ē adūsus dñm. XXX****

Hoc verbū qd̄ factū est ad iheremiam a dño dicens. **Hec dicit dominus deus israhel dicens.** Scribe tibi omnia verba que locutus sum ad te in libro. **Ece enī dies veniūt dicit dñs: ⁊ cōuertā cōuersionē ppli mei israhel et iuda ait dñs: et cōuertā eos ad terrā quā dedi patrib⁹ eorū et possidebūt eā. Et hec verba que locut⁹ est dñs ad isrl et iudā: quoniam hec dicit dñs. Vocem terroris audiui⁹: formido: ⁊ nō ē pax. Interrogate ⁊ videte si generat masculus. Quare ergo vidi omnis viri manus supra lumbū suū quasi parturiētis: Et cōuersē sunt vniuersē facies in auruginē. Ve quia magna dies illa nec est sili⁹ ei⁹: tempusq̄ tribulationis est iacob: et e⁹ ip̄o saluabitur. Et erit in die illa ait dñs exercitū contectam iugū eius de collo tuo: ⁊ vincula eius**

3. Bessarion bíboros: *Adversus calumniatorem Platonis* (Róma: Konrad Sweynheym – Arnold Pannartz, 1469. aug. 28. előtt). Kézrel festett, indafonatos iniciálé és szöveg körüli keret (15r)
4. Plutarkhosz: *Vitae illustrium virorum* ([Róma]: Ulrich Han, [1470]). A második kötet kezdőlapja kézzel festett, firenzei indafonatos díszítéssel és aranyozással (1r)

VM PER MVLTA SINT LITTERARVM

studia Hemice princeps quę summum & decus & orna-
mentum clavis hominibus asferre possunt: tum maxime
hystorie iocunda cognitio: his potissimum uiris qui quę
admodum tu altis in rebus uersari uolunt summopere
peroptanda mihi uideri solet. Nam ea institutio quę ad
rectam uiuendi rationem pertinet: & si nunq̃ satis digne
laudari coli atq̃ complecti possit: mirum tamē in modū
ad bene uiuendum conducere arbitror: si cum ipsa fuerit

maximarū rerū ac hominū coniuncta noticia. Illa enim leges & instituta uite: hęc
faces quasdam comparat & stimulos ad uirtutem. Q. si tantum momētū ac uiriū
ad res magnas glorie desiderū habere creditur ut lacedemonii ab his pueris quos
neq̃ laudibus effari: neq̃ ignominiiis affici cognouissent: nil magna laude dignū
expectandum esse censerent. Quis dubitat clarissimorum hominum gestis ac ma-
ximarum rerum recordatione nobilis presertim animos ad glorię ad immortalitatis
studiū uehementer accendi. Sic homerus cuius in omni re amplissima est aucto-
ritas grauissimumq̃ iudiciū mortalium mentes: non preceptis: non institutis
non disputationibus: sed rebus gestis & insignium uiuorum moribus ad cape-
scendam uirtutem facilius concitare sperauit. Ac eius preterea libri quorū quedā
tantum fragmenta per greciam sparsa diuagabantur apud Reophileti posteros
ab licurgo compertit: tunc primum ad grecos homines delati sunt. Neq̃ hoc in
loco alienam iudico preceptoris nostri. Guarrini eruditissimi uiri sententiā qua
dicere solet in instituendis hominum moribus imitandos esse pictores qui non
modo uerbis aut preceptis nouos suarum rerum discipulos: uerum etiam prestā-
tissimis sibi propositis imaginibus erudire cōtendūt. Videtur enim uelut speculū
esse hystoria ubi humanę uite leges clare conspiciuntur & animus ea perinde ac
face quadam ad optimarum artium cultum accenditur. Ac si uolumus & aliam
quocq̃ uim hystorie contemplari uidebimus: eam haud mediocrem & in consue-
lendo auctoritatem & in agendo prudentiam comparare. Si enim res ueteres: si
nouas pariter memoria repetamus: reperiemus opulentissimas ciuitates opulen-
tissimos populos: amplissima deniq̃ regna precipuo senum creuisse: floruisse:
constituisse consilio. Licurgus ille uir diuinus apollinis oraculo iudicatus cum
Lacedemonios multis legibus clarissime instituisset: tū platonis iudicio in primis
laudata est triginta ut Aristoteli aut fere omnibus placuit: octo & uiginti seniorū
illa conscriptio: qua potissimum respu. amplitudo aucta diu perseuerauit. Cum
itaq̃ senes etate mala confecti in paulo hebetius tardiusculūq̃ sint prolapsi inge-
nium solam multarum rerum experientiā atq̃ usum: tantum sibi prudentię tantū
auctoritatis uideo prestuisse: quare cogitanti mihi quonam pacto iuuenes: aut
prestare senibus: aut saltem equari queant: per quā maxime id fieri posse hystoriarū
cognitione uideri solet. Nam cum acutus sit in eis ingenium atq̃ flagrantius: &
uirum robustitas integrior: quę in exequendis consiliis perutilis semper nōnunq̃
necessaria iudicatur. Non equidem uideo cur senes eis anteponamus si etiam ad
perdiscendum illustrium uiuorum maximarūq̃ ciuitatum res gestas artes consilia

5. Lactantius: *Opera* (Rostock: Fratres Domus Horti Viridis, 1476. apr. 9.). Kézzel festett, aranyozott iniciálé, indafonatos keret állatokkal és madarakkal. A lapszélén korabeli kéziratós jegyzetek (13r)

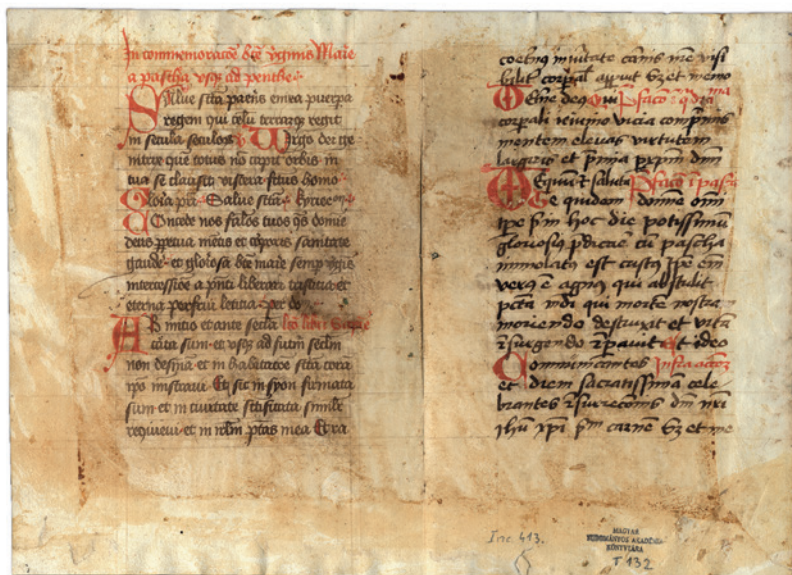
6. *Corpus iuris civilis* (Nürnberg: Anton Koberger, 1482. nov. 22.). A *Digestum vetus* prologusának első lapja a főszöveg körül futó glossa ordinariával és festett, aranyozott kiadói iniciálével (2r)

2 ij

fl 46r

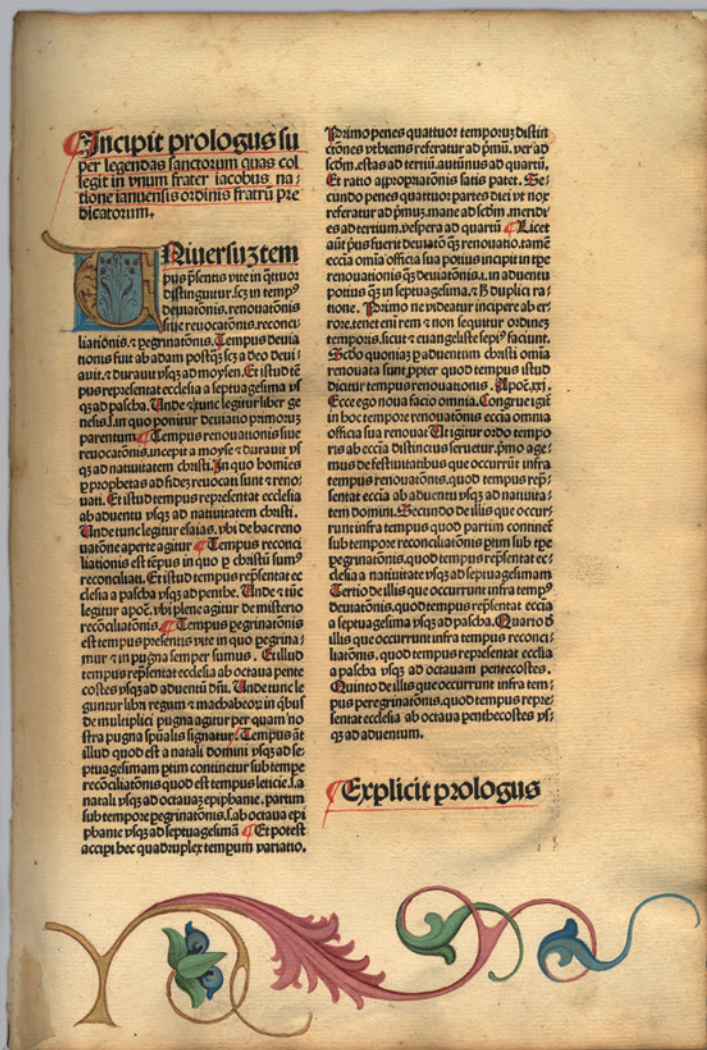
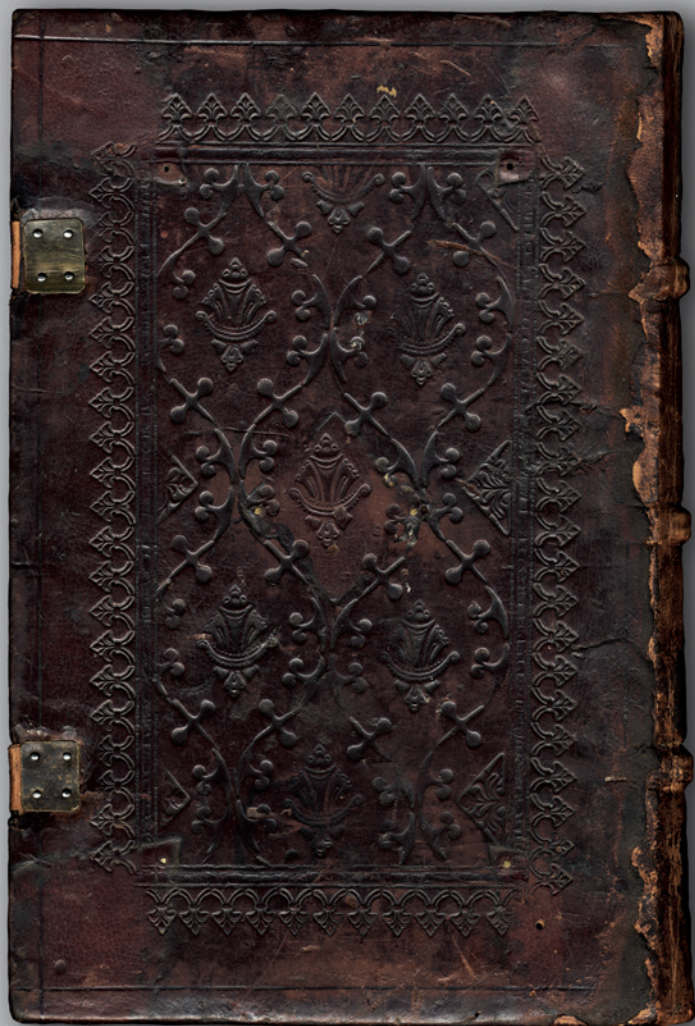
Summum Rosarii Theologie
ad Bentetiaz quatuor libros
pariformiter Quadrupertitū

in primis hęc in hoc
volumine

7. Délnémet gótikus, vaknyomásos, kolostori
bőrkötés láncsal, illetve közép- és sarok-
veretekkel a 16. század elejéről, benne több
ősnymtatvány és antikva egybekötve.
Gerinc és előtábla

15. századi misekönyv kéziratos
pergamentöredéke a kötésből kiemelve

8. Jacobus de Voragine: *Legenda aurea sanctorum, sive Lombardica historia* (Strassburg: [Georg Husner], 1483)

Kézzel festett iniciálé a *Legenda* szövegének elején (15r)

Kézzel festett iniciálé és indafonatos díszítés a *Legenda* előhangjának elején (13r)

Olmützi gótikus, vaknyomásos bőrkötés a 15. századból. Háttábla

H Ec est tabula questionuz huius libri
 tertij hic cōtēta. ⁊ ad faciliorem
 qōnum inuentionē nota q̄ p̄mū
 numerū assignatur carta: ⁊ p̄ scōm carte co-
 lumna.

9. Alexander de Hales:
*Summa universae
 theologiae ...* (Velenice:
 Johann von Köln –
 Johann Manthen, 1475).
 15. századi gótikus,
 vaknyomásos bőrkötés
 háttáblája

10. *Almanach pro anno 1483*
 [Augsburg: Johann
 Blaubirer, 1482k.]. Az
 egyleveles nyomtatvány
 ma ismert egyetlen
 példánya

Anno .M. cccc. Lxxxiij. . Ecce littera dñialis Aureus numerus .ij. Intervallum a festo
natiuitatis xpi vsq; ad dñicam Esto mihi .vj. ebdomate Concurrētes .v. .iiij. Septuages/
sima dñica post pauli Pasca dñica post anūciatōis marie. Rogatōnes dñica post cruce
Dentherostes dñica post iuacij. Adventus domini in die Auree Embolismal.

Coniunctiones

Idoz Mi

Oppositōnes

Idoz Mi

Febuarij feria q̄nta p̄ trū regū xiiij xix
Marci feria q̄nta p̄ agathe xxiij xxiij
Aprilis sabo añ gregori x xiiij
May dñica post ambrosij xxi xxiij
Iunij feria tertia p̄ cruce x xl
Iulij feria q̄nta post erasmi xxiij xlv
Augusti in die iudaltia xij lvij
Septemb dñica ante asce iij xiiij
Octob in die egidij xx xiiij
Novemb feria q̄nta p̄ michaelis xij xiiij
Embol feria sexta p̄ sp. a iu. ij xxiij
Decemb in vigilia andree xviij xiiij
Ianuarij feria sc̄da p̄ nati: xpi v xxiij
Idoz a minute telent oputati a meridie

Febuarij feria q̄nta añ p̄ pauli xiiij iij
Marci sabo post mathie viij xli
Aprilis dñica añ anū marie xxiij xxxv
May feriat tertia añ georgij x xxiij
Iunij feria q̄nta añ vrbani xix li
Iulij feria sexta post viti iij xxviij
Augusti sabo añ marie magd. x xxiij
Septem dñica p̄ assum. marie xvij xlvij
Octob feria tertia añ mathi ij xxxviij
Novemb in p̄festo galli xiiij xxviij
Iunij feria q̄nta añ othmari iij iij
Embol feria sexta añ othmari iij iij
Decemb in die lucie xix xxx

Nunc sequūtur minutōnes

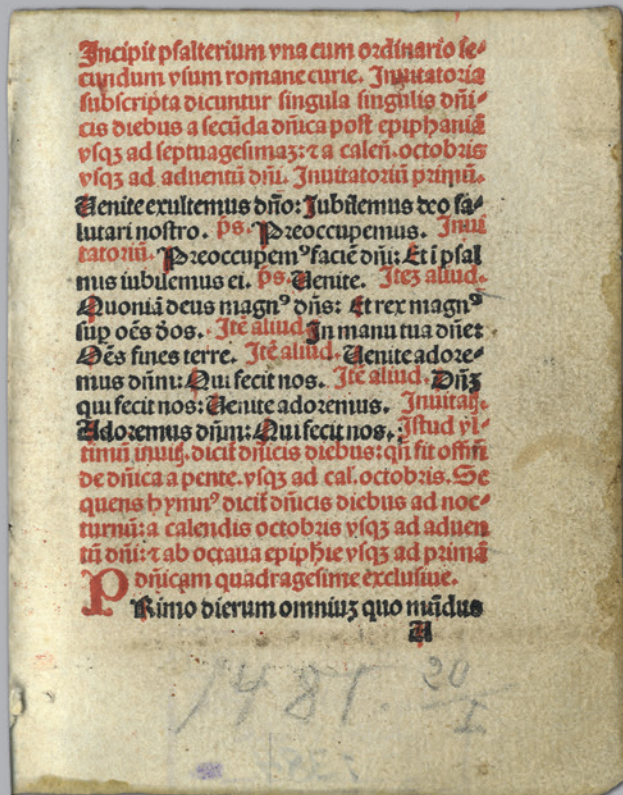
In octava stephani bona p̄ senili. Libra
Febuarij. Feria sexta p̄ trū regū bona p̄ iuue. aq̄r.
Sabo p̄ trū regū bona p̄ iuuenili. Discis.
Feria ter. a q̄r. añ anthony bo. pro iu. aries
Feria tertia a quarta p̄ pauli bo. pro senili
Libra In p̄festo a die purifi. marie bo. pro
senili. Sagitarij. Mar.
Feria sc̄da a ter. añ valentini media p̄ iuue
nili. Cancer In die mathie a proxia sequēti
bo. pro senili. Libra Sabo post mathie bona
pro senili. Sagitarius Feria quarta post a/
driani bona pro senili. Aquarius April
In die gerceus media pro iuuenili. Cancer
Feria sexta a sabo p̄ anū. marie bo. pro se
nili. Sagitarius Feria quarta añ ambrosij
bona pro senili. Aquarius. May
In die Tiburcij media pro iuuenili. Cancer
Feria q̄nta a sexta post tibur. media pro iu
uenili. Virgo In die marci bo. pro senili/
sagita. Feria ter. a quarta post georgij bona
pro senili. Aquarij In die philippi a iacobi a
proxia sequēti media pro se. piscas Iunij
Sabo a dñica añ iuacij media pro iuuenili.
Cancer. Sabo a dñica post iuacij bona p̄
iuuenili. Libra Feria sc̄da a tertia p̄ vrb
ni bo. p̄ senili. Aquarius. Feria quar. a q̄nta
post vrbani media pro senili. Discis Feria
sexta a sabo p̄ vrbani bona p̄ senili. aries.
Iulij
Feria sexta a sabo añ viti bona pro iuuenili

Libra In vigi. iob. bap. bona pro senili. aq̄.
Feria q̄r. p̄ iob. bap. media pro senili. piscas
Feria sexta p̄ iob. bap. bo. pro senili. aries

Dies Caniculares

Augusti
In vigilia iacobi bona pro senili. in necessi
tate. Aries
Septemb
In die asce a proxia sequēti bo. pro iuuenili
in necessitate. Libra Feria q̄nta añ bartho.
bo. pro senili. Aries In die Augustini me
dia pro senili. Cancer
Octob
Feria q̄nta añ magni bo. pro iuuenili. libra
Natiuitatis Marie a proxia sequēti bo. pro
iuuenili. Sagitat. Sabo p̄ natiui. marie
bo. pro iuuenili. Aquarius In vigi. michael
a die media pro senili. vgo
Novem.
Dñica a feria sc̄da p̄ francisci bo. pro iuue
nili. sagitarius Feria sexta a sabato p̄ dio
nisi bo. pro iuuenili. aq̄rius In die vrsule a
proxima sequenti media pro senili. Cancer
Embolismalis
In die liehardi bo. pro iuuenili. Aquarius
In p̄festo martini bo. pro iuuenili. Aries
In p̄festo katherine a die bona pro senili.
Libra
Decemb
Feria quarta a q̄nta ante nicolai bona pro
iuuenili. Aquarius In die nicolai me. pro
iuuenili. Discis Feria sc̄da a ter. p̄ nicolai
bona pro iuuenili. aries Feria sc̄da añ nati
xpi bona pro senili. Libra In die stephan
bona pro senili. Sagitat. Ianuarij
In die Siluestri bona pro iuuenili. aq̄rius

181v

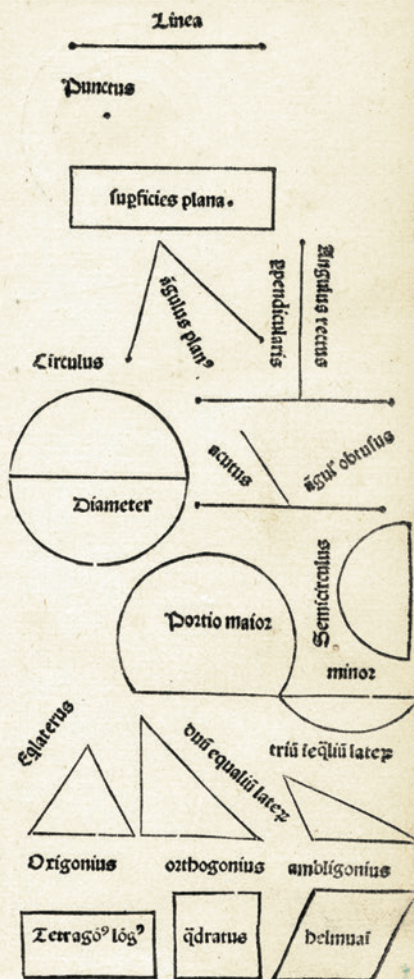
11. *Diurnale Romanum* [Velenca: Andreas Torresanus, 1481?]. A nappali imakönyv ma ismert egyetlen példánya
12. Eukleidész: *Elementa* (Velenca: Erhard Ratdolt, 1482. máj. 25.). A görög matematikus Kr.e. 300 körül írt értekezésének első nyomtatott kiadása. Az arab közvetítéssel fennmaradt szöveget az angol Adelardus Bathoniensis fordította latinra 1120 táján, a kommentárt Johannes Campanus de Novara írta hozzá 1260 körül. Az *Elementa* metszett indafonatos keretű címdala, a margón síkgeometriai ábrákkal, alul a Teleki-pecsét és az Akadémiai Könyvtár régi pecsétje (2r)

**Præclarissimus liber elementorum Euclidis perspi-
caciissimi: in artem Geometrie incipit quâfoelicissime:**

Punctus est cuius pars non est. **L**inea est longitudo sine latitudine cuius quidē extremitates sunt duo puncta. **L**inea recta est ab uno puncto ad aliū brevissima extensio in extremitates suas utrumque eorum recipiens. **S**upficies est quæ longitudine et latitudine terminatur: cuius termini quidē sunt lineæ. **S**upficies plana est ab una linea ad aliam extensio in extremitates suas recipiens. **A**ngulus planus est duarum linearum alternus contactus: quarum expansio est super supficies applicatioque non directa. **Q**uando autem angulum pertinet due lineæ recte rectilineus angulus nominatur. **Q**uoniam recta linea super rectam steterit duosque anguli utrobique fuerint æquales: eorum uterque rectus erit. **L**ineæque lineæ superstitas ei cui superstat perpendicularis vocatur. **A**ngulus vero qui recto maior est obtusus dicitur. **A**ngulus vero minor recto acutus appellatur. **T**erminus est quod uniuscuiusque terminus est. **F**igura est quæ terminis terminetur. **C**irculus est figura plana una quodam lineæ peripheria: quæ circumferentia nominatur: in cuius medio punctus est: a quo omnes lineæ recte ad circumferentiā exeuntes sibi invicem sunt æquales. **E**t hic quidē punctus ceterum circuli dicitur. **D**iameter circuli est linea recta que super eius centrum transiens extremitatesque suas circumferentiæ applicans circulum in duo media dividit. **S**emicirculus est figura plana diametro circuli et medietate circumferentiæ preta. **P**ortio circuli est figura plana recta linea et parte circumferentiæ preta: semicirculo quidē aut maior aut minor. **R**ectilineæ figure sunt quæ rectis lineis continentur: quarum quedam trilateræ quæ tribus rectis lineis: quedam quadrilateræ quæ quatuor rectis lineis: quedam multilateræ quæ pluribus quæ quatuor rectis lineis continentur. **F**igurarum trilaterarum: alia est triangulus huiusmodi tria latera equalia. Alia triangulus duo huiusmodi equalia latera. Alia triangulus trium inæqualium laterum. **M**axime iterum alia est orthogonius: unum scilicet rectum angulum habens. Alia est amblygonium aliquem obtusum angulum habens. Alia est origonius: in qua tres anguli sunt acuti. **F**igurarum autem quadrilaterarum: Alia est quadratum quod est equilaterum atque rectangulum. Alia est tetragonus longus: quæ est figura rectangula: sed equilatera non est. Alia est belmuaym: quæ est equilatera: sed rectangula non est.

De principiis per se notis: et primo de definitionibus earundem.

Speculum hystoriale fratris Vincentii beluacensis ordinis sancti domini incipit. Capitulum primum de causa suscepti operis et eius materia.

De bonia multitudo librorum. Et temporis breuitas. memorie

quosq; labilis. non patitur cuncta q; scripta in panis animo pphē di. Vbi omniū fratrum minimo plurimorū librorū assidue recolūti. ac longo tpe studiose legēti. vltis ē tandē accedēte etiā maior meorū piliū) quosdā flores p modulo ingenij mei electos. ex oib; fere q; legēti potui. siue nro. i. catholicorū doctōrū. siue gentiliū scy philoſophorū et poetarū. et ex vtriusq; hystoriorū in vni corp volumis quodā cōpēdio et ordine summariū redigē. Ex his dū tarat papiē q; pntē vidēt. vel ad fidei nrē cognatū. alitūq; vlt ad mox instructōs siue ad excitādā charitatē deūtorū. Aut dū aq; scripturaz multā expōsitōs. vt et ad ipō? xitātē maiestātē aut simboliz declarātōs. vt et studio meo q; modū quēdā imponēs curiositati mee. ceterorūq; nōnſolū foitū mei silū. q; studiū et la boi ē plurimorū legēti. corūq; flores exercep. p h vni gnde op? vti cū q; sanificerē. et laboris mei fructū pōtētib; nō negarē. siq; de faciendi plures libros nullus est finis. et curioſi lectoꝝ nō sanatur oculus vſu. nec curioſi implet auditu. Ad istud ipm. pnotauit me plurimum falsitas v; ambiguitas q;temoſi. in q;bus autoritates sanctoꝝ adeo pterūq; mēdāter a scriptorib; vel notariis intitu labant cā scribebant. vt que bec ſnia vel cū? autotus eſſet omnio neſciet. dūm (verbi grā) que auguſtini v; bieronimi erat. aſcribe bat ambioſio vel gregorio vel yſidoꝝ vel contra. Aut verboꝝ aliqua pte tempra v; addita vel mutata ſenſu autotus corūp;e bat. ſic et de dicis pboꝝ aut poetarū ſic de narratōib; hystoꝝ o rū fiebat dū vni? nomie pto alio ſumebat vel dictōū veritas ſim pliciter euerſebatur.

De debam pretereā. iuxta

danicla pphētiā: tēpōib; nōis nō tantūmodo ſecula rā literarū. verſicnā diuinā ſcripturaz vbiq; mul tiplicatā ēe ſciētā. Minusq; papae fratrē ſiſros aſſidue ſacroꝝ libꝝ hystoꝝ ac miſicis expōſitōib; in ſup et obſcuriorib; que ſiōib; enodādis inſiſtē. inter bec aut hystoꝝ ecclēſiaſticis q; ſi lacte paſcebat antiquoz ſimplicitas quodāmo viliuſſe et in negle ctū veniſſe. Lūm nō ſolū vtiq; voluprat; ac recreatōis ſpūs vtz etiā edificatōis planū in ſe pntēat. Eo q; pmi qdā ecclēſie naſcē tis inſiſtā in aplis deſcnebat. q; oīp; dñs tanq; nſ filios et tanq; gallina pullos ſb alarū ſuaz deſcnebat. et ſonit. Deinde vero cāde ſpū ois ſui virtute indutā. et quaſiā in robuſtiorē et a tēpōuctā. nō ſolū in ipis aplis ſ; etiā in ceteris martinis cor; ſe quacib; p duodecim pſeuctōnū tpa tribulatioib; expōſuit. cuiusq; patiētā in illis exerceuit. Poſt h aut p ſumata victoꝝ ſcy pōcto rī ſanctorū iamq; pace p cōſtānū ecclēſie reddita. pullulāto itez diuerſis herētib; videlicet arriana. donatiana. pelagiana et ceteris. ſicq; ad reduina bella ipam ecclēſiā puocāto. Et quam gladiuſ nō vicerat verboꝝ fallacia ſbueret. apōſtōm hereti coꝝ p doctores ſuos catholicos videlicet. Arbanū ſ; Hilariū. Baſiliū Ambroſiū Bieronimū Auguſtīnū et ceteros. verbis et ſcriptur; cōſtanter reuic. cuiusq; ſapientā ac ſiſ pſectē etatis eſ ſet in eis exacuit et climauit. Deniq; poſt huiusmōi mūp; os ec

clēſia quaſi iā ementa in pace quieuit. dū in ſanctis pſeſſoib; ana choꝝ et monachis in egipto et ſyria ceterisq; locorib; pſbāto. ad celeſtē et pteplatiā vitā aſcēdit. ſicq; puerſarōes dūces angelicā infinita bñ viuēdi vbrima exēpla reliq; et. Hec et alia pſa in illis hystoꝝ vtilia ſit et delectabilia cernēs. plurimorūq; fratrum nroꝝ bu iuſcemodi rerū ignaros cōſpiciens. ipas etiā ſicut et cetera de dñi ſis autotib; diligenter excerpēdo collegi. atq; ad certū ordinē tē pōꝝ cuncta redegi. De modo agendi et titulo libri.

De aut apud me ſolici

te ac ſtudioſe inquirere. quonā modo v; ordine cūcta in vni corp; aptius cōpingerē. cernēs q; ſi diuerſoz ſentētiā ad candē materiā pntētes (vt ſen ſolet) p ſingulos ti tulos annotarē. Verbi grā. ſub vno titulo ſententiā et exem pla de charitate. ſub alio de caſtitate et ſic de ceteris virtutib; et vi cijs ſigillatim tractando procederē. totā vtiq; rerū naturā quā nū bilomin? deſcnebre diligenter diſpoſui. neceſſario ab hoc opere nō excluderē. necnō et ordinē totius hystoꝝ nō pax vilitatis et pulcritudinis habentē omnino cōſunderē et euerterē. Cōſidera tis omnib; cōpetentiōē pcedēdi modū nullaten? reppen q; illūm (quē pte cūctis elegi) videlicet vt iuxta ordinē ſacre ſcripturę pti mo de creatore. poſtea de creatur; poſtea quoq; de lapſu et repa ratōe hois. Deinde vero de reb; geſtis iuxta ſerē tēpōū ſuozū ordinatē diſſerere. in ſine vero totius opis ſingulas et pſingulas ad idem pntētes p ſingulas materias quib; dā titulus et notulus cōcordarē. Deniq; quonā (vt ſuper dictū eſt) ex diuerſis autot rib; hoc opus cōtēxtū eſt. vt ſciat qd cū? ſit. ſinguloꝝ dictis cor; nota annotari. ac ne facile trāſpōnerē et locis pſprie. nequaquā in margie ſicut ſit in pſalterio gloſato et epistolis pauli et in ſententijs ſi interlineas ipas (ſicut fecit gratian? in cōpilatōe canonū) cāin ſenū. Interdū etiā ea que ipē v; a maiorib; meis ſc; modernis do ctōib; vidia. vel in quorūdā ſcriptis notabilia reppen. nōie meo id et autot; intutitū. Illud aut lectoꝝ nō lateat. nōnulla in h ope maxime q; de geſtis ſcroꝝ martirū et cōſeſſoꝝ nō ita penit? abbre uiata ēē. vti volui. q; nimirū alijs quoq; ſtudijs p obediētā inter dū occupat? et intent? nō oia manu pſprie. ſ; plerazq; p man? nota rio et abbreuiatū vt potui. Verūti? ſi nūbilomin? attendat. q; ni mis abbreuiata narratō legēti v; audienti nō ſapit. Et aut bñ opis ptes ſingule lectoꝝ faci? eluceſcāt ipm totū op? libꝝ et li bꝝ p capitula diſtignē volui. qd et ſpeculi mā? appellari dece ui. Speculū qdē eo q; qd fere ſpeculatōē. i. admiratōē v; ſimi tatōē dignū ē. ex his q; in mundo viſibilib; et inuiſibilib; ab initio vtiq; ad finē facta v; dicta ſunt. ſine etiā ad huc futura ſūt. ex innumera bilib; fere libꝝ colligē potui. in vno b; breuit? pntēnt. Mai? aut ad dñm pui libellū iam dudā editū. cū? titulus ē. ſpeculū vel ima go mādi. in quo ſc; bñ? mādi ſenſibilib; diſpoſitō et ornatus pau cia verbis deſcribitur.

De vilitate operis et apologia autoris.

Itaq; cū hoc agere nō ig

noias plerorūq; lōgitudine volumis poſtmodū cū iaz pſectū foret nimis abhorere. ſciēs tñ vilitatē et noli penitus ab ope cepto deſiſtē. donec illud iūuā te deo ad finē pdu cerē. Let? ſi em et cōſido in dño. hoc ipm op? nō ſolū mibi ſ; omi ſtudioſe legēti nō parū vilitatē afferre. nō ſolū ad tēū p ſe et crea turas viſibiles et inuiſibiles cognoscendū ac p h diligendū. et cor ſuū in deo et de charitatē multoz doctoz ignitis ſentētijs et exem plis excitandū. vtz ad pōcādā ad legēdi ad diſputandū ad ſol uēdi necnō et generalitē ad vniūquēq; fere modū. et gen? art; cū inſilbet mere explicādū. Poſto ne q; in h ope vel de nouitate v; de nimia plūritate me eſtinet arguēdi. quonā hoc ipm opus nouū quidem eſt ſimul et antiquū. breue quoq; panter et plūrim. Antiquū certe autoritate et materia. Nouū vero pntū cōpilarōē et eaz aggregatōē. Breue quoq; ppter niſtoꝝ dictoꝝ et breue pſtrictiōē. Longū nūbilomin? ppter immēſaz materię multitatē di nē. Deniq; ſi paucos ex ipis minimis pnticularib; volumib; ex quo rū ſtoſculis hoc ipm op? vniūſale pſectū ē pōo pparatē aut ſcribi facerē quoz tñ magnitudo ſoſiſtan buic op; vel maiori pti p q; pantiā reſpōdē poſſet. Verbi grā. ex pſis areſtoſtēle et animalib; Auicēnā de medicina. Pliniū de hystoꝝa naturali. vel et iudeis iosephū. Et nſo aut auguſtīnū de ciuitate dei v; ſup pſalteriū vel ſup iobānē. Doſalia q; bñ gregorij v; aliq; bñōi. Null? eēt ſoſtaſſis q; arguēt. nemoq; repēndēt. et tñ cū habere b oia ne dicā tēciā v; qrtā. imo nec ſaltem tēciā aut viceſimā pte eoz q; in h ope pntē vtiliū in ſcripte poſſiderē aut tenerē. Hā et ex ipis certe libꝝ q; et iā ſacri doctores olim in exponēdis ſcriptur; aut in reuēlēdis bēticis ſine q;buſlibet alijs emergētib; cauſis vtiliter eſiderant. dū quiſq; a quoq; legēti. plerūq; vti in mto aut quoz vel quinq; capitulis ſententiā notabilis ad pioferendū in pub

13. Vincentius Bellovacensis: *Speculum historiale* (Nürnberg: Anton Koberger, 1483. júl. 24.). Kézzel festett, aranyozott kiadói iniciálé és indafonatos keret a szöveg körül az enciklopédia első lapján (3r)

14. Antoninus Florentinus: *Chronicon* (Nürnberg: Anton Koberger, 1484. júl. 31.)

Szent György és a sárkány aranyozott, kézzel festett iniciálékban (1. kötet 20r, 2. kötet 15r)

15. Thuróczy János: *Chronica Hungarorum* (Brünn: Konrad Stahel – Matthias Preinlein, 1488. márc. 20.)

Ad egregiū dñm Thomā de drag psonalis pſen-
tie ſereniſſimi principis dñi Mathie: hūgarie: bohe-
mie ꝛc regis Austrieꝛqꝫ ducis cancellariūꝫ Prefatio
magiſtri Johānis de thwrocꝫ in primū librū Chroni-
nice hungarorꝫ foeliciter incipit.

Patris Ladislai

Károly Ordinis Sancti

Pauli Primi Gemine

dono datus à Magnifico

Sigismundo Haller.

Agitatio hijs annis nobis eque ſimul
torpentibus varij rerū ordines cū inter
occurriffent ſuaues interdū lites media
inter colloquia ſurrexere ꝛ leuia diſpu-
tationū ſepius emerſerūt iurgia. Dū re-
bus hūgarice natiōis de primeuiſ de
qꝫ pte mūdi que hungaros aut germia-
uit aut in hāc regionē que antiquitꝫ pan-
nonia: nūc vō hungaris ab eiſdem hū-

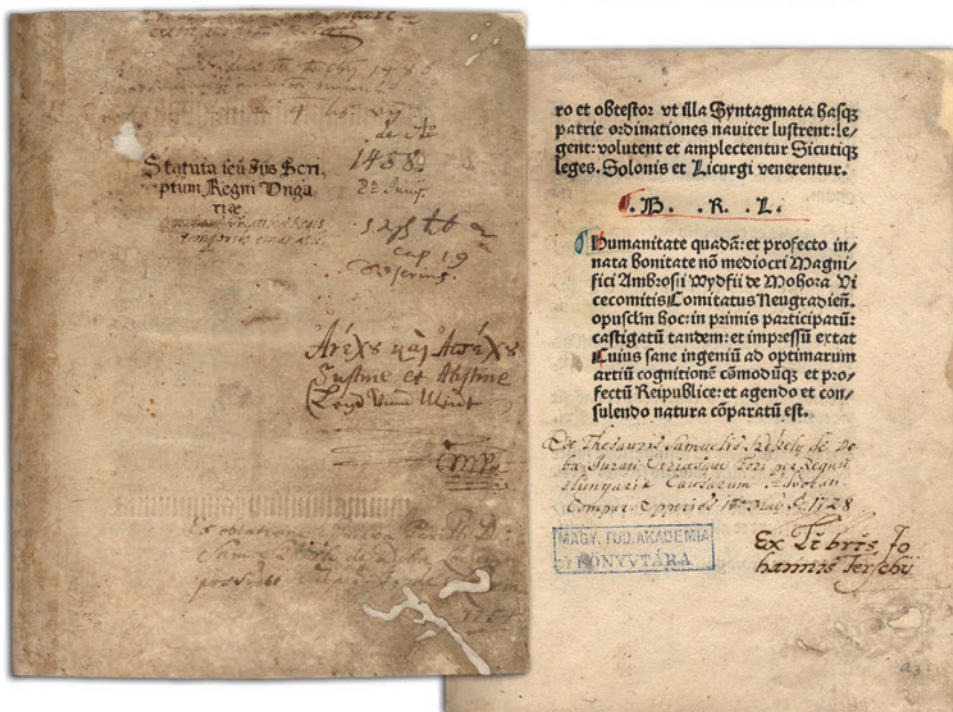
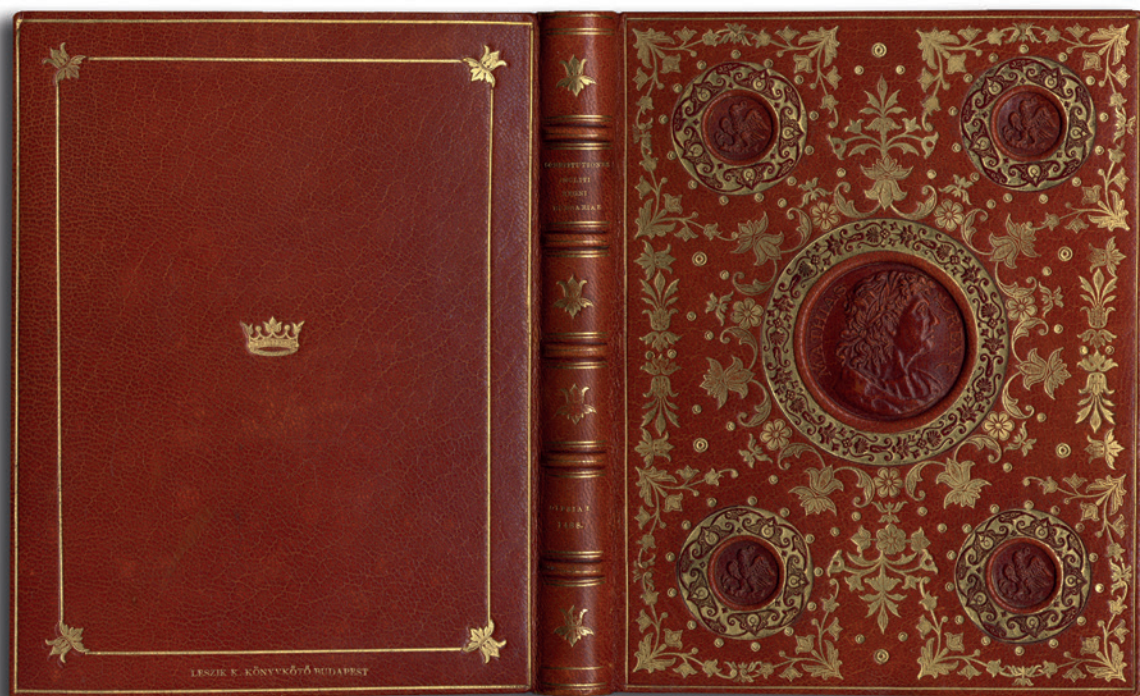
garia dicta eſt fudit: varijs vtamur ſentētijs: experiēdi tandē grā
placuit dudūꝫ ſuper hijs rebus contextas reuoluere hiſtorias.
Quas equidē dū diligenti lectiōe pluſtrauimꝫ multa in eiſdeꝫ de
pte mūdi ſcintillae dū hūgari emerſiſſe phibentur aut obmiſſa
aut neglecta ſeorſūꝫ alioꝫ autoꝫ a poſitiōibus ꝫſcripta appare-
bāt. Eniūero ꝛ magni regis Atilae geſtaꝫ gloria rerū ſtili parui-
tate cōprehenſa digno laudū ꝫcomio nō minꝫ quaſi ſubticere vi-
debat: nec crimine de hoc hūgarorꝫ vetuſtas arguēda eſt: qđ ſuaz
recordia rerū altrū obliuiōis ipelagus deſluere ꝫmiſit hoc genus
hoiūꝫ ipſaz etate rez armoz potiꝫ ſtrepitu qꝫ lraz ſciētia vaca-
bat. Nam ꝛ hoc nꝫo euo ꝫs natiōis eiꝫſdem quedā trāſſiluanis
regni poſita in horis characteres quosdā ligno ſculpūt ꝛ talis ſcul-
pture vſu lraz ad inſtar viuit: externaz nationū inuidiā exactis ꝫ
ipſū Atilā regē victorijs ꝫdignū ꝫconij ſubtraxiſſe ſtilū ꝛ eidem
regi Atilae gloriā impialis noiſ demiſſe puto: neqꝫ ꝫ ipſū geſta-
rū rerū indecus quidpiā ꝫterqꝫ illatas ꝫ ipſū eiſ miſerias ꝫlan-
ctuofi carmiſ ad inſtar ſcripiſſe iueniūt. An paulus oroſij ſua-
rū vltimo libro hiſtoriaz: hunorꝫ de eruptiōe mentiōēꝫ faciēs.
Tredecimo inquit āno impij valentis radix illa miſeriaz noſtra
rū copioſiſſimos ſimul frutices germiauit. Et anthoniꝫ florenti-
nus archiepꝫſ in ſcōda pte ſui chronici opis ipſa ait gentis barba-
ries me ſilere faceret niſi illud famoſū galliaz ꝛ italiaꝫ excidium

*De generatiōe ⁊ regno sancti regis Stephani pri
mi regis hungaroz.*

Decoronatiōe regis Sigismundi.

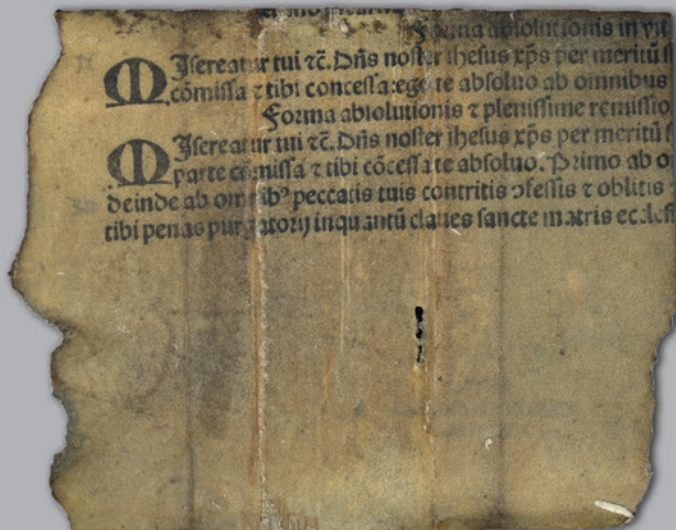
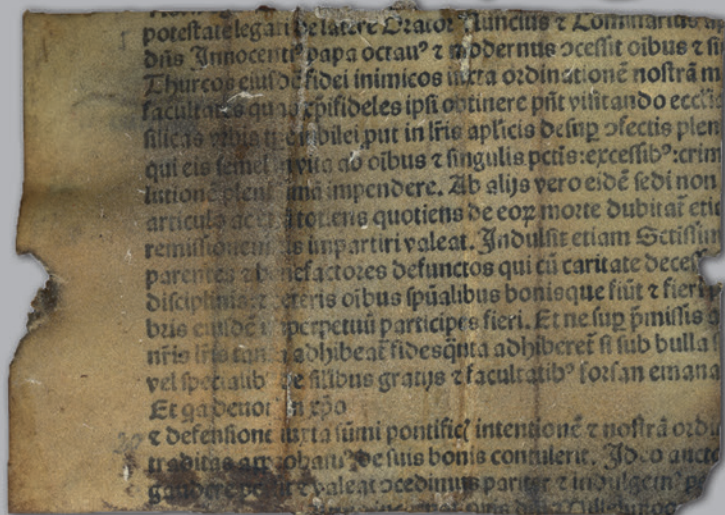
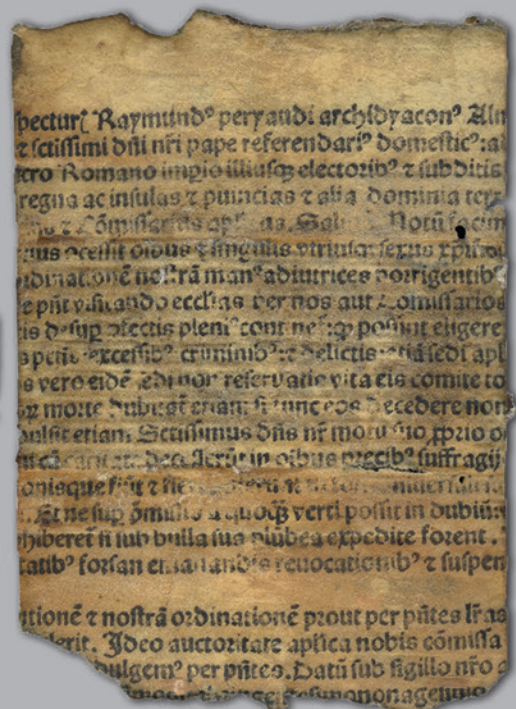

16. *Constitutiones incliti regni Hungariae* (Lipscse: [Moritz Brandis], 1488. jún. 2.). Mátyás király 1486. jan. 25-én kiadott törvénykönyve, a *Decretum maius* első nyomtatott kiadása – a mű ma ismert legteljesebb példánya – 1898-ban került az Akadémia könyvtárába Szirmay Andor ajándékeként

Modern bőrkötése, Leszik Károly szignált munkája (1900k.) egy eredetileg Mátyás király (1443–1490) könyvtárából származó, ma Erlangenben őrzött kéziratot Biblia kötésének stilizált, kicsinyített mása

A *Constitutiones* első lapja kéziratot bejegyzésekkel (1r) és nyomtatási engedélye korábbi tulajdonosok bejegyzéseivel (3r)

17. Georgius Arrivabene
1491/1492-es Horatius-
kiadásának kötéséből
kiemelt latin nyelvű,
pergamenre nyomtatott
búcsúcédula töredéke

18. Pergamenre nyomtatott latin
nyelvű búcsúcédula kötésből
kiemelt töredékei

19. Nicolaus Perottus:
Cornucopiae linguae Latinae
(Velece: Paganinus de
Paganinis, 1489. máj. 14.).
Kézzel festett kiadói iniciálé
és szöveg körüli indafonatos
keret (3r)

Kötésből kiemelt
kódeztöredék iniciáléja

NICOLAI PEROTTI CORNVCOPIAE: SIVE COMMENTARIO
RVM LINGVAE LATINAE AD ILLVSTRIS. PRINCI. FEDERI
CVM VRBANI DVCEM: ET ECCLESIASTICI EXERCITVS IMPE
RATOREM INVICTISSIMVM. LIBER PRIMVS.

DE AMPHITHEATRO EPIGRAMMA PRIMVM

Cicero
Metellus

Strabo

Asinius

Martialis
Plautus

Solon
Dioge. la.

BARBARA PYRAMIDVM. Blanditur Domitiano
quod Amphitheatrum eius praclara totius orbis aedifi-
cia operis magnitudine superet. BARBARA. Fera
inculta moribus. Barbari ab initio dicti sunt factio no-
mine: qui dure atq; aspere loquebantur: quemadmodum
Blefos etiam balbosq; dicimus: q lingua impediti sunt.
Vnde balbutire est cum quadam linguae confusione trepi-
dare. Cicero. Me quidem autore etiam Peripatetici: vte-
resq; Academici balbutire aliquando desinunt. Metellum
Pontificem adeo impedita: ac balbutientis linguae fuisse
tradit: vt multis mensibus fatigatus: tortusq; fuerit dum
meditatur in dedicanda aede opifere dicere. Simus quip-
pe: vt Strabo inquit: ad confingenda cognata rebus vo-
cabula ingenio: qualia sunt murmur: clangor: strepitus: crepitus: & similia. Sed quemad-
modum ex iis multa iam proprie proferuntur: ita hoc vocabulum Barbarus: cuius a princi-
pio cum tantum significaret: qui crasse loquebatur. Nunc tamen ad eos omnes translatum
est: qui non sint Graeci: aut Latini. qd ii mitiorem linguam habeant: ac magis cultam. Quin
et iter hos sigs non recte proferat: barbare loqui dicitur. Vnde fit Barbarismus: qui diffi-
nitus vna pars orationis enunciatione: vel scripto corrupta: & a Poetis Metaplasmus vo-
catur. Differtq; a Solæcismo: q ab Asinio capitone diffinitur: impar & inconueniens com-
positura partium orationis. A nostris Imparilitas a vetustioribus latinis Scribigo diceba-
tur: a versura: & prauitate tortuose orationis tanq; strabigo quadam: siquidem $\sigma\pi\epsilon\beta\lambda\omega$
apud gecos torqueo ac deprauo significat. Vnde & scriblita appellata est: qd in circuitu
adrestis modum torqueretur: hoc solu differens a placenta: quod sine melle coquebatur: &
seruentissima edi solebat. Martialis. Circumdata diu mensis scriblita secundis. Vrebat ni-
mio saeva calore manus. Plautus. Dum ludi sunt in Popina pedissequi Irruptione facite.
Nunc dum occasio est: Nunc dum scriblite astuant: occurrite. Veteres & Latini & Graeci
non Solæcismu barbarismuq; dixerunt: sed $\beta\epsilon\rho\sigma\theta\rho\nu$: $\sigma\epsilon\lambda\omicron\iota\kappa\epsilon\nu$: q: hoc est barbarum
ac Solæcum. Solæci aut nomen a Solone deductum Lartius Diogenes testatur: q cum in
Cilicia urbem a suo nomine Solcen condidisset: pauci ex Atheniensibus: quos in ea religit:
non multo interiecto tempore. Corrupto patrio sermone inconuenienti partium stru-
ctura loqui ceperunt. Quapropter q eo vitio aliqui vterentur: dicti sunt $\sigma\epsilon\lambda\omicron\iota\kappa\epsilon\nu$: hoc
Solæcizare. A poetis Solæcismus pro errore methaphorice capif. Iuena. Solæcismum
licet fecisse marito. Martia. Sape Solæcismum mentula nostra facit. Maiores nostri non
Barbare: sed rustice loqui dicebant. Quapropter Barbarismi vocabulo nemo ante Augusti
aetatem vsus fuit: Graeci a principio omnes homines se solis exceptis barbaros dici voluere.
Per methaphoram quoq; barbari dicuntur illiterati: malis moribus: feri: crudeles. A barba
ro fit barbaricus: eiusdem pene significatiois. Apulcius. Feris ac barbaricis moribus. Et Bar-
baries incivilitas: incultus feritas. Et Barbaricu neutro genere. Clamor exercitus: q eo voci
ferandi genere Barbari vtantur. Stulte quidam Barbari hinc deductam putant: quod eam
barbari plangam ferre consueuerunt. Barba enim primogenium nomen est: & tam de ho-
minibus q de brutis: atq; etiam inanimatis vtroq; numero dicitur. Nam quod scribit Serui-
us. Barbam hominum: barbas brutos: esse falsum est. Ply. Hircos: si mulceatur barba: mi-
rior est: eadem scisa non abire eos tradunt in alienum gregem. Idem. Pisces: qui nulli dicu-
tur barba gemina insiguntur inferiori labro. Idem. Tragopagus dicta: quod barbula ha-
beat ad hircinae barbae similitudinem. Hæc herba est: qua in acetariis vtitur. Vulgo barba
petra appellant. In gallia transpadana barbula hircina dicitur ad græcorum similitudine

Barbarus
Blefus
Balbus
Balbutire

Barbare
Barbarismus
Metaplasmus
Solæcismus
Imparilitas
Scribigo

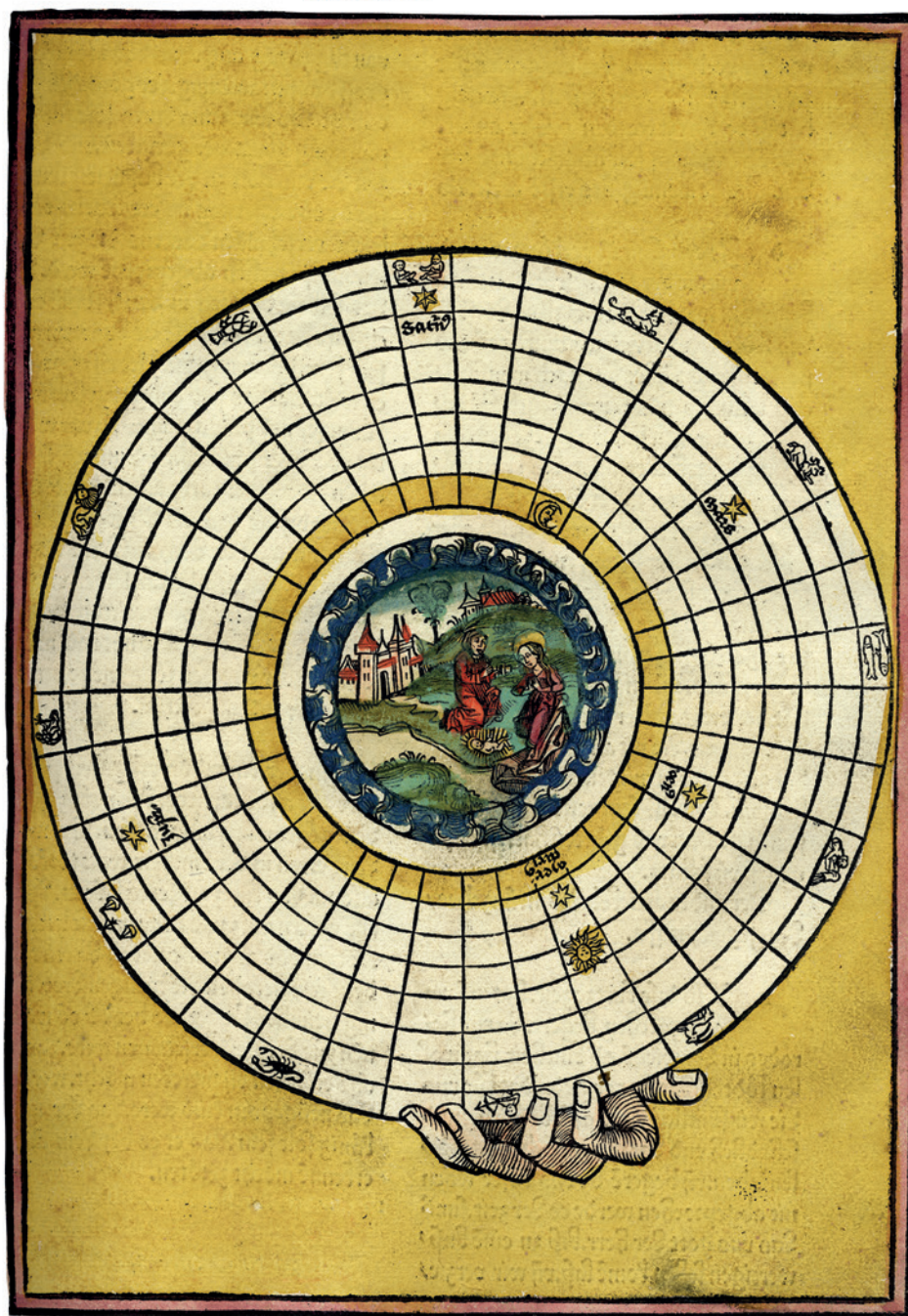
Barbarus
Solæcus

Solæcizare
Rustice loqui

Barbaricus
Barbaries
Barbaricum
Barba
Barba

Tragopagus

Die dreyfigist figur

20. Stephan Fridolin: *Schatzbehalter oder Schrein der wahren Reichtümer des Heils und ewiger Seligkeit* (Nürnberg: Anton Koberger, 1491. nov. [1]8.). A nürnbergi ferences szerzetes ájtatos műve az egyik legszebb ősnymtatvány. 96 nagyméretű fametszete a két évvel később a Schedel-krónikát illusztráló Michael Wolgemut (1434/1437–1519) és mostohafia, Wilhelm Pleydenwurff (1460–1494) műhelyében készült, ahol 1486–1490 között Koberger (1440/1445–1513) keresztfia, Albrecht Dürer (1471–1528) inaszkodott

Az örökkévalóság megjelenik az időben. A Szent Család a ciklikusságukban is állandóságot jelképező állatövi jegyekkel és bolygókkal

Die erst vorrede.

Die vorrede

Der vorrede Vber

Das buch des grossen gotweisen heyligen bischofs vñ martres Dionisij von der hymelischen fursten. spricht der gross lerer maister hugo de sancto victore. Das vil grossere erclerung der gothait gezaigt vñ bewisen werd in der sacramente der gnade. vñ in dem fleisch des worts vñ in seiner haimlichen bedeutlichen wurckung. Der durch die naturalichen gestalt der ding. Dañ dem menschen waren furgehalte zwayerlaij pildnus. Durch die er die vn sichpern ding mocht sehen. Nemlich ein pildnus der natur. vñ ein pildnus der gnad. Vñ die pildnus der natur was die gestalt diser werlt. Aber die pildnus der genade was die menschaite des worts. Vñ in disen baijden pildnussen ward got gezaigt. aber nit in yn baiden verstande. Dañ wie wol die natur durch ire gestalt iren werckmaister zaiget. so mocht sie doch des schauers augen nit erleuchten. Aber die menschaite des hailmachers ist gewesen ein ertzneij. durch die. die plinde das liecht en pfingen. vñ dar zu ein lere. Das die. die gesehen. die warhait erkennen. al so hat sie vor erleuchtet. vñ darnach gezaiget. Die natur mocht zaigē. aber nit erleuchten. Dañ nach dem sie zu der disenstperkait beschaffē was. so zaiget sie iren schopfer. Dis was aber ein fremde gleichnūß gegen der obertreffende herschenden maiestat. Vñ mocht yn

allen disen dingen nit offenbare erclerung finden. Wan sie was auch nit gesund. Das sie vast klar wer in der schawung dañ sie het nit ebenpild. Die durch sie genad geformiert wurde. zu gesunt hait des ynneren gesichtes. Vñ merck was er furbas spricht. wan es ist ein be werung des billichen namens des nachfolgenden buchs das der schatzbehalter oder schrein der waren reichthümer der ewigen seligkeit genemnt wirt. Darvmb das es von diser archen der weyßhait vñ schatzbehalter sagt. von dem diser lerer furbas spricht. Sie wesse auch mit die archen der weyßhait. vñ der behalter des schetz das fleisch des ewigen worts in der menschaite iesu. Darumb haben sie geirret. vñ seind verschwunden. Da sie sich mit dem gemut schwingen wolte. vber die ding. die sie zuerkennen empfangen hetten. Vñ da sie yn yrwonen tasteten nach den dingen die sie nit sehen mochten. Da sind sie blind gefunden worden die da mainate. Das sie gesehen. Dañ billich was das. Das die in der hochste dingen geschendt wurde die sich von der erkenntnis der vntterste ding oberhuben. Vñ das die die demutigkait des glaubens in der tod des hailmachers verachteten sich seiner hohe verwunderten in erkenntnis des schopfers. **I**n disen wortten zaigt maister hugo vorgeant. den vntterschaid der erkenntnis. Die die werltweisen maister nach menschlicher vernunft haben gehabt. vñ der erkenntnis. Die die cristglaubigen durch den glauben vñ auf götlicher genad habe. In welchen wortten er zuuerst gebē wil. Das die weyßhait der naturalichen maister. tuncell

Was das leiden cristi. der war schatz ist.

Zu lob vnd eren der allerheiligste
vñ höchsten götlichen tri ueltigkeit. Da
het hie an das buch. das der schrein od
schatzbehalter der waren reichthümer
des hails vñ der ewige seligkeit heisset

Werb die genade des gutigen barmhertz-

igen gotes vahet sich an C Got geb
seliglich C das buch der da heisset
der schatzbehalter der waren reichthü
mer. des hails vñ der ewige seligkeit.
Wann es heilt vñ beschleust in ym die
gegenwürrf des würckens vñ des lei
dens cristi. seins lebens vñ seins ster
bens. seiner würdigkeit vñ seiner demü
tigkeit. seiner tugent. vñ seiner gedult
in dē vnuerfchulten vñ aller verdien
lichsten leiden. In dem aller menschen
C die behalten sullen werden C heil vñ
seligkeit steet. als sant Johannes mit
dem gulden mund in der neünundvier
zigsten predig vber matheum spricht
Vñ Rabanus magnencius maurus in
dem buch vñ dē lob dē heilige creutzes
in der auslegüñ d ādern figur schreybt
also. Das lei dem cristi heilt den hymel
auff. es regirt die werlt. es durchgrebt
die hell. In ym werden die engel beste
tigt. In im. vñ durch es werden die

volcker erlöset. In im werde die feind
zurriben vñ überwunden. In im werde
die versteenden ding erleuchtet. die en
pfindende behalten zc. Wann auch als
der selb Rabanus schreibt in dem yetz
genannten buch in prosa vber die vier
dē figur. Vñser kōnig cristus hat auff
dem altar des heiligen creutzes mit den
flammen seins leidens die vngerechtig
keit vñ schuld vnser missetät ver tzes
ret. Vñ in der zeit seins sterbens. als
le wißbertige gewaltsamkeit überwun
den. vñ den fursten diser werlt aufge
worffen. vñ die schloß der helle zerpro
chen. vñ das alter vnser sünd getilgt vñ
vns die kōnigreich des paradises. yñ
die der erst mensch gesetzt was. wider
eingegeben. Er hat vns mit got dē va
ter versōnet. vñ zū der kron des himel
ischen reichs. vñ zū dem lon der tugent
erhebt.

**Das alles menschlich heyl an dem
leiden cristi steet.**

Das aber alles vnser hyl
vñ seligkeit hang vñ steet
an dē leidē cristi verdienst
lich. Das bezeugt sant Jo
hannes mit dem gulden mund in ainer
predig von dem leiden cristi. da er also
spricht. das creutz cristi ist vns die sach
aller vñ gantzer seligkeit. Es hat vnser
erlöset von der plintheit dē irzals. Es
hat vnns von den vinsternissen pracht
zū dem liecht. Es hat die fremden. got
zügefugt. die. die ver warē. nahēd ge
macht. Es hat die pilgrā purger bewi
sen. Es ist ein ablegüñ der zwitrechtig
keit. Ein befestigung des frides. Ein
vbergemugsame gebung aller gaben.

Aufs dem selben merck. was voller

Die achtundvertzigst figur

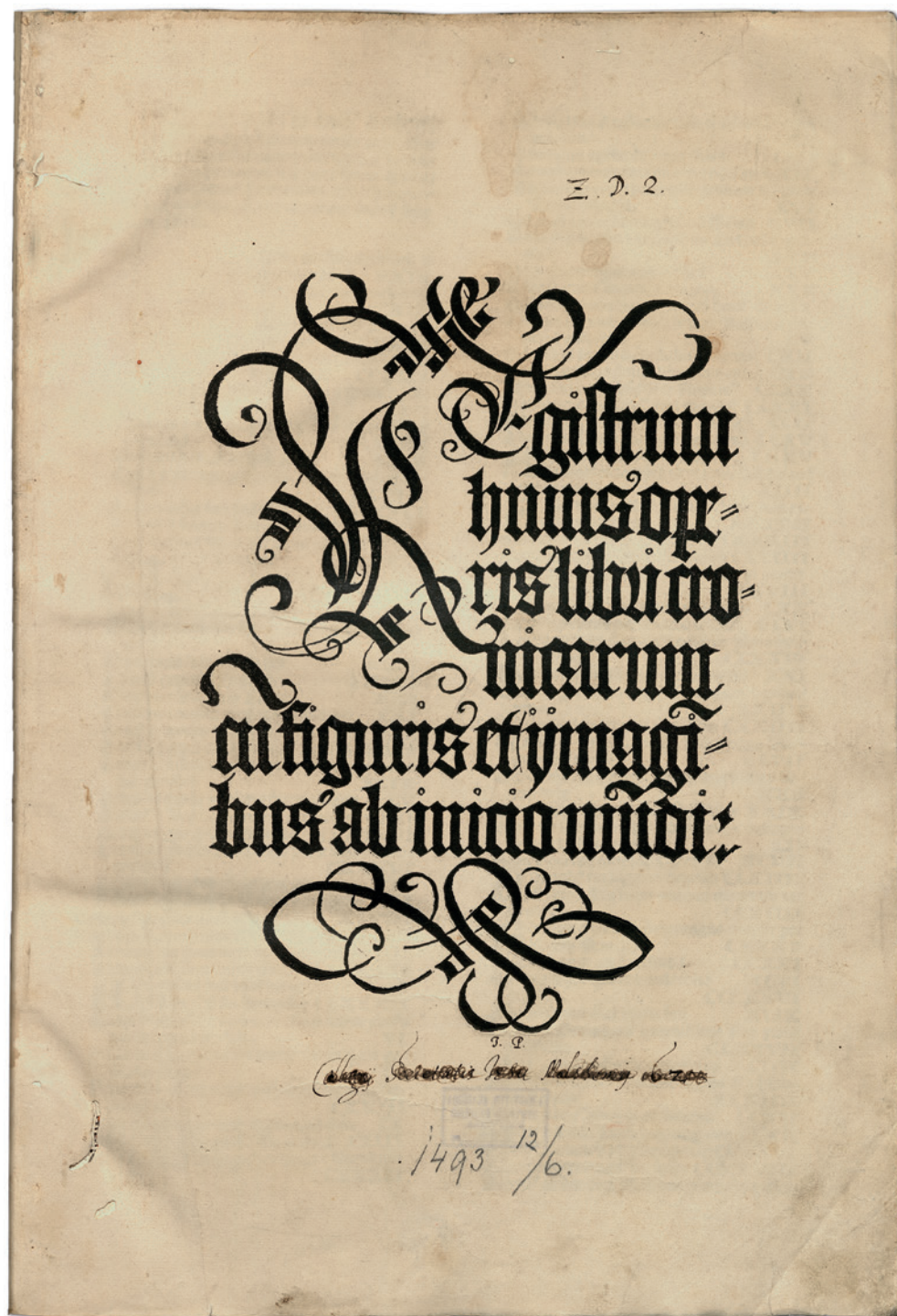

Die zwundsechzigst figur

Die einundfünfzigst figur zum andern mal

21. Hartmann Schedel: *Liber chronicarum* (Nürnberg: Anton Koberger, 1493. júl. 12.). A nürnbergi orvos világkrónikájának első, latin nyelvű kiadása a leggazdagabban illusztrált ösnyomtatvány. 1809 fametszete Michael Wolgemut és mostohafia, Wilhelm Pleydenwurff műhelyében készült. E példányt gróf Vigyázó Sándor Karl Wilhelm Hiersemann lipcsei könyvkereskedőtől vásárolta 1905-ben

A krónika tartalomjegyzékének kezdete, alatta átfirkálva a molsheimi jezsuiták tulajdonosbejegyzése 1623-ból (Ir)

A teremtés. A beszédszalagon zsoltáridézet (Zsolt 33,9): „ő szólt, és meglettek, parancsolt, és létrejöttek”. Az Úr jobbjának kinyújtott ujjai a parancsolás aktusára utalnak, képileg megerősítve a zsoltárvers *mandavit* („parancsolt”) szavát (Iv)

Berta etas mūdi

Buda vrbis hungarie clarissima regum sedes: in litore danubij sita: hungaria enim vltra ⁊ citra danubij latissimas terras occupat: quod citra danubij est: olim pannonia fuit. que ab oriente mesiam ab occidente noricum habuit. septentrionē ei danubius. austrum illirici montes excepere: que transdanubij hungaria iacet: pars scythie prius erat: duasq; gentes habuit gepidas qui contermini germanis fuerunt ⁊ dacos. nō qui nunc daci vocant: quorū rex ad oceanū germanicū: inter suetiam ⁊ saxoniam latissimo regno: sed palustri potius. nam hij dani melius appellant: sed qui ea loca tenuerunt: que nunc transilvani occupant vicina walachis in corone specie montibus cincta. In hac parte vngarie que gepidarū fuit adhuc territorij est quod sepulsi appellat: pro gepudio. Hungaria aut terra ferax: vbi aque riuus habet in quo mersa ferri materia: in cupru vertit. gleba illic frumenti fructifera. auri ⁊ argenti diuites venet: ac salubris: terra opimis cōparanda. nisi sua se vbertate corrumpere. Cum vero hui in scythia multiplicati essent: in vñū congregati: cōstituentes capitaneos: occidentales regiones ingressi: besfos ⁊ cumanos albos: inde ruthenos: terrāq; nigroz cumanoz. ⁊ vsq; ad tiscia flumen teysch puenere. Matrin⁹ longobardus qui pannoniā gubernabat: primo eos repulit. Tandē pacifica possessione pannonice regionis potiti sunt. Anno dñi quadringentesimo primo Attila qui hungarico ideomate etbele dictus est. ⁊ buda fratre eius supiuientib⁹. Attila in regia dignitate extulerunt. Is in ciuitate scyambria sedem elegit. Ex in tanta ambitione ceteras regiones molestare institues bledā fratre suum regiminis participem fecit. Et in subiectas nationes principē cōstituit. Interea rex hunoz dum regnū intra pannonias cū fratre bleda vel bu

Buda látképe. Balra a királyi palota, középen a budai német polgárok temploma, a Nagyboldogasszony-(ma Mátyás-)templom, illetve a magyar polgárok által látogatott Mária Magdolna-templom (CXXXVIIIv-CXXXIXr)

da gereret. macedonā mīsiā ⁊ achaiā vtrāq; tractas: immanissima rabie deuastaret. Inde cū sycambrie de-
moraret. buda frater ei⁹ terminos sui regiminis trāsegiſſe ac regnū in eius absentia optasse accusat⁹ est.
Cūq; sycambria in recessu suo vrbem athile vocari pcepit. Buda vō illā a suo noīe budawara appellauit.
Quāobrem bledā germanū suū regniq; consortē ppijs manibus pemit. Et in danubiū precipitari fecit.
Inde nouo edicto vrbem athile vocari iussit. Hui⁹ id nō obseruātes illā budawara vocauerūt. Hungari
q; vsq; in hūc diem obuda vocant. Theutoni edictū regis magis formidātes: ciuitatē ob metū etzelpurg
id est vrbem athile vocauerunt. In sycambria deinde athila quinq; annis quieuit. Speculatores ad va-
rias regiones ordinās. Post prospera deinde tpa buda pūmaria hungarie condita: que ex parte montuo-
sa est: si vrbis sitū inspicias. Cuius loci cōditio ea est: vt nec quicq; munitius: nec certe amenius in tota
ferme hungaria inueniri possit. In ea nōnulla extant religiosorū monasteria celeberrima. alijsq; publicis
pūatisq; edificijs ornatissimis p ceteris in ea regione vrbib⁹ euasit clarissima. Ideo regia dignitate insi-
gnita. ⁊ basilicis memb⁹ ⁊ arce pulcherri ma: quā arcem pēclarā (sicuti ⁊ alias arces in tota hungaria: p-
cipue miscegradū castrū nobile vbi corona regia obseruat⁹ exornauit) ita pbatias de coruinis rex hūga-
rie mūro decore ornauit. Cūctis nūc antiq; monumētis pferendū in qua muri crassissimi: ⁊ aule celeberrī-
me esse referunt. hanc pterfluit hister germanicus fluiuius: qui deinde septē hostijs pontum influit. Septi-
mū tñ pigrū ad palustri specē nō habet: qd anni cōparet. Priora quatuor ita magna sunt: vt p lōgitudi-
nem. xl. milū passū nō misceant equorū: dulcēq; hāstū incorrupto retineant sapore.

Albrecht Dürer (?): Odüsszeusz és Kirké (XLIr)

22. Illusztrációk a világkrónika első, Georg Alt (1450k.–1510) nürnbergi humanista által fordított német nyelvű kiadásából

Az ősanyag (*yle*, görögül *hülé*) az első létezőkkel, az angyalokkal a teremtés pillanata „előtti” örökkévalóságban. Kézzel kiszínezett fametszet (IIr)

A teremtés ötödik és hatodik napja, az első világkorszak kezdete. Kézzel színezett fametszet (IVv–Vr)

A hetedik nap, a bal felső sarokban a keleti szél, szemben vele, a jobb sarokban a déli szél, alattuk az Úristen a kilenc angyali renddel, középen a geocentrikus világmindenség a bolygókkal és az állatövi jegyekkel. Kézrel kiszínezett fametszet (Vv)

A 15. századi északi-tengeri kereskedőhajókat mintázó bárka építése, jobbra Noé. Kézzel kiszínezett fametszet (XIr)

Das drit alter fahet an in Abrahams gepurdt vnd weret bis auff dauid. nach sag der hebreyschen. iij. t. iij. ier. Ziber nach den. lxx. auflegern. iij. t. iij. ier. Do sich auch di hystori vnser patriarchen die den waren got geert habē angefangt hat. Vñ wardt Abraham der vater der vile der völker auß thare in hur der Caldeer geborn ein kluger man vnd götlicher vnd menschlicher ding der erfarenst. der erster verkündet got einē schöpffer aller ding. darumb stunden die caldeer wider in auff vnd zwungen in auß caldea zewandern. der selb Abraham wardt von seinen vater thare von hur caldeorū außgefurt in aram. daselbst wonet er. vnd im gepot der herr sprechend. Gee auß von dem lād vñ vō deiner sippshaft vñ vō deines vaters haws vñ kome in ein lād das ich dir zaigē wüde. Als abraham vñ der kame von d erlahung der fünff kōnig der assirier. die den Loth fiengen: do lieff im entge gen melchisedech der kōnig Salem. der ein buester des höhsten gottes was. vñ opfert brot vnd wein. dem gabe abraham zehenden alles raubs. do benedeyet er abrahe der ime die feind vnderthenig gemacht het. die hebreyschen sagen das diser melchisedech gewesen sey Sem der erst sun noe vnd hab gelebt bis auff abrahams zeit. do erschine got dem abrahe vñ rethiesse ime euren sun den et vilseltigen wolt als die stern des himels.

Dise schön Saray abrahams erst weib was lang vnfruchtper. aber als sie. lxxx. ier alt ward gepar sie dē ysaac. Ceturā abrahams ander weib het. vi. sūn die mit weißheit vnd ensigkeit gezeit warē. dise Ceturāz elicher abraham nach den todt Sare. die namen der sūn. Zamram. Jectan. Medan. Madian. Jethoth vnd Sue

Ótestamentumi
genealógiai tábla,
jobbra Ábrahám,
akinek születésével
vette kezdetét
a világ harmadik
korszaka, balra
a leszármazottai.
Kézzel színezett
fametszet
(XXIV–XXIIr)

Agar ein zuweib abrahe. ysmahel. sein weib ein egyptierin het. ij. sün. ysmahel der sün abrahams den agar o Sara re diu gepar. vñ dē sind die ysmaheliten. die darnach agareni vñ zeltet sarracem genant sind. der ward mit seiner müter auß seines vaters hawos geworffen. dan er tanzet ysaac zu d abgötterey vñ anbetung der pild die er machet. das sahe sara vñ sprach. wüßte auß die diu vñ iren sün. Als ysmahel gepom was. den dan d vater in zwölft ten iar beschneiden werden wolt. do het Sara ine lieb als iren aigen sün. Aber als ir d ysaac gepom ward nayget sie sich vñ seiner lieb vñ gab abrahe dē rat dz er ine in ein and geget sendet. do nro d zu seine tage kame do vereelich et in sein mutter ein egyptierin. auß d gepar er sün die alle erde vñ eifrate bis zu d rote meer gelege ingehabt habe

Abraham vñ Aram sein bruder wurden in hur Caldeorū darumb das sie das feuer mit eren wolten in das feuer geworffen vñ arā ward darinn erstekt. aber abrahā von got erledigt. vñ er zuwünschet im Loth den sün seines bruders aram zu einē sün. vñ nam Saray desselben seins bruders tochter zu einem weib. darnach wandert er mit thare seine vater vñ nachor seine bruder vñ dem gesind arams von caldea in aram mesopota mie zulest do sein vater thare starb. als er. lxxv. iar alt was zohe er mit loth vñ saray vñ mit allem seine gesind vñ gütern auß gepot des herre in das land chanaan vñ wonet in sychen. do erscheine im der herr vñ sprach. deine samē wird ich gebē disa land. vñ dannē kome er in die fünff stē do yez das todt meer ist. darnach zohe er auch von dannē vñ wonet in damasco. Als ab er ein hunger ward do zohe er in egypten. vñ wider von dannē in das tal mambre bey ebron. den der herr zelest in dem flaff erschine sprechend. das sein samē pilgrā wer in egypten. iij. rrr. iar. vñ das er mit dem vierden geschlecht widerkeren solt in das land chanaan. vñ das kōnig von im außgien würdē. vñ auß gepot des herre geschreite er sich vñ ysmahelē seine sün vñ alles sein hawos vñ gesind.

Memphis oder Alkeyro

Abraham

Memphis iezo Cayrū. oder Alkeyro genant die küniglich stat in egypten ist durch Ogelou den kōnig egypti gepawet. vñ von seiner tochter Mēphis also genent. vñ. c. l. mal achteil einer meyl weyt. vñ die allerberühmte stat in egypten. vñ an dem allerbequemlichsten ort der selben gegen gelegen. da sich der flus Nilus in vil end in gestalt des buchstaben d aufstailt. vñ die stat schier vmbfließet. vñ also der schiffung zugang gibt. vñ auch höher zeschiffen verhindert. vñ hat wider die etrenckung vñ überwal der wasser gegen mittentag groß erd hauffen gesetzt. vñ in andern ötten allenthalben ein grossen tieffen ergraben see der die stat ganz wol besetzt. darumb haben die nachkomenden kōnig daselbst ein kōnigliche wonung gepawet. vñ die selben statt Babiloni an egypti oder Cayrum genent. Bey Memphis ward erwan Osyris angebetet. dan als derselb Osyris von pho roneo seinem anhern das künigreich Aeginoū ererbet da überschiffet er auß begird grösserer glori gen egyptē. die berwude er. vñ vereelichet im selbs ysidē. vñ nach dē er die grobē lewt vil dē mēschē dienftlichs digo geleitet het rete sie ine als einē got. vñ verwardet ine seine namē vñ nēre ine einē ochfē. do vñ köbt es so ine vñuerschlich

Memphis ist die künigliche stat in egypten

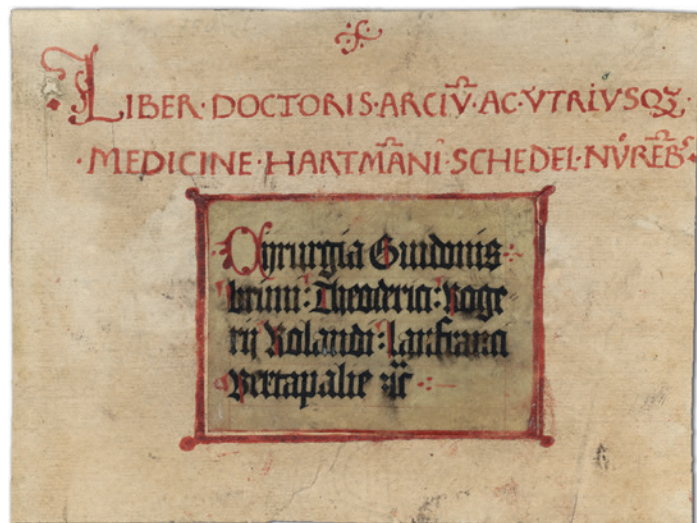
XXII.

Memphis ist die künigliche stat in egypten

Memphis ist die künigliche stat in egypten

Memphis ist die künigliche stat in egypten

monstruosa scriptura
1 R 5 f
absqz ligatura 1499.
J.

absolutus est hic liber Lanfranci
anno dñy 1296. ut in fine opus
auctor in epilogo testatur.
Proci
Hic incipit practica magistri Lanfranci de Mediolano
alumnus studij parisiensis dicitur ars completa totius chirurgie. Proemium.
Rotector in se

23. Guido de Cauliaco: *Chirurgia cum aliis aliorum tractatibus* (Velece: Bonetus Locatellus, 1498. nov. 21.). Hartmann Schedel (1440–1514) nürnbergi orvosnak, a Schedel-krónika szerzőjének a lapokon található bejegyzései, és a kötetábla belsejére ragasztott kézírásos ex librise: *Liber doctoris arcium ac utriusque medicine Hartmanni Schedel Nüremb'*. A gróf Vigyázó Sándor által 1904-ben vásárolt orvosi szakkönyv fia, gróf Vigyázó Ferenc végrendelete révén került az Akadémia könyvtárába 1929-ben
24. Hartmann Schedel: *Liber chronicarum* (Augsburg: Johann Schönsperger, 1497. febr. 1.). Anton Koberger 1493. július 12-én kinyomtatott latin nyelvű kiadásának kicsinyített méretű, olcsóbb papírra készült, rövidített „kalózkéiadása”.

Buda látképe

Lanfrancus Petrapalae parisiensis chymica professor
est. post hunc in Gymnasio an dñy 1430. phis 266.6

268.6
Lanfrancus in libro de Chymica et alia parisiensis 1296. sup. pl. 210.

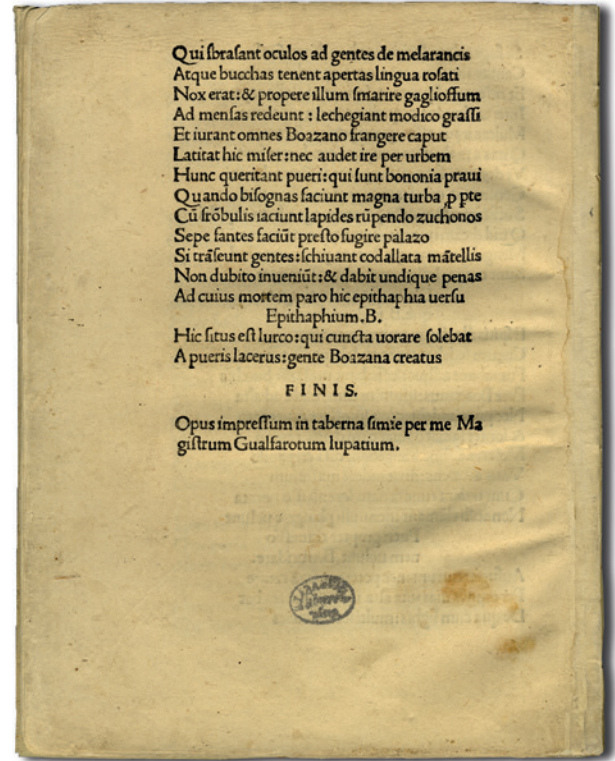
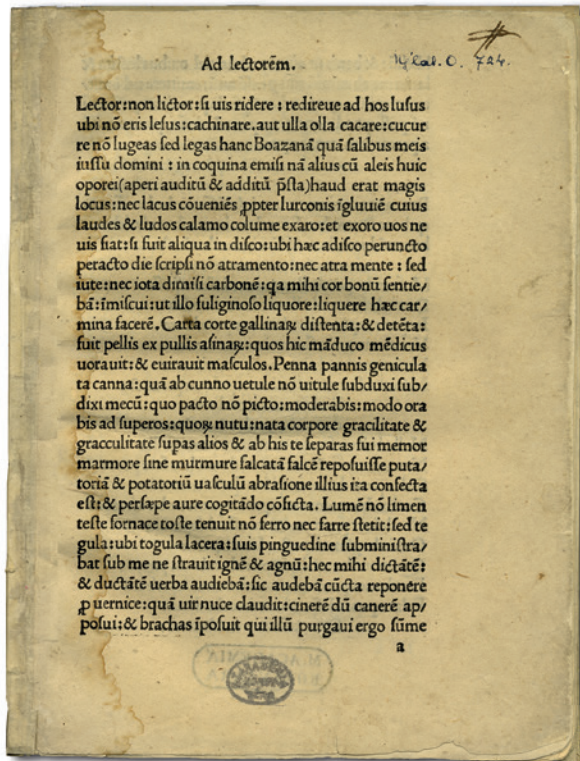
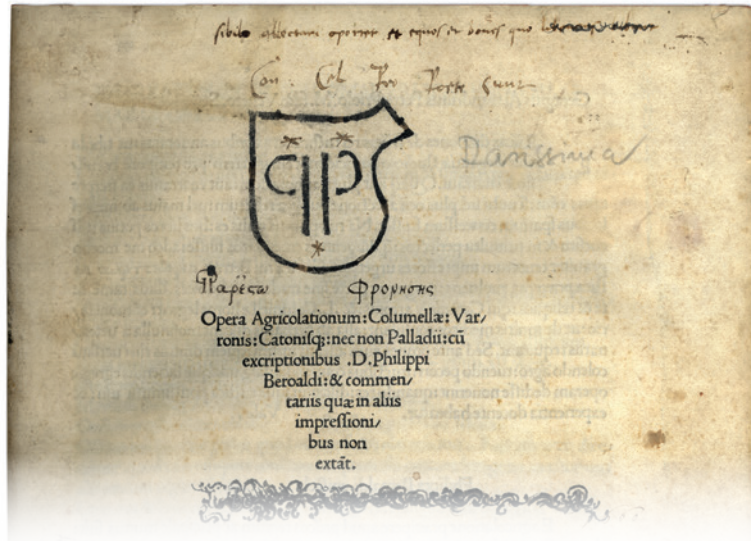

Madách Imre

25. *Expositio hymnorum cum commento* (Hagenau: [Heinrich Gran], 1493). A himnuszmagyarázatok címlapja kéziratos tulajdonosi bejegyzésekkel és jegyzetekkel

Madách Imre saját kezű bejegyzése az *Expositio* előzékén: „A Magyar Tud. Akadémianak ajánlja Madách Imre – A Sztregován 1862 Aug 23-án – E nap kedves emlékei midőn Kubinyi Ferencz és Romer Floris barátimat magamnál tisztelhetni szerencsem volt”

51, 3. ar. 18.
 A Magyar Tud. Akadémianak
 ajánlja Madách Imre
 A Sztregován 1862 Aug 23-án
 E nap kedves emlékei midőn
 Kubinyi Ferencz és Romer Floris
 barátimat magamnál tisztelhetni
 szerencsem volt.

26. *Scriptores rei rusticae* (Bologna: Benedictus Hectoris Faelli, 1494. szept. 19.). A kötet korábbi tulajdonosa Konrad Celtis (1459–1508) német származású humanista, az itáliai mintára létrehozott budai és bécsi Dunai Tudós Társaság alapítója és elnöke. Címoldal Konrad Celtis tulajdonosbejegyzésével (*Con. Cel. Pro. Poete sum*), alatta a tulajdonos monogramja – C és fordított C betű – címerbe foglalva

27. *Boazana* (Bologna: Benedictus Hectoris Faelli, 1495k.). Bolognai diákok vegyes nyelvű, tréfás költeménye (ún. makarónivers). A 15. század végi Itáliában kitalált műfaj legismertebb hazai példája Petőfi Sándor *Deákpályám* című, latin és magyar szavakat keverő dala. A rendkívül ritka, ma két példányban ismert kötet első és utolsó oldala

* ΗΣΙΟΔΟΥ ΘΕΟΓΟΝΙΑ *

ΟΥΣΑΩΝ ΕΛΙΚΩΝΙΑΔΩΝ ΑΡ-
ΧΩΜΕΘΑΙΔΗΣ
ΑΙΘΕΛΙΚΩΝΟΣ ΕΧΟΥΣΙΝ ΟΡΟΣ ΜΕ-
ΓΑΤΕ, ΖΑΘΙΟΝΤΕ.
ΚΑΙ ΤΕ ΠΕΙ ΚΡΗΝΗΝ ΙΟΦΔΕΑ ΠΟΣ
ΣΑ ΠΕΛΟΙΣΙΣ
ΟΡΧΥΝΤΑΙ, ΚΥΒΩΜΟΡ ΕΙΔΥΝΕΟΣ
ΚΡΟΝΙΩΝΘ.

ΚΑΙ ΤΕ ΛΟΕΑΣΑ ΜΗΡΑΙ ΤΕΡΕΝΑ ΧΕΘΑ ΤΕΡΜΗΣΟΙΟ
Η Ι ΠΩΝ ΚΡΗΝΟΣ, Η ΟΛΜΦΟΥ ΖΑΘΙΟΙΟ
ΑΚΡΟΠΕΛΕΙ ΛΙΚΩΝΙ ΧΕΡΟΥΣ ΕΝΕΠΟΙΗΣΑΝΤΟ.
ΚΑΛΟΥΣ ΙΜΟΡΟΝΤΑΣ, ΕΠΕΞΕΩΣΑΝΤΟ ΔΕ ΠΩΣΙΣ.
ΕΝΘΕΝ ΑΠΡΝΥΜΗΡΑΙ ΚΕΚΑΛΥΜΜΕΝΑΙ ΗΕΙΕ ΠΟΛΩ.
ΕΝΝΥΧΙΑΙ ΣΕΙΧΟΝ ΠΕΙΛΙΚΑΛΙΑ ΟΑΣΑΝ ΙΕΙΟ.
ΥΜΝΩΣΑΙ ΔΑ ΤΑΙΓΙΟ ΧΟΡ ΕΠΛΗΝΙΑΝ ΗΡΕΩ
ΑΡΡΕΙΩ, ΧΕΥΣΟΙΟΙΣ ΠΕΔΛΟΙΣ ΕΜΒΕΒΑΥΑΡ
ΚΣΕΛΩ ΤΑΙΓΙΟ ΧΟΡ ΔΙΟΣ ΓΛΑΥ ΚΩ ΠΙΝ ΑΘΗΡΩ.
ΦΟΙΒΟΝΤ ΑΠΛΩΝΑ, Ε ΑΡΤΕΜΙΝ ΙΟΧΑΙΡΑΡ.
ΗΔΕ ΠΟΣΕΙΔΩΝΑ ΓΑΙΗΟ ΧΟΡ ΕΥΡΟΣΙΓΑΙΟΝ

ΚΑΙ ΘΕ ΜΙΝ ΑΙΔΥΙΩ ΕΛΙΚΟΥΛΕΦΑΡΟΝ ΤΑΦΡΟΔΙΤΩ
ΗΒΛΩ ΤΕ ΧΥΣΟΣΕΦΑΝΟΝ ΚΑΛΩ ΤΕ ΔΩΙΩ
ΗΩΤ, ΗΕΛΙΟΝ ΤΕ ΜΕΤΕΝ, ΛΑΜΠΡΑΝΤΕ ΣΕΛΗΝΗΡ.
ΛΗΤΩ ΤΑ ΠΕΡΟΝΤΕ, ΙΔΕ ΚΡΟΤΟΝ ΑΓΧΥΛΟΜΗΤΩ.
ΓΑΙΑΡ ΤΩΛΕΙΑΝΟΝ ΤΕ ΜΕΓΑΝ, ΔΥΝΗΤΕ ΜΕΛΑΙΝΑΡ

28. Hésiodosz:
Theogonia
(Velece: Aldus
Manutius,
1495/1496. febr.). 251
A Régi Könyvek
Gyűjteménye
két görög nyelvű
ősnymtatvá-
nyának egyike.
A lapszálen és
a sorok között
latin és görög
kéziratos
jegyzetekkel

est pretori quo ad interlocutoriam. ff. de re iudi. q. assit.

Liud. s. xi. q. iij. aliud.

Reposcere. s. xiiij. q. i. q. debetur.

Proprio. ff. de mi no. si iudex.

Licet. hoc exposui s. xi. q. iij. aliud.

Expediunt: ut debi tum repetere: ut s. xii ij. q. i. q. debetur: sed non expedit cum scan dalo. Itē temporalia accipez. i. q. i. iudices. Item omnibus cibis indifferenter uti. xi. q. iij. ad mensam: sed n̄ expedit. xxviii. q. i. o nes. Item uxorem gē tilem derelinquere. xx viij. q. i. iaz nūc: s; nec expedit: ut. e. q. i. sic e nim.

¶ **Q**ui sanctus. in pascha. id ē i transitu de uicijs ad uirtutes: quia pascha transitus interpretat: d̄ con. di. iij. p aquā.

¶ **P**eccator. ex hoc uidetur: q̄ cōstitutus in mōtali possit aucto ritate sua a cōione sa cramentoruz abstinē: iux illud: probz se hō z sic de pane illo edat z ceta. z ideo landa tur mulier que mēstru a paritur: si ex reuerē tia abstinet: s. v. di. ad eius: z ar. i. de cō. di. ij. quondie. s; s. e. di. sunt qui arbitrat̄ z .c. facilius z. j. e. in ac tu. in contrarijs istis dicitur: q̄ nec auctori tate sua sed sacerdotis debet abstinere a cōio ne altaris. So. abstinē cōmendat ut hic z i sim abstinētiā prodesse ēt i in contrarijs. sed z i illo conscientiam: distinguo pōt a prelato suo ad sumētu eucharistia ut penitentiā. ar. i. d̄ con. di. ij. si qs intrat z. c. seculares. si uero n̄ ē scandalū: bñ facit abstinēdo. j. de con. di. ij. quondie. hodie tñ uidet̄ tolli ista distinctō: ut ex de pe. z re. omnis.

¶ **R**emōdet. fm quod notauit: s. xvi. q. i. monachi.

¶ **E**ccliaz. i. unitatē ecclie p fidē z caritatē. nec. n. intelligi pōt d̄ igressu cor poralis ecclie. nēo nāq; p peccato aliquo abstinēd̄ ē ab igressu ecclie: nisi sit excoīcat̄ l̄ interdictus ex iusta causa. j. e. q. iij. uir cū propria.

recedere: nisi etiā de his que facta

tū prospera: si pñiam egerim? q

Epistola missua in qua magi

ster magistro.

Alure Et si quid ea satius est Prestantissime vir audire auctis

veridice nuper audiui Quomodo ruri opera intendis et acta Vbi

preter strepitus rusticorum; fremitus clamore tonitruū z rudentis sibulos

nihil audit iucundius Ed in viro tante industrie arguendū semper censui

qui utiq; more sapientis potē ibi esse exoptat vbi aliquo numero sit quas

vbi vel solus agit. vel solus sapere videat Quod ego de libertate apud me

perpendes tibi in ea re si saltē acceptum cōsulere de exui orādo quatenus

digneris meo rogatu cōdescendere z te itinere quārocius cingere z pedes

ad studiū vniuersale vertere vbi quantū facultas suppetit iura solitū cū

bi z auxiliū z cōsiliū cōmunicabo Vale tme tibi totū vendica Et achadea

nia Lypseni Anno rē.

Epistola responsua

Esse ipsum sincera cū salute totū offert Primie vir ab optimo

animo ac mihi deditissimo litteras tuas p̄siliisse perpendi. q̄s

grato ac hylari animo legi Memor amoris in me tui quo me sub alijs tuis

recepisti solatio fouisti sumptibusq; iuuisti Ita q̄ p talib; apud me mo

do haud est recōpensatio digna Velim tamen id / te / q̄ / vniciū me tibi ta

lem epistimes qui pro te nōnullū periculū fugiat Sed an de ture ad studiū

vri tua promit petitiō pedes conuertam nondū decretū habeo Vale tme

tuiū mancipium estima.

De partibus ex quibus epistola

artificialiter componitur.

29. Antonius Haneron:
*Compendiosus artis
epistolandi libellus* [Lipscse:
Martin Landsberg, 1498k.].
A levélformulákat tartalmazó
nyomtatvány ma ismert
egyetlen példánya

30. *Heures a l'usage de Rome tout au long sans riens requerir. Avec les figures de lapocalypse et plusieurs austres hystoires, tant de lancien que du nouveau testament ...* (Párizs: Gillet Hardouyn, [1509/1510]). Latin – és részben francia – nyelvű óraskönyv. Pergamenre nyomtatott példány, kézzel kifestett, metszett iniciálékkal és húsz egész oldalas metszettel. Megjelenési ideje az 1510–1531-es évekre szóló húsvéttáblázat (2r) alapján állapítható meg

Mitológiai jelenet (Gillet Hardouyn nyomdászjelvénye): Héraklész megöli a feleségével, Déianeirával erőszakoskodó Nesszosz kentaurt. Alatta a óraskönyv címe francia nyelven a nyomtatás helyének és a nyomdász nevének megjelölésével (1r)

Architektonikus keretbe foglalt csontváz, fölötté a Nap, jobb térdénél a Hold, lába között vörössipkás bolond. A négy sarokban a hippokratészi-galénoszi vérmérsékleti tipológia alapján az alapelemeknek megfelelően négy személyiségtípus (kolerikus/tűz, szangvinikus/levegő, flegmatikus/víz, melankolikus/föld; 1v)

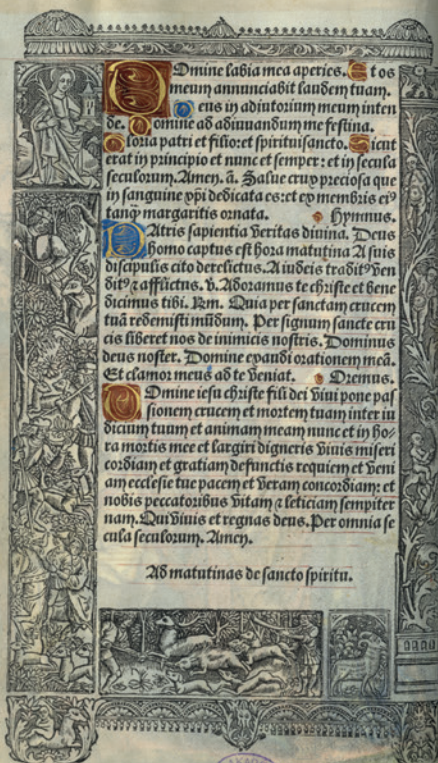
A Békesség és az Igazságosság, illetve a Könyörület és az Igazság a Szentháromsággal (12v); Angyali Üdvözlét: Szűz Mária Gábiel arkangyallal, a háttérben Ádám és Éva bűnbeesése (13r)

A Szentlélek eljövetele (26r)

Pais
Justice.

Episcopo.
Verite.

Domine labia mea aperies. Et os
meum annuntiabit laudem tuam.
Deus in adiutorium meum inten-
de. Domine ad adiuuandum me festina.
Gloria patri et filio: et spiritui sancto. Sicut
erat in principio et nunc et semper: et in secula
seculorum. Amen. a. Salue crux preciosa que
in sanguine xpi dedicata es: et ex membris ei
tangit margaritis ornata. Hymnus.
A. Altis sapientia veritas diuina. Deus
homo captus est hora matutina. A. suis
discipulis cito derelictus. A. iudeis traditus. Ven-
ditus et afflicto. b. Adoramus te christe et bene-
dicimus tibi. Rm. Quia per sanctam crucem
tua redemisti mundum. Per signum sancte cru-
cis liberet nos de inimicis nostris. Dominus
deus noster. Domine expandi orationem mea.
Et clamor meus ad te veniat. Versus.
Domine iesu christe fili dei viui pone pas-
sionem crucem et mortem tuam inter iu-
dicium tuum et animam meam nunc et in ho-
ra mortis mee et largiri digneris diuisi miseri-
cordiam et gratiam defunctis requiem et veni-
am ecclesie tue pacem et veram concordiam: et
nobis peccatoribus vitam et leticiam semper-
nam. Qui diuis et regnas deus. Per omnia se-
cula seculorum. Amen.

Ad matutinas de sancto spiritu.

Spiritus domini repleuit os
eum terrarum alleluia.

d. ii.

31. *Hore divine virginis Marie secundum usum Romanum* (Párizs: Gillet Hardouyn – Germain Hardouyn, [1512/1513]). Latin – és részben francia – nyelvű óraskönyv. Pergamenre nyomtatott példány, kézzel kifestett iniciálékkal és tizenhét egész oldalas metszettel. Megjelenési ideje az 1513–1527-es évekre szóló húsvéttáblázat (2v) alapján állapítható meg. Pulszky Ferenc ajándékozta az Akadémia könyvtárának

Az Igazságosság és a Békesség az Egyházzal és Máriával, fölöttük a Szentháromsággal (12v); Angyali Üdvözet: Mária és Gábel arkangyal (13r)

A óraskönyv címoldala (a modern címlap előfutára) a korábban Guillaume Eustace által használt nyomdászjelvénnel, amelyből, miután átvette, Germain Hardouyn eltüntette az E betűt és sajátjaként használta. Ebben a példányban a két figura alatti fehér szalag üres, hiányzik belőle Germain Hardouyn neve

32. *Hore divine virginis Marie secundum usum Romanum* (Párizs: Germain Hardouyn, [1517/1518]). Pergamenre nyomtatott, 18. századi újrakötésekor durván körülvágott példány, kézzel festett iniciálékkal és tizenhárom egész oldalas metszettel. Címoldala hiányzik, kolofónja mindössze a nyomtatás helyét és a nyomdász nevét adja meg. Megjelenési ideje az 1518–1532-es évekre szóló húsvéttáblázat (2v) alapján állapítható meg

Kalendárium novemberre és decemberre (5v); János evangélista a Jelenések könyvét írja Patmosz szigetén, jobbra mellette szimbóluma, a sasmadár (6r)

Jézus születése (23r)

Mihály arkangyal földi megtestesülése, Szent György legyőzi a sárkányt (68v)

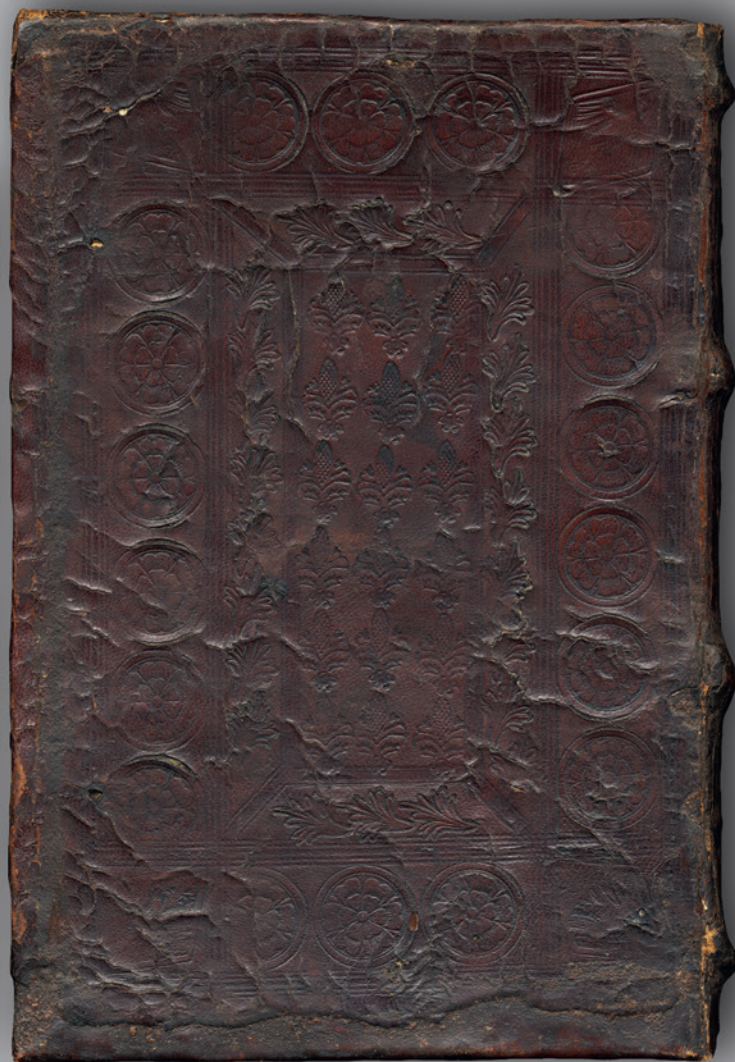
Szent Pál és Szent Péter apostolok (69r)

33. Robertus Caracciolus: *Sermones quadragesimales de peccatis* ... (Velence: Johannes de Gregoriis – Gregorius de Gregoriis, 1490. máj. 11.). Budai reneszánsz, vaknyomásos bőrkötés a 16. század elejéről. A kötetet gróf Vigyázó Sándor 1900-ban vásárolta Ludwig Rosenthal müncheni könyvkereskedőtől. Az előtábla restaurált maradványa

34. Statius: *Opera* (Velence: Aldus Manutius, 1502. aug.). Budai reneszánsz, vaknyomásos bőrkötés a 16. század elejéről. Előtábla

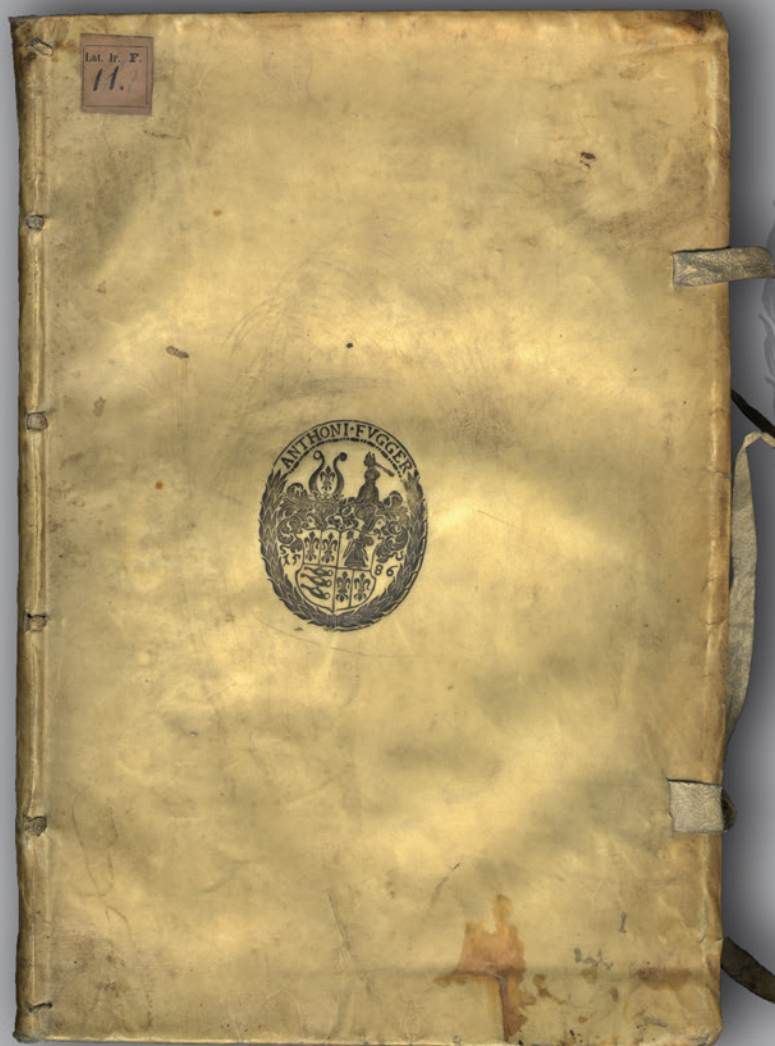

35. Ubertinus de Casali: *Arbor vitae crucifixae Jesu Christi* (Vence: Andreas de Bonetis, 1485. márc. 12.). Felvidéki gótikus, vaknyomásos bőrkötés a 16. század elejéről. Előtábla

36. Budai reneszánsz, vaknyomásos bőrkötés a 16. század elejéről. A gróf Teleki József által Kresznerics Ferenc könyvgyűjteményével együtt megvásárolt kötet egyik korábbi tulajdonosa Johannes Alexander Brassicanus (1500k.–1539) német humanista, bécsi egyetemi professzor, könyvgyűjtő

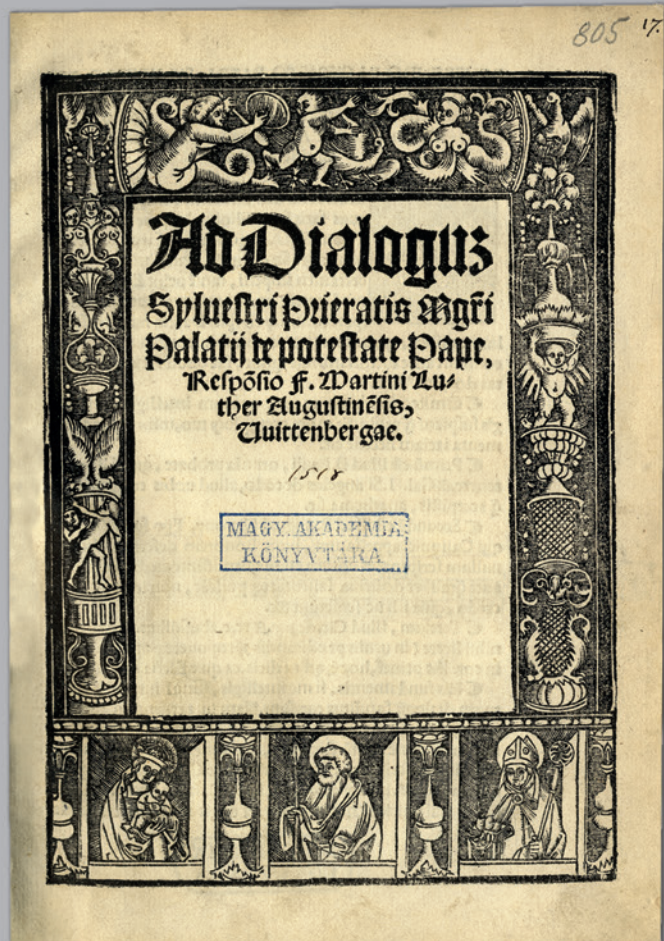
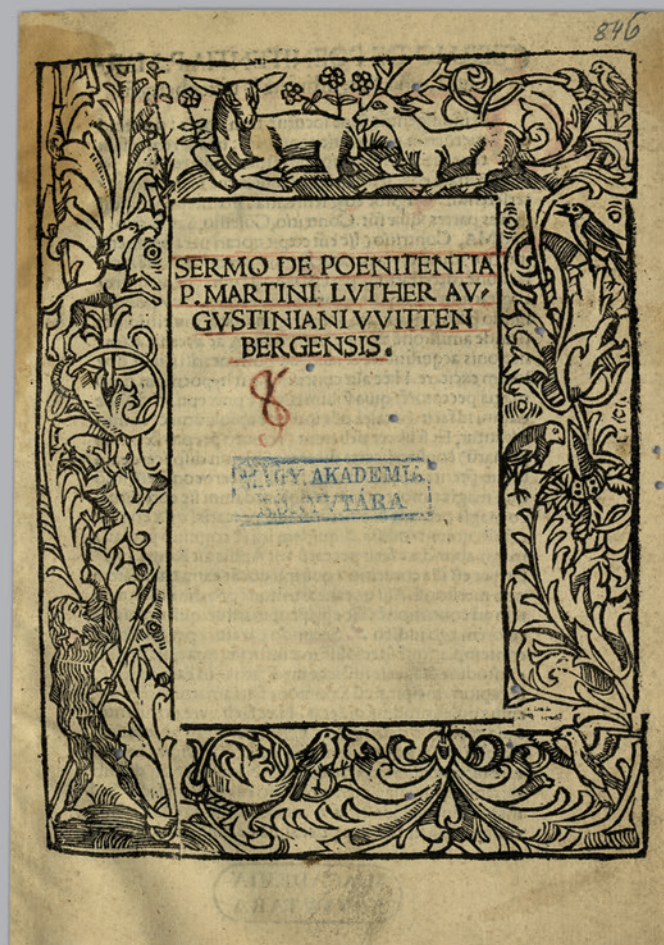
37. Michael Ritijs: *De regibus Francorum lib. III...* (Bázel: Johann Froben, 1534). Lemezzel díszített reneszánsz bőrkötés, amelyen a meggyalázott, kezében tört tartó, öngyilkosságra készülő Lucretia látható emelvényen, oszlopok között, feje fölött rózsaindákkal. A címerben olvasható I. P. monogram mögött Jacob Pandelaert leuveni könyvkötő rejlik

Johannes Alexander Brassicanus
Philosophus ac Jurisconsultus.

38. Eberhard Tappe: *Germanicorum adagiorum cum Latinis ac Graecis collatorum centuriae septem* (Strassburg: Wendelin Rihel, 1539). Iustitia istennőt ábrázoló lemezzel díszített reneszánsz bőrkötés 1540-ből, M. P. monogramjáról ismert, feltehetőleg prágai mester munkája. Elő- és háttábla

39. Iuvenalis: *Satyrae* (Nürnberg: Anton Koberger, 1497. dec. 6.). Natúr pergamenkötés az augsburgi kereskedő- és bankárdinasztia, a Fuggerek könyvtárából, a család egyik tagjának supralibrosával

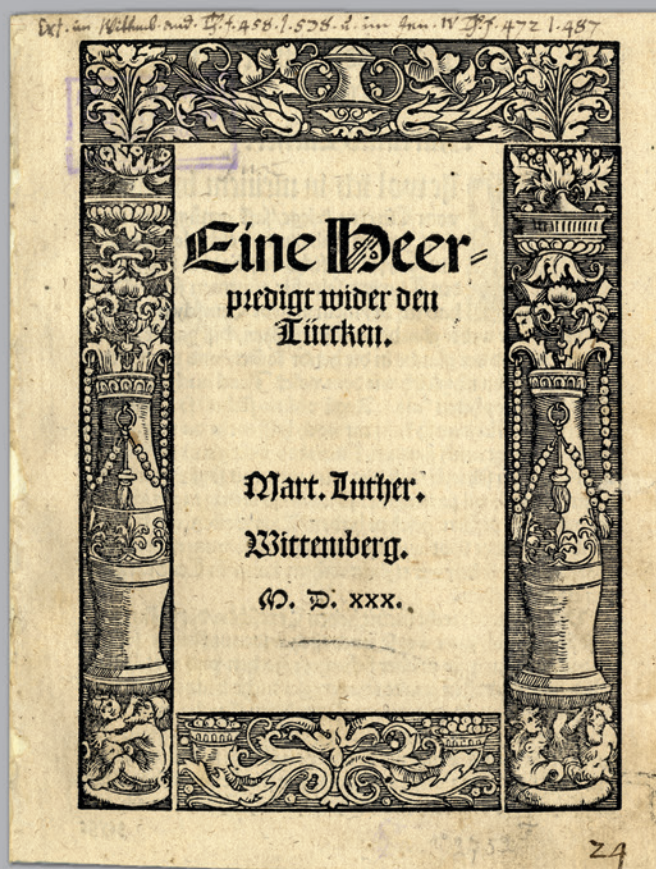
Martin Luther

40. Martin Luther: *Sermo de poenitentia* (Wittenberg: Johann Rhau-Grunenberg, 1518). Bűnbánatról szóló prédikációjának fametszett címoldala
41. Martin Luther: *Ad Dialogum Sylvestri Prieratis Magistri Palatii de potestate Pape, Responsio f. Martini Luther ...* [Lipcse: Melchior Lotter, 1518]. Luther válasza az egyebek között a pápai tévedhetetlenséget védelmező Silvestro Mazzolini da Prierio (1456/1457–1527) domonkos teológus öt támadó vitáirátára. Luther megsemmisítő erejű érveinek hatására X. Leó pápa megtiltotta a teológusnak, hogy tovább folytassa a vitát a reformátorral. Fametszett címoldala

42. Martin Luther: *Sermo de virtute excommunicationis* ... (Lipscse: Valentin Schumann, 1519). Bár Luthernek eredetileg nem állt szándékában megjelentetni ezt az előző évben elhangzott wittenbergi prédikációját, elhatározását kénytelen volt megváltoztatni, mert tudomására jutott, hogy szavait szövegkörnyezetükből kiragadva, tanítását eltorzítva terjesztik. Kiközösítésről szóló prédikációjának címlapja

43. Martin Luther: *Eine Heerpredigt wider den Türcken* (Nürnberg: Johann Stüchs, 1530). A Bécs 1529-es ostroma után született prédikációban Luther az iszlámnak a keresztény eszkatológiában játszott szerepéről értekezik, gyakorlati tanácsokat adva a török uralom alá került keresztényeknek arra nézve, miként őrizzék meg hitüket úgy, hogy közben engedelmes alattvalóként szolgálják új uraikat. Fametszett címlapja

44. A Johannes Alexander Brassicanus számára egybekötött, és tulajdonosi bejegyzésével ékes kötet három Dürer-művet foglal magában. Az erődítés tudományáról szóló munka, *Etliche underricht zu befestigung der Stett, Schloß, und flecken* (Nürnberg: [Hieronymus Andreae], 1527. okt.) mellett a mérésről, illetve az emberi test arányairól szóló értekezések magyarázó ábrákkal, metszetekkel gazdagon illusztrált nyomtatványok

Dürer által tervezett eszközök a pontos perspektivikus ábrázoláshoz a mérés tudományáról szóló munkában

Fiatalférfi ábrázolása Dürer módszerével az emberi arányokról szóló értekezésben

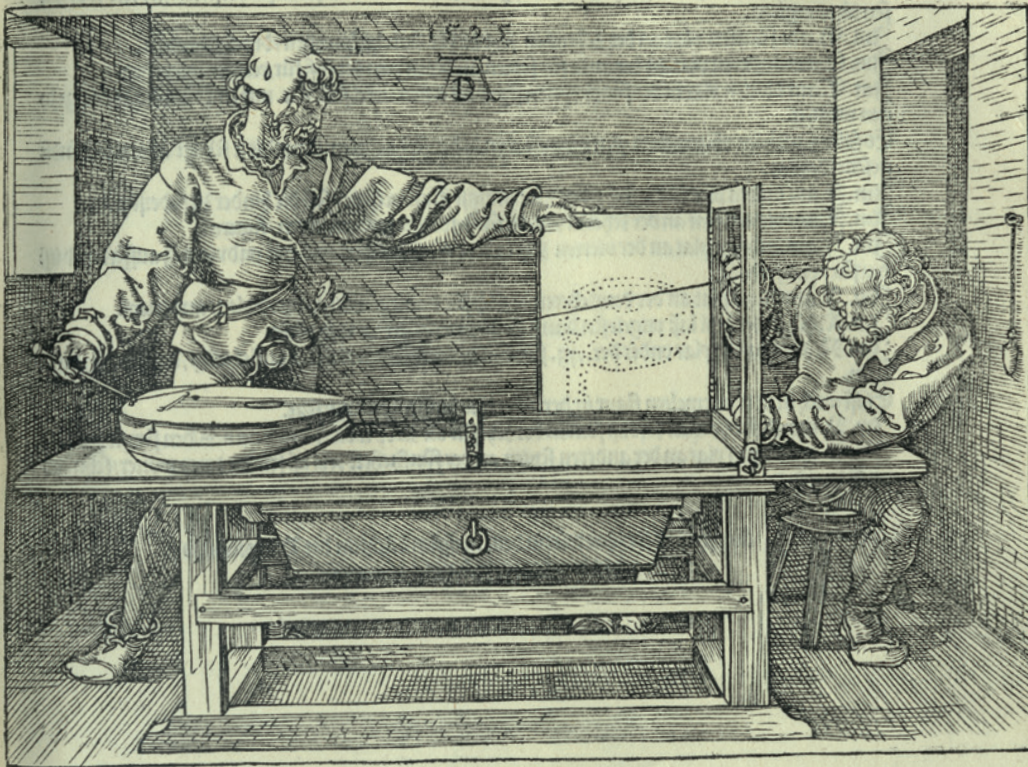
AD

Ein andre meynung.

Drey feden magst du ein yelich ding das du mit erzeychen kanst in ein gemel bringen/ auf ein dafel züuerzeychnen dem thu also.
 Ist du in einem sal so schlag ein grosse nadel mit einem weyten or die dazü gemacht ist in ein wand/ vnd setz das für ein aug/ dardurch zeuch einen starcken faden/ vnd hencf vnden ein pley gewicht daran/ darnach setz einen tisch oder tafel so weyt von dem nadel or darinn der faden ist als du wilt/ darauff stell stet ein aufrechte ram zwerchs gegen dem nadel or hoch oder nider auf welche seyten du wilt/ die ein türlein hab das man auf vnd zu mäg than/ diß türlein sey dein tafel darauf du malen wilt. Darnach nagel zwen feden die als lang sind als die aufrechte ram lang vnd preyt ist oben vnd mitten in die ram/ vnd den anderen auf einer seyten auch mitten in die ram vnd laß sie hangen. Darnach mach ein eyßnen langen steß der zu forderst am spiß ein nadel or hab dareyn feden den langen faden der durch das nadel or an der wand gezogen ist/ vnd far mit der nadel vnd langen faden durch die ram hinauß/ vnd gib sie einem anderen in die hand/ vnd wart du der anderen zweyer feden die an der ram hangen. Nun brauch diß also/ leg ein lauten oder was dir sunst gefelt so ferr von der ram als du wilt/ vnd das sie vnuerneckt pleyß so lang du jr bedarß/ vnd laß deinen gefellen die nadel mit dem faden hinauß strecken/ auf die nöttigsten puncte der lauten/ vnd so oft er auf einem still helt vnd den langen faden anstreckt/ so schlag alweg die zwen feden an der ram kreuzweyß gestrackes an den langen faden/ vnd kleb sie zü yeden orten mit einem wachs an die ram/ vnd heysß deinen gefellen seinen langen faden nach lassen. Darnach schlag die türlein zü vnd zeichen den selben puncten da die feden kreuzweyß vber einander gen auf die tafel/ darnach thu das türlein wider auf vnd thu

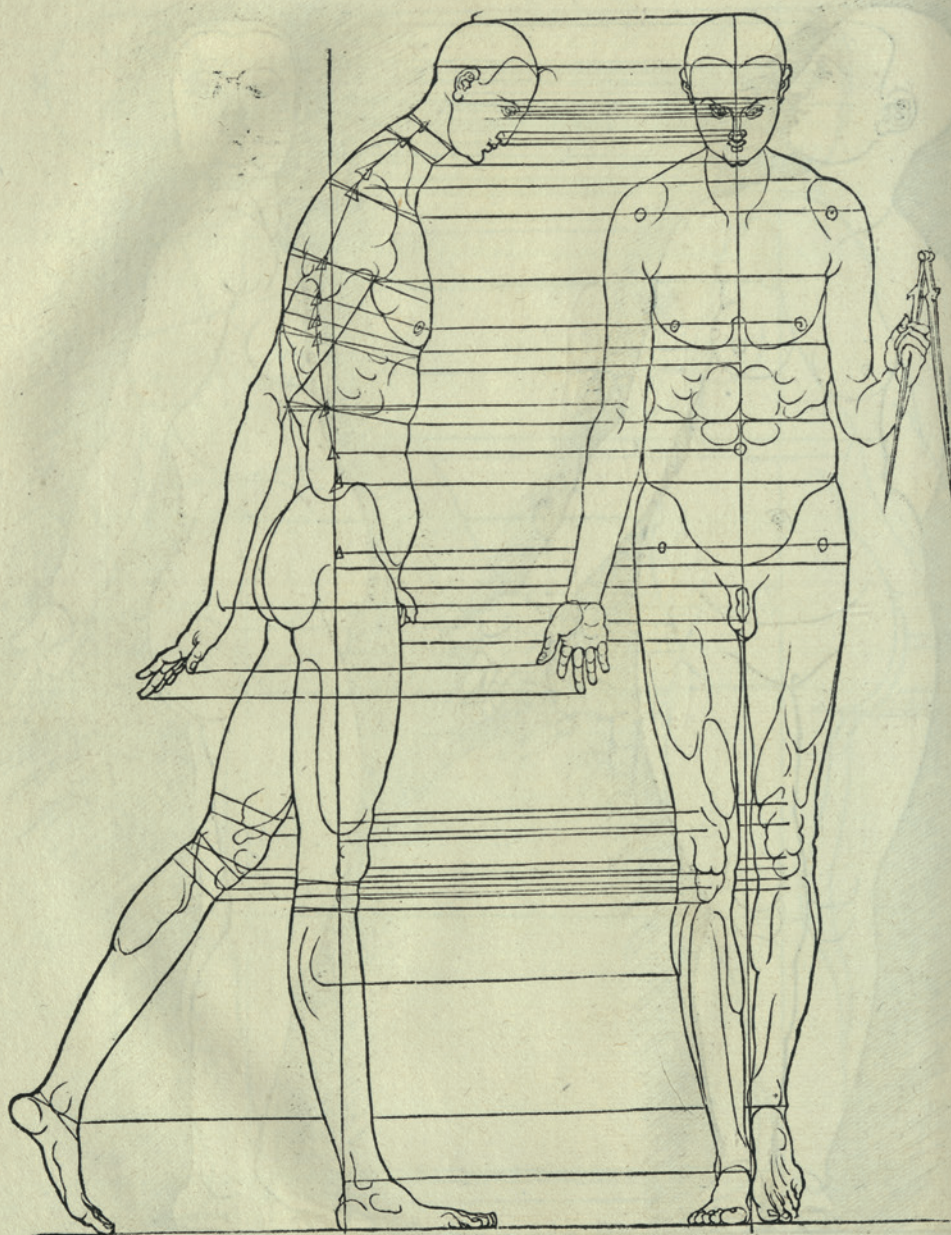
mit einem andern puncten aber also wiß das du die gansen lauten gar an die tafel punctirft / damit
 zeuch all puncten die auf der tafel von der lauten worden find mit linien zůsamē so siehst du was dar
 auß wirt / also magst du ander ding auch abzeychnen. Dife meynung hab ich hernach aufgerissen.

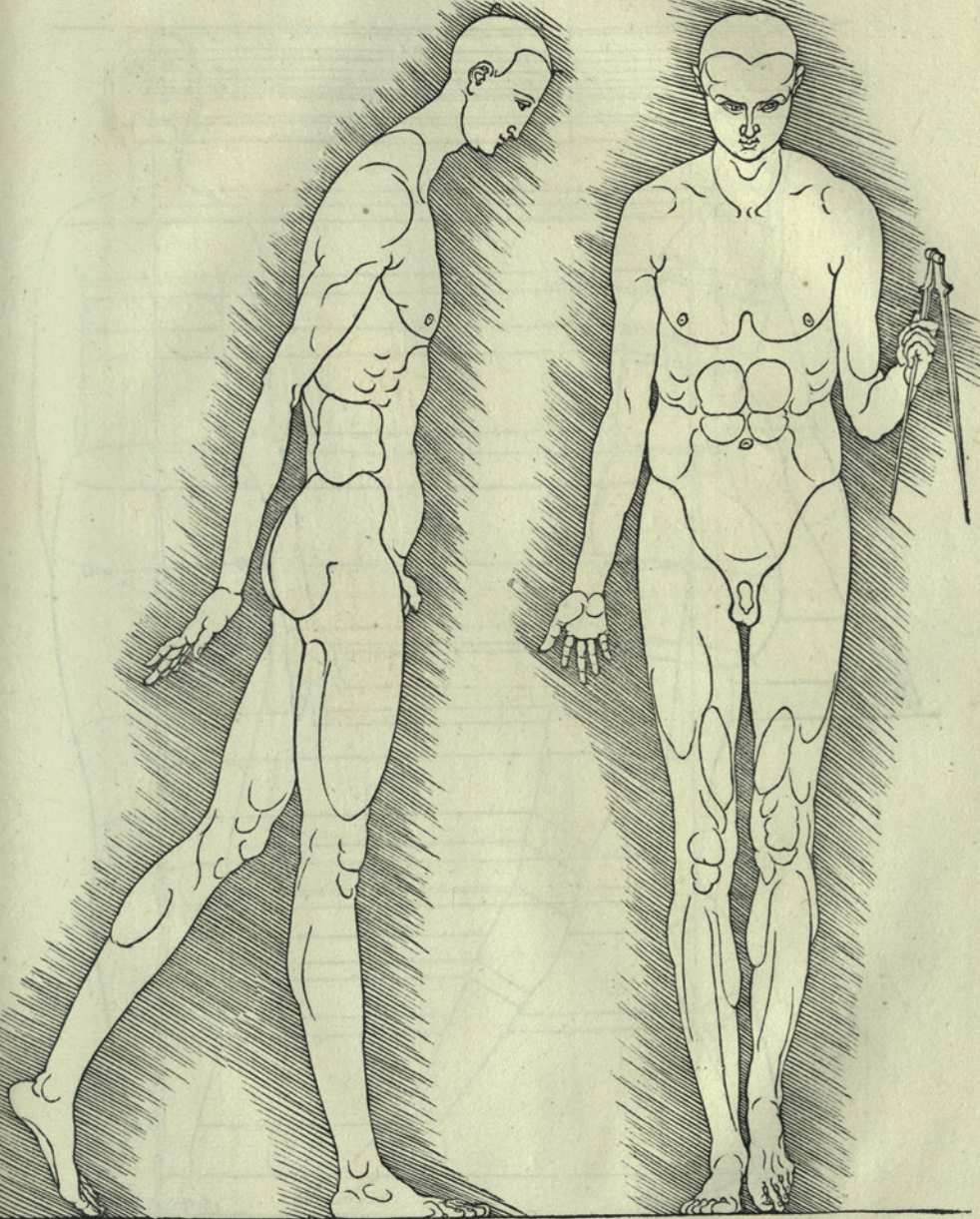
Vnd damit gůnstiger lieber Herr: will ich meinem schreyben end geben / vnd so mir Got genad ver
 leyhet die bůcher so ich von menschlicher proportion vñ anderen darzů gehůrend geschriben hab mit
 der zeyt in druck pringen / vnd darpey meniglich gewarnet haben / ob sich yemand vnder
 steen wurd mir dis̃ aufgangen bůchlein wider nach zů drucken / das ich das
 selb auch wider drucken will / vñ auß lassen geen mit meren vnd
 grůßerem zůsaz dañ ies beschehen ist / darnach mag
 sich ein yetlicher richten / Got dem Herren
 sey lob vnd eer ewigklich.

¶ iii

Gedruckt zů Nůremberg.
 Im. 1525. Jar.

Hie sind die gestrackten linien aufgelassen

ABACVSAT

QVE VETVSTISSIMA, VETERVM

latinorum per digitos manusq; nume-

randi (quinetiam loquendi) cōsue-

tudo, Ex beda cū picturis & ima-

ginibus, inuēta reginoburgij

sue ræobonæ, in biblio-

theca diui hæmerani,

Atq; hoc conuē-

tu augustali

Reuerendi

Atq; doctissimi Domini Lucæ bonfij de-

cani patauini secretarij Reuerendissi-

mi Cardinalis Laurentij Campegij

zē. Auspicijs A. Io. Auen-

tino Edita.

Germania Illustranda.

45. *Abacus atque vetustissima veterum Latinorum per digitus manusque numerandi (quinetiam loquendi) consuetudo ...* (Regensburg: Hans Kohl, 1532). Címlap és a mű egy részlete, betűk és számok kézjelei Beda Venerabilis (672/673–735) nyomán (5v–6r)

A legrégebbi magyar ex libris, Hans Teilnkes pozsonyi polgár könyvjegye a 16. század második feléből, a 24 művet tartalmazó kolligátum előtáblájának belsejébe ragasztva

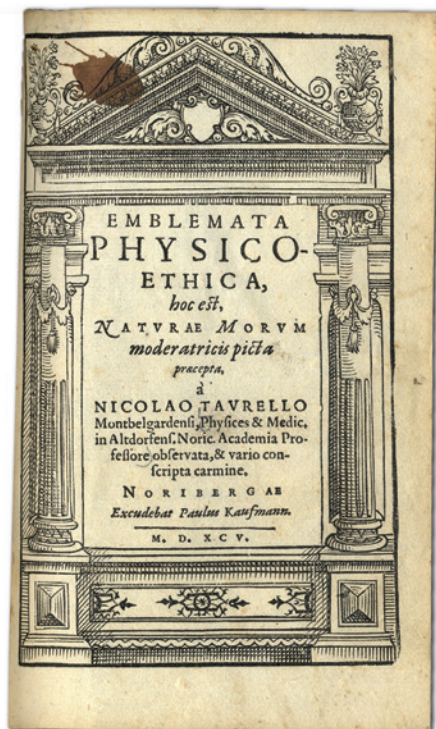

46. *La Comedia di Dante...* (Velenice: Francesco Marcolini, 1544. jún.). Alessandro Vellutello (1473–?) híres *Színjáték*-kommentárjának első kiadása. A szövegmagyarázathoz szorosan kapcsolódó illusztrációkat vélhetőleg a velencei Marcolini-műhelyben dolgozó német származású fametsző, Giovanni Britto készítette. A kötet a Római Magyar Intézet könyvtárából került a Régi Könyvek Gyűjteményébe

Dante (D) és Vergilius (V) találkozása. Jobbra a gyönyör és a hírnév vágyát jelképező párdúc és oroszlán, illetve a kapzsiság allegóriája, a nőstényfarkas (*Pokol* 1,31–63)

A simóniákusok a *Pokol* harmadik bugyrában: „ezer lyuk volt a fakó kőbe sebnék / – egyforma mind – kerekre vágva szépen. / ... És minden lyukból lábukat kinyújták / a bűnösök s vastagáig a lábszárt; / a többi részüket a lyukba furták. / És a talpáról mindeniknek láng szállt / s úgy rezgett lábuk minden íze végig, / mintha letörve látsz rezegni nádszált.” (*Pokol* 19,14–27, Babits M. ford.)

47. Fametszetekkel díszített emblémáskönyv. Nicolaus Taurellus (1547–1606) albuma, az *Emblemata physico-ethica, hoc est, naturae morum moderatricis picta praecepta* (Nürnberg: Paulus Kaufmann, 1595) nemcsak egy-egy fogalom jelképes ábrázolását mutatja, hanem személyekhez köthető címeres képeket is tartalmaz latin versek kíséretében. A díszes kerettel nyomtatott üres oldalakra a tulajdonos barátai emléksoraikat írták

Tempore cuncta mitiora.

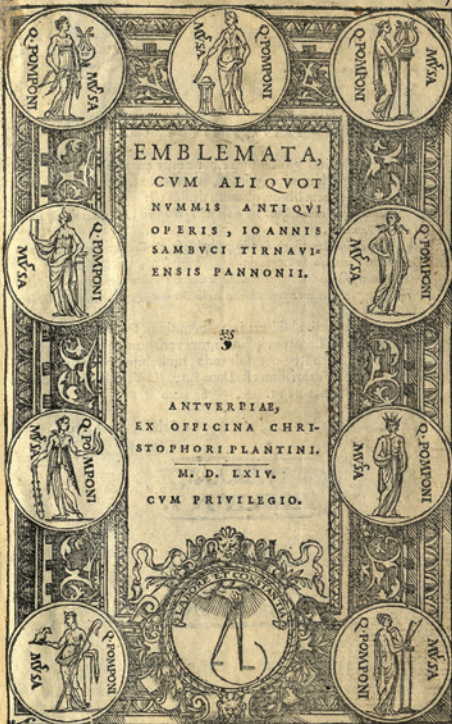
PRÆTERIENS quidam vites, nondumque calore
 Maturum arripiens gustat, damnatque racemum.
 Quinetiam pedibus contriuit, nullus vi inde
 Austero imbueret succo sua labra viator.
 Iudicium prauum est hominum, nec tempora norunt
 Expectare, minus cupiunt subisse labores.
 Ardua sunt aditu primò, quæ pulchra satemur,
 Tempore sed sunt opera, et post mitia cuncta.
 Sed refugit penitus botrum formosa puella,
 Casta et doctus enim, fidus nec palmiti amicum est.
 Vetsura

Sufficiat si cui vel in panem,
 aut amici opera consolatur
 I. Striberi. C. d. mg. gost.

Ingolstadtij Wilhelmus Spmancker
 in sui memoria posuit. f. 1.
 5. 55.

R. M. J. O. III. 172/a

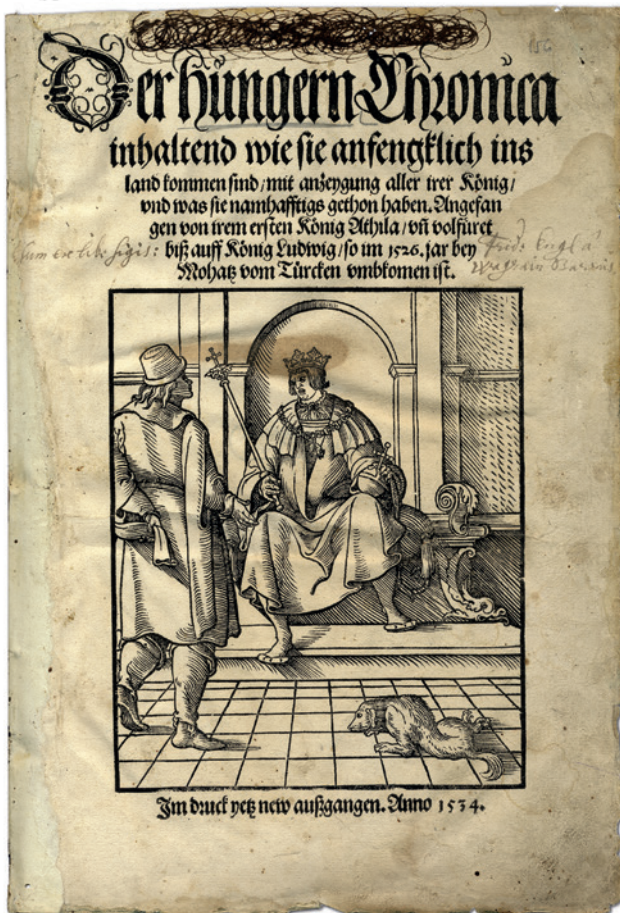
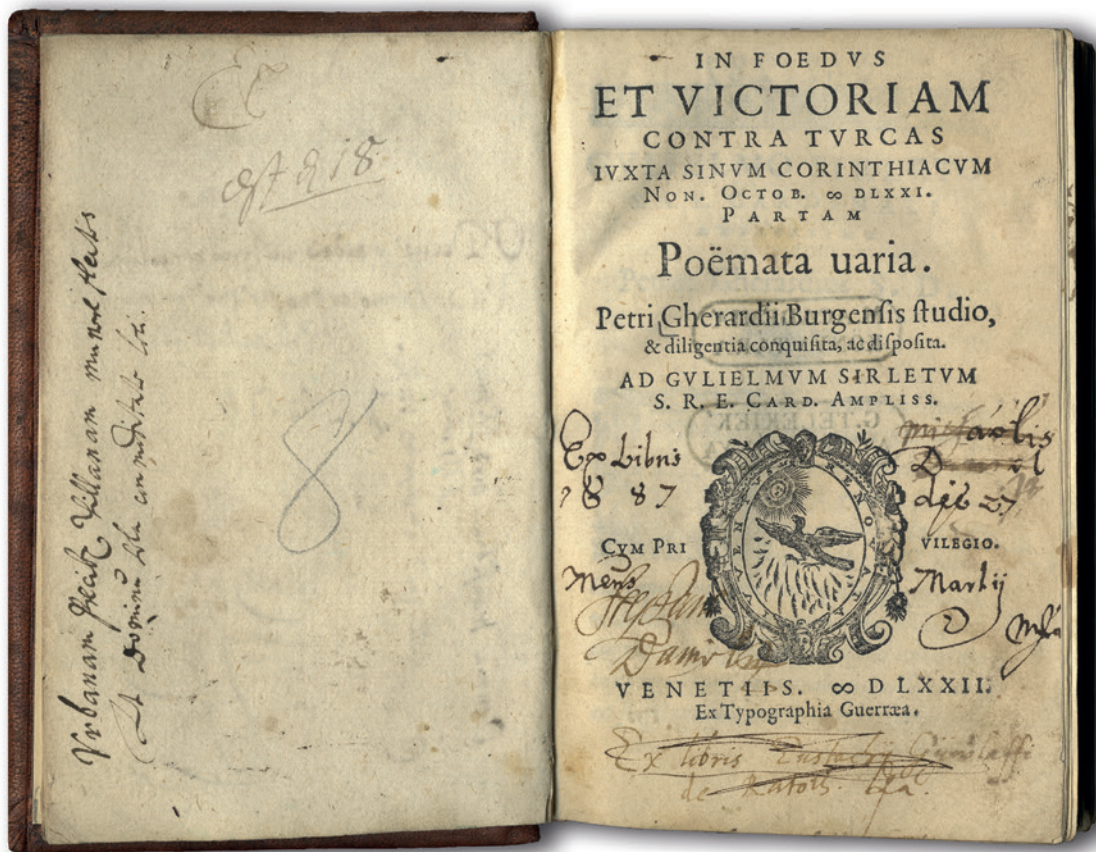
48. Zsámboky János (1531–1584)
 emblémáskönyve,
*Emblemata cum aliquot
 nummis antiqui operis*
 (Antwerpen: Christophe
 Plantin, 1564), melyet
 metszetanyagával együtt
 már a 16. században több
 kiadásban és több nyelvre
 lefordítva forgathatott
 a művelt közönség. E szép
 példányba a versek és
 a metszetek közé kötött üres
 levelek a tulajdonos (az
 ingolstadtij Georg Noppinger)
 barátai írták be emléksorai-
 kat szépen megrajzolt és
 színesre festett címerük alá
 1575 és 1583 között

Os, oculos pictor Sambuci reddidit, aptum
 Ingenij munus fingere solus amat.

SAMBVCVS AETATIS SVAE XXXIII.
 ANNO M. D. LXV.

IOANNES CRATO MEDICVS IMPERATORIS.
 Me pictura tenet, retinet grauitate poemai
 Libera Sambuci sic tenet arte liber.

49. Pietro Gherardi: *In foedus et victoriam contra Turcas ... poëmata* (Velence: Domenico Guerra, 1572). A keresztény hadak törökök feletti győzelmére írott versek gyűjteményének első birtokosa és jegyzetelője Gyulaffy Lestár, Báthory Zsigmond (1572–1613) titkára és lengyelországi követe volt. További erdélyi tulajdonosok kezén keresztül a Teleki-könyvtárral érkezett az Akadémia gyűjteményébe
50. Thuróczy János: *Der Hungern Chronica* (Nürnberg–Bécs: Johann Petreius – Johann Singriener, 1534). A krónika német fordítása Bécsben jelent meg 1534-ben, Hans Hauge zum Freistein (16. sz. első fele) fordításában. Ebben már a mohácsi csatáig egészítette ki a krónikát. Címlap

51. Bocskai István: *Copey eines Sendtschreibens* (1605). Az apró-nyomtatvány az erdélyi fejedelem (1557–1606) magyarországi állapotokról írt levelének német fordítása. Balthasar Caymox (1561–1635) szép portrémetszetét utólag kötötték hozzá

52. Albertus Novicampianus: *Scopus biblicus Veteris et Novi Testamenti* (Antwerpen: Johann Beller – Ghileyn Manilius, 1572). A lengyel humanista, orvos és teológus, Wojciech Nowopolski (1508–1558) Izabella királyné (1519–1559) és János Zsigmond (1540–1571) udvari orvosa volt, munkáját az ifjú fejedelemnek ajánlotta 1553-ban. A párizsi kótés a híres francia bibliofil, Jean Grolier (1489/1490–1565) számára készült különleges, arabeszk motívumokkal gazdagon díszített, igényes könyvkötések hatását mutatja

An oval-framed engraving of a man, identified by the text as Nicolaus Comes. He is depicted from the chest up, facing slightly to the right but looking towards the viewer. He has a full, dark beard and mustache. He wears a dark, high, cylindrical hat with a decorative plume of feathers on top. His robe is ornate, featuring a high collar and decorative elements on the sleeves and front. The background within the oval is dark and textured. Surrounding the oval is a Latin inscription: "PRÆSIDI DVX NICOLAVS COMES SERIN ZIGETH".

RYTER

ANNO DOMINI MDCXVI. SIGISMUNDVS D. G. TRANSILV. MOLDAV. VALACH. FRANALPINE. ET SAC. ROM. IMP. PRINCEPS. SICILORVM COMES. PARTIV. REGNI HUNGARIE. DOMINVS. ET. SVB. XXVI. A. VERO. XVI.

Idem ab Actis delinuerat.

Idem ab Actis delinuerat.

E IOACH.

János Zsigmond (1540–1571), Szapolyai János király fia, Erdély első fejedelme

IOHA-

Ain groß Wunderzaichen das
do geschehen ist durch das Creütz das
ain Cardinal hat aufgeben im
dem ganzen Hungerischen
Land wiß die Turcken.

STEPHANI TAVRINI OLOMVCE. STAV/
romachia/id est Cruciatoy: Seruile Bellum. Qd'anno ab
orbe redēpto post sesquimillesimū quattodecimo & Pan
noniā & Collimitaneas puincias ualde miserabiliter de/
populauerat. In Quinq; libros summatim digestū.

EIVSDEM Index eorum quā in hoc
opere uisa sunt annotatu digniora.

Georgius Zekel

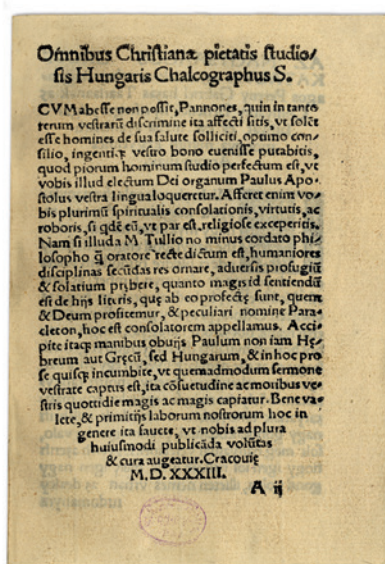
History
Von Eroberung der an-
sehenlichen Vesten Sigeth / Welche der
Türckisch Kaiser Solimanus / im Jar 1566.
den 7. Septembrio eingenommen / Erstlichen von einem
ansehnlichen des Herren Graffen von Serin seligen /
Diener / in Crabatischer Sprach beschriben / vnd von des
nen so auch mit vnd beygewesen in Lateinisch. Jetzt aber
weniglich / vnd sonderlich allen hohen Potentaten / zu
einer Christlichen warnung vñ Nachgedencken wie die /
dieser zeit hoch beschwerliche schwebende innerliche Krieg /
abgeschnitten / zu friden vnd ainigkeit gebracht werden /
Vnd diesem erschrecklichen mächtigen Wüterich
dem Türgken künfftig / desto mehr vorstand
vnd abbruch geschehen möge / Ins
Teütsch Transfieriert.

54–55. Két röplap a Dózsa-féle parasztháborúról.

Ain grosz Wunderzaichen das do geschehen ist durch das Creütz... (Strassburg: Matthias Hupfuff, 1514. jún. 4. után), illetve Stephanus Taurinus: *Stauromachia* (Bécs: Johann Singriener, 1519). Az erdélyi szász humanista Stephan Stieröchsel (1485–1519) gyulafehérvári püspöki helynök és történetíró verses eposzt írt a parasztháborúról, egyik fél vétkeit sem hallgatva el

56. Ferenac Crnko: *History von Eroberung der ansehnlichen Vesten Sigeth* (Augsburg: Hans Zymmerman, [1568]). A szigetvári hős, Zrínyi Miklós kamarásának horvát nyelven írt, de csak fordításokban fennmaradt tudósítása Szigetvár elestéről. A német nyelvű röplap Jancsó Imre könyveivel került az Akadémiára

57. Komjáti Benedek: *Az Zenth Paal leveley magyar nyelven* (Krakkó: Hieronymus Vietor, 1533). A magyar nyelvű nyomdászat első terméke, Szent Pál leveleinek erasmista fordítása Krakkóban jelent meg. Címlap

A nyomdász, Hieronymus Vietor (1480k.–1546/1547) latin nyelvű ajánlása a magyar olvasóknak

A fordítás és nyomtatás ügyét támogató Perényi Gáborné Frangepán Katalin címere

Figurális iniciálé az első levél bevezetésében

Zent Lukach ewangelij omija kezdetik.

Iol lehet so kan
La tartak az dol-
go knak meg ielen
refet iralba zerze-
nij, nielje krel mij
nekwink niylwan
walo hijtewnt wa-
gijon, mijkeppen
elewnke attak ne
kewnt azok, kije
elejtijl fogwa ze-
mekkel latrak, ees
nemelliek wogian
azonok kezijl walanak a kije kije detik wa-
a. Lattatek enne kennijs, hogij mijndene-
ket elejtijl fogwa iol meg kerdezwe
ees meg twdwan, annak wranna
meg jrmam neked azokat io
Theofile, hogij meg ew-
sinemed azoknak kije
kre tanijtattal wala
niylwa walo bij-
zonlagat.

Elsew Capitulum. 112

VAla Herodes sijdofag-
nak kije kije kije kije
ba, egij nemijnemij pap
Zakarjas neuif. Abia ren-
dij bewl, ees az ew fele-
lege Aaronnak kije kije
kezijl, kije kije kije Ewr
lebet wala. Valanak kegijg mijnt kette-
igaza kisten elewt, forgodwa istennek mijn-
den parancholatijba eesigazijto dolgaiba
mijnden feddes ne kije. De nem wala ne kije
gijermekek, mijert hogij, Ewrlebet med-
dew wala, ees mijnd kette idese kije walanak.
Lewm kegijglen hogij mij koron ez, az
ew rendijne kije zertint, a paplagot wij-
felne isten elewt, oljan modon mijnt zo-
kas wala az papij rendne kije. A fors wgij ho-
za ne kije, hogij ew gijojtana hjo zagokat, be-
menwen az istennek teplomaba, ees mijnd
az nepnek sokafaga kije kije aal wala, ees imat-
kozij kije wala a hjo zag gijojtana kije idese.
Meg ielenek kegijg ew ne kije wrnak an-
gijala alwan az oltaron iob felewl hola hjo
zagot zojta kije wala egetnij. Ees zakarias az
latwan meg haboro de kije, ees felelem zalla

Zent Bathenak Ewangelij omija kez-

Elsew Capitulum.

Iesus Christul
Inak, Davidnak
Abrahamnak sija-
nak nezetsegerewl
walo kije kije. Abra-
ham nemze isafor,
Isak kegijg nemze
iakobor, lakob ke-
gijg nemze iudasth
ees az ew attijafij-
ajst. Iudas kegijg
nemze faresth ees
zaramot Thamar-
tol. Fares kegijg nemze esromot, Esrom
kegijg nemze aramot, Aram kegijg nem-
ze aminadabot. Aminadab kegijg nemze
naalomot, Naalon kegijg nemze salmont,
Salmon kegijg nemze boozt, Raabtol.
Booz kegijg nemze obetet, Ruttol. Obet

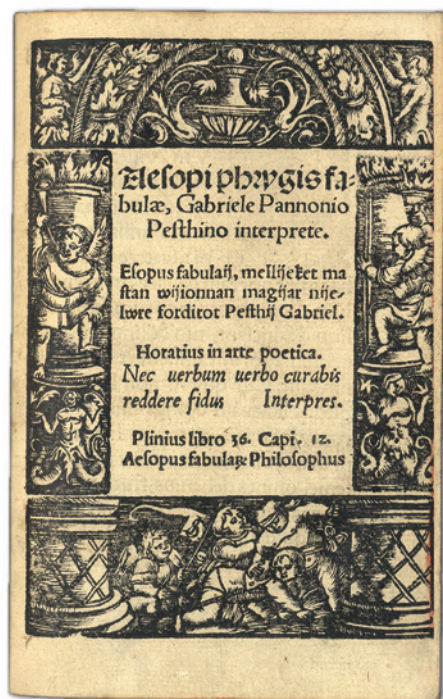
M. ACADEMIA
KÖNYVTÁRA

58. Pesti Gábor: *Novum Testamentum seu quattuor Evangeliorum volumina lingua Hungarica donata* (Bécs: Johann Singriener, 1536). Pesti Gábor Erasmus szellemében készült fordítása valójában csak a négy evangélium magyarázatát tartalmazza

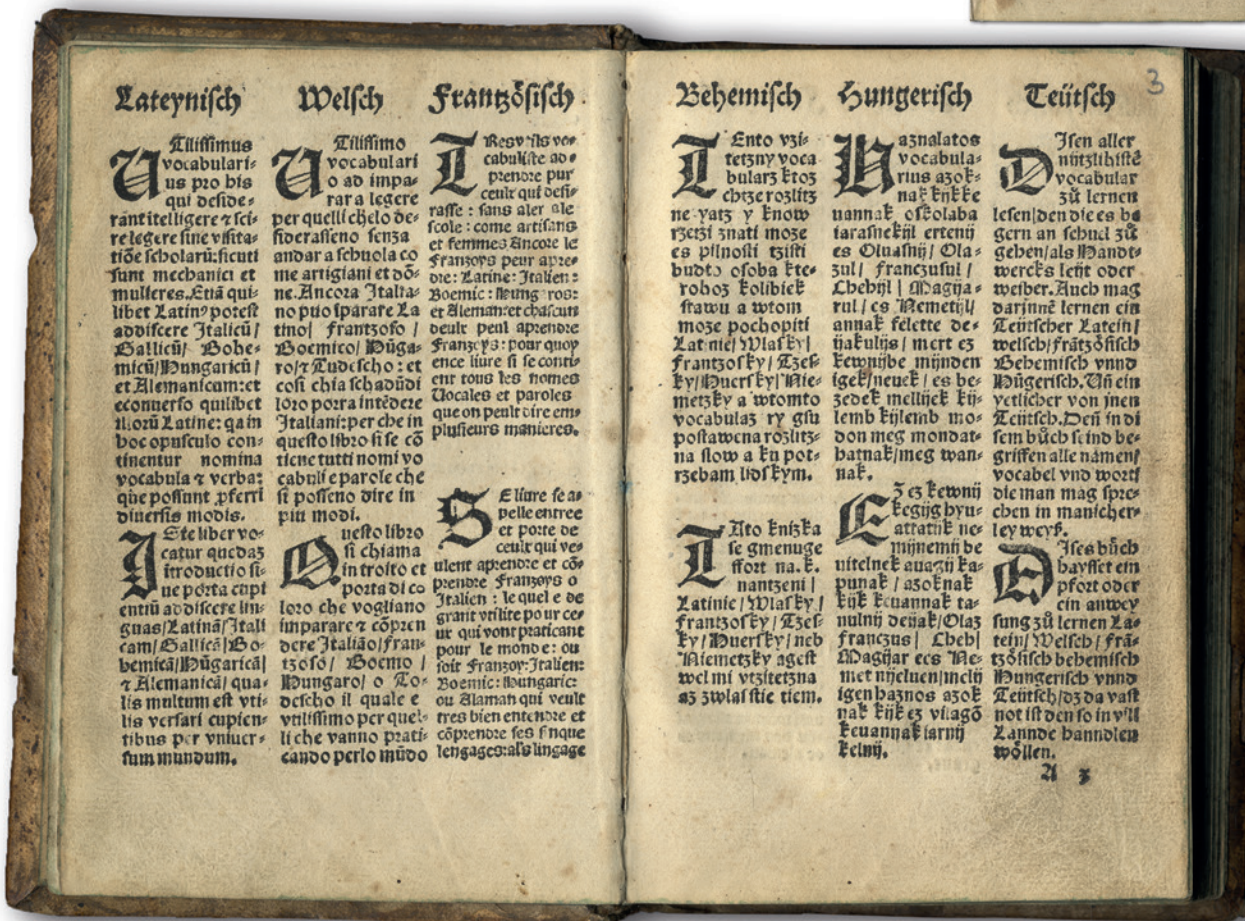
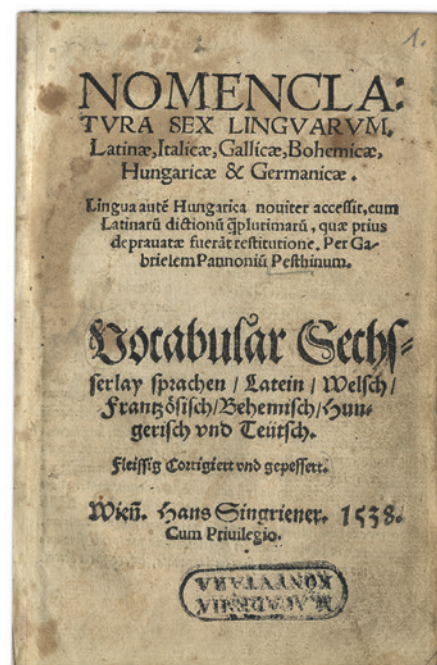
Máté evangéliumának kezdeténél a csíksomlyói ferences kolostor 1664-es tulajdonosi bejegyzése

Márk és János evangélista ábrázolása

VIENNAE PANNONIAE
in officina Ioannis Singrenij
Mense Augusto Anno.
M. D. XXXVI

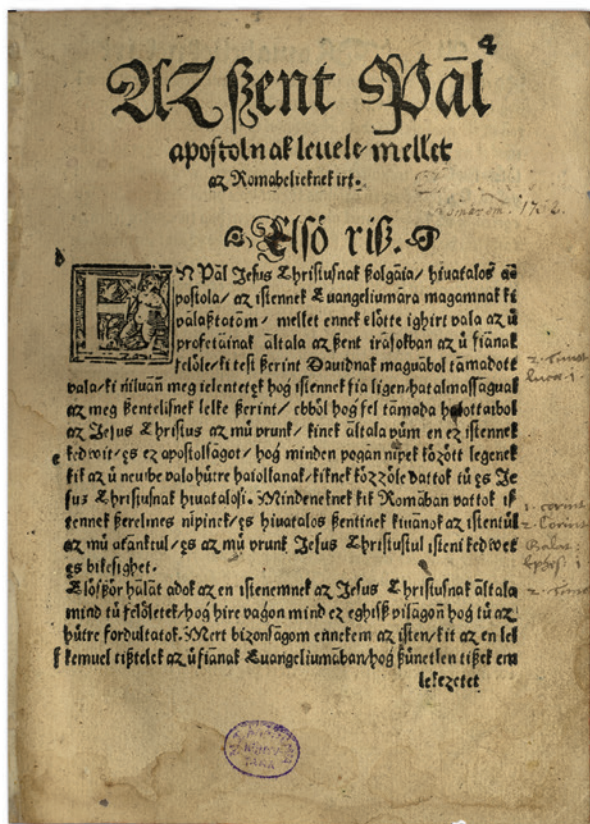
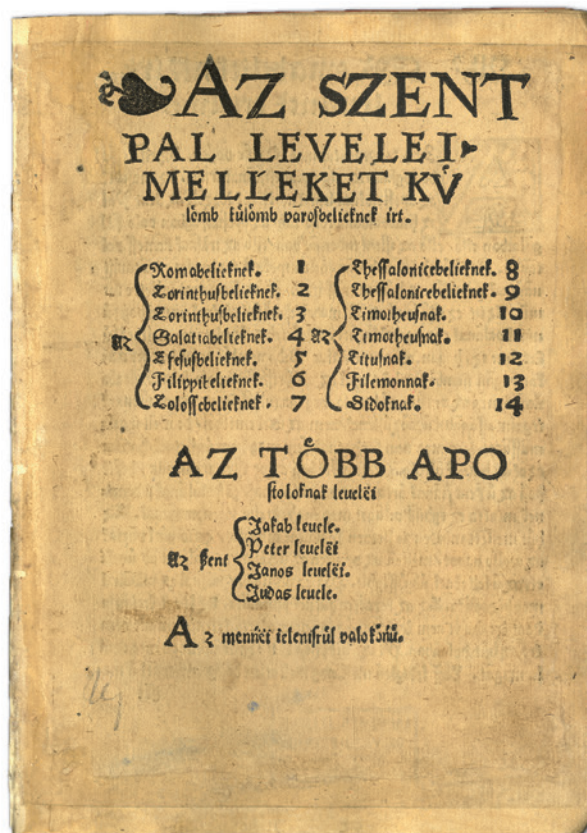
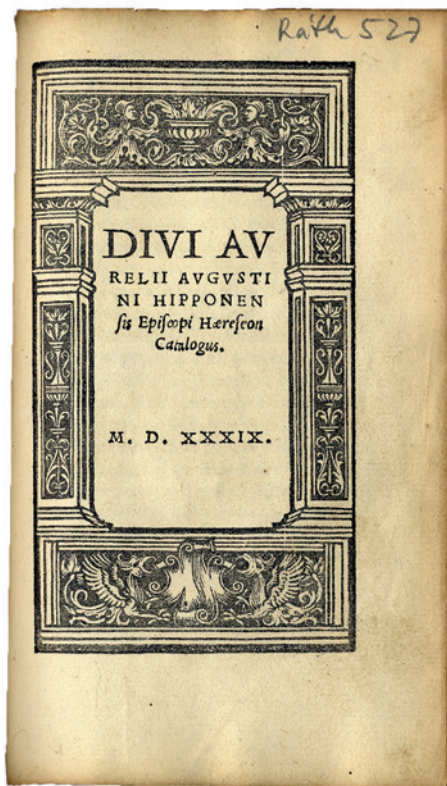
Nijomeator Bechbe Ianos Sijngrenius
mijheljebe, bishagionij hauaba. Ezer
ewr 3223 harmhejhat Ez-
tendewbe.

59. Esopus fabulaj, mellije ket mastan wijionnan magijar nijehure forditor Pesthij Gabriel (Bécs: Johann Singriener, 1536). Világi, tanító szándékú széppróza magyar nyelven

60. Pesti Gábor: Nomenclatura sex linguarum... (Bécs: Johann Singriener, 1538). Egy 1531-ben Nürnbergben kiadott ötnyelvű szótár kiegészítve a magyar értelmezésekkel, Jancsó Imre könyvtárából

Jancsó Imre

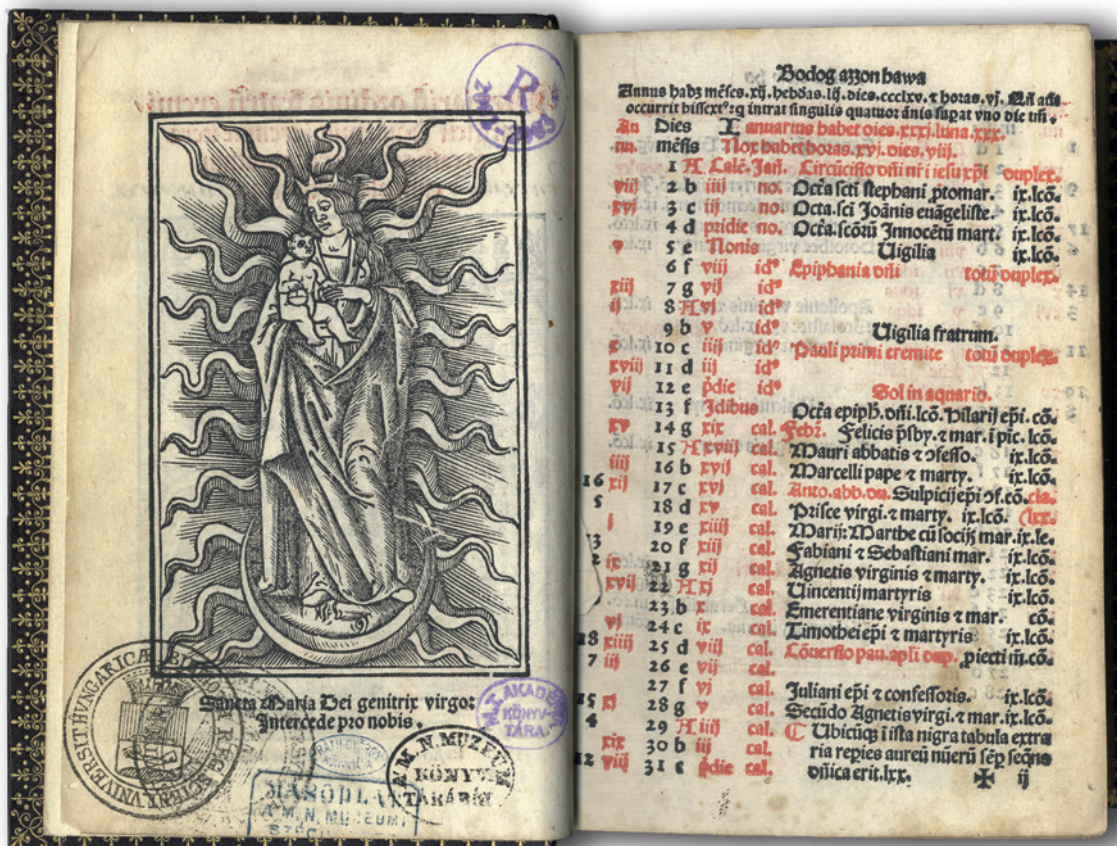
61. Szent Ágoston: *Haereseon catalogus* (Brassó: Johannes Honter, 1539). Az első, Magyarországon nyomtatott 16. századi könyv, latin nyelven, eretnekségek katalógusa

62. Sylvester János: *Uy Testamentum mag'ar n'elvenn* (Sárvár-Újsziget: Abádi Benedek, 1541). Az első, Magyarországon, magyar nyelven nyomtatott könyv, amely Nádasdy Tamás (1498–1562) főúri támogatásával jelent meg

A sárvár-újszigeti nyomda egy fametszete

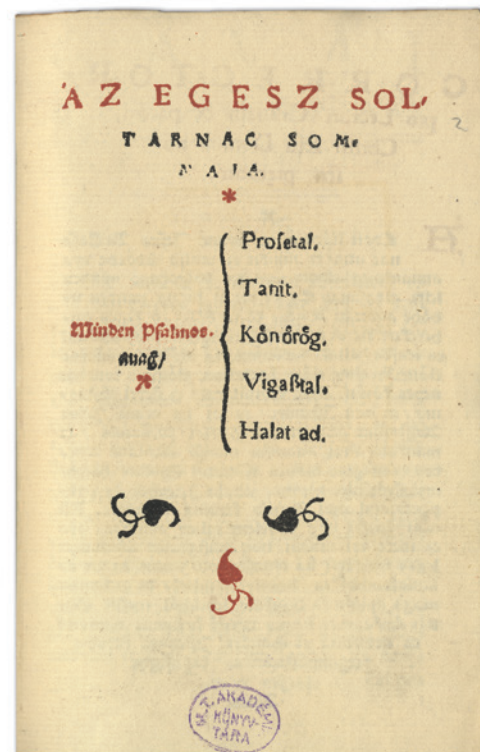
Az apostoli leveleket bevezető oldal

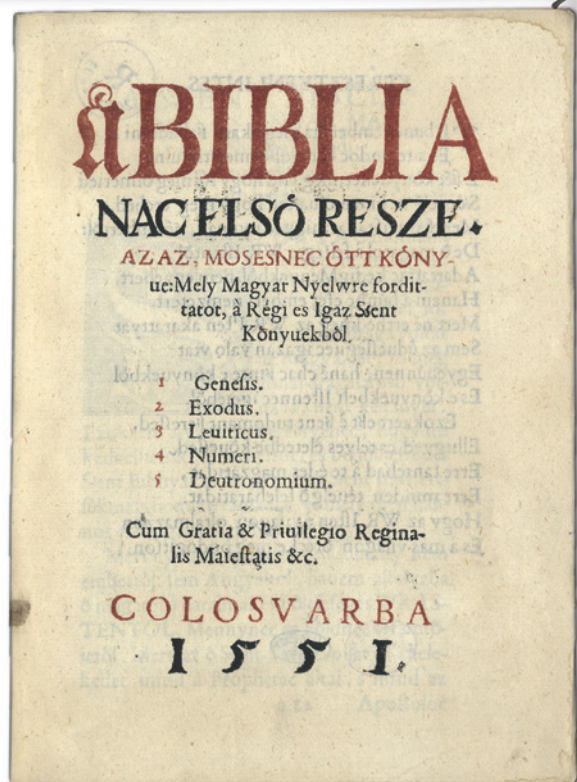
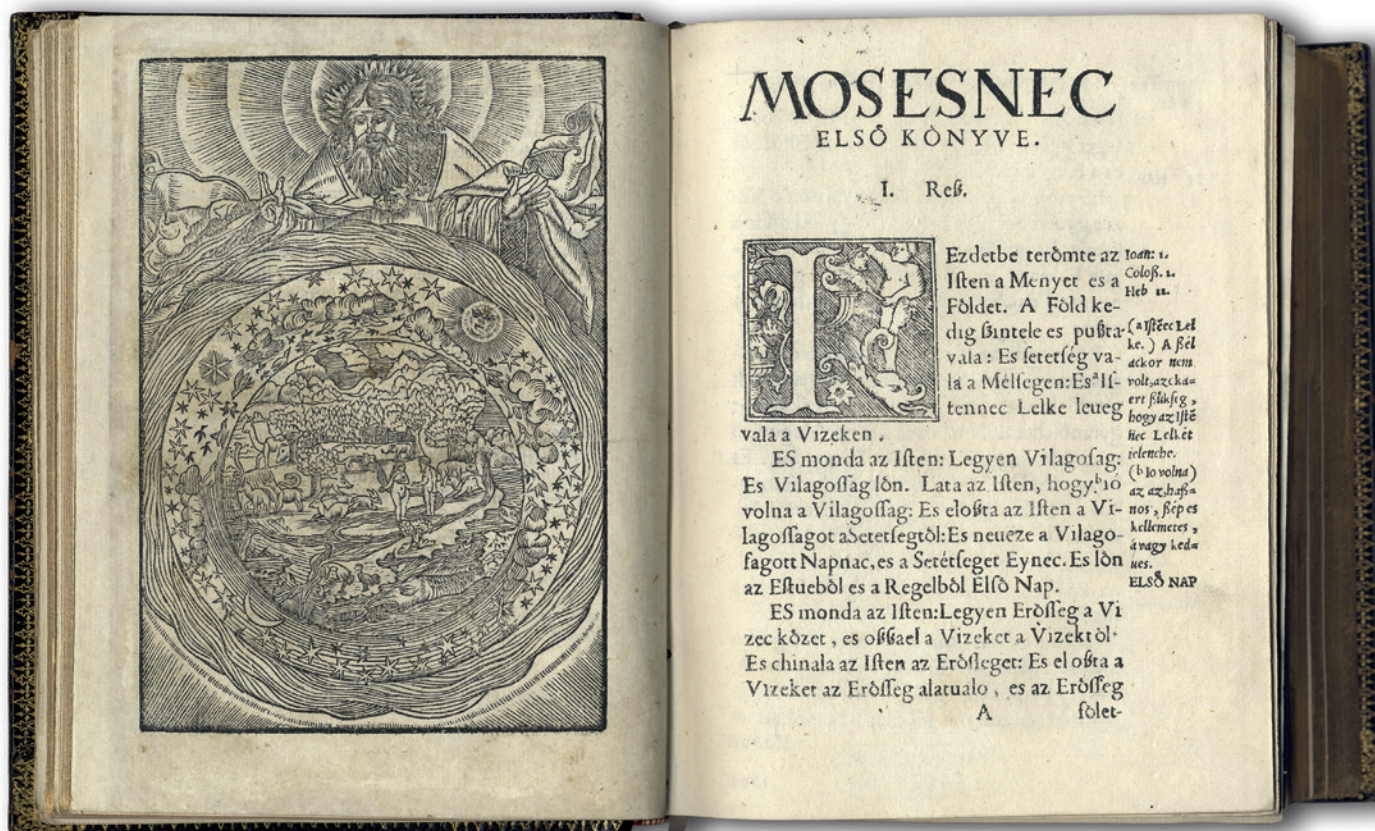
A Római levél kezdete

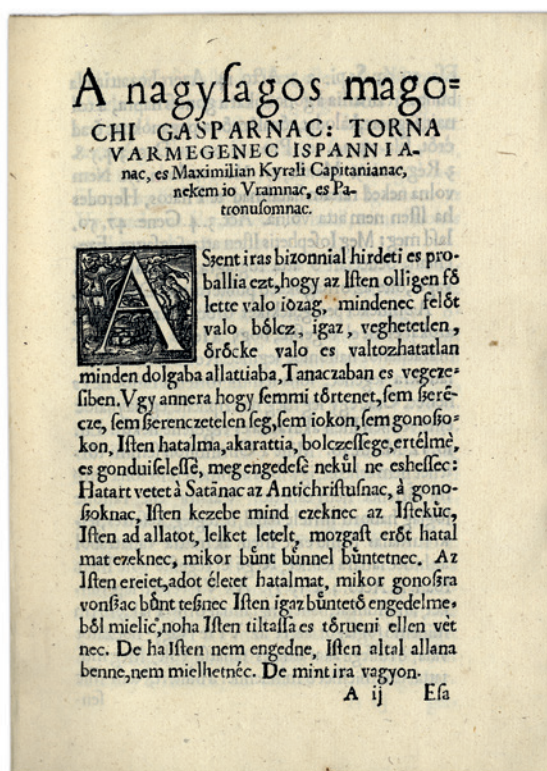
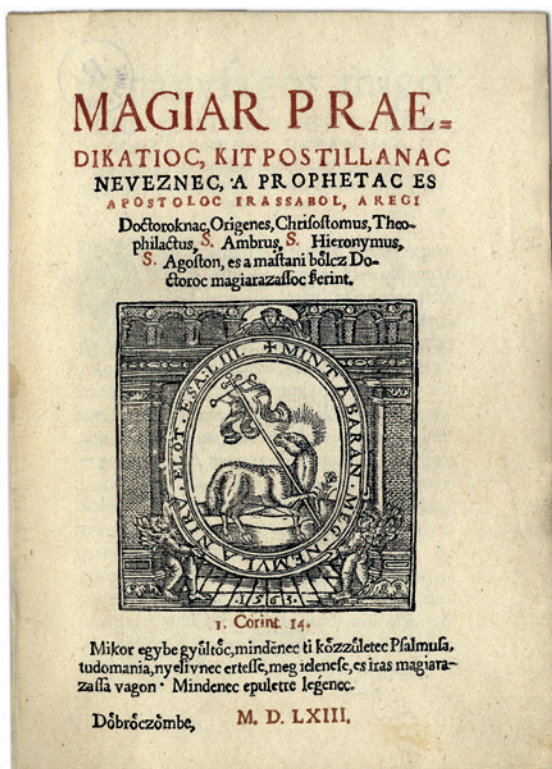
63. *Breviarium Ordinis fratrum eremitarum Sancti Pauli* (Velenca: Petrus Liechtenstein, 1540). A pálosok számára nyomtatott zsolozsmáskönyv szórványosan magyar szavakat is tartalmaz, pl. a kalendárium-ban a hónapok nevét (Bodog azzon hawa, Beijth elew ho)

64. *Soltar könnü... Szekeľ' Estvan-tul magiar nielre fordítatott* (Krakkó: Hieronymus Vietor, 1548). Benczédi Székely István (1505–1556) zsoldárfordításában felhasználta a kódexeinkben fennmaradt középkori szövegeket. Címlap és a zsoldárok tartalmi csoportosítása

65. A *Biblianac első resze...* (Kolozsvár: Heltai Gáspár – Georg Hoffgreff, 1551). Heltai Gáspár (1510?–1574?) protestáns prédikátor és kolozsvári nyomdász a teljes Bibliát egy kisebb „munkaközösséggel” tervezte lefordítani. 1551–1552-ben, majd 1560 és 1565 között összesen hét kötet jelent meg, de a mű befejezetlen maradt: a Krónikák könyvétől a Jób könyvéig terjedő rész soha nem készült el. A címlap és a Teremtés könyvének kezdete fametszetes illusztrációval

66. Heltai Gáspár: *Szaz fabula, mellyeket Esopusból és egyebünnen egybe gyűtet és össze szörzet a fabuláknac értelmével* (Kolozsvár: Heltai Gáspár, 1566). A ronggyá olvasott meséknek Magyarországon csak csonka példányai maradtak fenn, az egyetlen teljeset Olmützben (Olomouc) őrzik

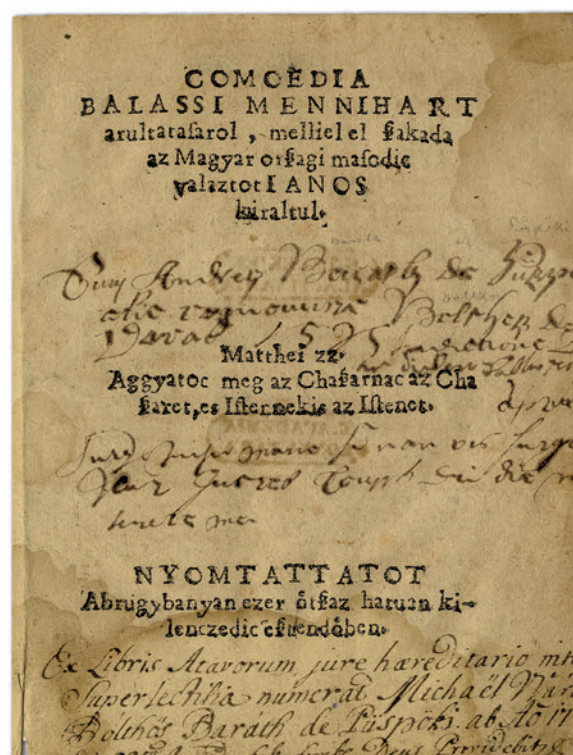
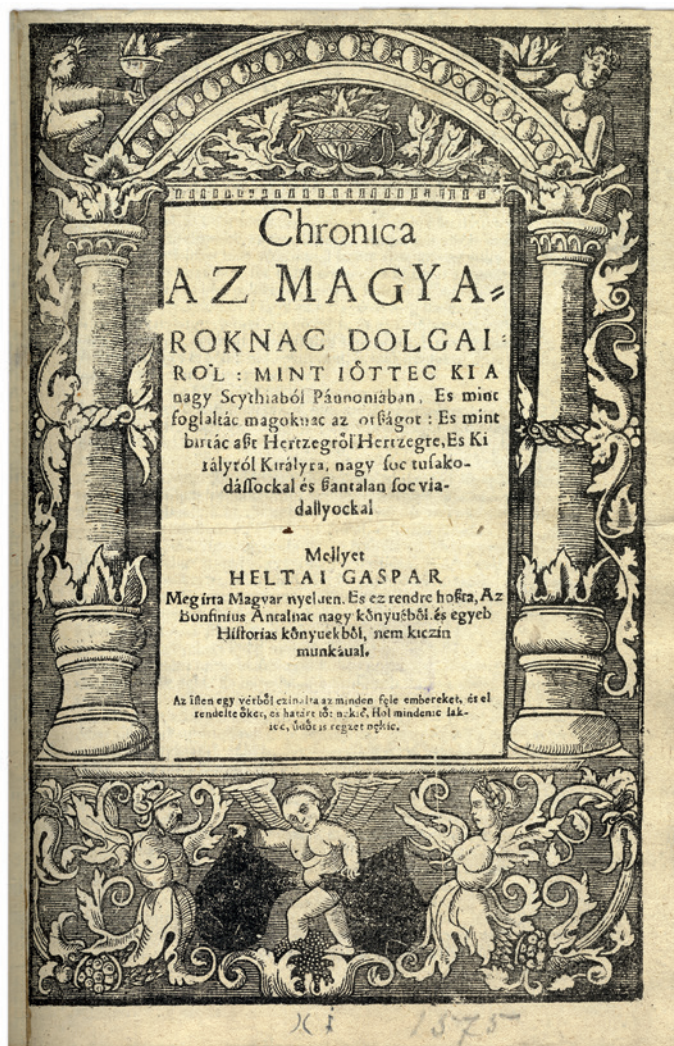
67. Melius Juhász Péter: *Magiar praedikatio* (Debrecen: Török Mihály, 1563). Debrecen első református püspökének, Melius Juhász Péternek (1532–1572) prédikációi, melyeket Mágocsi Gáspárnak (?–1571), a református irányzat tekintélyes támogatójának ajánlott

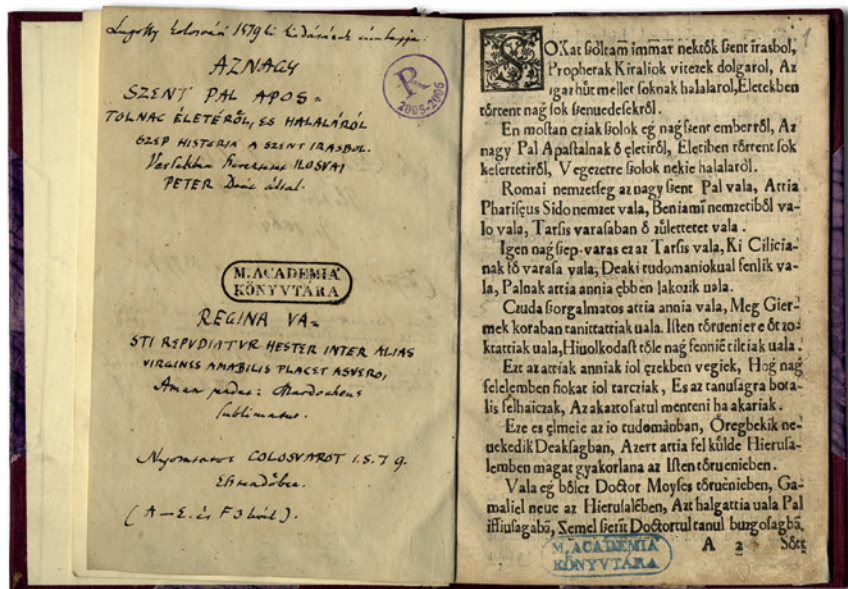
A címdal fametszetében Debrecen címerének egy korai változata

68. Antonio Bonfini: *Chronica az magyaroknak dolgairol ... melyet Heltai Gaspar meg irta magyar nyelven* (Kolozsvár: Heltai Gáspárné, 1575). Heltai Gáspár Bonfini szövegét erőteljesen átformálva egy Mátyást és a magyar múltat dicsőítő, korának magyarjaihoz szóló, moralizáló protestáns művet alkotott. Dobai Székely Sámuel császári katonatiszt, több országban is szolgálván kiválóan tudott több idegen nyelvet, s mindenütt könyvtári, levéltári kutatásokat folytatott. Háborús emlékiratait, oklevél- és éremgyűjteményét, és könyveit hagyta az utókorra. Ez az ex librisével ellátott nyomtatvány a Vigyázó-gyűjteménnyel került az Akadémia könyvtárába

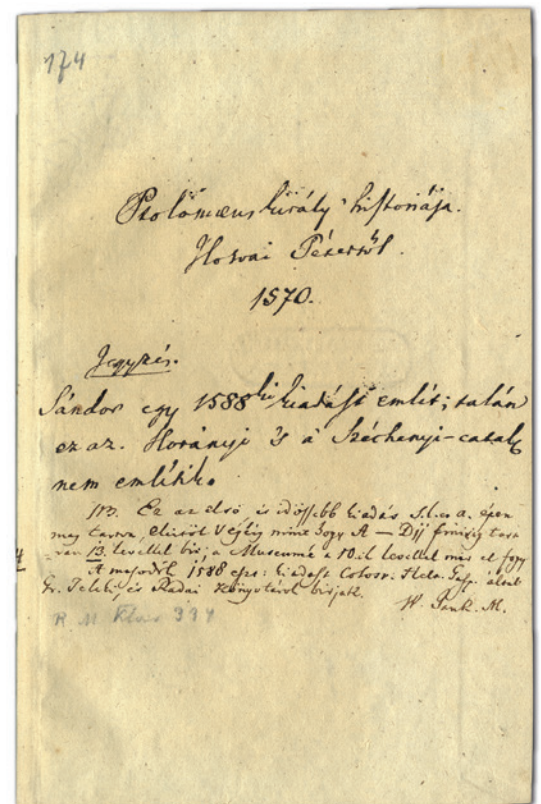
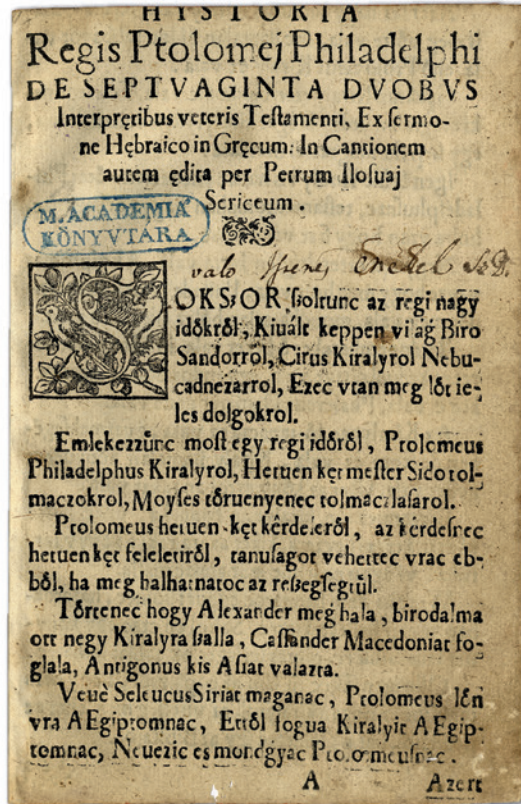
69. *Comoedia Balassi Mennihart arultatasarol* (Abrudbánya: Karádi Pál, 1569). Egyetlen példány maradt fenn a valós történeti eseményeket drámai formában feldolgozó, az irodalomtörténészeket még ma is foglalkoztató könyvekből, amely a Teleki-könyvtárral került az Akadémiára. A híres címlap régi tulajdonosi bejegyzésekkel

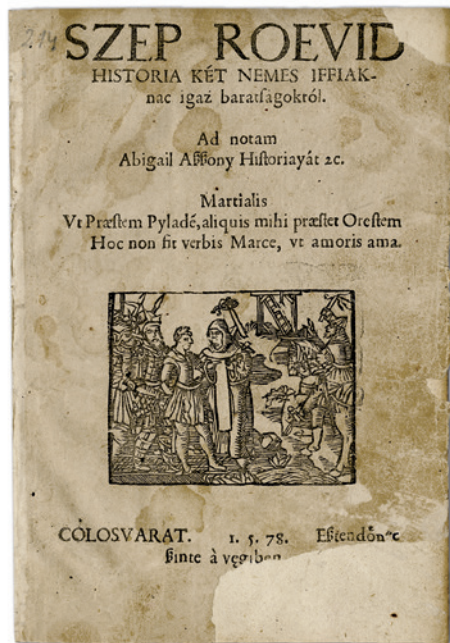
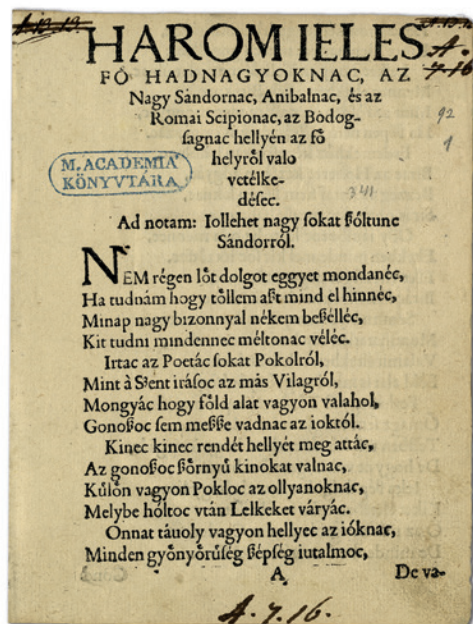
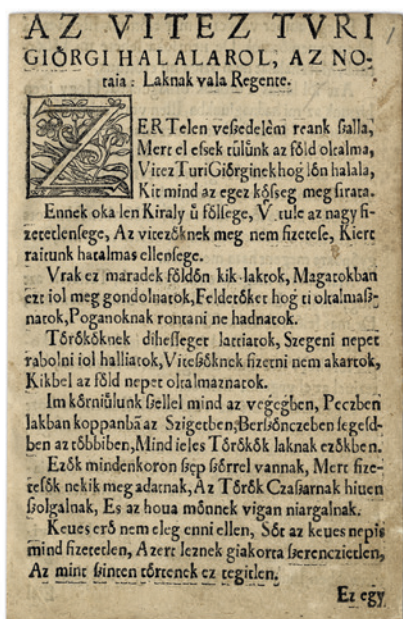

Régi magyar könyveinknek kevésbé látványos, ám annál becsesebb kincsei a 16. század utolsó harmadából származó széphistóriák: főként bibliai vagy antik történetek átköltései, többnyire verses formában. E népszerű olvasmányokhoz, melyekből alig maradt fenn néhány példány, a vásárok ponyváiról jutottak hozzá

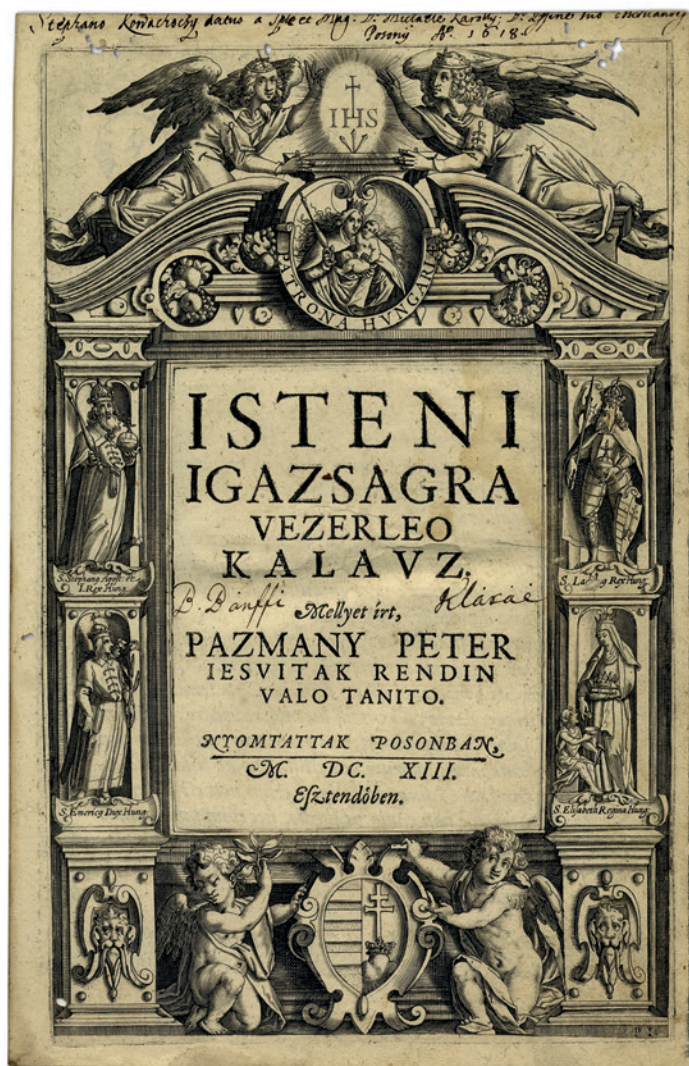
70. Ilosvai Selymes Péter (1520–1580) verses bibliai históriája, *Az nagy Szent Pál apostolnak életéről es haláláról szép história* [Debrecen: Komlós András, 1569/1570]. A címlap nélküli nyomtatvány előzőkén Toldy Ferenc (1805–1875) jegyzetei

71. Ilosvai Selymes Péter: *Historia Regis Ptolomei Philadelphi* [Debrecen: Komlós András, 1570/1573]. A nyomtatvány a görög nyelvű Öszövetség fordítás kezdetének legendás történetét meséli el. Az előzőken Jankovich Miklós (1772–1846) és Toldy Ferenc fejtegetése

72. Alistáli, Márton?: *Az vitez Turi Giörgi halalarol* [Debrecen: Komlós András, 1571/1573]. A feltételezett szerző a kanizsai kapitány íródeákja lehetett
73. Bogáti Fazekas Miklós: *Három ieles fő hadnagyoknac ... vetélkedésec* (Kolozsvár: Heltai Gáspárné, 1577). A Báthori Istvánnak ajánlott versben három ókori hadvezér a mennyországbéli elsőségért verseng
74. Bogáti Fazekas moralizáló versezetében, *Szep historia az tőkélletes aszszonyállatokról* (Kolozsvár: Heltai Gáspárné, 1577), tizenhárom erényes ókori asszony alakját rajzolja meg
75. Szegedi Veres Gáspár: *Szep rövid historia két nemes iffiaknac igaz baratsagokról* (Kolozsvár: Heltai Gáspárné, 1578). Versezet arról, hogy a barátság vagy a szerelem előbbre való-e

76. Pázmány Péter: *Isteni igazsagra vezérleo kalauz* (Pozsony: [Érseki Nyomda], 1613). A magyar barokk irodalom legnagyobb alakja fő művének első kiadását a címlap felső margóján olvasható bejegyzés szerint Károlyi Mihály (1585–1626), Bethlen Gábor erdélyi fejedelem sógora ajándékozta Kovacsóczy István (1594–1634) erdélyi kancellárnak. 18. századi tulajdonosai a kolozsvári jezsuiták (1711), majd báró Bánffy Klára voltak

77. *Szent Biblia ...* ford. Káldi György (Bécs: Formika Máté, 1626). A jezsuita hitszónok Pázmány megbízásából készítette el a katolikus bibliafordítást, amelyet Pázmány, a református Bethlen Gábor (1580–1629) és a bécsi kincstár anyagi támogatásával nyomtattak Bécsben

Prudenti ac circumspecto Viro Domino
 Christiano Hirschero Iudici primario
 Civitatis Liberae Cronensis Dono
 mittere ex Alba Julia die 27 Junij
 Anno 1629

Georgius Rakoczy

ETAT: SV: XXXV

Non est currentis neq; volentis sed mi-
 serentis Dei

78. Antonio de Guevara:
*Fejedelmeknek serkentő
 orála* (Bártfa: Klösz
 Jakab, 1628). V. Károly
 udvari történetírójának
 és hitszónokának
 népszerű fejedelmi
 tükrét I. Rákóczi
 György (1593–1648)
 fordította le. Ezt a
 példányt ő maga
 dedikálta Gyulafe-
 hérvárott Christian
 Hirscher brassói
 városbírónak

FEIEDELMEKNEC

SERKENTŐ ORAIA,

AZ AZ,

MARCVS AVRELIVS

CSASZARNAC ELETERŐL.

AZ HIRES

GVEVARAI ANTALTOL, SPANIOL OR.
SZAGRAN ACCITANA VARASSANAC PÜSPÖKTŐL, AZ
ötödik CAROL Császárnac Tanacsosától, Historicusától,
Prédicatorától irattatott három könyvec.

Melhyeket

AZ FENYES ES FELSEGES

FRIDERIC VILHELMVS.

NAC SAXONIAI HERCZEGNEC PARANCZO-

lattyara Spanyol nyelvből, hozzá advan az Francia es Olasz nyelveken
való irásokat, Deac nyelvre fordított, es számlálhatatlan sovalogatott
szép sentenciákkal, ekes mondásokkal, tanúságokkal, az könyvnek
levelein szelien értelmesen olvasásnak okaert meg
világosított

W ANCKELIVS IANOS.

Most penig ez SERKENTŐ ORANAC első és harmadic
könyveir

AZ TEKENTETES ES NAGYSAGOS

VRNAC & C. FELSŐ WADASZI

RAKOCZI GYÖRGYNEC

PARANCZOI ATTYARA MAGYAR
nyelven tolmacsoltta

PRAGAY ANDRAS SZERENCSE

Prédicator.

1 6

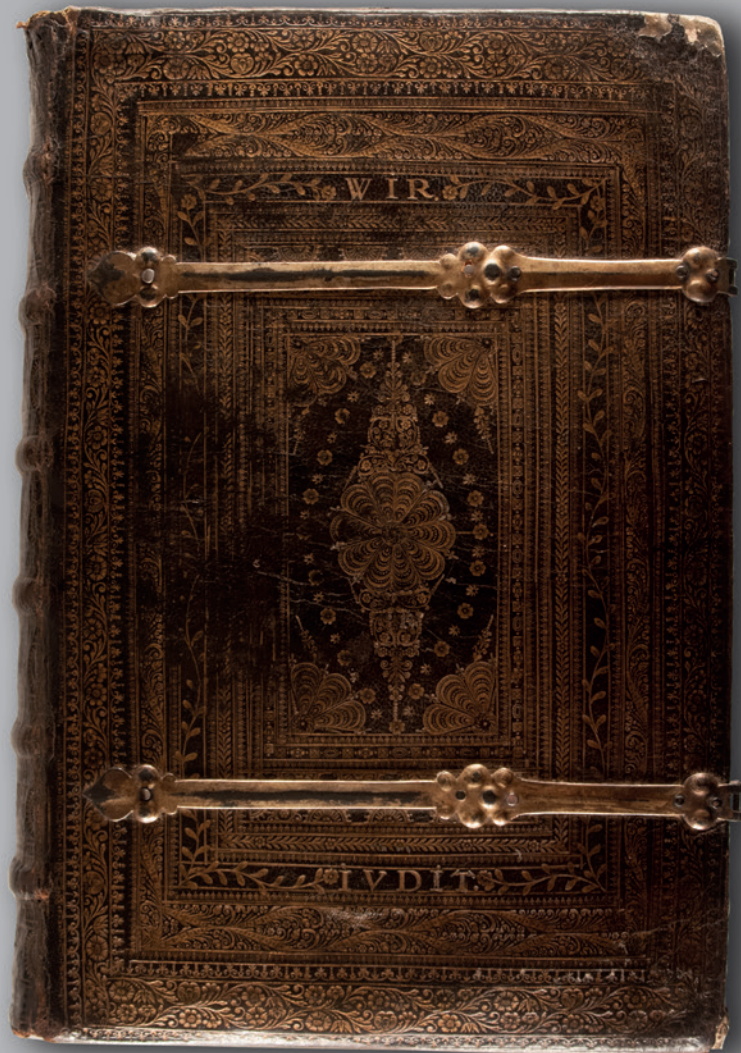
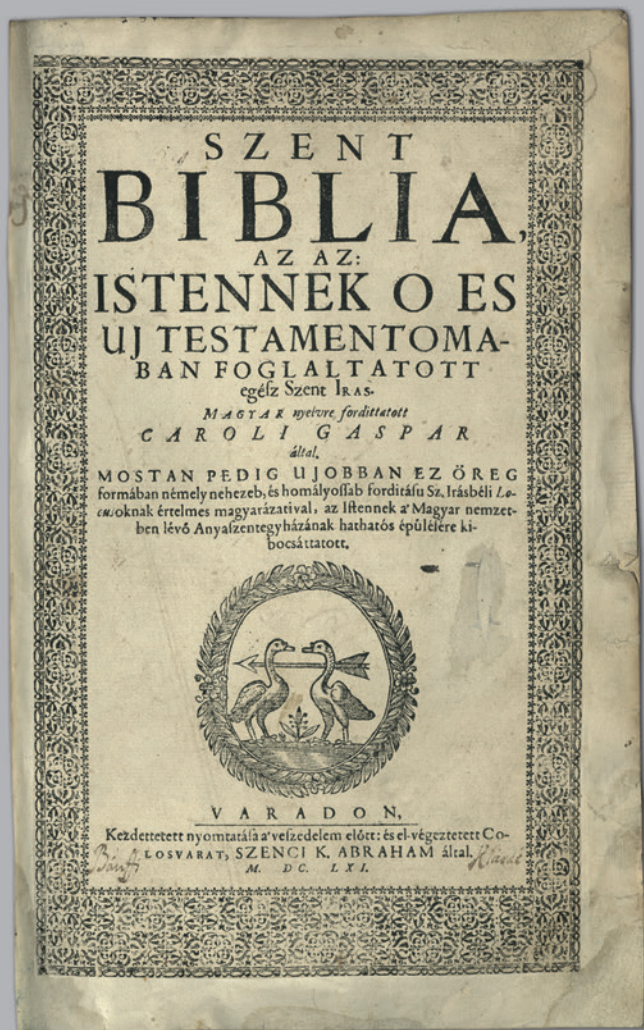

2 8.

BARTHPAN,

Nyomtatottat K L Ö S Z I A K A B által.

79. *Szent Biblia* ... ford. Caroli Gaspar (Váradi/Kolozsvár: Szenci Kertész Ábrahám, 1661). A Váradi Bibliát a 17. századi magyarországi nyomdászat csúcsteljesítményeként szokták emlegetni. A katolikus Biblia megjelenése (1626), a hitviták és a református prédikátorok működésének és személyes hitéletének alacsony színvonala miatt szükségessé vált a Károlyi-féle fordítás alaposabb revíziója. 1657-ben főúri támogatással kezdte el Szenci Kertész Ábrahám a nyomtatást. Váradi 1660-as török ostromakor és feladásakor az egyik legfontosabb kiakadott feltétel a már elkészült részek sértetlen elszállítása volt. A munka már Kolozsvárra, 1661-ben fejeződött be. Címleap és a különleges, rendkívül gazdagon díszített kolozsvári, legyeződíszes, fém pántokkal záródó díszkötés, mely az előtábla felirata szerint Teleki Mihály (1634–1690) felesége, Veér Judit (†1707) számára készült, a háttáblán évszám: 1688

*Az en po érdemeselet való szót
 az en könyvet nekik Szent Davidnak
 1662. 4. Januarii minden nap in
 Dáni akarna Erdely országai
 Non 4t Lincen az volentis se
 Miklós*

Teleki Mihály

*Az en takaraj Vespeldmest meg Menetem 202
 Martij 828 16. X. Hajnal Toppin*

947

GILEAD BALSAMUMA.

Azaz,

Sz. David Száz Ötven Soltárinak, czéjlok és értelmek szerént egyben szedegertetéknék, és Kilencz Réztekben alkalmaztat-táfoknak

TABLAJA.

Az Ov és Uj Testamentumbéli Szenteknek-is, külömb külömbféle alkalmazatóságokkal szerzett, sőt az Istennek Sz. Könyveiben, azon kívül az Apocryphusokban-is, tanuságunkra meg-irattott nevezeteb buzgó Imádságokcival egygyütt, bé-summálván s' rekesztvén Idvezítőnk maga formálta Könyörgésiel.

Gyerő Monostori KEMENY JÁNOS írta, Tatár Országai Rabságában.

SAROS PATAKON.

Nyomtatta ROSNYAI JÁNOS, 1659-ben.

SZENT DAVID

KIRALYNAK
 és
 PROFETANAK
 SZÁZ-ÖTVEN

SOLTARI

A'FRANCFIAI Nőráknak
 és Verseknek módjokra
 MAGYAR Versekre fordítanak és rendeltetek,

Szentzi MOLNAR
 ALBERT által.

Meltyek most e' kisdedformában kinyomtatattak

M. TOTFALUSI
 KIS MIKLÓS

által
 AMSTELODAMBAN,
 1686. éztendőben.

80. Kemény János: *Gilead balsamuma* (Sárospatak: Rosnyai János, 1659).

Kemény János (1607–1662)

a krími tatárok fogságában töltött

két év alatt (1657–1659) írta meg

Önéletírását és ezt az elmélkedő

imakönyvet, melyben zsoltar-

szövegek, ó- és újszövetségi

imádságok parafrázisaival

nyújtott vigasztalást. Szabadulása

után részese lett az erdélyi

politikai küzdelmeknek,

fejedelemmé is választották. 1662.

jan. 23-án elesett a török elleni

nagyszőlősi csatában. Alig

valamivel korábban, január 4-én

adta e könyvet hívének, Teleki

Mihálynak, aki ezt bejegyezte az

előzőkre

81. *Szent David kiralynak és profetanak száz-ötven soltari ... ford.*

Szenczi Molnár Albert

(Amsterdam: Misztótfalusi Kis

Miklós, 1686). A magánáhíthatot

szolgáló kis zsoltaroskönyv

címlapja és Hollandiában készült

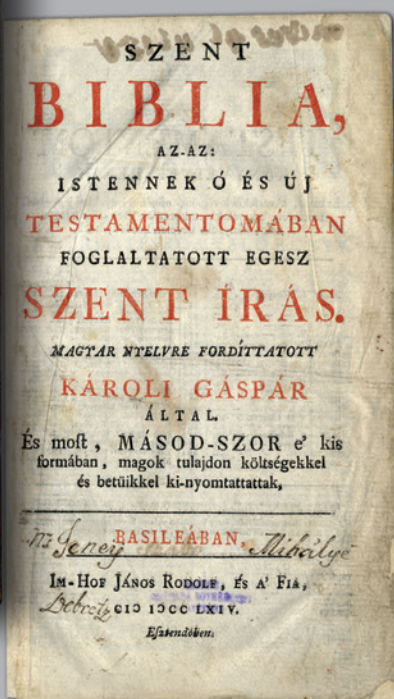
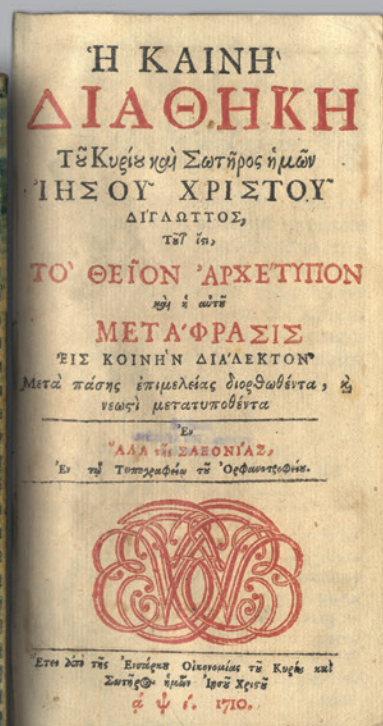
kötése

82. *A' mi Urunk Jesus Christusnak Uj Testamentoma ...*
fordított Károli Gáspár
által (Amsterdam:
Misztótfalusi Kis Miklós,
1687). Az Amsterdamban
nyomtatott Újszövetség
elegáns címlapja, és
valószínűleg már Erdélyben
készült aranyozott kötése

83. A hazai gyűjteményekben
igen ritka, 17. századi iker-
kötéssel (dos-à-dos, „hát a
hához” kötéssel) készült
könyvben összesen öt
nyomtatványt találunk: az
egyik felében Misztótfalusi
egyik amsterdami zoltáros-
könyvét és Újszövetségét,
az ellentétes oldalon
magyarországi kiadványokat,
kolozsvári énekes- és
imádságoskönyvet s egy
bártfai, töredékes unikum
nyomtatványt

A 18. század eleji debreceni könyvkötőcéhek jellegzetes, nyugat-európai eredetű, de motívumvilágában erősen magyaros stílust alakítottak ki. A pergamenkötéseket lakkfestéssel színezték, a táblák felületét szalagfonat vagy kereszt alakú színes sáv tagolja, a felületeket színes virág- és indamotívumok díszítik. A keretekben, a gerincen és a metszésen gazdag aranyozás látható

84. *Hé kainé diathéké* ... (Halle: Orphanotropheon, 1710). Görög nyelvű Újszövetség debreceni kötésben

85. *Szent Biblia* ... fordítatott Károli Gáspár által (Basel: Johann Rudolf Imhof, 1764)

86. *Szent Biblia* ... ford. Karoli Gáspár
(Basel: Johann Rudolph Imhof, 1770)

Teljes magyar Biblia színes,
indafonatos, keleties kompozíciójú
kötésben

87. *Hé kainé diathéké* ... (Halle:
Orphanotropheon, 1710)

Görög nyelvű Újszövetség,
színpompás kötése aranyozott
metszéssel és díszes csatokkal
(Mária a Kisdeddal)

88. Nádasdy Ferenc: *Mausoleum... regum et primorum militantis Ungariae ducum* (Nürnberg: Michael et Johannes Endter, 1664). Az országbíró a magyar nemesség számára kívánt történelmünk nagy alakjai, vezérek, fejedelmek és királyok ábrázolásával és Nicolaus Avancini (1611–1686) dicsőítő szövegeivel azonosulásra alkalmas történelemképet nyújtani. Ábrázolásai évszázadokra meghatározták a magyar történeteszemléletet

Rézmetesztes díszcímlap allegorikus alakokkal és a Szent Koronával

Árpád vezér, háttérben a honfoglaló lovasság

Szent István (970/975k.–1038) a trónon, mellette fia, Szent Imre (†1031), feje fölött az égi akaratra utaló, angyalok tartotta Szent Korona

ARPAD I. CAPITANEVS HVNGAR

S STEPHANVS APOSTOLVS ET PRIMVS REX HVNGARIE

BELA III. XX. REX HUNGAR

MATTHIAS I Corvinus, XXXIV REX HUNGAR

FERDINANDVS III, XLIII REX HVNG

IV. Béla (1206–1270). A „második honalapító” alakja mögött még a tatárjárás pusztító képei

Hunyadi Mátyás

III. Ferdinánd (1608–1657)

Batthyány Ádám
(1610–1659) az 1.
sorozatból

Ugyanő a 3. sorozatból

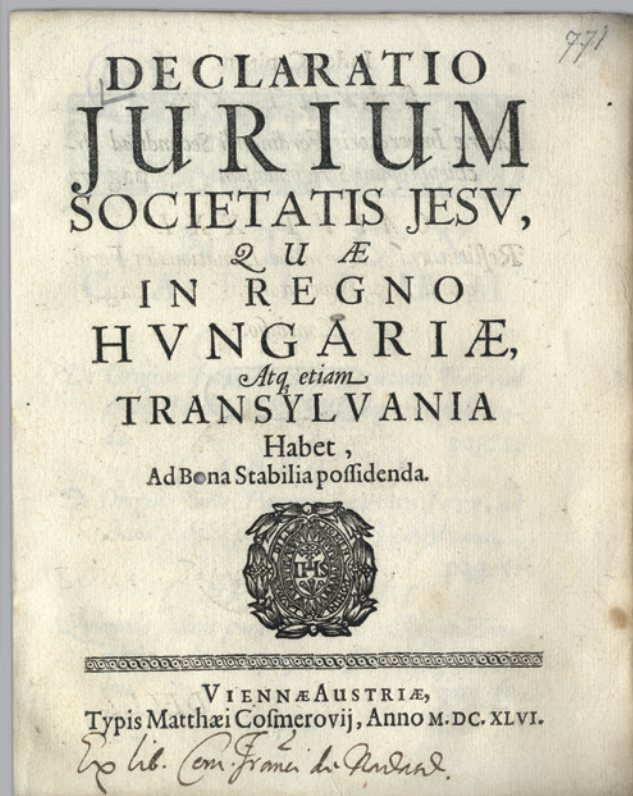
Zrínyi Miklós
(1620–1664) az 1.
sorozatból

Ugyanő a 3. sorozatból

Nádasdy Ferenc
(1623–1671)
a 3. sorozatból

89. Elias Wideman: *Comitum gloriae centum ... illustrium heroum* (Bécs: Matthäus Cosmerovius, 1646–1652). Az arcképcsarnok három sorozatban (1646-, 1649- és 1652-ből) 100-100 portrét vonultat föl, amelyek sok további festménynek és metszetnek szolgáltak később mintául. Az első sorozatban a Habsburg Birodalom kiválóságai között mintegy húsz magyar személyiség is szerepel. A harmadikban, melynek összeállítója Nádasdy Ferenc lehetett, valamennyi mellkép szereplője a magyar korona alá tartozik. A páros ábrázolásokról a eltelt évek és a portrék színvonalának emelkedése is leolvasható

90. Petrus Bellecius: *Declaratio jurium Societatis Jesu heroum* (Bécs: Matthäus Cosmerovius, 1646). A magyar jezsuita hitszónok, a győri kollégium alapítója, a nagyszombati egyetem rektora a rend magyarországi történetének első 80 évét foglalta össze. A címoldal alsó margóján Nádasdy Ferenc tulajdonosi bejegyzése, akinek – lefejezése után elkobzott – könyveit nagyrészt az általa alapított lorettói szervita kolostor fogadta be. Ezt a kötetet a Bécsben udvari tanácsos Jancsó Imre vásárolta meg

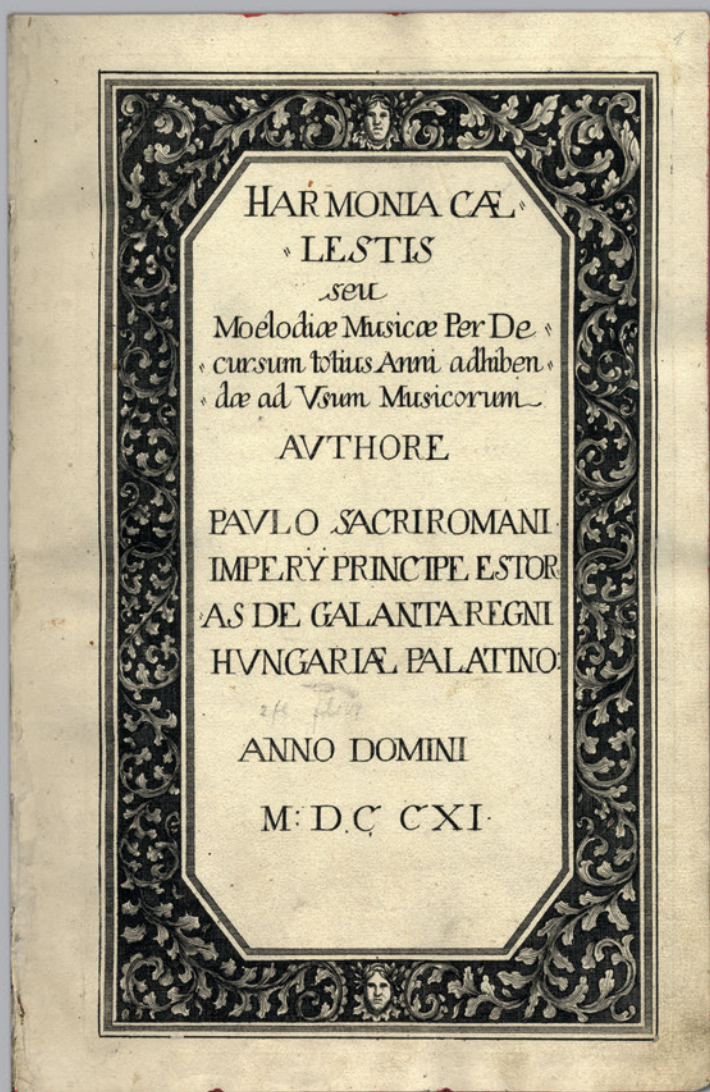

91. Augustinus Maria Romer:
*Servitus Mariana ... seu
 historia Ordinis Servorum B.
 Mariae Virginis* (Bécs:
 Hieronymus Verdussen, 1667).
 A nyomtatvány a szervita rend
 német és ausztriai
 provinciájának történetét írja
 le. A burgenlandi lorettomi
 kolostor és templom alapítói,
 Nádasdy Ferenc és felesége,
 Esterházy Anna Júlia
 (1630–1669) portréja,
 háttérben az épületekkel

92. Esterházy Pál: *Mennyei korona az az egész világon lévő csudálatos Boldogságos Szűz kepeinek rövideden föl tett eredeti* (Nagyszombat: Egyetemi Nyomda, 1696). A művészetpártoló nádort mindvégig Habsburg-hűség és patriotizmus vezérelte, és buzgó katolikusként törekedett a Mária-kultusz elterjesztésére. A magyarországi Mária-kegyképek eredete elbeszélésének gyűjteményét 1690-ben adta ki, 118 metszettel. A kötetet 1696-ban képek nélkül, de bővített szöveggel jelentette meg újra *Mennyei korona* címmel. A Nagyszombatban készült díszkötés magyaros jellegét nemcsak a táblák közepén ovális koszorúba foglalt magyar címer adja, hanem a debreceni kötésekre emlékeztető kompozíció is

93. Esterházy Pál: *Harmonia caelestis* ([Bécs: ny. n.] 1711). Bár a herceg maga is kiváló zenész és a kismartoni udvari muzsikálás aktív résztvevője volt, ma már nem őt tartják a kantáták komponistájának, hanem inkább csak inspirálójának, s a gyűjtemény összeállítójának. A „Mennyei harmónia” oldalanként metszett 55 tétele a magyar barokk muzsika legfontosabb emléke. Az egyetlen magyarországi példány egykori birtokosa – Bartalus István (1821–1899) zenetörténész bejegyzése szerint – a későbbi Esterházy-udvarban szolgáló muzsikuss, Joseph Haydn (1732–1809) volt

23

Choro Canto

Puer natus. Canite caelites plaudite homines plaudite

et obstupefite latorem et obstupefite et obstupefite

Choro Alto

Puer natus. Canite Caelites plaudite homines plaudite homines

latorem et obstupefite et obstupefite latorem obstupefite

Choro Tenore

Puer natus. Canite Caelites plaudite homines plaudite

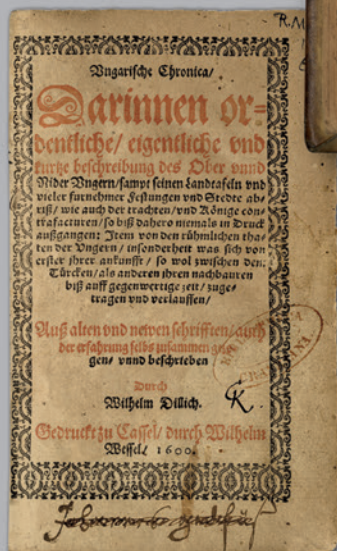
et obstupefite et obstupefite latorem obstupefite

Choro Basso

Puer natus. Canite Caelites plaudite homines homines

et obstupefite latorem obstupefite latorem

Esterházy Pál: Harmonia caelestis. 1711. Magyarországi kiadás. 18. század. Bartalus István birtokosa.

94. Conrad Lautenbach: *Im Frauenzimmer ... schoenen Kleidungen unnd Trachten der Weiber* (Frankfurt a. M.: Sigmund Feyrabend, 1586). A Jost Amman (1539–1591) fametszeteivel és jámbor versekkel megjelent viselettörténeti összefoglalás a legjellemzőbb európai viseleteket mutatja be. Magyar nemesasszony

95. Wilhelm Dilich: *Ungarische Chronica* (Cassel: Wilhelm Wessel, 1600). A neves német építész, mérnök és grafikus Magyarországot ismertető kis könyvecskéjében rézmetszetes térképeket, vár- és városlátképeket, és fametszetes viseletábrázolásokat találunk

Vngarische
Vngarische Edell-
Fraw.

Vnga

Chronica. 24.
Vngarische Edellung-
Fraw.

Vnga

Vngarische
Hussarcr/
Vngarischer Kriegß-
man zu Rosß.

Hu

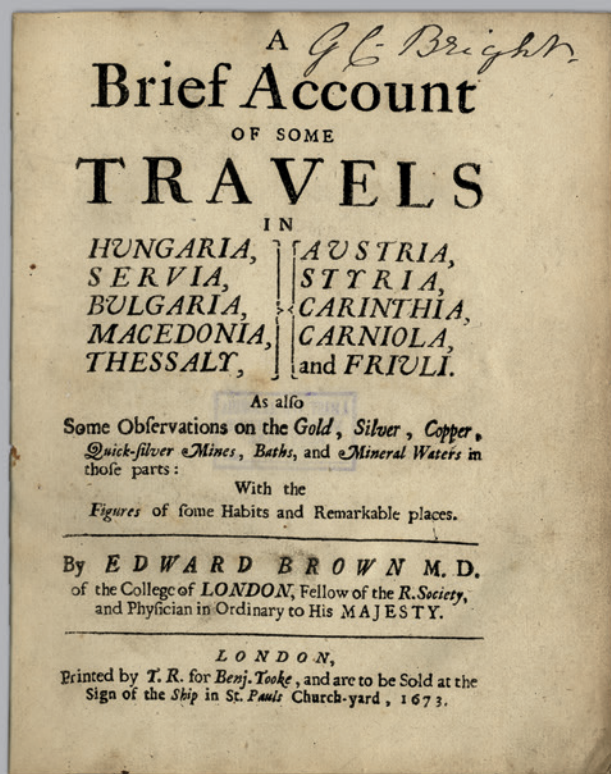
Chronica. 27.
Heiduck/
Vngarischer Kriegß-
man zu fueß.

D. III

D. II

96. Edward Brown: *A brief account of some Travels in Hungaria, Servia ...* (London: T. R. for Benj Tooke, 1673). Az angol orvos, utazó a Royal Society megbízásából kelet-európai utazást tett: Nyugat-Európából az akkor még török uralom alatti Magyarországon és a Balkánon át Konstantinápolyig. Útleírása először 1673-ban angolul, majd több nyelven is megjelent. Címlap és magyar férfi ábrázolása

97. Edward Brown: *Naukeurige en gedenkwaardige Reysen* (Amsterdam: Jan Hoorn, 1682). A flamand kiadás díszcímlapja

Ezüstbánya Magyarországon

A bécsi Hofbibliothek

Goudt en Silver Mynen in Hongaryen

De Keyserlyke Bibliotheek en Rariteyts Kamer

IVLII CAPRAE
Vicentini Iurisperiti in xlj.
Digestorum, seu Pandectarum
Iustiniani sacratissimi
Imperatoris librum
Paraphrasis.

BASILEAE,
APUD PETRUM PERNAM.
M. DC. LX.

98. Giulio Capra: *XLI. Digestorum, seu Pandectarum Iustiniani ... paraphrasis* (Basel: Peter Perna, 1560).
II. Miksa császárnak (1527–1576) ajánlott Justinianus-parafázis velencei reneszánsz díszkötésben. Bordó bőrrel borított táblabelső, középen a Habsburg-címerrel és körirattal: “Effundam spiritum meum super semen tuum et benedictionem meam super stirpem tuam.” (Iz 44,3). A táblák külső díszítése perzsaszőnyegre emlékeztet, a fekete lakkfestésen és a bemélyített felületeken gazdag, több színnel és aranyozással készült reneszánsz mintázat

PANOPLIA CHRISTIANA

SEV

ADVERSVS VARIAS TEN-
TATIONES ET AFFLICTIO-
nes, quibus pij in mundo
exercentur,

MVNIMENTA ET REMEDIA.

EX DOCTISSIMORVM THEO-
logorum scriptis, quae sequentes paginae exhibent, in
vnum volumen collecta.

Cum Indice Rerum Memorabilium,

APVD EVSTATHIVM VIGNON
M. D. LXXXVIII.

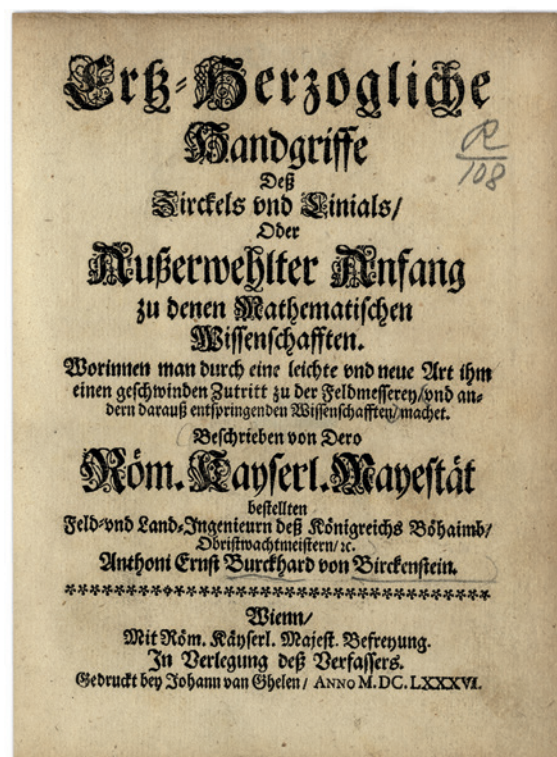
99. *Panoplia Christiana*

(Genf: Eustache Vignon, 1588).

Fegyverzet protestáns olvasóknak
a kísértések és sorscsapások ellen,
Luther, Erasmus, Melanchthon,
Kálvin és más neves szerzők
írásainak gyűjteményével.
Wittenbergi kötéstáblák
színes, festett lemezképei:
Sámson az oroszlánval és
Jákob harca az angyallal

309

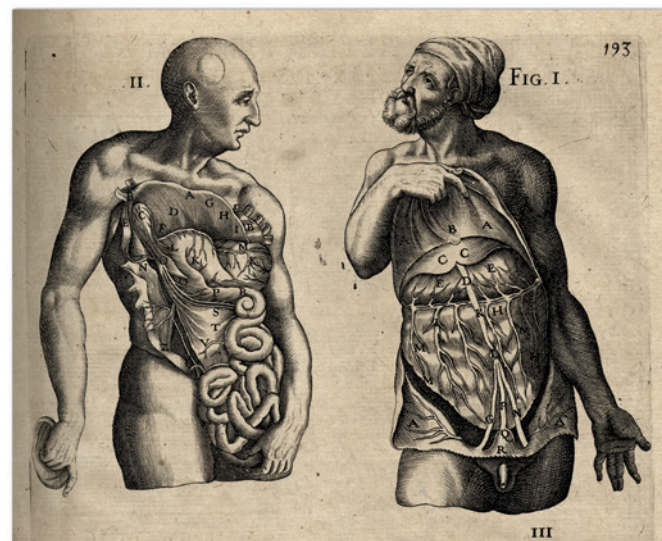
100. Anthon Ernst Burckhard von Birckenstein: *Ertz-herzogliche Handgriffe dess Zirckels und Linials* (Bécs: a szerző kiadása, 1686). Az osztrák hadmérnök mértankönyvében a 110 geometriai ábra alatt 17. századi magyar várak és városok látképei sorakoznak. A címlap előtti metszeten a szerző tanítványát, a gyermek I. Józsefet vezetik allegorikus alakok a trón felé. Kismarton és Fraknó látképe. Reiner Zsigmond (1862–1907) könyvtárával került az Akadémiára

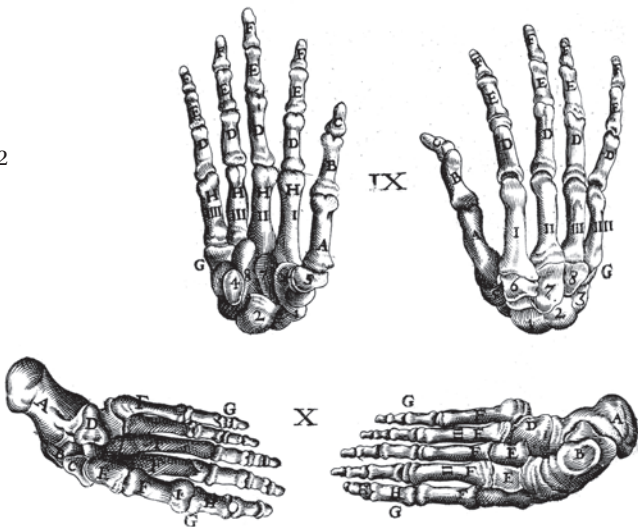
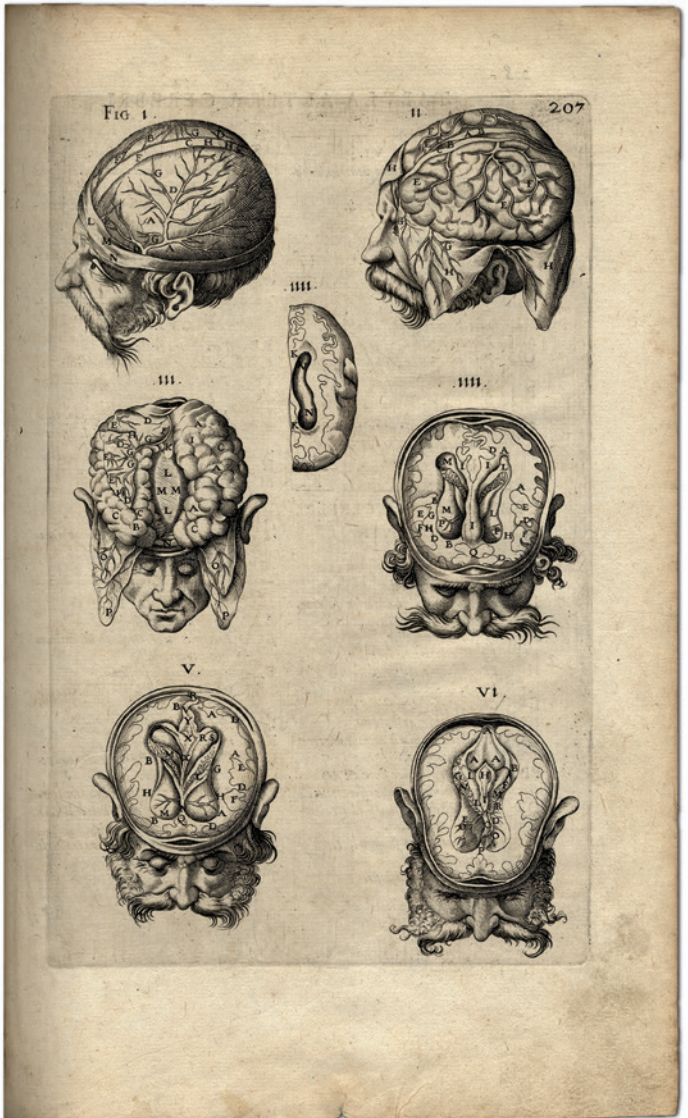

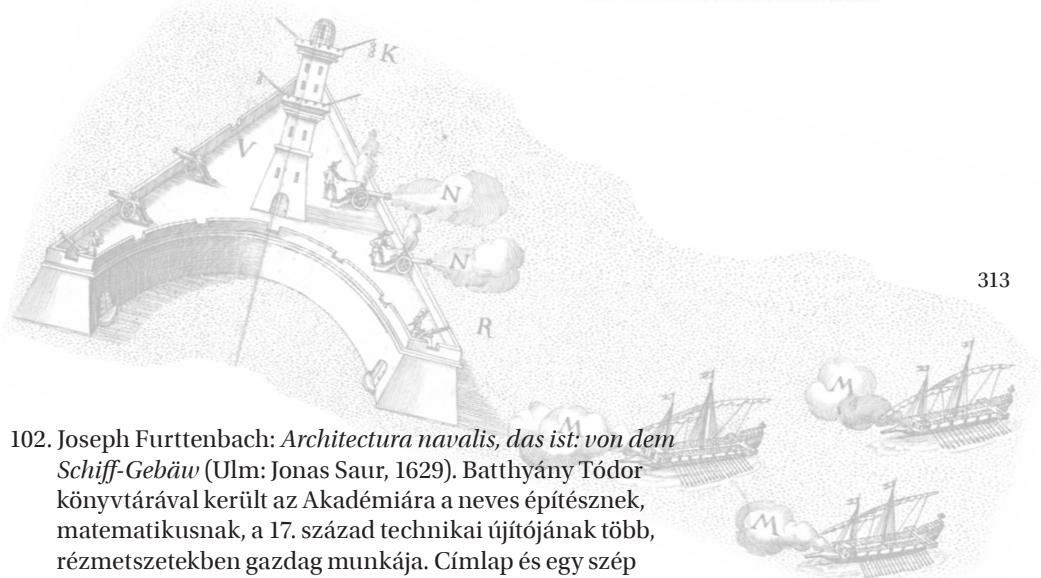
101. André Du Laurens: *Historia anatomica humani corporis* (Frankfurt a. M.: Matthäus Becker, 1599). Batthyány Tódor bámulatosan gazdag természettudományos könyvtárát gazdagította IV. Henrik udvari orvosának, a montpellier-i akadémia professzorának nagyszabású munkája. A rézmetszetes táblák Theodor de Bry (1528–1598) műhelyéből, a kor talán legművesebb illusztrációit készítő metszőinek kezétől származnak

Rézmetszetes címlap a szerző portréjával

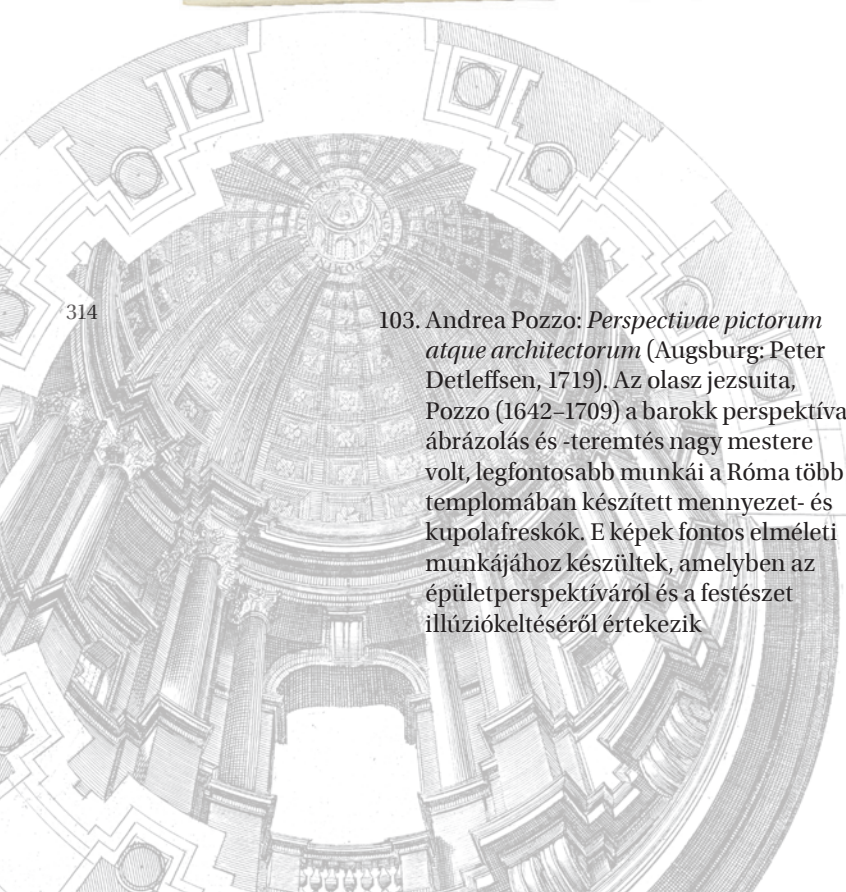
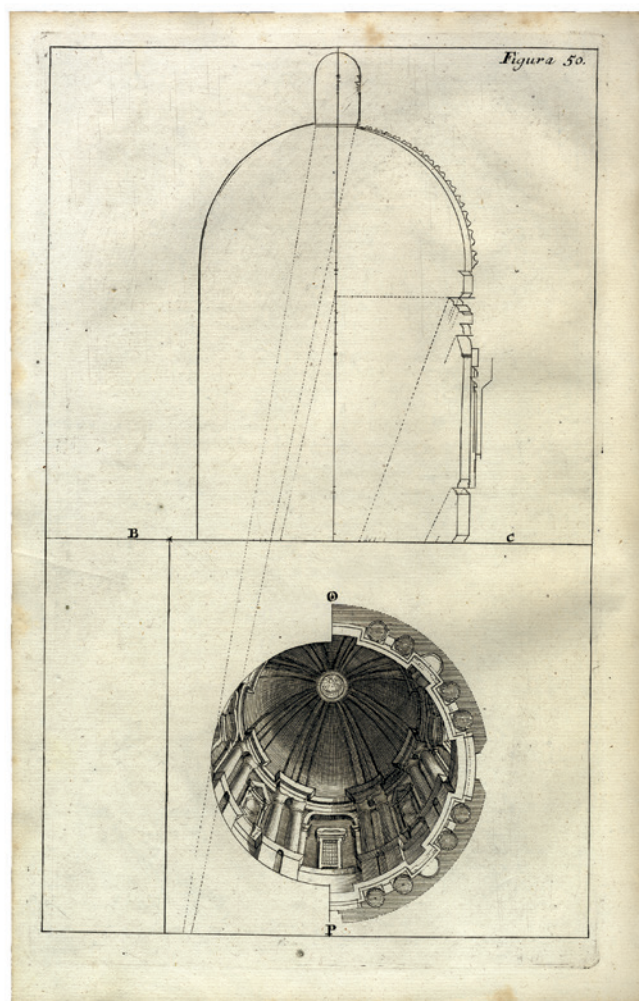
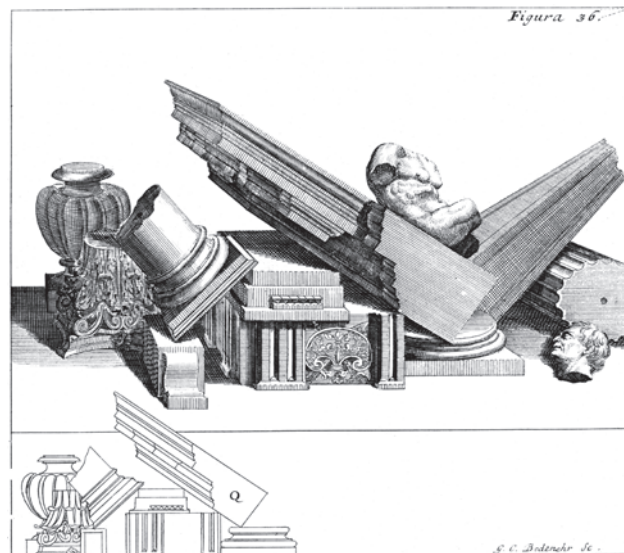
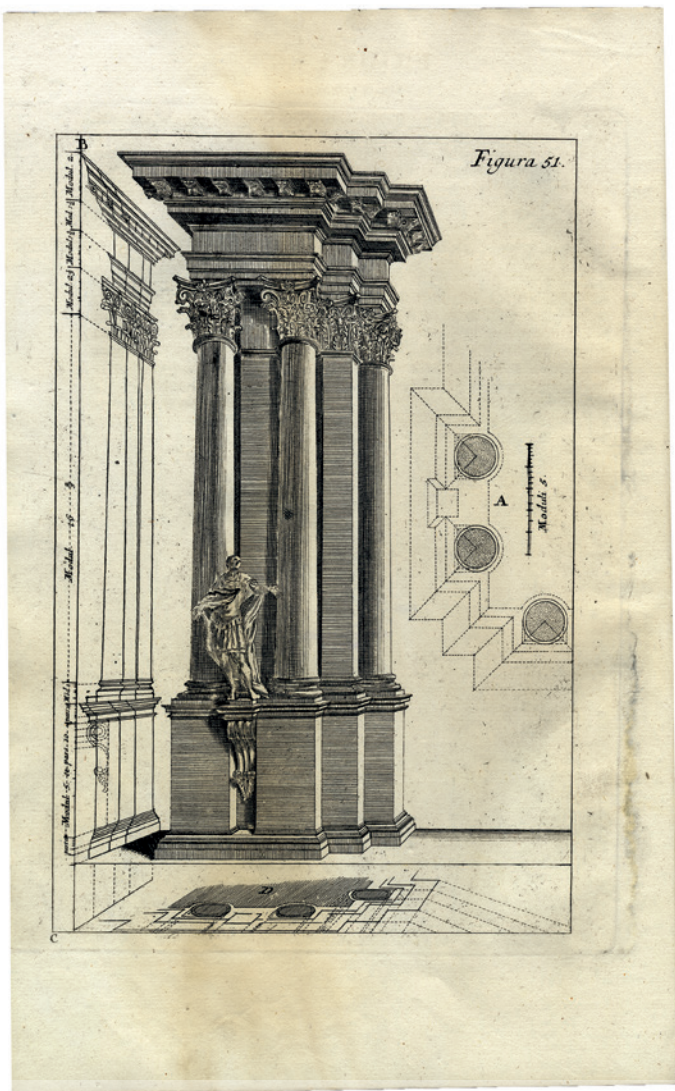
Anatómiai táblák

102. Joseph Furttenbach: *Architectura navalis, das ist: von dem Schiff-Gebäu* (Ulm: Jonas Saur, 1629). Batthyány Tódor könyvtárával került az Akadémiára a neves építésznek, matematikusnak, a 17. század technikai újtójának több, rézmetszetekben gazdag munkája. Cím lap és egy szép vitorlásábrázolás

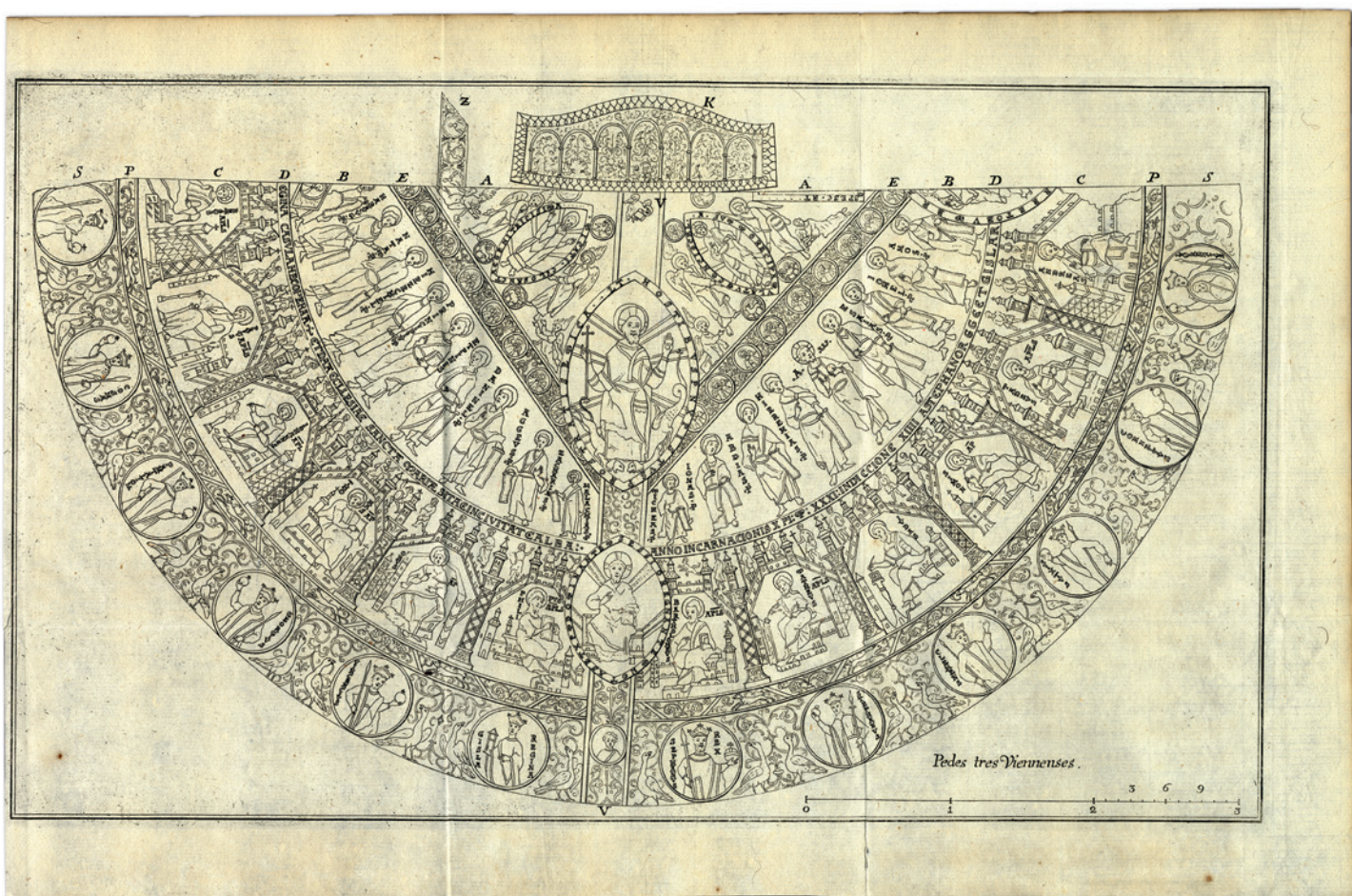
103. Andrea Pozzo: *Perspectivae pictorum atque architectorum* (Augsburg: Peter Detleffsen, 1719). Az olasz jezsuita, Pozzo (1642–1709) a barokk perspektíva-ábrázolás és -teremtés nagy mestere volt, legfontosabb munkái a Róma több templomában készített mennyezet- és kupolafreskók. E képek fontos elméleti munkájához készültek, amelyben az épületperspektíváról és a festészet illúziókeltéséről értekezik.

104. Jean Le Clerc: *Trophaeum vitae solitariae: Oraculum anachoreticum* (Párizs: Jean Le Clerc, 1620k.). Négy részből álló, összesen 107 rézmetszetet tartalmazó album a remete szentek részletgazdag portréival. Címlap

A kőfaragó Szent Marinus, legendája szerint a róla elnevezett apró köztársaság alapítója

CASULÆ
S. STEPHANI
REGIS HUNGARIÆ
VERA IMAGO ET EXPOSITIO,

QUAS
PUBLICA LUCE DONAVIT
FRANCISCUS L. B. BALASSA,
DE
BALASSA GYARMATH
IN COLLEGIO REGIO THERESIANO S. J.
HISTORIÆ, PHYSICÆ, ETHICÆ, ET MATHESIOS,
STUDIOSUS,
EX IISDEM SCIENTIIS
ANNO M. DCC. LIV. MENSE OCTOBRI
PUBLICUM TENTAMEN
SUBITURUS.
VIENNÆ AUSTRIÆ,

Typis JOANNIS THOMÆ TRATTNER, Cens. Reg. Aulæ
Bibliopolæ, & Universitatis Typographi.

105. [Erasmus Fröhlich]: *Casulae S. Stephani regis Hungariae vera imago et expositio, quas publica luce donavit Franciscus Balassa ... publicum tentamen subiturus* (Bécs: Johann Thomas Trattner, 1754). A jezsuita történésznek, numizmatikusnak, a bécsi Theresianum tanárának munkája Szent István koronázási palástjáról, amely egy Mária Teréziának szóló ajánlással mint Balassa Ferenc (1736–1807) diplomamunkája is megjelent. A címlap, és rézmetszeten a palást hű, aprólékos rajzolata

106. Dante Alighieri: *La divina commedia* (Velençe: Antonio Zatta, 1757). Igazi nyomdászati különlegesség a művészet-pártoló orosz cárnőnek, I. Erzsébetnek (1709–1761) ajánlott, velençei Dante-díszkiadás. A három főlíáns érdekessége, hogy a színezett képeken kívül az énekek kezdetén olvasható, finom ornamentikával körülvevett „Argomento” és a záródíszítmények is metszetek

A Dante-kiadás címlapja

A Pokol XIII. énekének kezdete

CANTO XIII. *in*

Fin.

ARGOMENTO

*Gittano sangue gli squarciati rami
D'un empio bosco, dove san lor nido
Le Arpie, che pascon quelle foglie infami.
Però Dante s'avvede al sangue, e al grido,
Che in tronchi e sterpi gli uomini cambiati,
Formano selva in quell'iniquo lido;
Ed altri son da Cagne lacerati.*

DELL' INFERNO
CANTO XIII.

NON era ancor di là "Nesso arrivato,
Quando noi ci mettemmo per un bosco,
Che da nessun sentiero era segnato.
Non frondi verdi, ma di color fosco,
3 Non rami schietti, ma ' nodosi e 'nvolti,
Non pomi v'eran, "ma stecchi con tofco.
Non han sì aspri sterpi, nè sì folti
Quelle fiere selvagge, che'n odio hanno
Tra "Cecina e "Corneto i luoghi colti.
10 Quivi le brutte "Arpie lor nido fanno,
Che cacciar delle "Strofade i "Trojani,
Con "tristo annunzio di futuro danno.

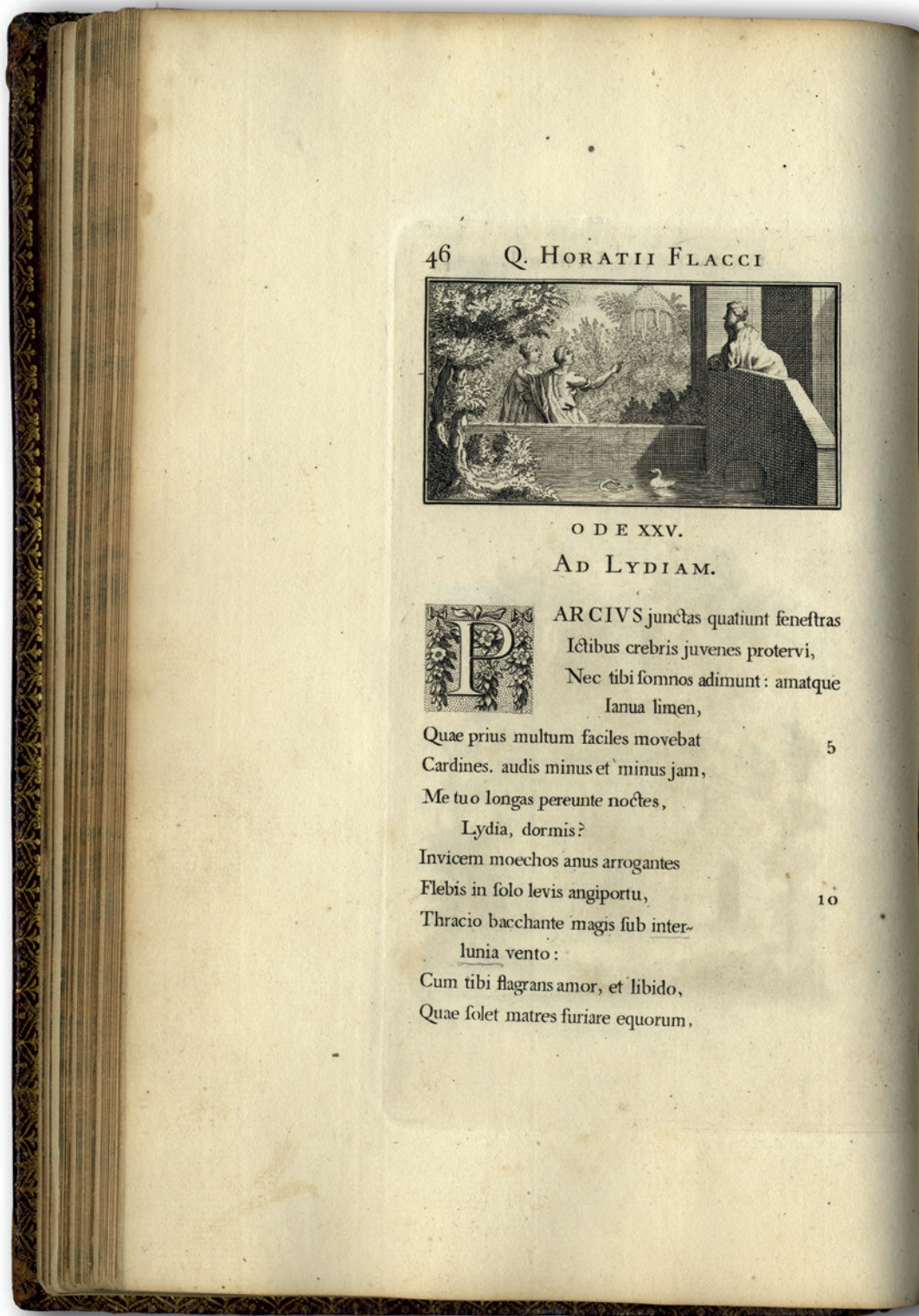
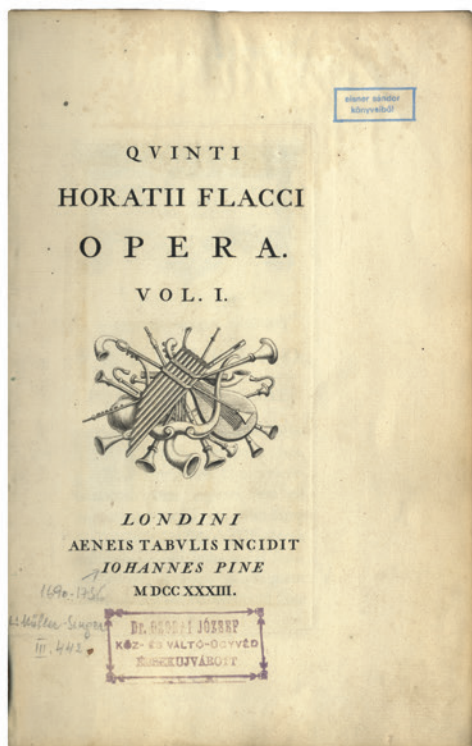
Tomo I.

T

Ale

^a nodosi e avvolti.

107. Horatius: *Opera* (London: John Pine, 1733). John Pine (1690–1756) Horatius-összkiadása, melynek csak az első kötete van meg a Régi Könyvek Gyűjteményében, a 18. századi könyvművészet remeke. A könyv nem a szedés-nyomás akkor már háromszáz éves mechanikus, nagyipari technikájával készült. Pine a több mint 300 illusztráció mellett a szöveg minden egyes betűjét rézbe metszette, amint azt a nyomódúc szélének a papíron hagyott lenyomata is mutatja. A gazdag bibliofileknek készült Horatius a tömegkiadványok korában a kézműves módszerekkel előállított kódexek egyediségét idézte meg

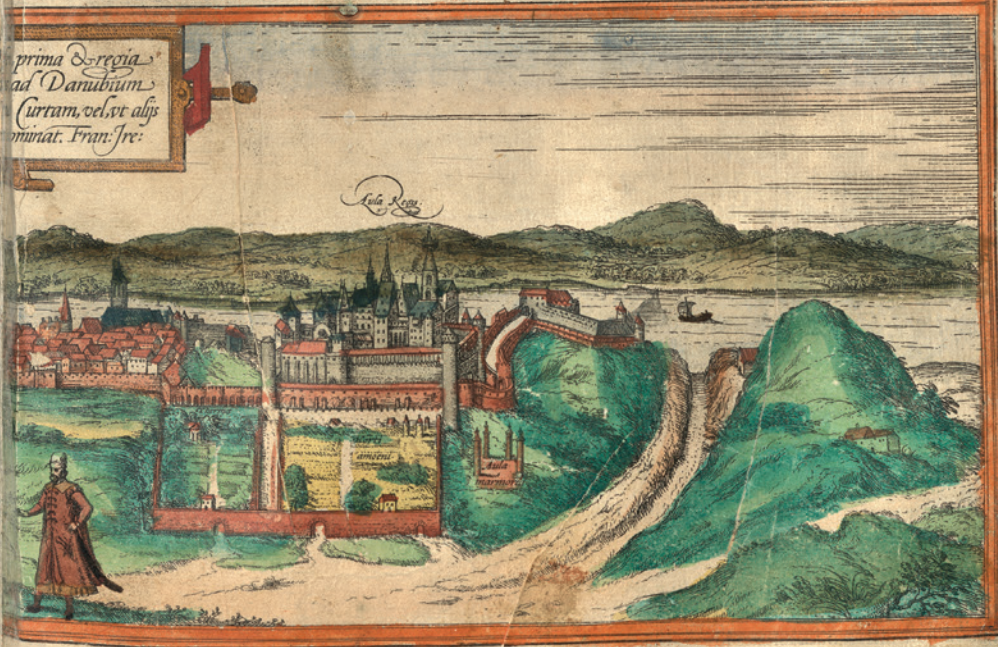
CARMINVM LIBER I. 47

Saeviet circa jecur ulcerosum ; 15
Non sine questu,
Laeta quod pubes edera virenti
Gaudeat, pulla magis atque myrto ;
Aridas frondes hiemis sodali
Dedicet Hebro. 20

108. Georg Braun:
*Civitates orbis
terrarum*
[illustr. Franz
Hogenberg]
(Köln: Gottfried
von Kempen,
1588).
A hatalmas
album rézmets-
zetes város-
képei között van
alaprajzszerű,
a főbb utakat
is feltüntető
ábrázolás, és
látképszerű
távlati kép is

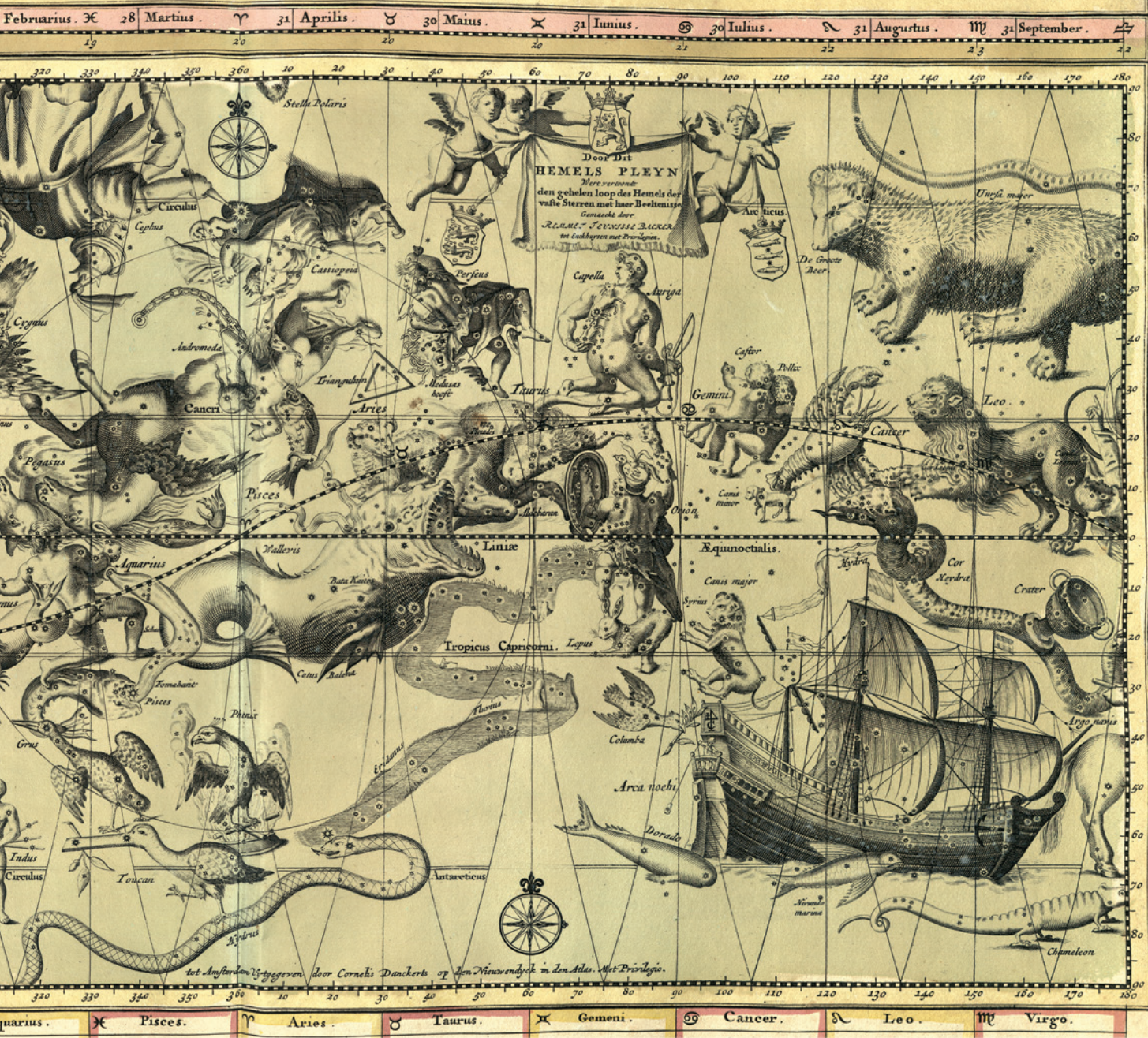

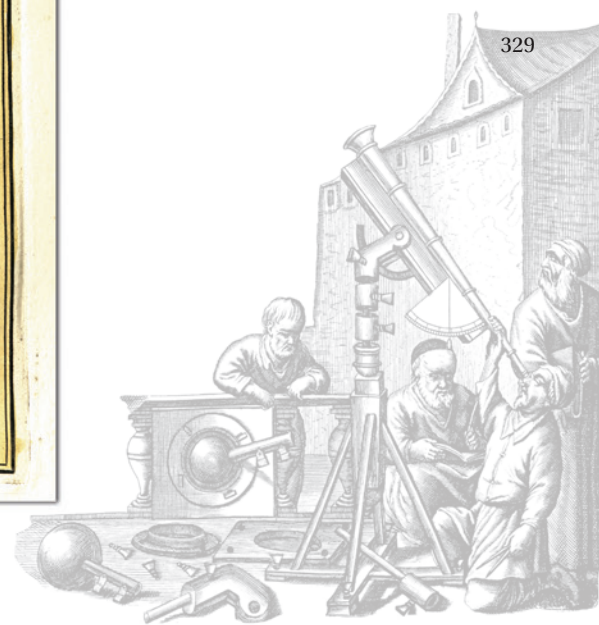

109. Andreas Cellarius: *Harmonia Macrocosmica seu Atlas Universalis* (Amsterdam: Gerard Valk – Pieter Schenk, 1708). Johannes Janssonius (1588–1664) hatalmas rézmetszetei illusztrálják a teremtett világ, az univerzum harmóniáját. A kézzel színezett csillagterképeken kívül az atlasz bemutatja a ptolemaioszi, a Tycho Brahe-féle és hipotézisként a kopernikuszi világkép szerkezetét is

HEHELE AERTKLOOT, OP ALLE MERIDIANE en POLUSHOOGTE, en, OPWAT LENGTE en BRETE de VOORSZ STERRE STAEN, BEZUYDE en BENOORDE de LINIAE AQUINOCTIAEL.

110. Wolfgang Lazius:
*Beschreibung und
 Gelegenheit des Türcken Zugs
 in Ungern...* (Basel, 1577).
 Az udvari humanista, tábori
 orvos térképe az 1556-ban
 Ferdinánd főherceg vezette,
 törökök elleni hadjárat
 színtereiről

Zug in Ungern im jar 1556. mit den Lägern vnd Orthen / do sie zu beyden Partheyen gelegen seindt.

111. *Partis Hungariae inter Tibiscum et Nigrum Chrysum nova et accurata descriptio* (Amsterdam, [1664 után]). Magyarország első tájtérképe, mely a Tisza és a Fekete-Körös közötti területet ábrázolja. A térkép minden bizonnyal református rajzolója feltehetően megjárta Johannes Janssonius hollandiai nyomdáját

112. Dancker Danckerts:
*Nova et recens
 emendata totius Regni
 Hungariae...*
 (Amsterdam, 1663).
 A 17. századi amster-
 dami térképkészítő és
 -kiadó cég első
 Magyarország-
 térképe, rajta város-
 látképekkel, kifinomult
 ízlésű gyűjtők
 számára készült

POSONIENSIS Vulgo PRESBURG.

urcis occupata sunt: Christianorum autem urbes hac Nota.

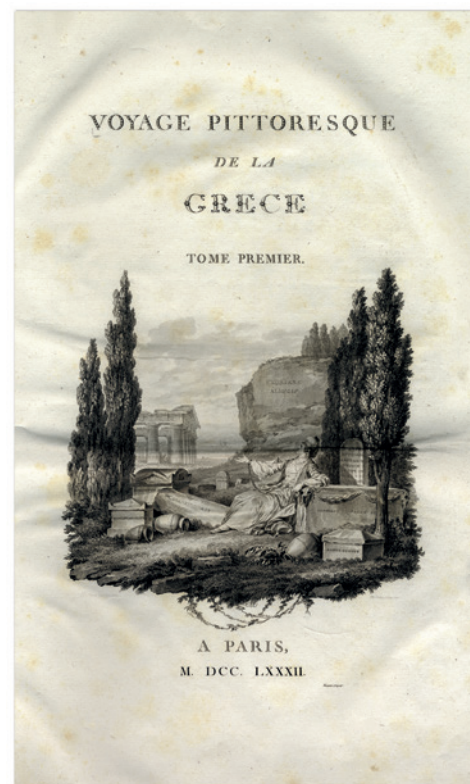

113. [Samuel Parker]: *Hungary from the latest Observations* (London, [1728]). Szokatlan, kör alakú térkép, négy sarkában 3-3 körben Magyarország történetére, nyelvére, gazdaságára vonatkozó tudnivalókkal

VUE DU PORT DES BATEAUX A RHODES.

A. P. D. R.

114. Marie-Gabriel-Florent-Auguste de Choiseul-Gouffier: *Voyage pittoresque de la Grèce* (Párizs, 1782). A francia diplomata és ókortörténész 1776-ban francia tudósok társaságában körbehajózta Görög-országot, a szigetvilágot és Kis-Ázsiát. Elegánsan illusztrált útleírása meghozta számára a tudományos és politikai karriert egyaránt. Előbb a török portán volt követ, majd 1792-től Oroszországban II. Katalin cárnő (1729–1796) a cári könyvtár és művészeti akadémia igazgatójává nevezte ki. 1802-ben tért vissza Franciaországba. Munkája nagy hatással volt a görög kultúra iránt vonzódó irodalmi és képzőművészeti romantika képviselőire

Keleti Gyűjtemény

A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárán belül önálló keleti gyűjtemény létrehozásának igényét a magyar tudósok már a 19. század végén megfogalmazták. Nem véletlen ez az időpont, hiszen abban a korban Európa-szerte virágzott a keletkutatás, s ez ösztönzően hatott arra, hogy Magyarországon is tudományos alapossággal vizsgálják a magyarság tudatában mindig is élő keleti eredet kérdését, illetve azokat a keleti forrásokat, amelyek a magyarok őshazájára, korai történelmére vonatkoznak. Azok a magyar utazók és tudósok, akik népünk őstörténete miatt vonzódtak a Kelethez, ugyanakkor jelentős szerepet játszottak Ázsia földrajzi, geológiai, néprajzi, állat- és növénytani leírásában is. Közülük számosan tagjai voltak a Magyar Tudományos Akadémiának, és nemcsak saját publikációikkal, hanem az utazásaik során gyűjtött kéziratokkal és könyvritkaságokkal is rendszeresen gyarapították a tudós testület könyvtárát. A folyamatosan bővülő állományt jelentős mértékben növelte a második világháború utáni gyűjtőköri megosztásra vonatkozó rendelet, amely révén a keletkutatás az Akadémiához került, s ezért a Fővárosi Könyvtár rendkívül értékes gyűjtése is itt talált új otthonra.

Önálló keleti gyűjtemény megalapítására azonban csak a Magyar Tudományos Akadémia 1949-es átszervezése után került sor. Ebben kiemelkedő szerepe volt Ligeti Lajos (1902–1987) akadémikusnak, az MTA orientalista alelnökének. 1951-ben nyílt meg az

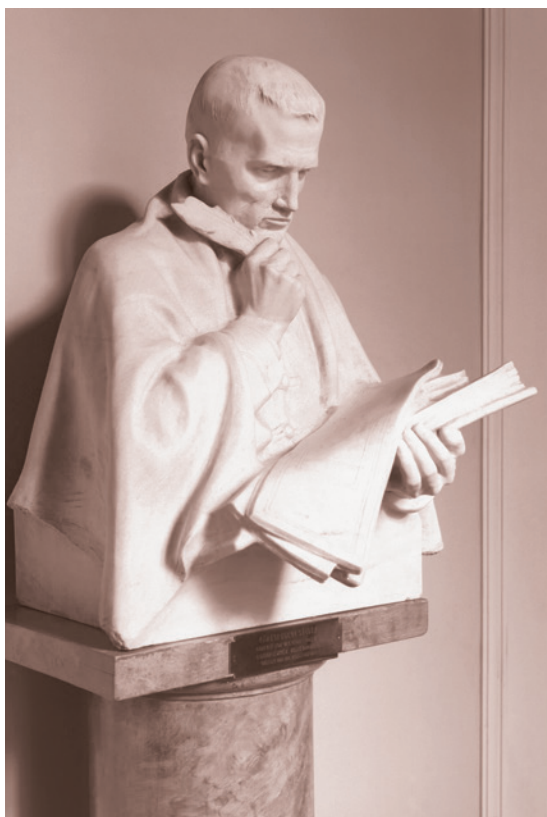
Akadémia palotájának földszintjén a Keleti Könyvtár, amely ettől kezdve az orientalisztika alapkönyvtára Magyarországon. Megformálása, beleértve az olvasóterem keleties hangulatú kialakítását is, elsősorban Rásonyi László turkológus érdeme, aki 1951 és 1961 között állt a Gyűjtemény élén. Ő állította össze az 1826-ban alapított Akadémiai Könyvtár régi szakaiból az orientalisztika tárgykörébe tartozó anyagot. Mindenekelőtt ide került a kézírásos, ún. müncheni katalógus „keleti irodalom” szakának teljes állománya. Ez egészült ki az Afrika és Ázsia kutatásával foglalkozó tudományos cikkekbe tartozó dokumentumokkal, ezen belül minden térségre vonatkozóan elsősorban a nyelvvel, történelemmel, irodalommal, vallással és művészettörténettel kapcsolatos művekkel. Mind a mai napig ezek az elvek határozzák meg a Keleti Gyűjtemény gyarapítási politikáját. Mindez azonban nem jelenti azt, hogy a Gyűjtemény csupán a bölcsészettudomány művelőinek kutatómunkáját szolgálja, hiszen az ókori Kelettől a mai társadalmakig e két kontinens civilizációinak minden megnyilvánulása helyet kap itt: az indiai csillagászatól a kínai porcelángyártáson és az arab orvostudományon át a sztyeppei lótarthatásig.

A nyomtatott, valamint a modern adathordozókon elérhető dokumentumokon kívül már a kezdetektől fogva megtalálhatók voltak a Gyűjteményben a jelentős értéket képviselő, sok esetben nemzetközi szinten is egyedülálló kézíratos hagyatékok és ajándékok.

A Keleti Gyűjtemény
olvasóterme

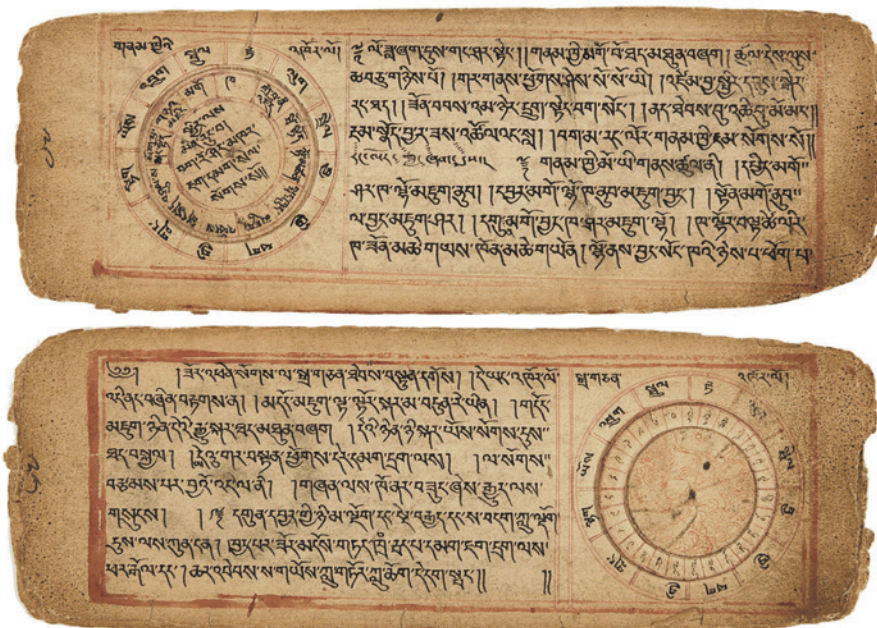
Holló Barnabás
Kőrösi Csoma Sándort
ábrázoló szobra a Keleti
Gyűjtemény olvasóter-
mének bejárata mellett

Duka Tivadar

Ezek döntő többsége keleti nyelvű kézirat, de ezen kívül megtalálhatóak magyar orientalisták kutatási feljegyzései, írásaik vázlatai, naplói, szógyűjtései, fényképei és levelezése. Közöttük első helyen kell említeni az UNESCO Világemlékezet listáján szereplő Kőrösi Csoma Archívumot. Kőrösi Csoma Sándornak (1784k.–1842), a tibetisztika alapítójának tibeti kéziratai és fanyomatai 1885-ben kerültek Csoma életrajzírójának, Duka Tivadarnak (1825–1908) köszönhetően a Magyar Tudományos Akadémiára. Formai alapon két részre oszthatjuk a kis gyűjteményt: a legfontosabbak a Kőrösi Csoma Sándor nevére utaló ún. Alexander-könyvek, amelyeket tudós lámák írtak Csoma kérdéseire válaszolva. A többi művet a tudós vásárolta, illetve másoltatta magának. A Csoma-könyvtár darabjai a tibeti irodalom számos területét érintik: egyaránt találhatunk közöttük buddhista filozófiával, tantrával, nyelvészettel, költészettel, időszámítással és vallástörténettel foglalkozó műveket. A kis Csoma-gyűjtemény képezi az alapját a Keleti Gyűjtemény mintegy 6 ezer műből álló tibeti kézirat- és fanyomatgyűjteményének.

Az Országos Rabbiképző Intézet tanára, Kaufmann Dávid (1852–1899) hebraika-gyűjteménye szintén nemzetközi hírnévnek örvend. Kaufmann kiváló tudósa volt a középkori zsidó filozófiának, történelemnek és kultúrtörténetnek, aki szakemberként gyűjtötte a héber kéziratokat és régi könyveket, míg anyósa, Gomperz Róza a gazdagon illusztrált pergamen kéziratok gyűjtésében lelte örömet. Kaufmann, majd felesége korai halála után anyósa a gyűjteményt „az elhunytak intencióiának” megfelelően *Kaufmann Dávid és neje, szül. Gomperz Irma alapítványa* néven az Akadémiai Könyvtárra hagyta, annak „örök tulajdonaként”. A gyűjtemény három részre tagolódik: kódexek és kéziratok, geniza-töredékek, nyomtatott könyvek. A közel hatszáz kézirat felöleli a héber irodalom

Asztrológiai kézirat a tibeti gyűjteményből

minden ágát és korszakát; köztük számos egészen ritka értékű darab is található. Ilyen például az A50 jelzetű *Misna*-kódex, valamint több más, gazdagon díszített kézirat, amelyek az európai zsidó könyvművészet legszebb alkotásai közé tartoznak.

Kaufmann Dávid. Thein Izidor festménye

The first thing I noticed when I stepped out of the plane was the cold, crisp air. It was a relief after the warm, humid air of the tropics. I looked around and saw a vast, open landscape stretching out before me. The horizon was low, and the sky was a deep, clear blue. I felt a sense of freedom and adventure, knowing that I was about to embark on a journey that would change my life.

10
 11
 12
 13
 14
 15
 16
 17
 18
 19
 20
 21
 22
 23
 24
 25
 26
 27
 28
 29
 30
 31
 32
 33
 34
 35
 36
 37
 38
 39
 40
 41
 42
 43
 44
 45
 46
 47
 48
 49
 50
 51
 52
 53
 54
 55
 56
 57
 58
 59
 60
 61
 62
 63
 64
 65
 66
 67
 68
 69
 70
 71
 72
 73
 74
 75
 76
 77
 78
 79
 80
 81
 82
 83
 84
 85
 86
 87
 88
 89
 90
 91
 92
 93
 94
 95
 96
 97
 98
 99
 100
 101
 102
 103
 104
 105
 106
 107
 108
 109
 110
 111
 112
 113
 114
 115
 116
 117
 118
 119
 120
 121
 122
 123
 124
 125
 126
 127
 128
 129
 130
 131
 132
 133
 134
 135
 136
 137
 138
 139
 140
 141
 142
 143
 144
 145
 146
 147
 148
 149
 150
 151
 152
 153
 154
 155
 156
 157
 158
 159
 160
 161
 162
 163
 164
 165
 166
 167
 168
 169
 170
 171
 172
 173
 174
 175
 176
 177
 178
 179
 180
 181
 182
 183
 184
 185
 186
 187
 188
 189
 190
 191
 192
 193
 194
 195
 196
 197
 198
 199
 200
 201
 202
 203
 204
 205
 206
 207
 208
 209
 210
 211
 212
 213
 214
 215
 216
 217
 218
 219
 220
 221
 222
 223
 224
 225
 226
 227
 228
 229
 230
 231
 232
 233
 234
 235
 236
 237
 238
 239
 240
 241
 242
 243
 244
 245
 246
 247
 248
 249
 250
 251
 252
 253
 254
 255
 256
 257
 258
 259
 260
 261
 262
 263
 264
 265
 266
 267
 268
 269
 270
 271
 272
 273
 274
 275
 276
 277
 278
 279
 280
 281
 282
 283
 284
 285
 286
 287
 288
 289
 290
 291
 292
 293
 294
 295
 296
 297
 298
 299
 300
 301
 302
 303
 304
 305
 306
 307
 308
 309
 310
 311
 312
 313
 314
 315
 316
 317
 318
 319
 320
 321
 322
 323
 324
 325
 326
 327
 328
 329
 330
 331
 332
 333
 334
 335
 336
 337
 338
 339
 340
 341
 342
 343
 344
 345
 346
 347
 348
 349
 350
 351
 352
 353
 354
 355
 356
 357
 358
 359
 360
 361
 362
 363
 364
 365
 366
 367
 368
 369
 370
 371
 372
 373
 374
 375
 376
 377
 378
 379
 380
 381
 382
 383
 384
 385
 386
 387
 388
 389
 390
 391
 392
 393
 394
 395
 396
 397
 398
 399
 400
 401
 402
 403
 404
 405
 406
 407
 408
 409
 410
 411
 412
 413
 414
 415
 416
 417
 418
 419
 420
 421
 422
 423
 424
 425
 426
 427
 428
 429
 430
 431
 432
 433
 434
 435
 436
 437
 438
 439
 440
 441
 442
 443
 444
 445
 446
 447
 448
 449
 450
 451
 452
 453
 454
 455
 456
 457
 458
 459
 460
 461
 462
 463
 464
 465
 466
 467
 468
 469
 470
 471
 472
 473
 474
 475
 476
 477
 478
 479
 480
 481
 482
 483
 484
 485
 486
 487
 488
 489
 490
 491
 492
 493
 494
 495
 496
 497
 498
 499
 500
 501
 502
 503
 504
 505
 506
 507
 508
 509
 510
 511
 512
 513
 514
 515
 516
 517
 518
 519
 520
 521
 522
 523
 524
 525
 526
 527
 528
 529
 530
 531
 532

שויו תנח צ' תושב ידות ב
 שויו ועבד מ עבדת עבד
 והענין בנעות חששו
 שויו יצו ריקם
 ופדות יוזה העבדיה
 וייציה
 שויו תוכר
 ועבד עבד כנעני ואלם וילת
 כן השל ורדנו יחד מרחשי
 שויו והסגר עבד שכר וחזנה
 וקדן וקדן ושריו
 שויו והזנת עבד זה העל ויוע
 ויזעל מ החיות הנלות בספר
 זה שיוע עשרה וששה וזה
 ויזנת עשה ושנים עשר ויזנת
 ויו תעשה

חלבות מצידה

י"ט
 כְּפֹלֵן חֲמִשׁ מִצְוֹת וְחֵמֶשׁ מִצְוֹת
 עֲשֶׂה וְיִרְבַּע מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה
 וְחֵם פֶּסֶחַ
 דִּין וְיִקַּח וְיִזְכֹּר
 שְׁוֵי יִנְהַי מִקֶּחַ וְיִזְכֹּר
 שְׁוֵי וְיִנְהַי כְּדִבְרֵים
 שְׁוֵי וְיִנְהַי גַּם עֵקֶב כְּמִצְוֹת
 שְׁוֵי וְיִנְהַי כְּדִבְרֵים

עבן ילול האבות יודע בין חלוק
הקדשות בין השותפין והחזקות
נזק כל יחוד מושבין ומבשל המצ
שול ודן בעל המצ

הלבבות שדורחין

רשות

ענין חלו ההוכחות וידע דין שולחו
שו' יורם ושולחו ויחשבוהו כמ'
מקחו ויחשבוהו כמקחו ויחשבוהו כמקחו

מבוא שלש עשרה מועדות חודש
מועדות עשרה ושמונה מועדות יין
תעשרה וזהו פירוש
דן קנן עבד עברי
שמו יורש ומועדות עשר
שמו יעבדנו כערך

והוא ספר קצר	
הלכותיו חמש וזהו סדורן	
ויבירה	הלכות
זכיה וזמנה	הלכות
שכנים	הלכות
שוואין ושוועפן	הלכות
עברים	הלכות

חלבות מביד

יש בבלון
חמישי ויניח יחית ויבית עשה
ויחבר עיניו לוי ותעשה וזו פרי
דין ויקח ויחבר
שלי יונה ביקח ויחבר
שלי יונה בדברים
שלי יונה גר ערך במיוון
שלי יונה דברים

חלבות זבייה

ומתנה

ענין יולו ההלכות וידע דין זורס
מן ההפסקר הייזר יקטע וטאל יקט
ודין טוטע וותטע וויקט ויזח וות
חזרת ויניח יטע חזרת
הלכות שבנים

A Keleti Gyűjtemény mintegy ezer tételt számláló török kéziratának java Szilágyi Dániel (1830–1885) hagyatékából került Budapestre. A debreceni teológusból lett huszár az 1848–49-es magyar szabadságharc leverése után Kossuth Lajossal együtt emigrált Isztambulba, s ott élt haláláig. Kiválóan megtanult törökül, és elismert tolmács lett. Érdeklődése a török írásbeliség emlékei felé fordult, kis könyvesboltot nyitott, és gyűjteni kezdte a török kéziratokat. Boltja a Timoni utcában hamarosan ritka kéziratairól vált híressé, ahova az Isztambulban megforduló magyarok is elzarándokoltak. Halála után Vámbéry Ármin erőfeszítéseinek köszönhetően kerültek a kéziratok a Magyar Tudományos Akadémia tulajdonába. Szilágyi Dániel könyvtára 500 kéziratot tartalmaz, ezek közül 438 török, a többi perzsa és arab nyelvű, előbbieket nagy része az Oszmán Birodalom történetével foglalkozik.

Vámbéry Ármin (1832–1913) nevezetes közép-ázsiai útjáról származó perzsa és török kéziratai fia, Vámbéry Rusztem ajándekaként kerültek az Akadémia könyvtárába. Vámbéry Ármin a Magyar Tudományos Akadémia igazgatósági és tiszteleti tagja volt; gyűjteménye 660 műből áll, ebből 61 kézirat. A kéziratok nagy része török nyelvű, egy részük a közép-ázsiai török nyelvek emlékét őrzi. Vámbérynek köszönhető az is, hogy már 1860-ban az Akadémia tulajdonába került az a Magyarország történetére vonatkozó kézirat is, a *Tárik-i Ungurusz*, amelyet ő talált Isztambulban.

A keleti könyvek és kéziratok között számos hungarikum is található. Ezek között meg kell említeni Schulhof Izsák *Budai Krónikáját*, amely nem más, mint Buda visszavételéről (1686) egy szemtanú által héber nyelven írt elbeszélés. Ezt a művet e kézirat alapján már maga Kaufmann is kiadta 1895-ben. Magyar fordítása 1981-ben jelent meg. Különösen sok magyar vonatkozású művet tartalmaz török gyűjteményünk, amelyben Magyarország történetére vonatkozó forrásokon kívül majdnem teljes sorozata található azoknak a török ősnymtatványoknak, amelyek a magyar

származású Ibrahim Mütefferika (megh. 1747) isztambuli nyomdájában készültek. Az első török nyomda alapítójáról kevés pontos ismerettel rendelkezünk. A Kolozsvárott született, eredetileg valószínűleg unitárius kötődésű Ibrahim valamikor a 17. század utolsó éveiben került a törökök szolgálatába, s tért át az iszlámra. A szultáni udvar tisztségviselői közé emelkedő tehetséges fiatalember II. Rákóczi Ferenc portai kapcsolat-tartójaként is szolgált a fejedlem rodostói évei alatt. A tulipán korszak néven ismert török reformkor nyitottságát kihasználva, az írott művek addig tiltott sokszorosítási technikájának meghonosításával Ibrahim az iszlám világ szellemi megújulását kívánta elősegíteni.

Kégl Sándor (1862–1920) tekintélyes, 11 ezer kötetes könyvtára fivére adományaként, 1925-ben került az Akadémia birtokába. Kégl a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagja, a budapesti Tudományegyetemen a perzsa nyelv és irodalom első tanára volt. Az igen sokoldalú és széles érdeklődésű tudós-föld-birtokos szoros szálakkal kötődött a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárához is: ő készítette el a keleti kéziratok első katalógusát, és írta le az addig az Akadémia birtokába került török, perzsa és arab kéziratokat. A Kégl-könyvtár a legnagyobb volumenű adományok közé tartozik az Akadémiai Könyvtár történetében; megduplázta az addigi 60 darabos perzsa kéziratgyűjteményt. A kéziratok között a klasszikus perzsa irodalom több jeles alkotása megtalálható, valamint több munka a lexikográfia és a nyelvtan, az asztrológia, illetve az orvoslás köréből.

A török és a perzsa kéziratokkal ellentétben az arab kéziratok többsége nem magyar

Vámbéry Ármint ábrázoló plakett, 1909. Murányi Gyula alkotása

Kégl Sándor

Goldziher Ignác

gyűjtők révén került az Akadémiára. Ezek a művek a 20. század elején Budapesten élt muszlim közösség tulajdonában voltak. Az iszlám vallási élet gyakorlásához, illetve az arab nyelv tanulásához elengedhetetlenül szükséges művek széljegyzetei jól mutatják, hogy több generáción át állandó használatban voltak. Ezen kívül neves személyiségekhez köthető Mamlúk-kori kéziratok teszik jelentőssé ezt a gyűjteményi egységet.

Más jellegű a magyarországi keletkutatás két, nemzetközileg legismertebb képviselőjének hagyatéka.

Az európai iszlámkutatás máig legnagyobb alakjának, Goldziher Ignácnak (1850–1921) felbecsülhetetlen értékű levelezését, a hozzá írt több mint 13 ezer levelet, az Akadémia a tudós fiának, Goldziher Károlynak a rendezésében kapta meg. Goldziher korában a nemzetközi kongresszusok mellett a tudományos érintkezés legfőbb formája a levelezés volt, így leveleiben ő is számos tudományos kérdést vitatott meg a kor legnevesebb tudósaival. Hagyatéka nemcsak levelezését, hanem néhány művének

kéziratát, s az azokhoz készített előmunkákat is tartalmazza.

A 20. századi Selyemút-kutatás meghatározó tudósa, az Indiában élő és dolgozó régész-felfedező Stein Aurél (1862–1943) könyveinek egy részét már 1925-ben az Akadémiának ajándékozta, amelynek könyvtárához ifjúsága sok kedves emléke fűzte. Műveit, közvetlenül megjelenésük után, szintén megküldte. A magát egész életében magyarnak valló Sir Aurel Stein könyvtárának többi része végrendelete értelmében került az Akadémiára, halála után tizennégy évvel. A nagy nemzetközi érdeklődésre számot tartó, Angliából és Indiából érkezett Stein-hagyaték mintegy 2300 könyvet és különlenyomatot, 180 kötetnyi folyóiratot, több mint 8 ezer saját fotóját (egy részük 31 fényképalbumba rendezve), a hozzá írt mintegy 1500 levelet, egyes műveinek kéziratát, térképeit tartalmazza. A Stein-könyvtár máig a Keleti Gyűjtemény Belső-Ázsiára vonatkozó anyagának a magva, amely nagybecsű művekkel gazdagította az iranisztika és az indológia tárgykörét is.

Szintén Belső-Ázsiához kapcsolódnak a mongol és mandzsu kéziratok és fanyomatok. A mongol gyűjtemény megalapozója Ligeti Lajos, aki 1928 és 1930 közötti belső-mongóliai és kínai tanulmányútjáról több mint száz kéziratot és fanyomatot hozott haza a Magyar Tudományos Akadémiának. A dokumentumok

Stein Aurél Lahórban

Stein Aurél az Akadémiai Könyvtárban

tekintélyes része a buddhizmus tárgykörébe tartozik. A legrégebbi és legértékesebb darab egy 17. századi kézirat, Szá-Szkja Pandita művének, a *Bölcs mondások kincsestárának* preklasszikus mongol és tibeti nyelvű változata. A mandzsu gyűjteményt Bálint Gábor (1844–1913) gyűjtése alapozta meg, aki Széchenyi Béla (1837–1918) kelet-ázsiai expedíciójának volt tagja.

A Keleti Gyűjtemény ritka kincsei között fellelhetők az Afrikától Indonéziáig terjedő térségben megtalálható kultúrák kéziratai, amelyeknél változatos hordozóanyagokat csodálhatunk meg a fakéregtől a pálmalevélen át a selyemig. Az etiópiai, indiai, kelet-ázsiai, örmény és batak kéziratoknak nemcsak témájuk szerteágazó, hanem kivitelezésük is egyedi.

A 21. században természetesen a Keleti Gyűjtemény is él a technika adta lehetőségekkel, hogy a kéziratok és könyvritkaságok ne

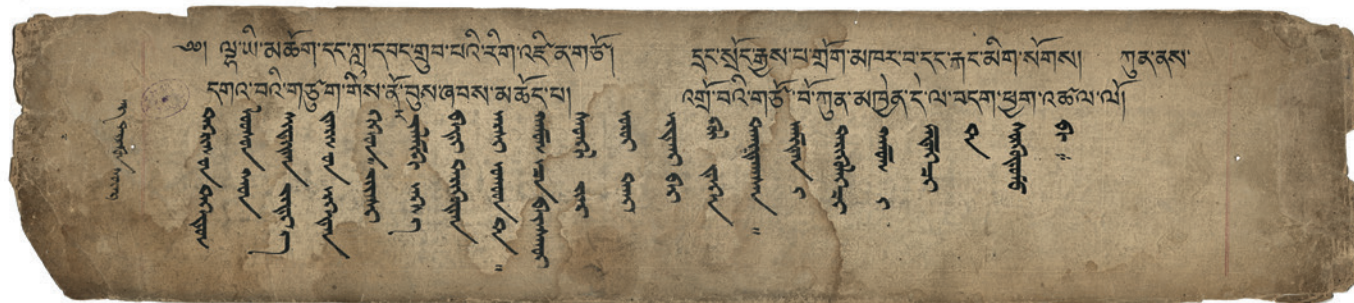
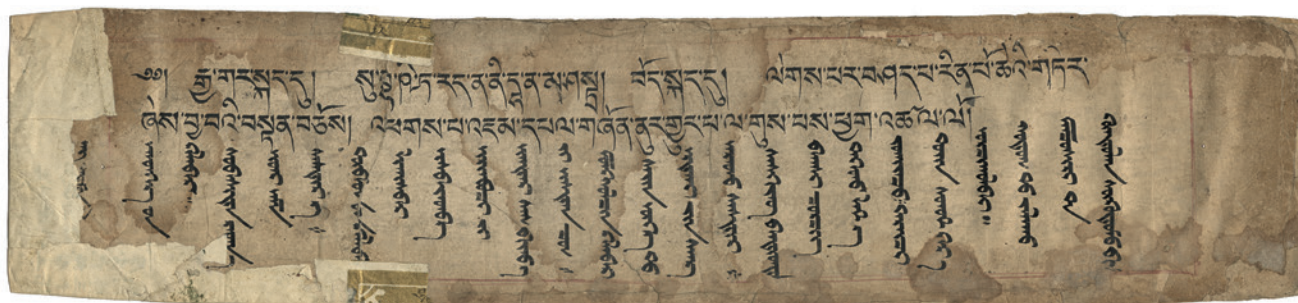
csak kevés kutató számára legyenek hozzáférhetőek, hanem a világ bármely részén, s egyben a legszélesebb olvasóközönség számára is, hogy ezáltal bővíthessék ismereteiket, vagy pusztán gyönyörködjenek bennük. E cél elérése érdekében tematikus digitális gyűjtemények készültek, amelyek a képanyag mellett több nyelven tartalmazznak szakértők által készített komoly tanulmányokat.

A napi könyvtári és tájékoztató munka mellett a Keleti Gyűjtemény kiterjedt nemzetközi kapcsolatokat ápol, amelyek részeként konferenciákat szervez, és több könyvsorozatot is megjelentet. Ezekkel a szerteágazó tevékenységekkel biztosítja azt, hogy a folyamatosan változó igényeknek megfelelően tudjon hasznos könyvtári háttérrel nyújtani a térség kutatóinak, illetve a Kelet világa iránt érdeklődő nagyközönségnek egyaránt.

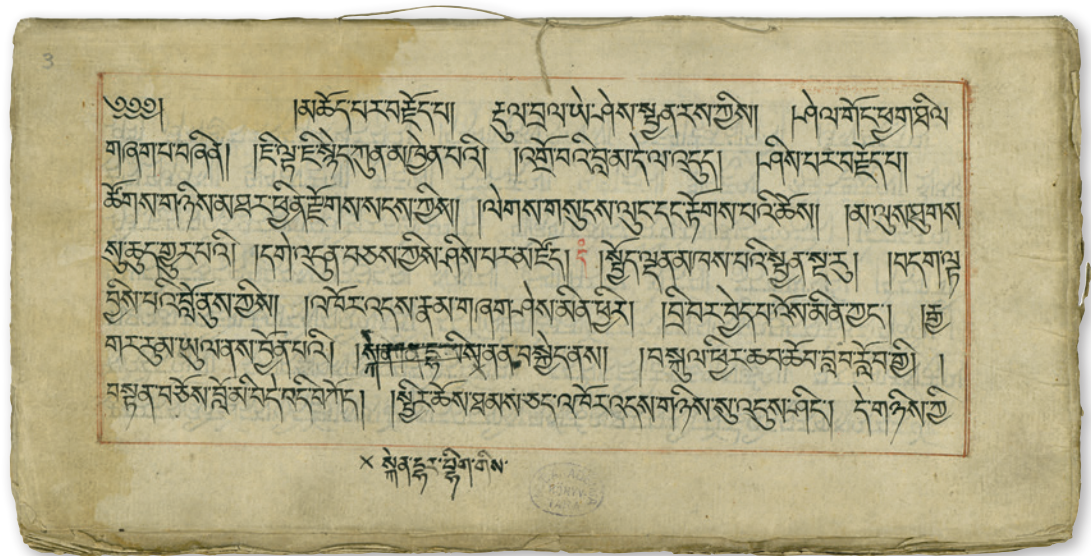
Ligeti Lajos

Dévényi Kinga – Kelecsényi Ágnes

Szá-Szkja Pandita művének, a *Bölcs mondások kincsestárának* 17. sz.-i kézírata

Alexander Korösi

1. „Az indiai-Róm országbeli (=római vagyis európai) Szken dha (=Szkander vagyis Sándor) kérdéseinek feleletei”, Zángszkár, 1824
2. Nyomódúc, rajta lancia betűkkel az „Om mani padme hum” felirat ismétlődik. Szerencsehozó áldozatokat nyomtathattak a segítségével
3. Szertartási kellék nyomódúca

4. Illusztrált fanyomat tibeti papíron, 18. sz.
A Kőrösi Csoma Sándor könyvtárából származó tibeti nyelvű mű, Tsong kha pa (1357–1419) leghíresebb munkája, a *Lam rim chen mo* avagy a *Megvilágosodáshoz vezető fokozatos ösvény* rövid változata. Tsong kha pa a tibeti buddhizmus gelug iskolájának alapítója, a buddhista tanítások reformátora volt. A Csoma-gyűjtemény 2009-től az UNESCO Világemlékezet listájának része

Aszanga (4. sz.), a jógacsára buddhizmus egyik alapítója

Dharmacsakra mudra, azaz a tanítást jelző kéztartás a buddhista ikonográfiában

5. Nyomtatott szerencsehozó amulett, 19. sz.

6. Asztrológiai kézirat, a tigris és a nyúl évének horoszkópja, 20. sz. eleje
7. A kívánság-teljesítő drágakövek hercege, magyarázat a Gyógyító Buddhához szóló felajánlási rítusokhoz, 18. sz. vége
8. Szerencsehozó amulett, 19. sz.

9. A Gyémánt Szútra első, festett oldala, 19. sz. vége. A Gyémánt, vagy pontosabban Gyémánt-vágó Szútra, a Pradzsnyápáramitá szútrák közé tartozik, vagyis a mahájána buddhizmus egyik alapszövege. Tartalmát tekintve azonban már a vadzsrajána buddhizmus filozófiája jelenik meg benne. A tibeti buddhizmus egyik leggyakoribb szövege

10. Nyomódúc hátoldala, amely szerencsehozó áldozatok nyomtatására szolgált

11. Tibeti kotta, 19. sz. vége

12. Pradzsnyá páramitá (azaz A tökéletes bölcsesség szútrái) festett hátlapja, rajta az égtájakat őrző királyokkal, 19. sz. vége

13. Mandzsú-kínai-mongol-órárt
szótár. Kézirat a 18. sz.-ból

14. Képeskönyv a buddhista poklokról. 19. sz-i tibeti és mongol nyelvű
fanyomat. Hagyományosan a tibeti-mongol alvilág nyolc nagy meleg
pokloból és nyolc hideg pokloból áll, s a meleg poklokhoz 16-16
alpokol kapcsolódik, kiadva így összesen 136 poklot, melyekbe
ki-ki a bűneinek megfelelően kerül - kitéve ezáltal a különféle
démonok kínzásainak - következő újjászületéséig

15. Buddha élete a fogantatástól a megvilágosodásig, illetve Buddha tanítványaival. Az Észak-Burmában (Mianmar) élő san nemzetiség rituális tárgya

16. Észak-burmai san népművészet. A kézirat a 20. sz. elején készült, rajta a megrendelő horoszkópja szöveges résszel és képi illusztrációval

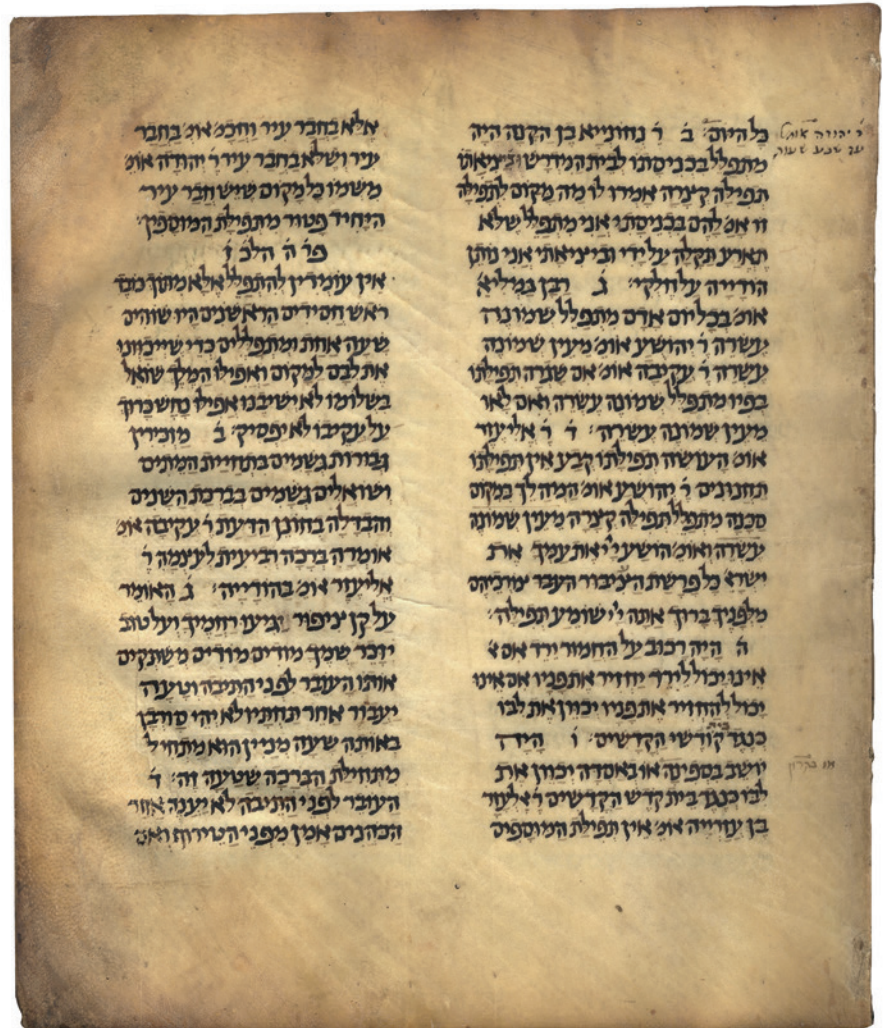
Handwritten text in Hebrew script, likely a letter or document, with a large arrow pointing upwards on the right side. The text is dense and covers most of the page.

374a

Handwritten text in Arabic script, likely a letter or document, with a large arrow pointing upwards on the right side. The text is dense and covers most of the page.

374b

17. Levéltervezet a kairói Ben Ezra zsinagóga geniza-töredékei közül. A címzett az egyiptomi zsidó közösség vezetője, Avraham ha-Nagid (megh. 1310k.), Maimonides fia. Mellette és a másik oldalon héber és arab írásgyakorlatok. Kaufmann Dávid könyvtárából

למנצח על ששונים
מזמור לדוד

יוחק עלי ספר למשמרת
כתב ב עש ברזל ועופרת
ידי למען יעמוד למזל רת
כי בא אל ביתי לתפארת
אוצר כלי חמדה ועשרת
מטמון אשר סוגר במסגרת
ויהי מארה לי וגערתי
כי פעמים בא במכרת
הוד כל יקר מזר וסומרת
עז בלתי תקוה ונעצרת
נפשי מלאה זעם ונעפרת
אודה שמי רום כל כבזרת
הלל בראש חוצות עלי קרת
תלון תהי ראשלי וגוברת
פוריץ לרם יהיה ולעצרת

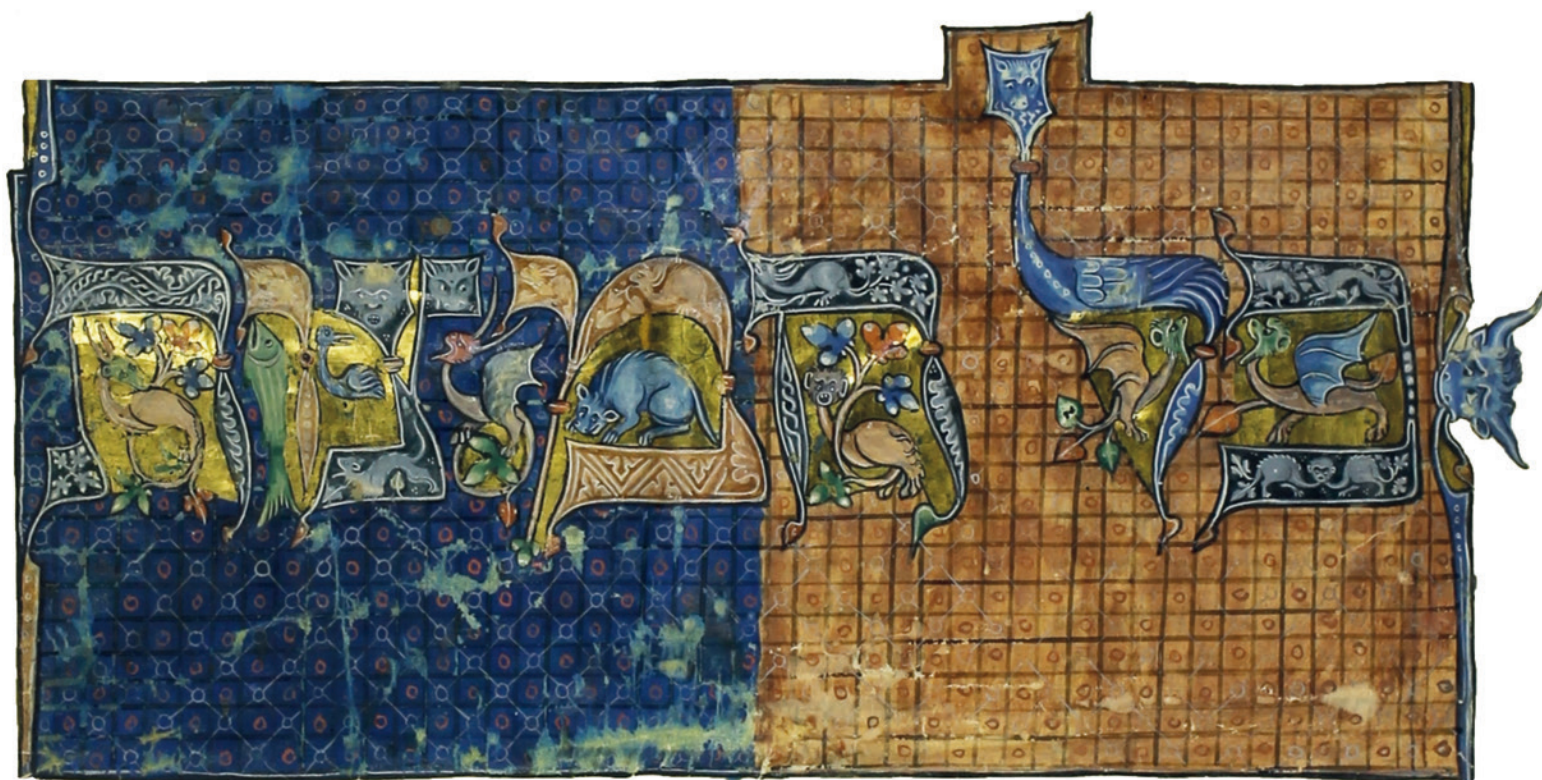
יו' ו' פורים תרנ"ו לפ"ק

אני דוד ב"ר יהודה קניפסאנין

Budapest 28. Februar 1896.

18. Misna-kézirat, az ún. Codex Kaufmann, a Kaufmann-gyűjtemény legjelentősebb darabja, mely a hagyományos zsidó törvényirodalmat tartalmazza héber nyelven a 2. sz.-ban megszerkesztett formában. A három ma ismert teljes Misna-kézirat közül a tudományos közvélekedés kéziratunkat tartja a legjobbnak. A kéziratot 1896-ban, néhány évvel halála előtt szerezte meg Kaufmann nagy nehézségek árán, és az e fölött érzett nagy örömet magasztos szárnyalású versében, „Dávid zsolttárában” juttatta kifejezésre, amelyet a kézirat előzéklapjára írt

20. Maimonides (1135–1204) *Misné Tóra* c. vallásjogi művének Északkelet-Franciaországban 1296-ban készült példánya. Díszítése, pompás illusztrációi révén a középkori héber könyvművészet egyik legértékesebb darabja. Kaufmann Dávid könyvtárából

נשם יין אל עולם מה אהבתי תורתך כל היום היא שיחתי

ויצת עשה יצת והיו לברך זית
שם הקדוש ברוך הוין יוצר היל
חופלה

הלכות מילה

ויצת
עשה יצת והיו למוול זית חוסים
ביום השמיני
כל חמיות הנפלות בקשר זה
יצת עשרה יצת עשרה

הלכות קרית

שביע

ויצת עשה יצת והיו לקרות
שמוע פעמים ביום
ויצת זו בקרים יאן

פרק ראשון

פעמים

כל יום קורין קרית שמוע בערב

אמר סהגים יתושר כל יום

הלכות תפלין

ומזוזה וספר

תורה

יש כלאן חוש ויצת עשה
להיות תפלין על הריוש
לקשרם על היר
לקשר מזוזה בפתחי שגרים
וכתבם יוש ספר תורה לעצמו
וכתב חמלק ספר שיני כדי שיהיה
או שני ספרי תורה

הלכות ציצית

ויצת עשה יצת

לעשות יצת על כנפי הכסוד

הלכות ברכות

והיו ספר יהונה

הכותיו שש וחיו סדורין

הכות קרית שמוע

הכות תפלה וברכת סהגים

הכות תפלין ומוזזה וספר תורה

הכות עיצות

הכות ברכות

הכות מילה

הלכות קרית

שביע

ויצת עשה יצת והיו לקרות

קרית שמוע פעמים ביום

הלכות תפלה

וברכת כהנים

יש כלאן שתי ויצת עשה

לעבור ית ין בתפלה כל יום

שאלו שלום ירושלם

אל עזרם

בשכ יי

A decorative initial 'E' in a medieval manuscript. The letter is rendered in a large, stylized font with elaborate gold and blue filigree. The central part of the letter contains a miniature of a figure, possibly a saint or a king, seated and holding a staff. The background of the manuscript page is a deep blue with a gold star pattern.

הלכות ביאת
מקדש

וְשׂוּר יוֹת הַמִּקְדָּשׁ סָבִיב
שָׁלוֹ וְהַשְׁבִּית שְׁמִירַת הַמִּקְדָּשׁ

הלכות בלי
המיקרש
והעובדים בו

[illegible]

והיו ספר עבודה
הלכותיו תשע
וזהו סדורן
הלכות בית הבחירה
הלכות מלך המוקדש והעשרים בן
הלכות ביות מוקדש
הלכות זמור וזבח
הלכות ועשה הקרבות
הלכות תעריץ ומוספין
הלכות פסול המוקדשין
הלכות עבודת יום הכשרים
הלכות וניצח

הלכות בית
הבחירה

יש בארץ שש מינות שלש מינות
עשה ושש מינות לו תעשה
וזו פרט
לכבוד חקדש
שלו לבעת החיובב גית
שלו ולעול במעלות שלו
וליהוה מן החקדש

אורד כיושר לבב כלמרי משפטי צדקד

ברכות וליו ועזר כיצחק וליו
כתוב שטר וליו יעקב
לוחות וק הנכר וחולות

הלכות טוען

וצטען

מיצטעש וחוץ דין טוען וז
מורה וז כופה

הלכות נהלות

מיצטעש וחוץ דין טוען וז
מורה וז כופה

זכות וחוץ דין סדר חלוקה
מניין ס חיינות הנלוות כפסר

זה שוש ונעשים מיצטעש וז
זכות עשרה מיצטעש וז

הלכות שכירות

יש בלון
שבע מיצטעש שוש מיצטעש

זכות מיצטעש וז תעשה
דין שכר ושומר שכר

זכות שכר שכר כיוון
שלו וזחר שכר שכר וזחר

שוכל השכר מן החתוב

הלכות לזה

ובלונה

יש בלון שנים עשרה מיצטעש
זכות מיצטעש עשה ושומה מיצטעש

זכות עשה וזהו פסוק
לוחות ועזר וז

שלו וזחר וזחר
לגוש הנכר

שלו וזשכן כרדע
וזהו חיישכן ובעליו כיוון

שהו ערד לו
שלו וזחר המשכון וכעליו הע

הע כיוון שהו ערד לו
שלו וזחר וזחר

שלו וזחר שושין כקיוון
שלו וזחר חלוקה כריות

שלו וזחר חלוקה כריות
שלו וזחר ידעס ידעס כן וזחר וזחר

וזהו ספר משפטים
הלכות חמש וזהו דין

הלכות שפיות
הלכות שפיות וז

הלכות שפיות וז
הלכות שפיות וז

הלכות שפיות וז
הלכות שפיות וז

הלכות שכירות

יש בלון
שבע מיצטעש שוש מיצטעש

זכות מיצטעש וז תעשה
דין שכר ושומר שכר

זכות שכר שכר כיוון
שלו וזחר שכר שכר וזחר

שיוכל השכר מן החתוב
שלו וזחר שכר שכר וזחר

שיוכל השכר מן החתוב
שלו וזחר שכר שכר וזחר

הלכות שאר

ופקדון

יש בלון שנים מיצטעש
דין וזחר וזחר

דין וזחר וזחר
דין וזחר וזחר

21. Az ún. második Kaufmann *Misné Tóra*,
 Maimonides vallásjogi művének
 1310-ben, Délnyugat- Németországban
 befejezett példánya

8

בית
ב
צדק

מלכנו בלה מראש אמצה תשורי
בטוהר עדי לובש התכנה והתפארי
ב דשם ריקוח התבשמי ביוז ולה
ולכונה התקטרי כי בא עת והגז
והגיע שעה אשר למלך תשורי
בין שר לין אשכל הכפר מינציפר
ועי אמת בלה באמרי שפר בנימין
ובלו החשים בלי חפר חוק זכר קדשתו
נעריץ ונפטר במעלה יתקדש ובמטה יסתלטל המיד
ליל ונפטר קדוש

אתי ילכנו לה הפיט יסדי
ייע זה שגלות ייערים
לך התחיל מה הפסק יתו ילכנו ל
סת יתו תשובי מן הגלות שנישול לו
לכנו יתו מליד שהף שרו עש ישר
קלות מירוש יתו תשורי כטות יוסת
טהווינו בן מירוש יתו לניול כני
יטונו ולי קרוב בטוהר עדי לוטת הממ
כטונו ישר המפסטו ויכני סהנה וכיש
יחורו ניה סת כי סם כני חלשי כי בו
עת והגיע שעה לינות מן הגלות ישר
ליך תשורי תישחי ותכני עטין ליו
פני המלך ותשורי ליך טוון לט סיס
בין שר יין בן שני טי יוון יין
הף טוון יוטל הכפר יטול
ענין שכת חיו כי לו תפולה ככתם
יופיר סיו לונכ כעטות וט היול

זכור

ית ישר עשה עולק ויהי לבו ולישיסה
שנ ויחלש יהושעיות עולק וית עניו
לפי חרב ונעו כנו יעקר כנעסה כנש
כי קהל עסה דחק כנ שם עשו ר
ררי כתייהן ובעות הלא
התיש כיון גבי

שישון

לניה

נק

שניה

רליה לפ

שהחשה ודלחה

ות כחו עני לש רל

ששום רלים עניסה

ישל העניסים

יני כנן

ינן

י

יעניסה בית

המקדש ולניה קרין שניה יוכן יעניסה
יפענ שהיו עניסה עניסותין שנישו
ברני כפרה

זכור

רבי עתק צחוו כנ יני עתק י
יפכס לש דמי צחוו על חניוקי יין
ישל שנכס חניוקי יריכ כנו חליים
לחמי יושך כשיש יניו חפשי
יפך שעבר יניס י
לדורי לש דור

יודחקים ויע

ט לזכ כנ וינכבן ולהריך לדור עליהם
וכתר יני מחיר יונה הק שני ינין יין
החכים כל מחכויוון העולם בטובך
להיווך שתחיר לענין יייהם כנ
בטוב ובנימיוס

ת אשר עשה ויהי לבו ולב
ולמי שיה ונעו יעקר בבניסה
יטה אוחטאו אל תשא ביה
קהל עשה בכל צרה ודריסה
ם בך לאחסה ובעות הרליל
עמיסה בתוך אבן מעמיסה
אתה וזכר נשכחים וזכר אום לך משכחים
וקדישה לך מפעיהם קדיש

זכור

בר עתק בכל ערך על חביוקיי
יך לדרורים מפרך
קרים ויצא בירה לזנכל בוך
לרש בגאות ולהדריך
כביר ציז מחרך בכל רחב ויז
וארך עמיד בטובך להארך

Az imakönyv jellegzetes illusztrációi közé tartoznak azok az egymásba fonódó páros medalionok, amelyek az állatövi jegyek mellett az adott hónapokra jellemző természeti jelenségeket, illetve mezőgazdasági munkákat ábrázolják. Ikrek hava – virágba borulás, solymászat. Rák hava – kapálás

אֱלֹהֵינוּ

אֲבוֹתֵינוּ

וְיִשְׁמַע

יְיָ אֶת קוֹלֵנוּ וְיִרְאֵ אֶת

עֲנִינוּ וְאֶת עֲמִילֵנוּ וְאֶת

לִחְצֵנוּ

אֱלֹהֵינוּ

אֱלֹהֵינוּ

אֲבוֹתֵינוּ נְכִיחַ שְׁנֵי יוֹדֵי

23. *Kaufmann Haggáda*. Ez a 14. sz.-i Katalóniából származó kézirat a zsidó húsvét, a peszah előestéjén, bensőséges családi ünnepi szertartás során elmondandó imákat, költeményeket és elbeszélő szövegeket tartalmazza, amelyekben az ünneplők felidézik az egyiptomi szolgaságból való megszabadulás örömét, és hálát adnak Istennek. Kaufmann Dávid könyvtárából

אתאן מפרקא
שטפין בסא
ומזנין חמרא
ומברך

ואנאל

במצרים
כלנו חנמים
כלנו נבונים

כלנו זקנים כלנו יודעים
את התורה מצוה עלינו

מצרים

לספר ביציאת הרי זה

זכר המרוב

מצוד

מישובח
בר איעזר
ור יהושע

Stein Aurél felvételei második belső-ázsiai régészeti expedíciójáról
(1906–1908)

24. Bódhiszattva fej. Dombormű, Ming-oi, 7–8. sz.

25. Kerija folyó. Az expedíció tagjai szomjukat oltják a sivatagon való átkelés után

26. Átkelés a Takla-Makánon

27. Stein Aurél munkatársaival Ulúgh-mazárban

A dunhuangi
Ezer Buddha
barlangtemplomok
és kincseik

28. Avalókitésvara donátorokkal. Selyemfestmény 983-ból

29. Dunhuang. Részben restaurált stukkó szoborcsoport, középen Buddha, két oldalán tanítványai, Ánanda és Kásjapa, Avalókitésvara és Ksitigarbha bódhiszattvák, valamint két égtájörző király

30. Dunhuang, az Ezer Buddha barlangtemplomok kívülről

31. Dunhuang, Qianfodong. Kéziratköteg

कुहिन

सुरभार

सुरभार

को द्विनेपुरगणे तत्र दत्तनाम प्रपद्यते ग्रामेति श्रुतगणे प्रास्थानं वर्तते तत्राकृतिः जना
वासात्पादकेषु मतीत्य बृहत् बृहत् गणे प्रास्थानमस्ति पितृक्रियानास्ति देवक्रिया यथेक्षणा
पार्थिवमनादिभिः गणे प्राप्नुजं कुर्यात् चतिभद्रे हरिद्रानववर्णमेषवर्तितत्वा यात्रिकजुत्प
स्नानादिपूर्वमेहोमं कर्तव्यं यात्रादिनं वेष्टास्व श्रुतं वन्द्यं यात्रामहोत्सवः विजातीयस्या
नेसुमीषे वर्तते अथ यद्वृत्तिः तत्तद्व्येत्पादिभारतखले वाराहकल्पे वैवस्वतमनुगते सुष्टादि
रातमे गतिशुगे प्रथमचरते कर्णरीरेषो कैमारिके द्वेष्टे श्रुतदिगागते सुष्टे श्रुतदिगागते च
श्रुतजोमसो तु मेमासे सुभमासे शुक्लपक्षे शुभतिथौ श्रुतमवासरान्तितायां श्रुतजोमसो मरुपमी
श्रुतवमीवाद्दमात्मनः समेत डडितशेषं यं विविधपापलाता लात का मा कामजुतजन्मा ततीय
कापणत्पयं समेतमनीपितावाप्ययं तीर्थयात्रा साफल्यार्थं गणे प्राप्नुजं यथायोग्यं सामग्रीभिः शु
जनमहं करिष्येति संकेतः तत्रादौ पाद्यादि जेगलेणायतमहत्यावाहनं जेगलेणायतनं समर्पया
मित्रमः काये समर्पया मित्रमः श्रुतं समर्पया मित्रमः श्रावमनीयं समर्पया मित्रमः श्रुतं स्नानं स
मयस्नानं दधिस्नानं अनुलेपनं वस्त्रं यत्निपवीतं गन्धं पुष्पं अक्षतं धूपं दीपं चामरं कु
वं श्रावणं कुसुमाञ्जलिं नेवेष्टं समर्पया मित्रमः नेवेष्टं ते यथा प्राकृतं दक्षिणं समर्पया मित्रमः
ततः प्रदक्षिणं प्रणमं कृत्वा देवताये वनिमुपहरेत् गानागीत्रेभ्यो वा हस्तैर्भोभोजनं वा वा सय
मथ प्रीतः॥ मंत्रैर्विभुक्तं च तथा पिथ्यै यत्पुजनं ते हि कृतं तं मयेतत् कृपातिथिस्त्वमपि दीनदीने
तत्कृत्यतां प्रकृतं मया यत्तत्तत् श्राद्धं नैव जानामि नैव जानामि पुजनम् विसर्जनं न जानामि दह
म्यतां परमेश्वर॥

A 20. sz. elején készült kézirat Stein Aurél könyvtárából származik, és Kasmír történeti földrajzára vonatkozó kutatómunkájának fontos segédeszköze volt

Vámbéry Ármin

33. A Mahmúd Mírza Kádzsár (1799–1853) perzsa herceg műveit tartalmazó gyűjtemény Kádzsár-korra jellemző lakkozott külső és belső kötéstáblája, valamint címoldala. A kézirat Vámbéry Ármin hagyatékából származik

AMULIPIA
BUDAPEST

اول و قریب نام از دانا | صانع و پروردگار حق توانا | خدا را سپاس لازم است که ذات پکش از همه علت برادر بودی
 پروردگاری که پیش از بنای عالم هستی بچندین هزار سال جزات و بخت است جهان در زوایات به یونش برستم بر شتو و دو و صورتی
 در برشت به ده احاطه نمی آید و به هر سری که از خلاف سخن بگفت نام عدلی بی رنج و ید هر گشت همراه بندگیست بودی
پت که بنودی خلق مجرب گشت | در بنودی صفتی شکست و ضعیف | در مدحش داد معنی دادی | غیر از این صفت بسی کثرتی
 شرم آید که سطر از صفات جلالت کلام و نظری از مدایح جلالت سرایم بالقراب در باب **پت** ما شواست حق حد کوشش
 با هر که و بیان عالم بالا | پس در مدح او بجز معرفت و زبان گفته پروردگار بیان گفت و سبب چنانچه به عین علم و مینمود
 از ایشان شیی میگوید ایشان | بر ایشان شیی میگوید ایشان | اگر در زمره حادین و شد کردن و صفتین شیم رج و اوقیت
 که بوسید این قلیل حد و بنده این اندک مدح خود را در زمره حادین منوط و در رشته نادین صفت سازم اما از لغوی ساقطه و بی
 کلام که بر ایشان فایض و نازی نود و مجرم و با بهره نباشم **پت** می ستانند بدان را بخیل بچنان **پت** رشته و پس ندانند که
 میگرد **پت** پس بیانا کنم غایب از طبابت محل و ذکر می ندیم فارغ از این کار محفل **پت** غلبه است بر جل من جواد **پت** و تسلیم کنی ای بیکو
 نهاد **پت** جان که صد نشین منند جلالت و خاتم نصرت **پت** با همه علم و دانش هر چه بدور بارگاه کعبه با بخت بر صدر نشین
 مصطفی زبان عجز میگویم در آورده و متعرف بدم موفقت کما هو حق گردیده و مودع میگرد که ما عوف ک حق موفقت **پت** جان که
 عتاب بر بر زده از نشانه لغوی چه خیزد **پت** و همچنین نام بر حق و مطلق بعد از الفاتح و مطلوب کل طالب از برای فی الجمله

والله اعلم

34. A magyarok török nyelvű krónikája, a *Tarih-i Ungurusz* címoldala. Az unikális kéziratot Vámbéry Ármin ajándékozta az Akadémia könyvtárának

35. A *Feredzs bad es-Sidde*, azaz *Borúra derü c.* mesegyűjtemény 1451-ben készült kéziratának címoldala. Ez a példány Vámbéry Ármin hagyatékából származik

36. A perzsa-török világban több változatban elterjedt, népszerű szerelmi történet, a *Ferhád és Sírín* 1533-ból származó kéziratának címlapja Vámbéry Ármín tulajdonosi bejegyzésével

37. Díszített oldalak Firdauszí (940 k.–1020) *Sáhnáme* c. eposzának 15. sz.-i kéziratából

Handwritten text in Persian script, likely a historical or literary work, featuring a central illuminated section with gold and blue decorative borders. The text is arranged in columns, with a large central block of text flanked by smaller sections. The page is heavily decorated with intricate patterns and colors, including blue, gold, and red. The text is written in a cursive script, and the page shows signs of age and wear.

بشاور از سیستان بهرامی هر کشید بهرام از شاه پور
و شاهان بهرامی از طوس و شاهان از طوس
این شاهان و وزیران هر که و این وزیران
تختین که اندر جهان آمد او بود که آمد دی آورد
و مردمان از جانوران به ندر که در که در که در
بوی که آن بود اندر ماه محرم که سال بر سید و چل و نش
از جهت خواجه دی و جعی محمد مصطفی صلی الله علیه و سلم
و این شاهان به نام شاهان و شاهان و شاهان و شاهان
نام که کشید و این وزیران و وزیران و وزیران
در ای و کار و ساز و شاهان و شاهان و شاهان
در اندن کار و ساز و شاهان و شاهان و شاهان
و این شاهان و شاهان و شاهان و شاهان
در شاهان و شاهان و شاهان و شاهان

38. Harci jelenet Firdauszi *Sáhnáme* c. eposzának a 19. sz. elején készült kéziratos példányából

39. Ináját Alláh (megh. 1671) *Bahár-i dánis* c. mesegyűjteménye

40. Nizámí (1141–1209) *Hamsza* c. verseskötete, a Kádzsár-kori perzsa könyvművészet jellegzetes alkotása. Kötéstábla és címloldal

41. Az arab irodalom egyik leghíresebb misztikus versének, al-Búsírí (megh. 1296) *Burda* (A köpeny) c. művének további sorokkal kiegészített változata

A Mohamed prófétát dicsőítő költemény e díszes kézirata az egyik mamlúk emír megrendelésére készült az 1440-es években, Egyiptomban. Címlap és kezdő oldal

42. Esztétikusan elrendezett, különböző művekből származó kommentárok egy arab jogtudományi munka margóján, a 18. sz.-ból

43. A Korán 7. (A magaslatok) fejezetének kezdete egy mamlúk-kori kéziratban

44. II. Bajazid szultánnak ajánlott, 1507-ben írt arab nyelvű jogtudományi mű kezdő oldalai. Jobboldalt a mű címe alatt vers, a baloldalon az ajánlás szövege

45. A muszlim örökösödési joggal foglalkozó arab kézirat, amelynek széles sorközeit és vastag margóját teljesen kitöltik a kommentárok

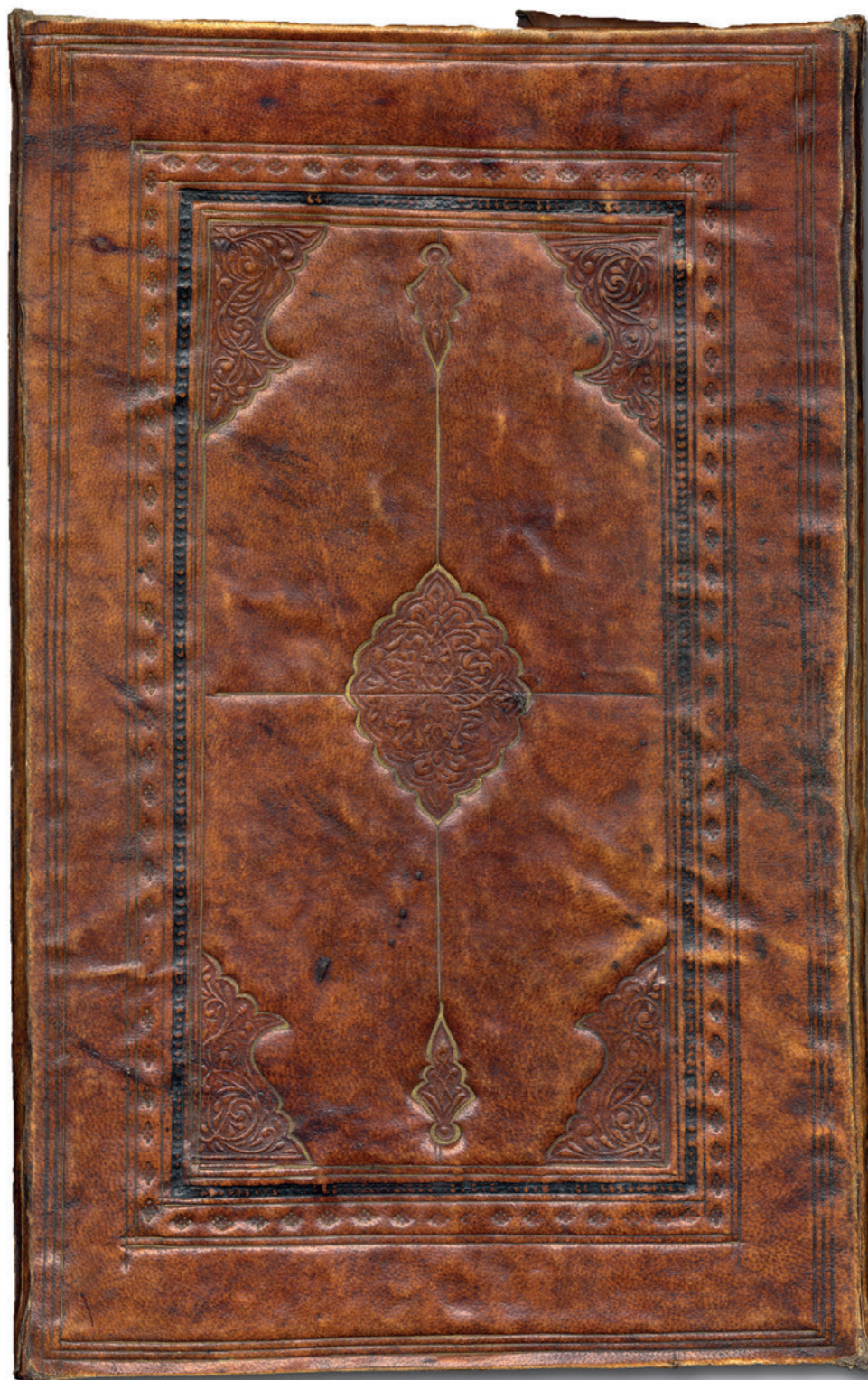
46. 1701-ből származó, magrebi írásos tulajdonosi bejegyzések egy arab nyelvű jogtudományi mű díszes előzéklapján

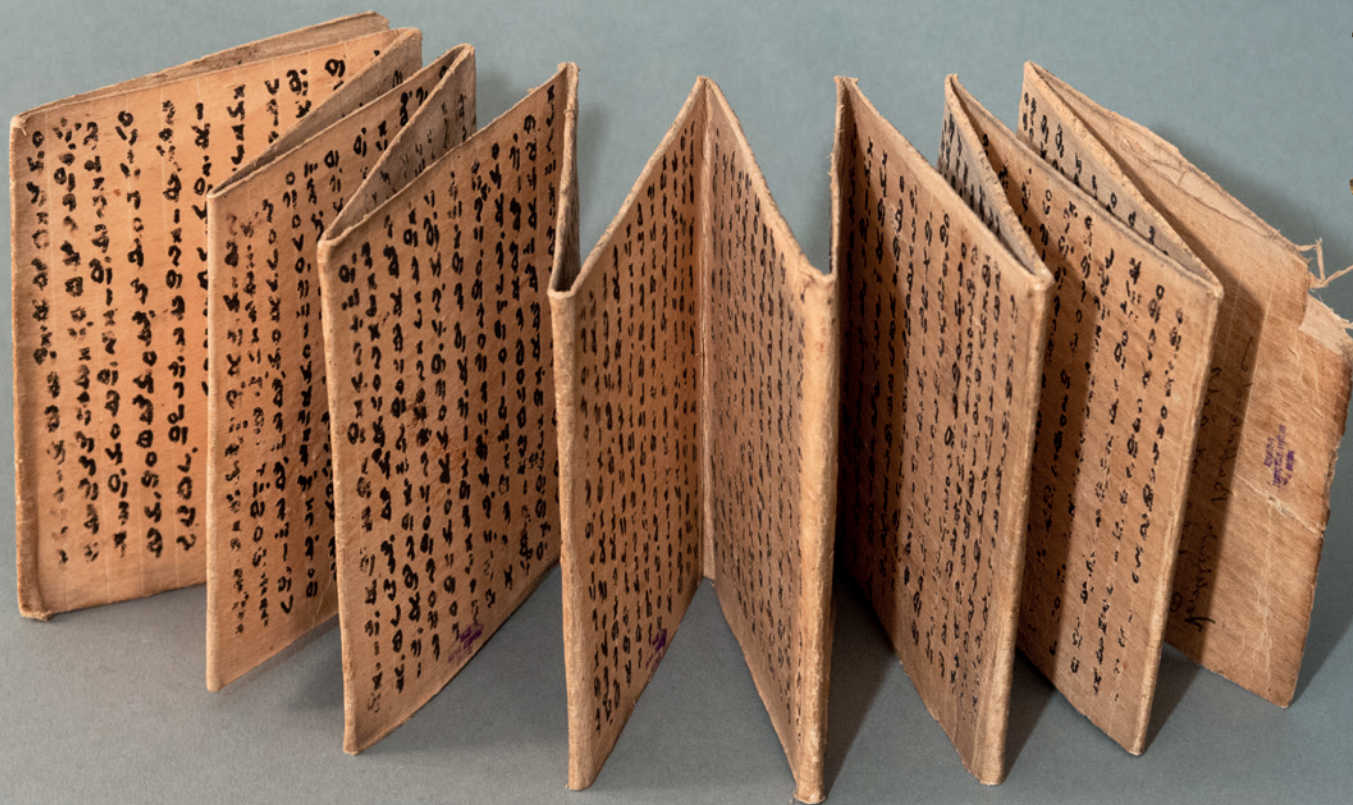

47. A muszlim hitvallásról (*saháda*) szóló arab nyelvű értekezés, maláj lapszéli és sorok közötti kommentárral, a 19. sz.-ból. A papír jellegzetes textúráját az adja, hogy a kínai papíreperfa (*Broussonetia papyrifera*) kérgéből készült

48. Ibn Hazm (megh. 1064)
Dzsamharat anszáb al-arab c.
 genealógiai munkájának díszes
 indiai másolata. A kéziratot
 a rampuri uralkodó készítette
 1905-ben a könyvtárban lévő
 korábbi példány alapján

50. Batak (Indonézia) *pusztaka*. A varázslók (*datuk*) által használt, mágikus rajzokkal illusztrált, kemény fakéregre írt jóskönyv a 19. sz.-ból

51. Pálmalevélre írt, leporello batak könyv a 19. sz.-ból. Az Észak-Szumátrán (Indonézia) élő batak nemzetiség saját írással és könyvkultúrával rendelkezik. Könyveik szinte kivétel nélkül vallási tartalmúak

نچه سى ياقوت ياقوت روان
کسى کو نکند غم و کله مى مسح

جام زدن پختى ياقوت روان
جو کله نوش ايلاد يلا ريج فتح
يانتہ آلب ايلچى قيداره شاه
ديدى کيم دوغرى آيت اى نكجواه

ديدى سن حاشا که جا کر اولاسين
دوغرى سويلار سنک سکنز اولاسين
کر چاک آيت سوزى يالان سويله
ما قبول اولور يالانچى تنک سپور

شاه سن آدوينکے جا کر ايله
راست کو تنک تازه در دايم بوز

53. Ibrahim Pecsevi (1572–1650) török történetíró krónikájának kéziratos példánya

54. Lovas hadmozdulatokat szemléltető ábrák Matrakcsi Naszúh 16. sz.-ban élt török szerző *Riszále-i Tohfetü'l-guzát* (A harcosok könyve) c. harcászati munkájában

55. Illusztráció a Keleten számos változatban elterjedt „papagáj-mesék” (*Sukaszeptati*; *Tútínáme*) 18. sz.-i török adaptációjában

معرفت نامه حق در بو معرفت نامه ده بل ریکی هو

بسم
حمد بی حد و شکر بی عدد و ثنای مؤبد بر واحد فرد احد حضرت تزلزله اولسونکه هر شا اول
عالم از لیسله مقدر و مبتن قیلوب اعیان جهانی فیض لومیز لیسله مرتب و معین قیلوب
کشتن عالی کل امله معطر و مزین قیامشدر و جمله جهانی انسان ایچون وانی کندی معرفت
وار ایدوب حقایق اشیا ایله دقایق معنایی بالجه آنکه بجال و اظهار ایدوب روح انسانی جامع
اسمه صورت و حامل امانت و محل اسرار ایتمشدر و هیئت عالمه اولان نیجه بیست حکمتنه
علمانی واقف ایلوب کتابجهان هر بر حرفتده ایات معرفتین مطالعه ایدلری عارف ایلوب
کوک عالمه دخول ایدک عبادتی کعبه حضورنده عاکف ایتمشدر و افضل صلوات و اکل تحیات
و احسن تسلیات اول سید کائنات و اشرف مخلوقات و خلاصه موجودات پیغمبر بر حضرت زین
اسو عظم و عقل اول اولان روح المکنه اولسونکه لولاک لولاک لولاک خلق لا فلاح خطایله
مستطاب اولمشدر و خلق ظلمت جهالتدک نور هدایتیه اخراجیه کند نفس بن اعنی معرفت حق
بولمشدر و اولال و اصحابنه هم تحیات اولسونکه افعال و عقاید و اخلاق جمله سنده
اکا تابع اولوب نور ایمان و حضور عرفان ایله کوکلی طوبمشدر رضوان الله تعالی علیهم اجمعین
بقاعد بو حقیر فقیر حقیقی ابراهیم حق اول عزیز شریف محمد و بی السید احمد نعیمی ایچون
بو کتاب الکتاب ایله اکا خطاب یدلکه ای عزیز اعزک الله فی الدارين اولام معلوم اولسونکه هر
حق تعالی ایکی عالمی بنی آدم ایچون و انلری انجی کنذک معرفتین خلق ایلدیکین جلیله طوبمشدر
نیکدیم لطیف و کریمه کنت کنزاً مخفیاً فاحببت ان اعرف مخلقت الخلق لبعرفونی بیورمشدر

57. Mehmed Rásid 18. sz.-i oszmán udvari történetíró krónikájának 1741-ben, a magyar származású Ibrahim Müteferrika isztambuli nyomdájában megjelent kiadása

جلد اول فراتر از راسد افندی بسم الله الرحمن الرحيم

حمد اول مبدع کارگاه ایجاد و تکوین جنبانه که متنبعان صفحات تواریخ و از زمان وقوف زمان ازل
عنوان وجودند حیران * و متصفحان طبقات حوادث و اکوان ادراک شمار صنایع دست جودند
ولم یان اولوب ید قاهره قدرتی شتون احوال کونیه ده ابراز تصورات لیرکین طبقات طبق و لسان
بیان حکمی کوش عبرت عبادت تعلیق قرطه * و کذلک نقص عليك من انباء ما قد سبق فاشدر *
وصلوة و تحیت اول واسطة العقد هسنى آسمان وزمین و ماده انخلق سموات وارضین حضرتنه که
لسان معجز بیان امی عنوانی سریره پرداز قصص اولین و آخرین * و تاریخ طراز کنت نبیا و آدمین
الماء والطين اولوب * اهله آسمان دین واجله خاتمان یقین اولان آل و اصحاب معالی سمانی هدایه
مشوارع فوز و نجات و زوات وقایع سیریه معجز اندر **اما بعد** بوی سبر منزل رسان مناهج و مرشد
ابوالکرم محمد المدعو براسد لنک و لوک وادی عریض البوادی نظم و انشایه سلوک ایدوب بعون
الله الملك المنان حسب الاستطاعة فائز رأس المال ملکه ادب و تبیان اوللدن عذب فرات مجد
وافضالی شادابی بخش مزارع حال از باب فضل و کمال اولان دولت علیه مخلصه الاقبالک ثبت
تفصیل وقایع احوالی کند و به شب و روز سر و کار فکر و خیال ابکن کارفرملیان مسامید جاه
وجلالک کساد رغبت و اقبال لندن داعیه دل میال بر زمدت متروک کارگاه ترانی و اهمال اولمشیدی
و قنایه نوبت خلافت سنیة عثمانی و دولت سلطنت بهیه خاقانی خلاصه دودمان دولت و اقبال
و تقاوه خاتمان سلطنت و اجلال بدیت شمه ملک بخش و فروزنده محبت * طرازنده کشور تاج و تخت
صاحب آیات الماثور * ناصب رلیات الفاخر * خلیفه الحق * راجی الملک والدين * حامی الیربة

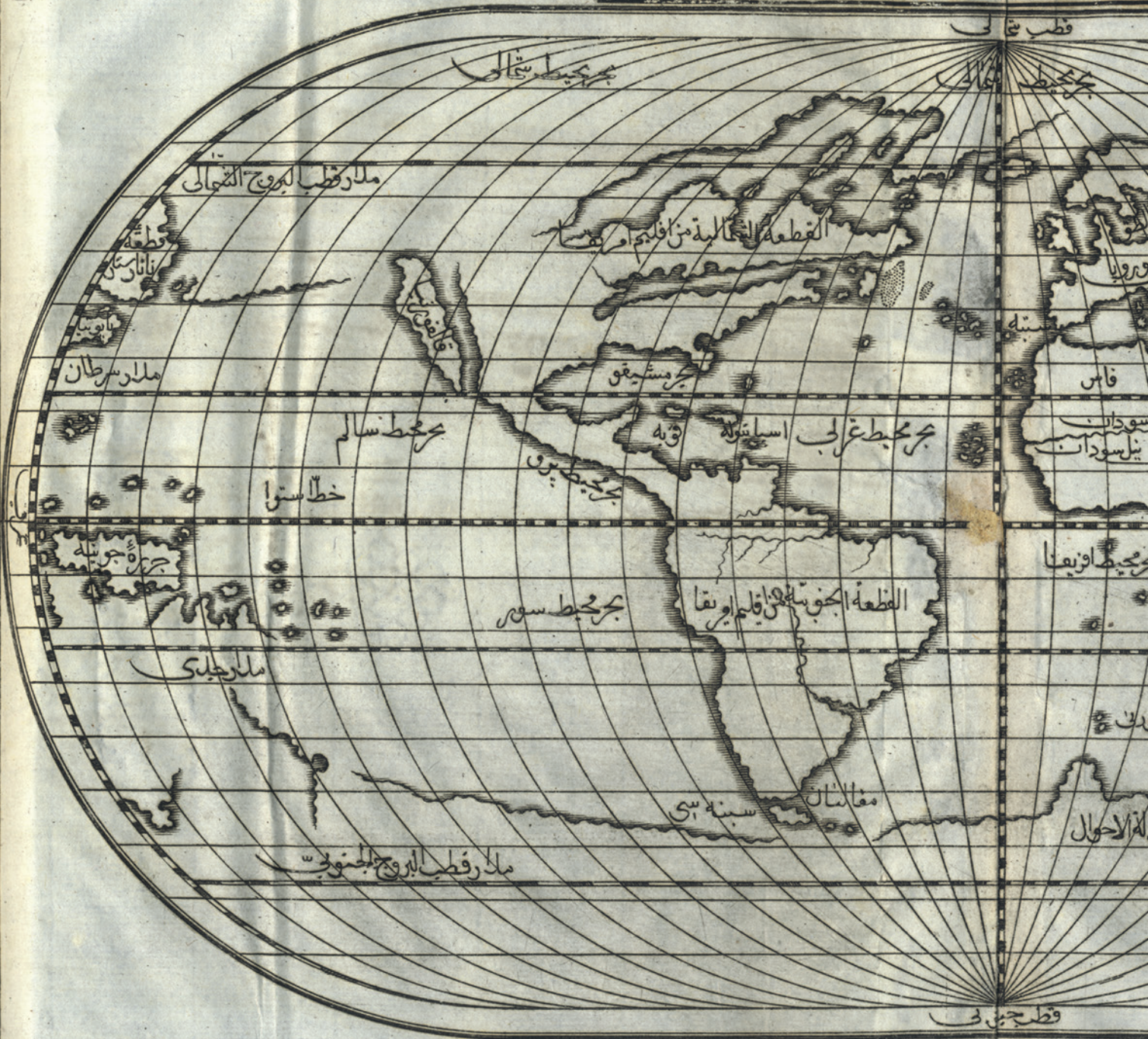
الیربة سلطان
الافخاد مرآة
والبدین الشها
الدنانیر و اعدا
اصناف الانام *
على الفرق بیت
السلطان الاعظم
الشرفین السلطان
لا زالت ریاض دولت
حضر ناز بنک
اکسون * لاجل
اوللدن لیل و نهار
معاقل و تغزایله
سز انچه معالی
خیره مقصور اوله
تحقیق اولد بکه
کتب تاریخ کافل
ملکتوری دولت
منقصیه حکم
و ایرادن شایسته
قدر و شانلر بنه
روز بروز جلوه
الی انقراض الدو
اوله حق فواید حل
فسیحه الاکتاف
و انصافاری زنگار
مجدد آیین مجد
اوامر الهیه ایله
عدالتن طایفه
یومافیه و ما وسعت
شان و شوکتلر
و توزیع مواهب
نظم دور و زی

شاه اسپانیایی به رجوع ایدرل و روزگار مساعده ایتدوی سیدن گلد و کبری
بولدن کینزل ایکی طرفک مابین دورت یوزمیل وارد قنایه ابله اسپانیایی
مابینده سفر قی صید راول قطعه به یئند کزی دیرلریک میل پردر خواص
دنیای جدیدی متکفل بر کتاب مستقل دن بطریق الاختصار بر فاج ورق
اختیار اولنوب بمقامه بیت اولندی اخبار دواب بکری نام بر سمع مقدم
اواردر که کله سی شیر کله سی کپی در و دندانلری در از و نازدر ولوفی
قیلانیه شبیه در بش شیر طولی و اوج مشعرشی وارد و قتی خشمناک
وتدرودر اما هرگز قهرش اینمنازه ضرر اینتر هند باری چوق هلاک
ایدرانلری فرصت بولد قله قتل ایدوب رزل میوری نام بر حیوان وارد و کم
جته ده استرماده قدر در لوفی کستانه کپی در ادبی و کله
هلاک ایدر سری و یا چیه سی قتی لیددر اما بکری دورت ساعت
طبع اولمیه بشیر بلاد میزونه بر بوم ایلر وارد که جته لری حقیر
و قطعان نیاری یوقدر و یورونلری قتی در ازدر و کوزلی بی نوردر کوزدر
ایکن کور مزل قوانای اذدر کلاب ابله صید ایدرل کوندرن
اشجار اینده تستر ایدرل کیه ایچره جیقرل و تحصیل زاده ایچون
اطراف کندر واکتر طعاملری موزجه لدر در و ایلانی نام بر حیوان دخی
وارد که شکلا بر سیرلوانه بکر چار بادردنی مار مثال طم صافی در
ویندنک لونی یوزدر و شننه خلق بر سیری وارد که مالری و نیمی
انوک القندن حقمشدر جته ده کلب قدر در قوی اذدر بر کسنه به
وضری یوقدر ایاغیه خند قار قازوب اینده یاور حیوان مزبور کلمی
هلاق آتندن لیددر حیوانات مزبور بی بوجهله تصور براتشاردر
وبلا

وبلا مزبور ده بر بوم وحشی هرمل وارد که اونلری کوکدر و جته لری کلبه
قوسیدرو قتی تدرو و خشمناک در بلاد مزبور ملک قردسی انواع مختلفه وزن در
ملا

گاه دن عیار تاو به تمام الاستداره اولان کوره زمین
 فاه و سعتی فهسه اسان و موافق براری و بجاری باری نظردره
 کوره صور بن بیضیل رسم و لسطح اولمستدر

اراضی قلمیعه و اراضی جدید
و مانک شکل و هیئت و مساحت
عما مان اولوا یچون اشیو

59. Térkép Kátib Cselebi
17. sz.-i török tudósnak az
oszmánok tengeri haditetteit
összefoglaló történeti
művéből. Készült 1729-ben
Ibrahim Müteferrika
nyomdájában

60. Festett kínai selyemkönyv, 20. sz. eleje. A kép a Dél-Kínában élő fehér miao népcsoportnak az ősök tiszteletére bemutatott bivalyáldozatot követő vigasságát mutatja be

61. Páli nyelvű buddhista kézirat, Srí Lanka, 20. sz. eleje. A szöveget pálmalevéltre karcolták

62. Szanszkrit versgyűjtemény. A kézirat a 18. sz. végéről származik, és Pulszky Ferenc (1814–1897) adományaként 1867-ben került az Akadémiai Könyvtár gyűjteményébe. A képen két hindu istenség, balra Ganésa, a bölcsesség és szerencse istene, az akadályok elhárítója, jobbra Szaraszvati, a tudás istennője

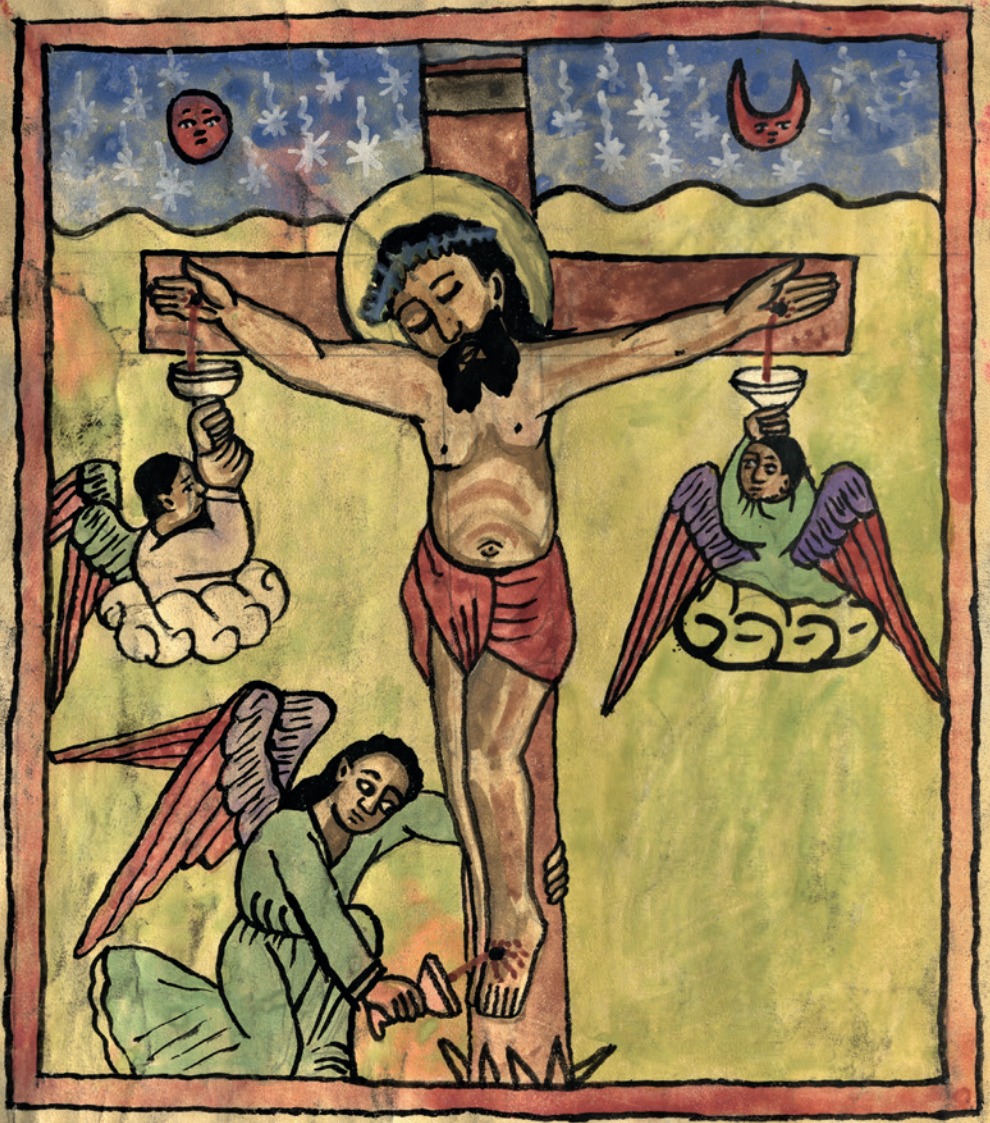

63. Szanszkrit kézirat, Kasmír, 1815. Pulszky Ferenc ajándéka. A miniatúra a Visnu ezer nevééről szóló költemény illusztrációjaként a világ teremtésének kezdetét mutatja. A kék testű isten az Ananta nevű kígyón fekszik, köldökéből lótusz sarjad, amelynek kelyhében Brahmá isten ül. Lábainál Bhúmidévi, a Földistennő

64. Etióp kézirat evangélium kivonatokkal és imákkal geez nyelven, jellegzetes fatáblás kötésben. A képen jobbra Mihály és Gábrriel arkangyalok. Pergamen kézirat, 20. sz.

ጳጳሱ ስለዚህ ቅዱስ ጥቅም

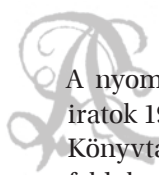
65. Szenkesszár, az etióp ortodox egyház szentjeinek rövid élettörténete az egyházi év napjai szerint. Etióp (geez) nyelvű pergamen kézirat, 20. sz. eleje

66. Awetaran, klasszikus örmény nyelvű evangélium és kötéstáblája a 17. sz.-ból

A nyomtatásban megjelent könyvek és folyóiratok 1954-ig egyetlen gyűjteményt alkottak a Könyvtárban. Ekkor – igazodva a nemzetközi feldolgozási és megőrzési szokásokhoz – létrejött a Régi Könyvek Gyűjteménye, a Kézirat-tárral egy szervezeti egységben. A Könyvtár alapítóinak, illetve adományozóinak gyűjteményeit ekkor szétválasztották. A Törzsgyűjteményben maradtak a Magyar Királyságban és Erdélyben 1850 után, illetve a világban 1800 után megjelent kiadványok, így történetében szükségképpen ismétlődnek azok a nevek, amelyeket már a régi nyomtatványok kapcsán megismertünk.

1826. március 17-én gróf Teleki József, az Akadémia első elnöke közel 30 ezer kötetes családi könyvtárát ajánlotta fel a „haza összes polgárainak használatára”, és ezzel megalapította a Magyar Tudós Társaság Könyvtárát. Az alapítólevél a Könyvtár helyét a Nemzeti Múzeum Könyvtára és az Egyetemi Könyvtár mellett jelölte meg, és így nem egy szűk körű tudományos testület igényeit kielégítő, korlátozott nyilvánosságú és gyűjtőkörű intézmény, hanem általános tudományos szakkönyvtár létrehozását tűzte ki célul.

A Tudós Társaság 1831-ben kezdte meg működését, a Teleki-gyűjtemény átvétele azonban csak az 1840-es években történhetett meg. 1844. december 23-án került sor – egyelőre csak bérelt termekben – a Könyvtár ünnepélyes megnyitására, amelyet az Akadémia tagjai, és elnöki engedéllyel más tudósok is

látogathattak. Teleki József végrendeletében is nagylelkűen gondoskodott az intézményről: odaajándékozta ötezer kötetes kézikönyvtárát, valamint 24 ezer forintot a gyarapításra. 1865-ben épült fel az Akadémia mai palotája, amelynek a földszintjén a Könyvtár is megfelelő helyet kapott egészen 1988-ig, amikor a korábban akadémiai bérházként működő, átalakított mai épületébe költözött az Arany János utcában. 1865-ben jött létre az Akadémia Elnökségéhez és Igazgatótanácsához tartozó *Könyvtári Bizottság*, melynek első elnöke Toldy Ferenc, tagjai Arany János és a kor kiemelkedő tudósai voltak, akik a Könyvtárral kapcsolatos szinte valamennyi kérdéssel foglalkoztak, a használattól a gyarapításig. Ez a Bizottság ma is működik, tagjait az Akadémia mindenkori elnöke kéri fel.

A hazai megjelenésű könyveket 1837-től királyi határozat alapján *kötelezpéldány*-ként kapta meg az intézmény. Az Akadémiai Könyvtár kötelezpéldányjoga egészen 1997-ig fennállt, s így ez állományának egyik legfontosabb forrása maradt.

A Törzsgyűjtemény alapját, és később is fontos gyarapodási forrását jelentették az *adományok*. Az első évtized nagyobb adományai közé tartoznak: Kresznerics Ferenc könyv- és pénzgyűjteménye, Marczibányi István könyvtára, Batthyány Gusztáv 30 ezer kötetes rohonci könyvtára, valamint testvéreinek, Batthyány Kázmérnak 3000 kötetes ajándéka. Értékes művekkel gyarapították

Teleki József.
Az 1842. évi erdélyi
országgyűlés
tagjainak arcképeit
közlő korabeli
alumból

A Könyvtár
gazdagítóinak
az emléktáblája
a lépcsőházban

a Könyvtárat az Akadémia tagjai, Széchenyi István, Kazinczy Ferenc, Vörösmarty Mihály, Bolyai Farkas és mások. 1929-ben gróf Vigyázó Ferenc végrendelete révén került a gyűjteménybe a 17 ezer kötetes Vigyázó-könyvtár (értékes kódexek, ősnymtatványok, régi magyar könyvek gazdag gyűjteménye). Egyes adományok más gyűjtőket további adakozásra ösztönöztek. 1895-ben az Akadémiára szállt Elischer Boldizsár világviszonylatban is jelentős Goethe-kollekciója, s napjainkban két gyűjtő, a német könyvtáros és író Klaus Seehafer, és Bálzelen élő hazánkfia, a mineralógus Arnóth József is a könyvtárnak adományozta

Goethe munkásságával kapcsolatos könyvgyűjteményét. A gyarapodásnak egy történelmileg szomorú eseménysorozat is hasznára volt. A második világháború után a kommunista állam – hasonlóan ahhoz, ahogy a francia forradalomban történt – elkobozta a főúri, egyházi és nagypolgári gyűjteményeket, és a Népkönyvtári Elosztó Központon keresztül az Akadémiai Könyvtár is kapott a „közvagyonból”. További nagy gyarapodás volt az 1827-ben alapított és 1945-ben megszüntetett Nemzeti Casino könyvtára is. A Casino szabályzata ugyanis úgy rendelkezett, hogy megszűnése esetén könyvtára az Akadémiára szálljon.

Az Akadémiai Könyvtár történetében kulcsszerepet játszottak a *külföldi cserekapcsolatok*. A Könyvtár küldetése ugyanis már kezdetől az volt, hogy a hazai tudományos élet alkotásait eljuttassa a külföldi tudományos intézményekhez, illetve hogy a külföldi tudományos szakirodalom beszerzésével támogassa a magyarországi tudományos kutatást. Nemzetközi kapcsolatokat először 1832–1833-ban létesített az Akadémia, legelső partnere a Philadelphiai Filozófiai Társulat volt. Az 1833-ban kiadott első akadémiai évkönyvet Teleki József elnök és Döbrentei Gábor főtítkár

e sorok kíséretében küldte el a külföldi tudós társaságoknak: „A magyar tudós társaság évkönyveinek első kötetét Uraságtoknak azon érzéssel küldi meg, mely az egész emberiséget, tudományok és művészségek szeretete által köz lelki atyafiságos nagy egyesületbe vonja.”

A csere egyben lehetővé tette a tudós társaságok közötti személyes kapcsolatok létrejöttét is: az akadémiai évkönyv első kötetét az alapító Széchenyi István mint másodelnök maga adta át a bajor, a francia és a brit tudós társaságok vezetőinek. A cserekapcsolatok egészen az első világháborúig fejlődtek, akkor azonban a könyvkiadás válsága és az Akadémia anyagi gondjai miatt szinte teljesen megszakadtak. A két világháború között sikerült felújítani a nemzetközi kiadványcserét, s a második világháború okozta visszaesés után új lendületet vettek a cserekapcsolatok. 1986-ban 72 állam 1516 intézményével állt kapcsolatban a Könyvtár, ma 69 ország 723 intézményével cserél kiadványokat, s bár az elektronikus információszolgáltatás jelentősége napjainkra megnövekedett, ma is ez az egyik fontos beszerzési forrás.

Az Amerikai Filozófiai
Társulat emblémája

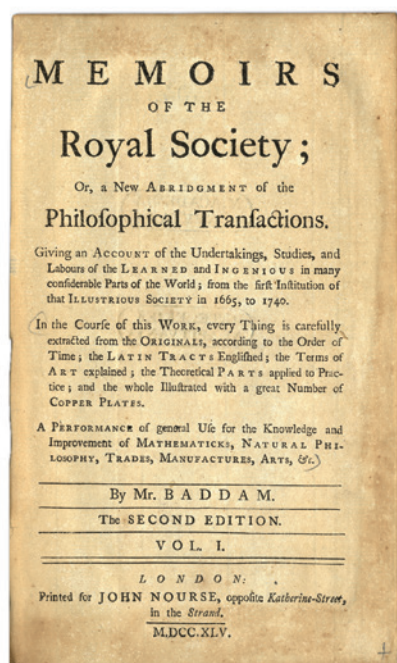

A Könyvtár egykori olvasóterme az Akadémia palotájában

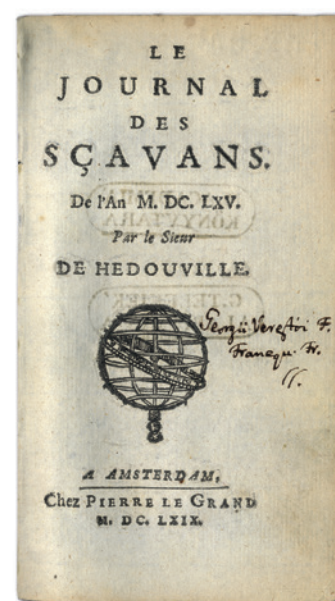

Az 1988 novemberében megnyílt könyvtár-épület olvasóterme

Szabadpolcos
könyvtári belső az
1890-es évekből.
Ellinger Ede felvétele

A Philosophical Transactions
első számának címlapja és
metszete

A Journal des savants első
számának címlapja

1869-ben Eötvös József kultuszminiszter igyekezett összehangolni a nagy pesti könyvtárak működését, s ekkor határozták meg először az Akadémiai Könyvtár *gyűjtőkörét*. E szerint a Könyvtár gyűjti a külföldi tudós egyesületek és intézetek kiadványait, a legfontosabb tudományos folyóiratokat, szótárakat, nyelvészeti és irodalomtörténeti munkákat, enciklopédiákat és kézikönyveket. Ma az MTA Könyvtár és Információs Központ mint országos tudományos szakkönyvtár gyűjti az ókortudomány, a klasszika-filológia, a világirodalom története, a nyelvtudomány és az orientalisztika szakirodalmát. Könyvtárunk állománya napjainkban összesen több mint 2,4 millió könyvtári egység, ebből a könyvállomány meghaladja a másfél milliót, a folyóiratok gyűjteménye 2100 kurrens címet tartalmaz, és mintegy 29 000 elektronikus

folyóirathoz nyújtunk hozzáférést. Az ezredforduló óta pedig egyre több elektronikus tartalom válik elérhetővé adatbázisainkban. 2015 és 2016 folyamán minden olyan könyvet és folyóiratot digitalizáltunk, amelyhez a Magyar Tudományos Akadémiának akár kiadóként, akár támogatóként köze volt.

A Könyvtár évszázados tradícióját jól jellemzi, hogy számos rangos tudományos folyóirat kezdettől máig csaknem hiánytalanul megtalálható gyűjteményében: ilyenek például a *Journal des savants* és a *Philosophical Transactions* (mindkettő 1665-től). A Könyvtár a jövőben is feladatának tartja, hogy ápolja hagyományait, és elérhetővé tegye a külföldi tudományos szakirodalom egy jelentős részét a magyar tudományos élet számára, valamint a hazai tudományos műveket hozzáférhetővé tegye itthon és a nagyvilágban egyaránt.

Isztray Simon

A Könyvtár épülete a Duna felől

PROSPECT DER FÜRSTLICHEN
HAUPT THOR

RESIDENZ ESZTERHAZ VON DEN
GEGEN NORDEN.

Beschreibung
des
Hochfürstlichen
Schlosses Esterházy
im
Königreiche Ungern.

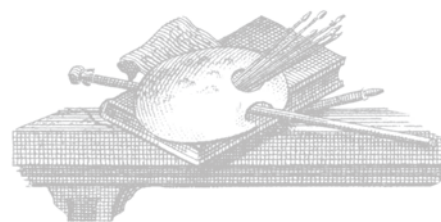

Pressburg,
bey Anton Storr, Buchbinder und Buchhändler.

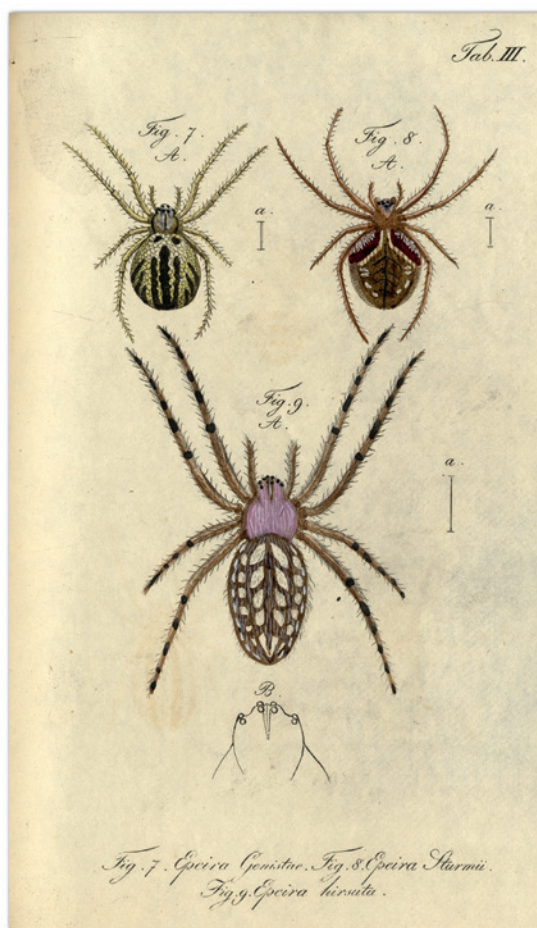
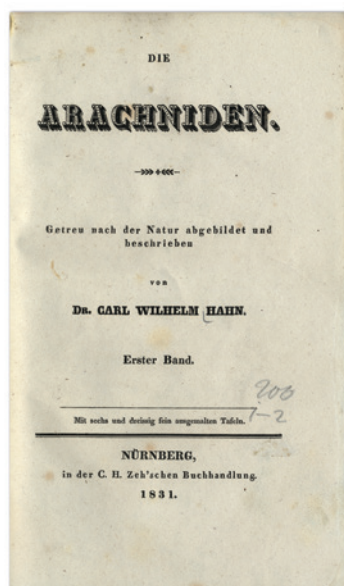
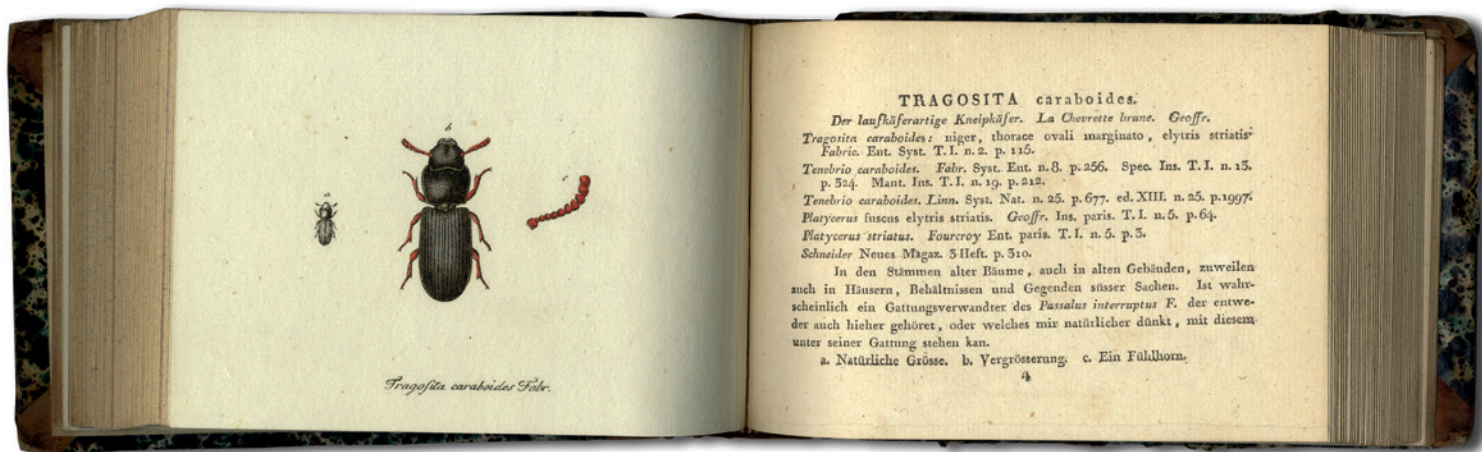
1784.

Verlag von Anton Storr,
Buchbinder und Buchhändler
in Pressburg.

Natterhahn

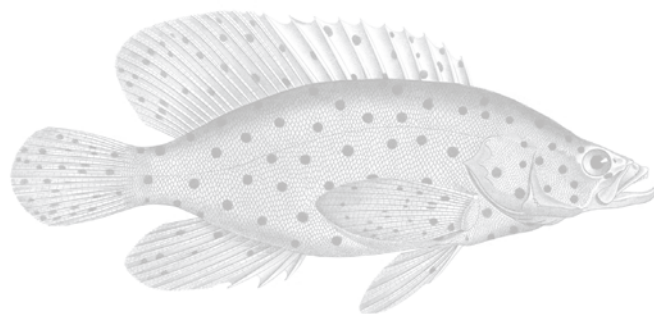
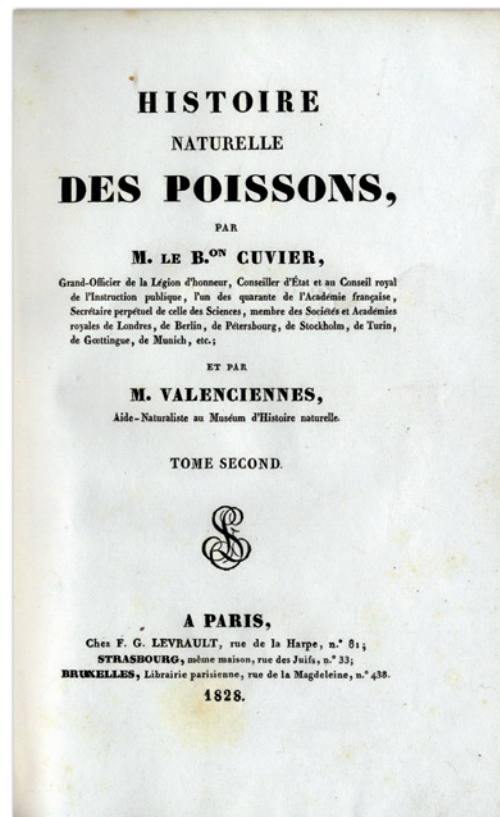
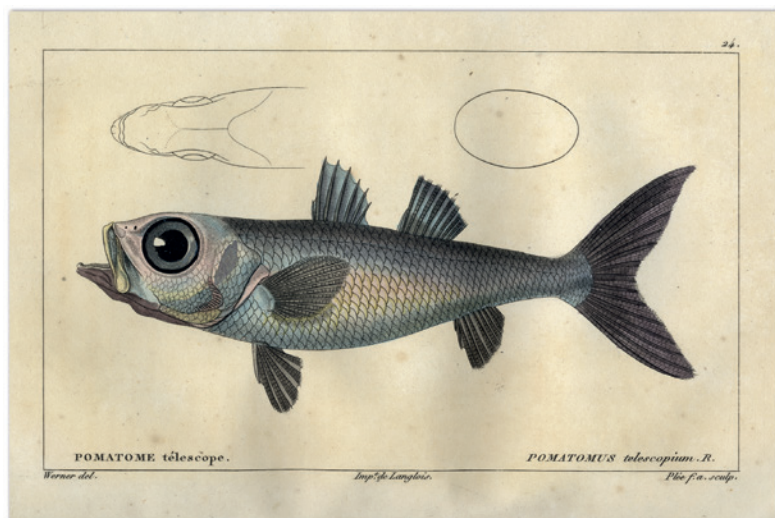
1. Beschreibung des Hochfürstlichen Schlosses Esterházy im Königreiche Ungern (Pozsony: Anton Löwe, 1784). Az Esterházy „pompakedvelő” vagy „fényes” Miklósként emlegetett herceg 1766-ra felépült kastélya adott helyet a híres Esterházy-vigasságoknak. Még építettője életében jelent meg a kastélyt, melléképületeit és kertjeit bemutató, kihajtható rézmetszetekkel ékesített kötet. Az album a műkincs- és könyvgyűjteményeknek, Haydn operaházának, a marionettszínháznak, a különleges állat- és mulatókerteknek szenteli a legnagyobb figyelmet

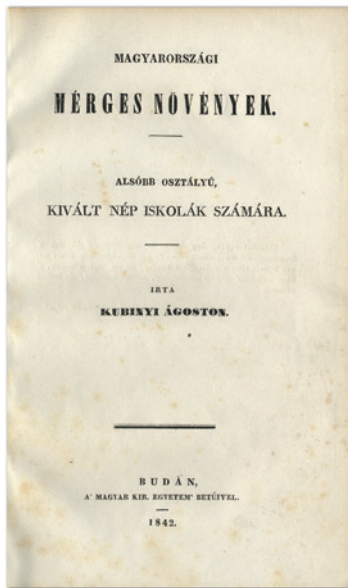
2. Georg Wolfgang Franz Panzer (1755–1829) száz, kézzel színezett metszettel jelentette meg rovartani munkáját, *Faunae insectorum Germanicae initia oder Deutschlands Insecten* (Nürnberg, [1793]) címmel. A következő húsz évben még 109 hasonló kötet mutatta be Németország rovarvilágát

3. A német zoológus Carl Wilhelm Hahn (1786–1835) albuma, *Die Arachniden: Getreu nach der Natur abgebildet und beschrieben* (Nürnberg, 1831) a pókokról szép, színes metszetekkel, 16 kötetben. Illusztrációk az első kötetből

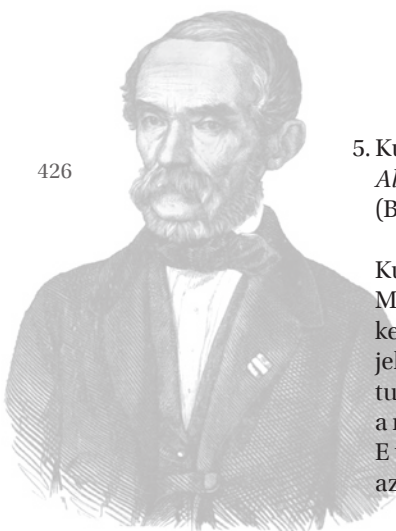

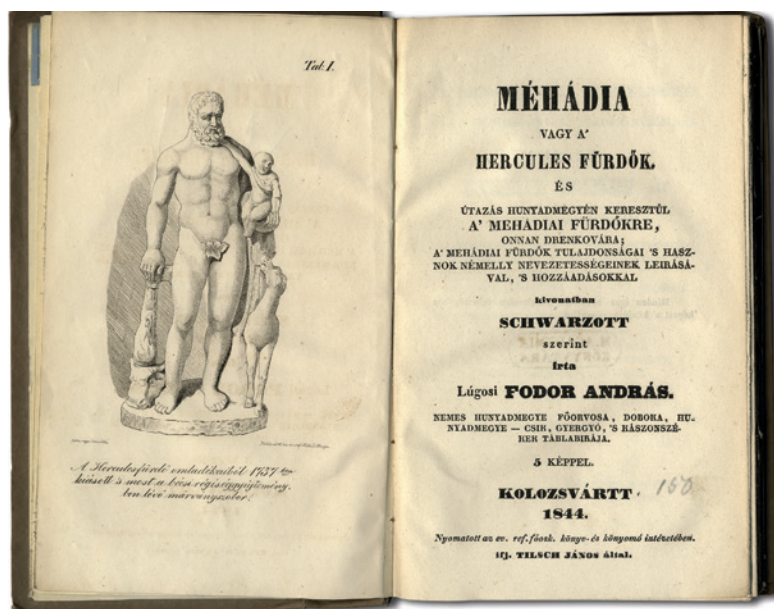
4. A francia természettudós, Georges Cuvier (1769–1832) egyik művét a Magyar Tudományos Akadémia is lefordította és megjelentette 1841-ben *Az állat-ország* címmel. Néhány szép illusztráció a halakat bemutató 14 kötetes munkájából: *Histoire naturelle des poissons* (Paris: F. G. Levrault, 1828)

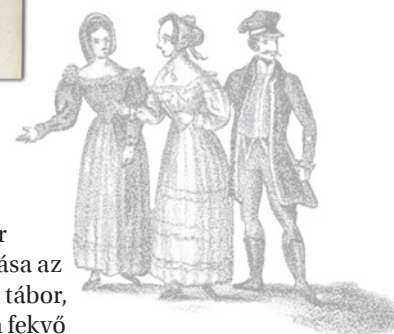
5. Kubinyi Ágoston: *Magyarországi mérges növények: Alsóbb osztályú kivált nép iskolák számára* (Buda, 1842)

Kubinyi Ágoston (1799–1873) a Magyar Nemzeti Múzeum igazgatójaként kiépítette az épület körüli kertet, és Sina Simon bankár anyagi támogatásából jelentősen bővítette a múzeum könyv- és természet-tudományi gyűjteményét. Népszerűsítő munkákat írt a régészet, a zoológia és a botanika tárgyköréből. E tankönyve Vigyázó Ferenc gyűjteményével került az Akadémiai Könyvtárba

6. A vármegyei orvos és táblabíró Lugosi Fodor András (?–1859) útleírása az egykori római katonai tábor, Ad Mediam közelében fekvő Mehadia és a népszerű nyaralóhely, Herkulesfürdő vidékéről, *Mehadia vagy a Hercules-fürdők és utazás Hunyadmegyén keresztül a mehadiai fürdőkre* (Kolozsvár: ifj. Tilsch János, 1844). A kötet korabeli „bédekker”, amelyben a szerző bemutatja a vidék történetét és természet-rajzát, kirándulóhelyeit

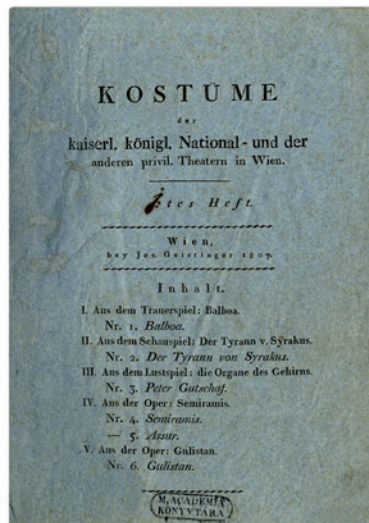
8. A német születésű, kalandos életű mérnök, litográfus Szerelmey Miklós (1803–1875) 1845-ben nyitotta meg műkönyvdáját Pesten. Saját rajzaival illusztrált albumai közül is kiemelkedik a hazai történelmi emlékhelyeket magyarul és németül bemutató, Magyarországon először színesen litografált munkája, *Magyar hajdan és jelen: Élethű rajzolatokban* (Pest: Beimel, 1847), melynek magyarító szövegeit az Akadémia jeles tagjai, Döbrentei Gábor, Toldy Ferenc, Henszlmann Imre (1813–1888) és mások írták. Vigyázó Ferenc könyvtárából

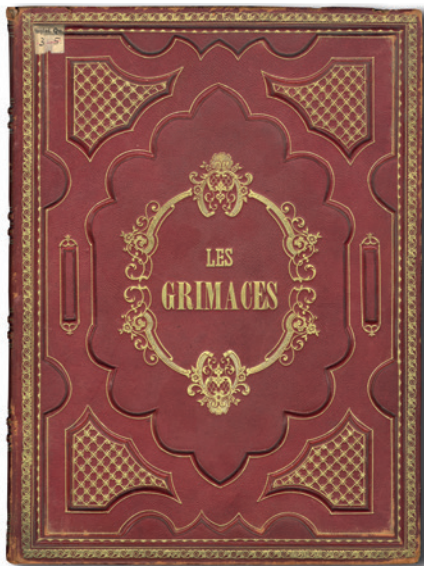
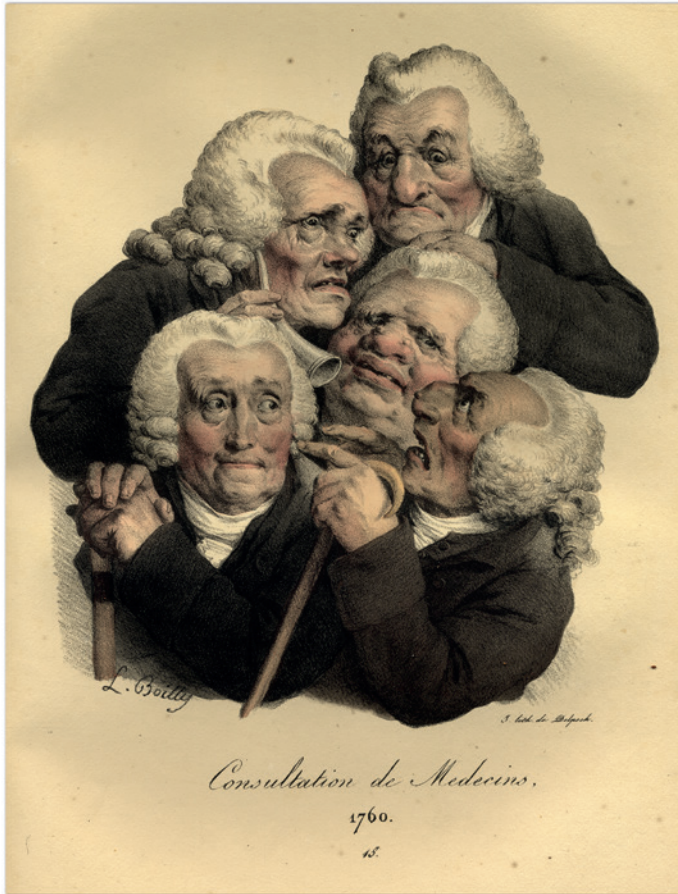
430

9. Eötvös Loránd egykori nevelője, a jogásznak indult, majd a tájképfestészet felé forduló Keleti Gusztáv (1834–1902) a magyar rajzoktatás megszervezője és a Magyar Királyi Iparművészeti Tanoda megalapítója volt. A tokaji borvidéket négy nyelven (magyar, német, francia, angol) bemutató albumot az ő tájrajzainak könyomatai díszítik. A *Tokaj-Hegyaljai Album* (Tokaj-Hegyaljai Borművelő Egyesület, 1867) eredeti példányai igazi könyvritkaságnak számítanak

10. Philipp von Stubenrauch (1784–1848) portréfestő, jelmeztervező a bécsi színházak kosztümeiről összeállított albuma, *Kostüme der kaiserl. königl. National und der anderen privil. Theatern in Wien* (Wien: Jos. Geisinger, 1807). A szerző már mint a Burgtheater díszlet- és jelmeztervezője koronázási ünnepségekre is készített díszruhákat, többek között I. Ferenc osztrák császár kabátját abból az alkalomból, hogy fiát 1830-ban V. Ferdinánd néven magyar királlyá koronázták

11. A francia portré- és zsánerfestő, Louis Léopold Boilly (1761–1845) humoros rajzainak kézzel színezett litográfiáit *Les grimaces* címmel 1823-ban tette közzé. Az album Vigyázó Ferenc könyveivel került az Akadémiai Könyvtárba

12. *Shakespeare's comedy of The Tempest* (London: Hodder and Stoughton, 1908). A *Vihar* c. vígjáték kiadásához az illusztrációkat Edmund Dulac (1882–1953) könyvillusztrátor, bélyegtervező készítette

ITALY,

A POEM.

BY

SAMUEL ROGERS.

LONDON:

PRINTED FOR S. GARDNER, ST. MARK'S, AND S. BENTLEY, ST. PAUL'S.

1830.

8

Tho' but for them a slave, recalls to mind
The barons in array with their great charter?
Among the everlasting Alps alone,
There to burn on as in a Sanctuary,
Bright and unsullied lives the' ethereal flame;
And mid those scenes unchanged, unchangeable,
Why should it ever die?

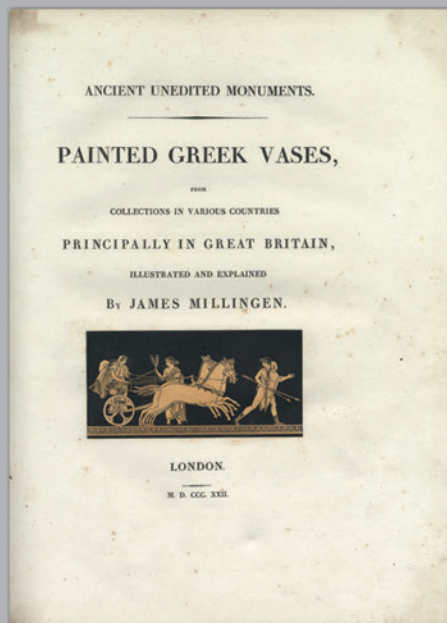

ST. MAURICE.

STILL by the LEMAN Lake, for many a mile,
 Among those venerable trees I went,
 Where damsels sit and weave their fishing-nets,
 Singing some national song by the way-side.
 But now the fly was gone, the gnat careering;
 Now glimmering lights from cottage-windows broke.
 'Twas dusk; and, journeying upward by the RHONE,

C

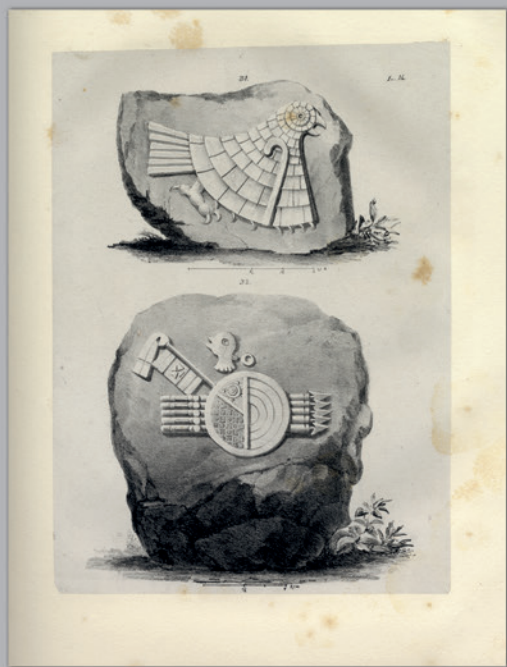
13. Samuel Rogers:
Italy: A poem,
 (London, 1830).
 A kötetet díszítő
 metszetek
 William Turner
 (1789–1862)
 rajzai alapján
 készültek

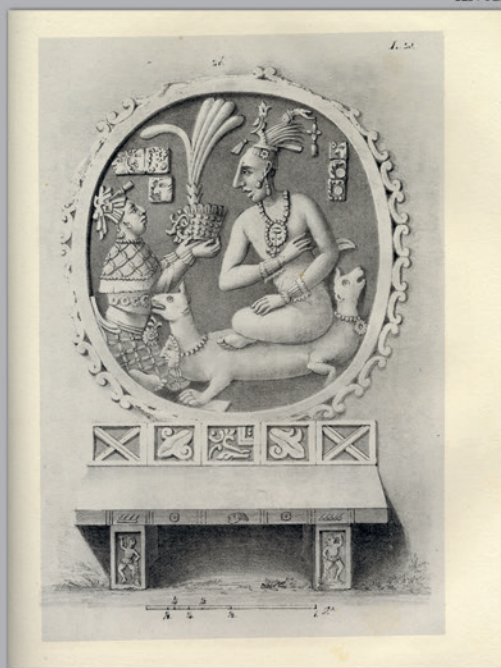
Pulszky Ferenc, a Magyar Nemzeti Múzeum igazgatója az anyai nagybátyjától, a régész, műgyűjtő Fejérváry Gábortól (1780–1851) örökölt régiség- és könyvgyűjteményt különösen angliai emigrációja idején gyarapította tovább régészeti és művészettörténeti szakkönyvekkel. Az igényes olvasók érdeklődésére számot tartó, exkluzív kiállítású metszetes albumok Pulszky ajándékaként kerültek az Akadémiai Könyvtárba

14. James Millingen (1774–1845) régész, numizmata, műgyűjtő többrészes, *Ancient Unedited Monuments* című sorozatában, mely az anyagi támogatás szűkössége miatt befejezetlen maradt, addig ismeretlen ókori műemlékeket, szobrokat, reliefeket, vázakat ismertetett. Görög vázaképek kézzel festett, színes nyomatai a sorozat első részéből

15. Lord Kingsborough: *Antiquities of Mexico...* Vol. I-VII (London, 1831). A hatalmas fólió méretű kötetekben a közép-amerikai maja, azték, mixteca kultúrák prekolumbián időből való, európai könyvtárakban és múzeumokban őrzött kéziratainak facsimiléi vannak összegyűjtve. A monumentális vállalkozás, bár befejezetlen maradt és a lordot anyagilag is tönkretette, mégis sok későbbi kutatás ösztönzője lett

ANTIQUITIES OF MEXICO:

COMPRISING
FAC-SIMILES

OF
ANCIENT MEXICAN PAINTINGS AND HIEROGLYPHICS,

PRESERVED
IN THE ROYAL LIBRARIES OF PARIS, BERLIN, AND DRESDEN;
IN THE IMPERIAL LIBRARY OF VIENNA;
IN THE VATICAN LIBRARY;
IN THE BORGHIAN MUSEUM AT ROME;
IN THE LIBRARY OF THE INSTITUTE AT BOLOGNA;
AND IN THE BODLEIAN LIBRARY AT OXFORD.

TOGETHER WITH
THE MONUMENTS OF NEW SPAIN,

By M. DUPAIX;

WITH THEIR MEASUREMENTS
SCALES OF MEASUREMENT AND ACCOMPANYING DESCRIPTIONS.

THE WHOLE ILLUSTRATED BY MANY VALUABLE

Facsimile Manuscripts,

By LORD KINGSBOROUGH.

THE DRAWINGS, ON STONE, BY A. AGLIO.

IN SEVEN VOLUMES.

VOL. IV.

LONDON:

PRINTED BY ROBERT HAVELL, 77, OXFORD STREET,
AND
COLNAGHI, SON, AND CO. PAUL MALL EAST.
HONGKONG.

MEMORIE

SPETTANTI ALLA STORIA

DELLA CALCOGRAFIA

del Commend. Conte

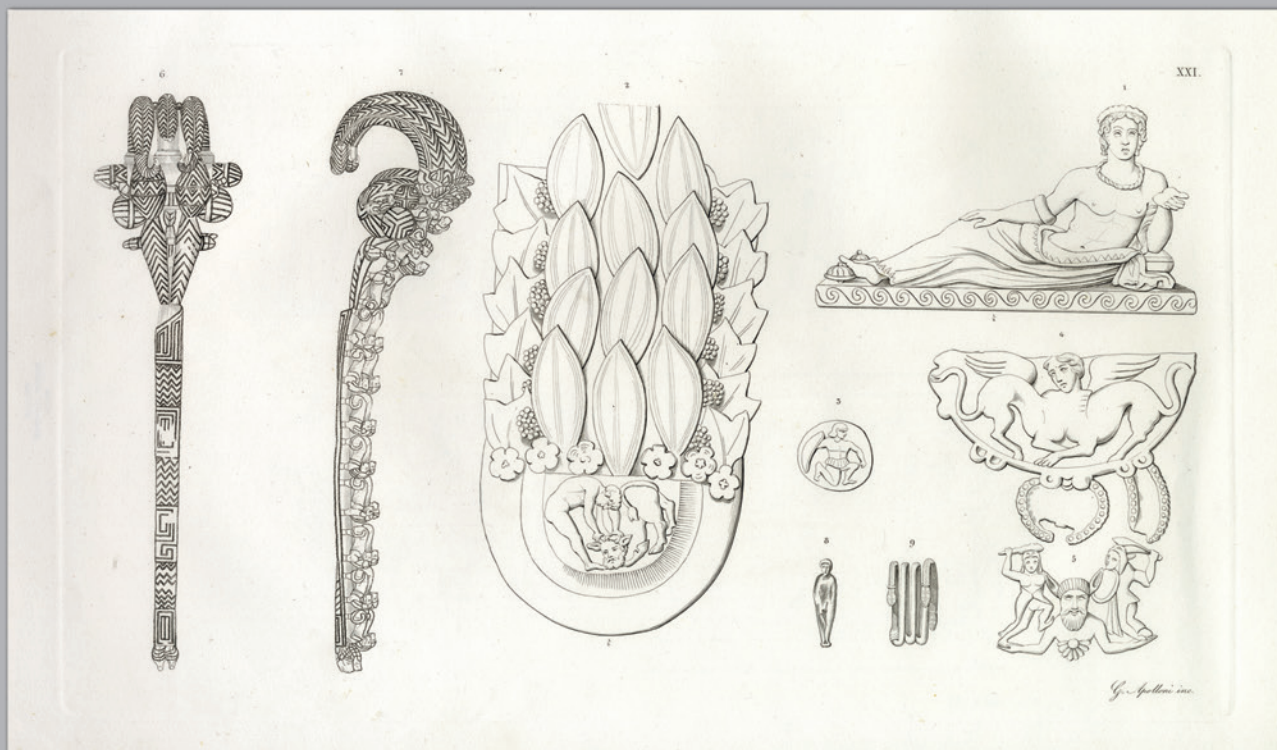
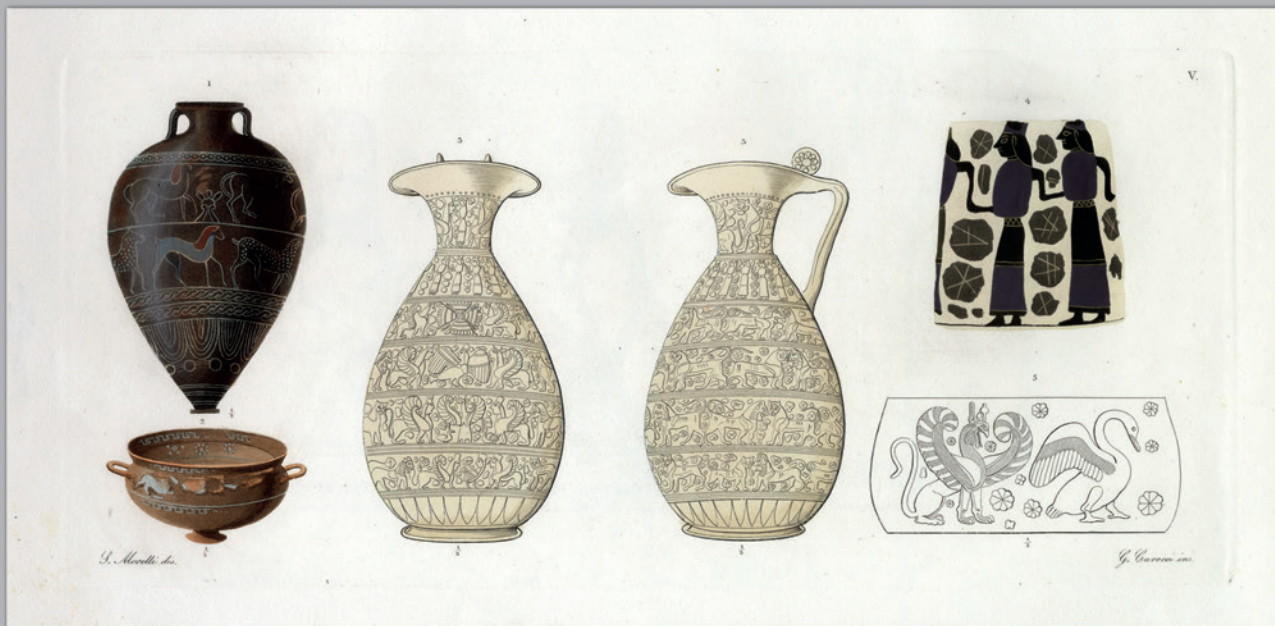
LEOPOLDO CICOGNARA

PRATO
NELLA TIPOGRAFIA DEI FRATELLI GIACHETTI
MDCCCXXXI

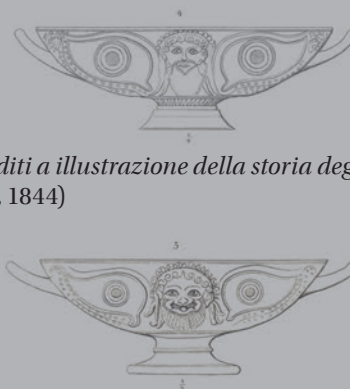

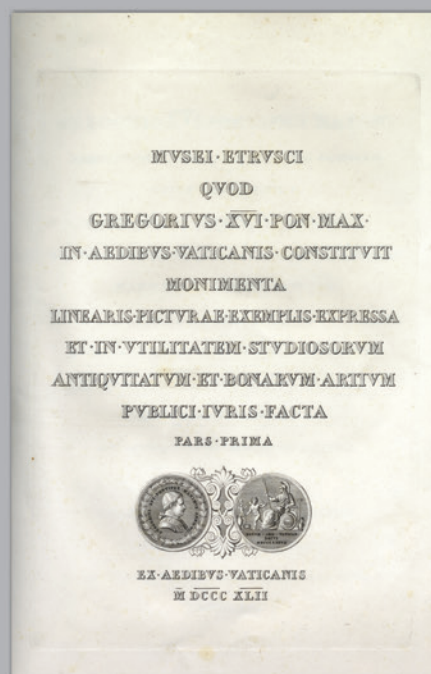
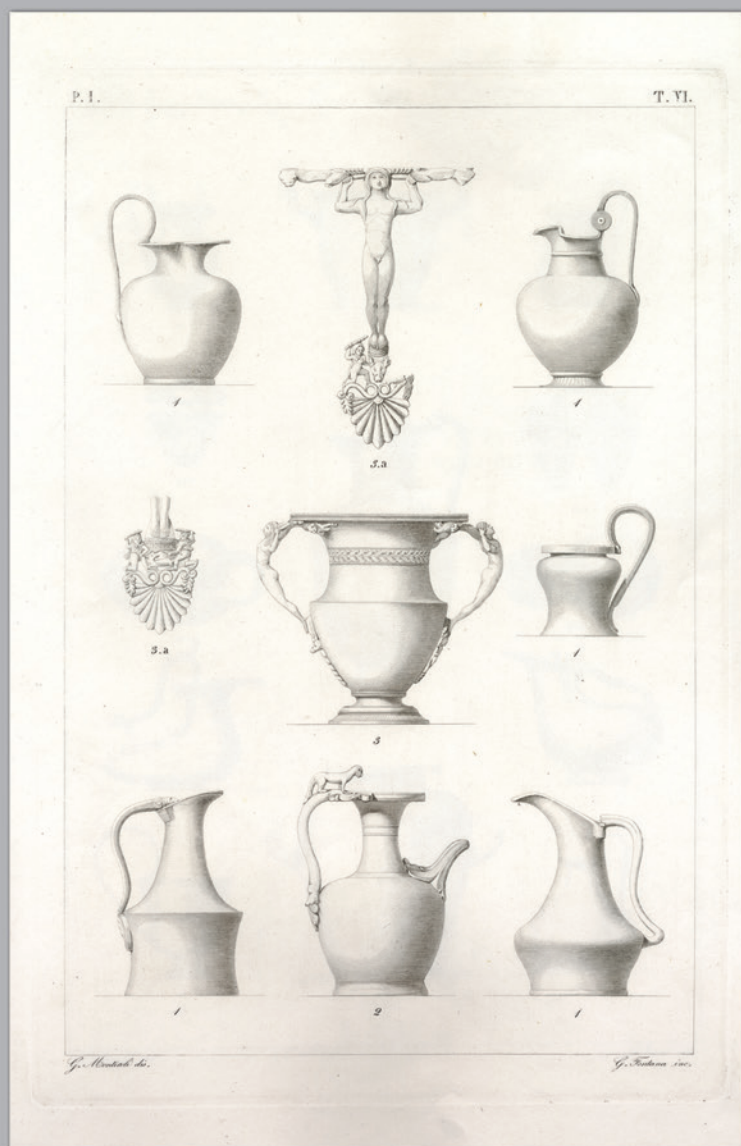
16. Leopoldo Cicognara: *Memorie spettanti alla storia della Calcografia* (Prato: Nella tipographia dei Fratelli Giachetti, 1831). A Velencei Szépművészeti Akadémia elnökének a rézmetszés történetéről szóló munkájában a metszetek két sorozatban is láthatók: az egyik ezüstnyomásos és kézzel, akvarellal festett, a másik fekete-fehér. Az ezüstnyomásos sorozatot is tartalmazó változatból Fejérváry Gábor 1847-es könyvjegyzéke szerint egyetlen példány készült

A régi itáliai népek, közöttük az etruszkok történetét műtárgyaikon keresztül bemutató album, illetve a vatikáni etruszk gyűjtemény, a Museum Etruscum Gregorianum anyagát a nagyközönség elé táró sorozat szintén Fejérváry Gábor könyveivel, Pulszky Ferenc ajándékaaként került az Akadémiai Könyvtárba

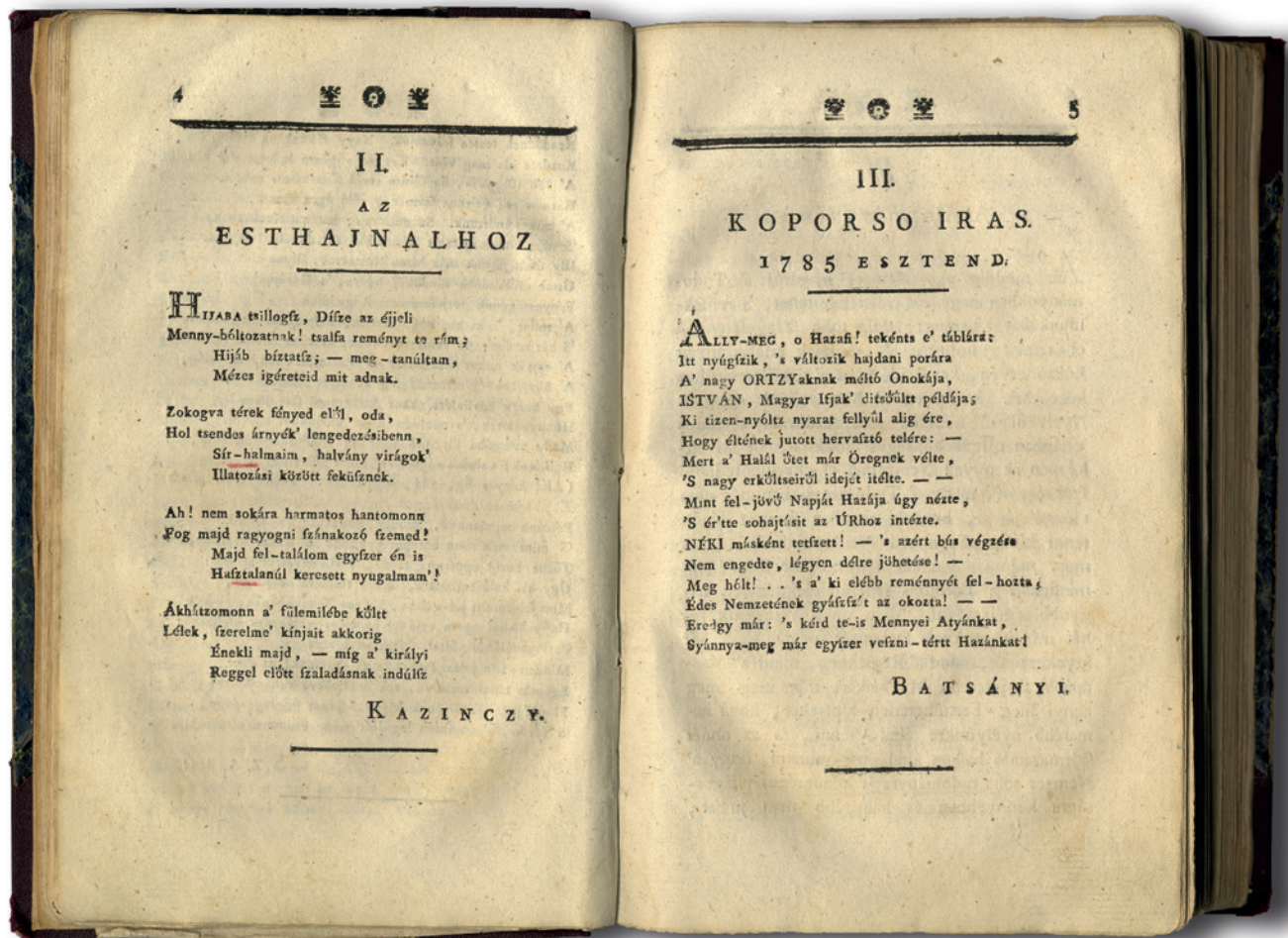
17. Giuseppe Micali: *Monumenti inediti a illustrazione della storia degli antichi popoli italiani* (Firenze: coi tipi della Galileiana, 1844)

18. *Musei etrusci quod Gregorius XVI Pon Max in Aedibus Vaticanis constituit monumenta ... Pars 1-2* (Roma: ex Aedibus Vaticanis, 1842)

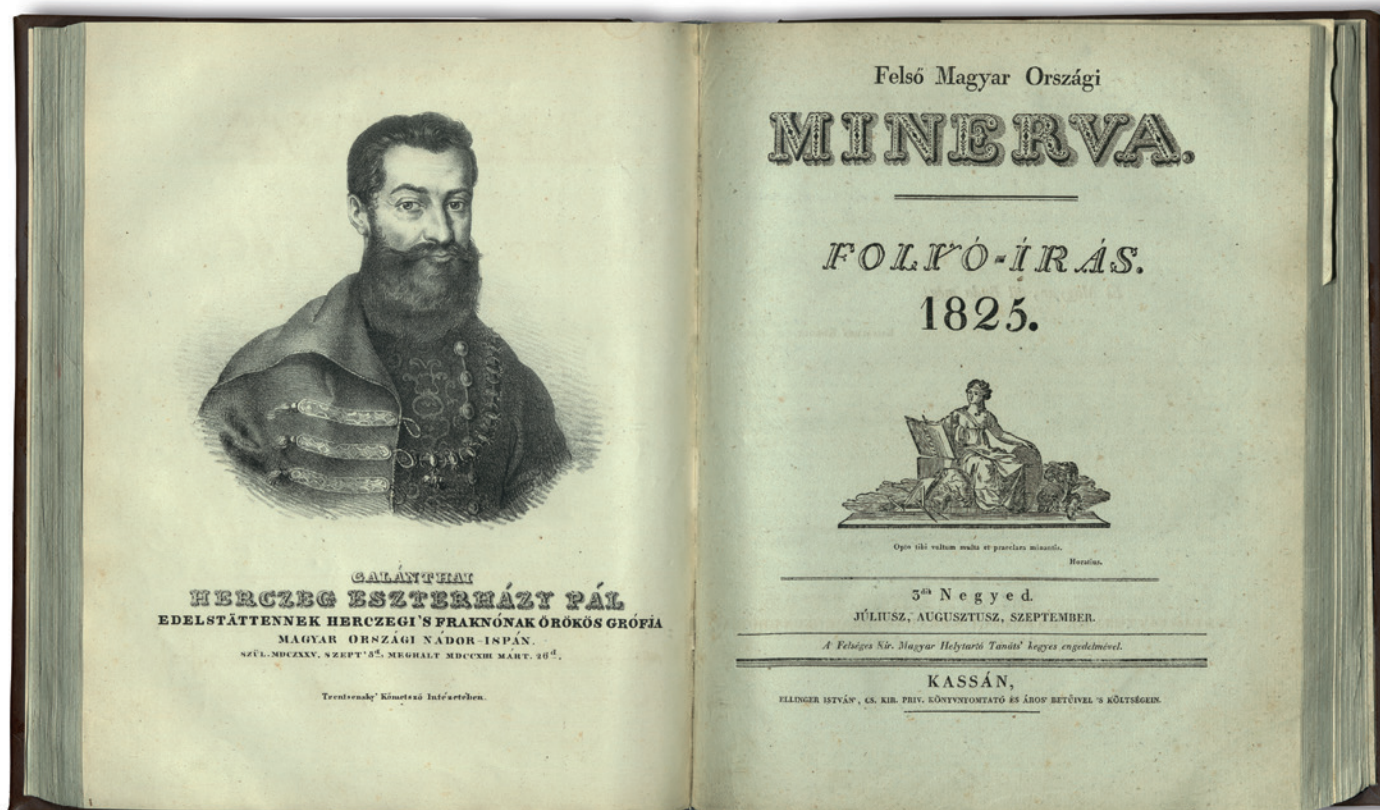

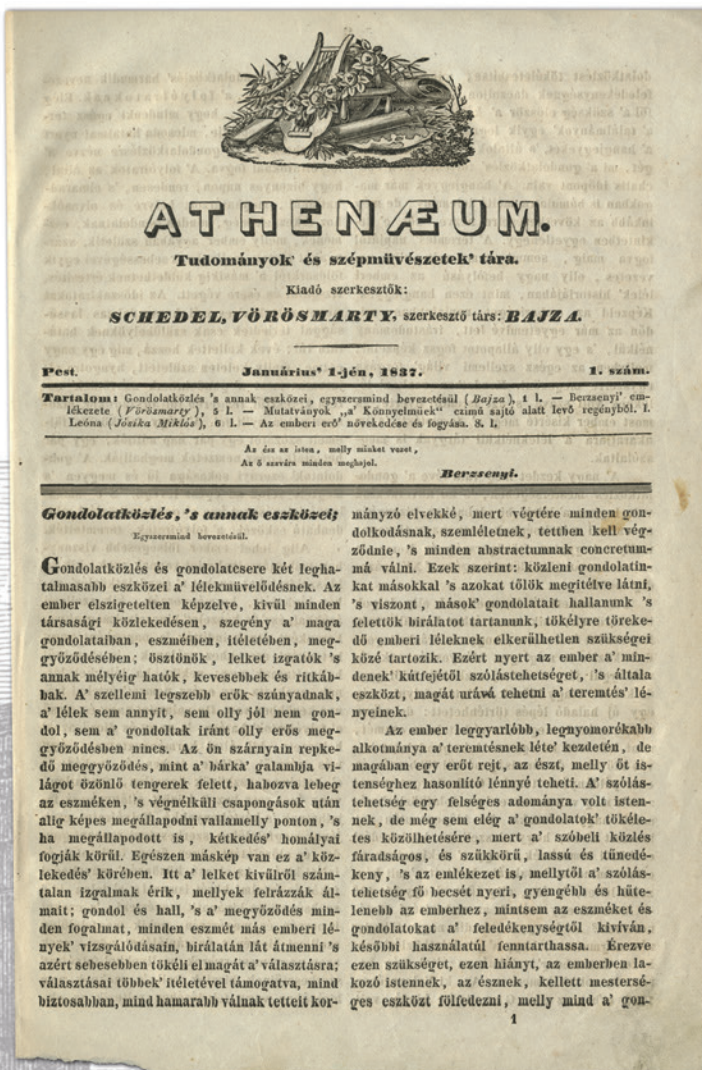

19. Az első jelentős magyar irodalmi folyóirat, a Kazinczy Ferenc, Baróti Szabó Dávid (1739–1819) és Batsányi János szerkesztette, a honi nyelv és poézis „csinosítására” alapított *Magyar Museum* első kötete, 1788–1789. Kazinczy és Batsányi versei

20. A Bécsben megindított, Görög Demeter (1760–1833) szerkesztette magyar folyóirat, a *Hadi és más nevezetes történetek* első kötete, 1789. A folyóirat, melynek eszmei háttérét a magyar nemesi mozgalom adta, sem a szerkesztők, sem a szerzők nevét nem tüntette fel. Hasábjain 1791-ben Hajnóczy József (1750–1795) a francia forradalom eseményeiről is beszámolt

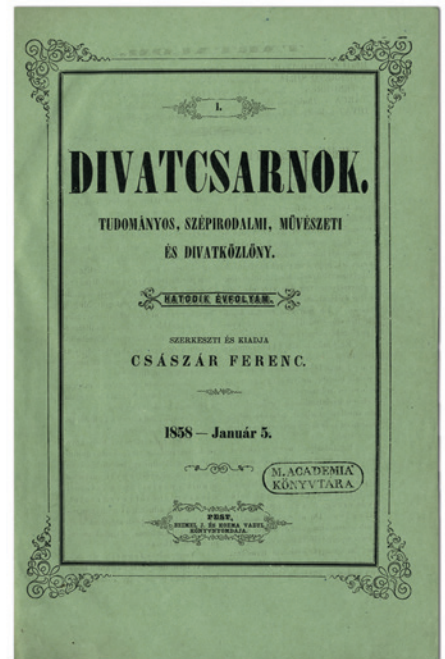
21. A Kazinczy köréhez tartozó Dessewffy József (1771–1843) Kassán szerkesztett folyóirata, a *Felső Magyar Országi Minerva* első száma, 1825. A periodika a Pesten megjelentetett *Tudományos Gyűjtemény* vetélytársa kívánt lenni

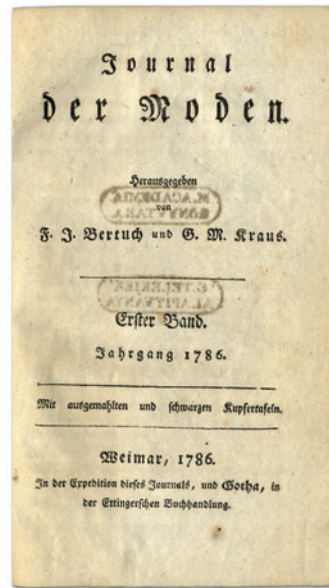
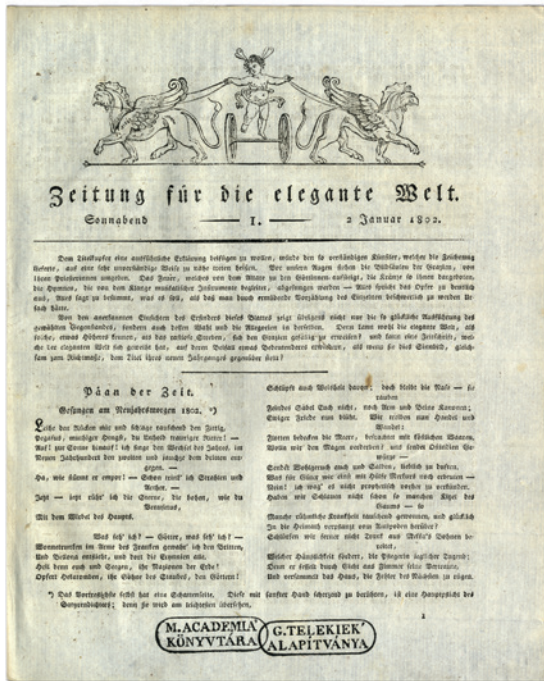
22. Az 1837–1843 között Bajza József, Vörösmarty Mihály és Toldy Ferenc szerkesztésében megjelent *Athenaeum* első száma, 1837. Programadó írása Kölcsey *Parainesis*e volt, színházi rovatában, a *Magyar játékszíni krónikában* Bajza és Vörösmarty kritikai jelentek meg

23. A verseket, novellákat, életképeket tartalmazó irodalmi antológia, az *Életképek* havonta jelent meg Frankenburg Adolf (1811–1884) szerkesztésében Pesten, 1844–1848 között. Címoldalát mindvégig a Nemzeti Színház ábrázoló metszet díszítette. Munkatársai között volt mások mellett Vörösmarty, Arany, Petőfi és Jókai is

24. A Török János (1807–1874) nemzetgazdász szerkesztette időszaki folyóirat, a *Hazánk* első száma 1858-ból, Deák Ferenc arcképével. A mindössze három évet megélt honismereti folyóirat egyaránt közölt történeti forrásokat, politikai írásokat és – váltakozó színvonalú – természettudományi értekezéseket is
25. A Császár Ferenc (1807–1858) szerkesztésében 1853-ban indult szépirodalmi, művészeti és divatlap, a *Divatcsarnok* „kivált a női lelket is ékesítő tudományok mezejének művelésével” kívánt fellépni. A német családi lapokhoz (*Familienblatt*) hasonló közlőnyben a tudománynépszerűsítés mellett fontos szerepet kaptak a családi élet kérdései is. Első, legszínvonalasabb évfolyamainak szerzői között megtalálhatjuk Arany Jánost, Tompa Mihályt, Erdélyi Jánost és Jókai Mórt is

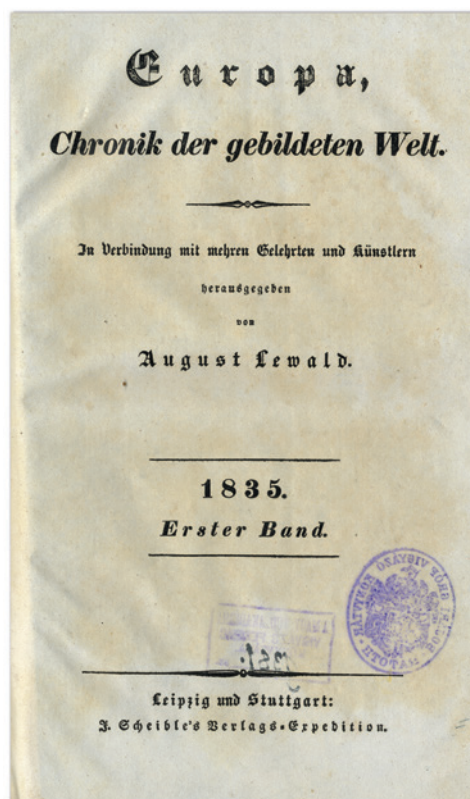

26. A Weimarban
1787–1812 között
havonta kiadott
*Journal des Luxus und
der Moden* 25 ezres
olvasóközönségével
az első igazán jelentős
német divatmagazin
volt. Első évfolyama
1786-ban még *Journal
der Moden* címmel
jelent meg. A Telekiek
könyvtárából

27. Az előkelő
olvasótábornak szánt
lipcsei *Zeitung für
die elegante Welt*
1801–1859 között
jelent meg. Irodalom,
művészet és színház
mellett divattal és
kertszépítéssel is
foglalkozott. A Telekiek
könyvtárából

28. Az *Europa: Chronik der gebildeten Welt* című folyóirat August Lewald (1792–1871) író, publicista szerkesztésében 1835–1846 között jelent meg Stuttgartban. A színes divatképekkel, kottákkal, térképekkel és egyéb illusztrációkkal gazdagon díszített folyóirat Vigyázó Ferenc könyvtárában is megvolt

29. Tompa Mihály (1817–1868) költő, az MTA tagja. Roskovics Ignác (1854–1915) alkotása

30. Ipolyi Arnold (1823–1886) folklorista, művészettörténész, nagyvárad püspök, az MTA tagja. Ábrányi Lajos (1849–1901) alkotása

31. Szily Kálmán (1838–1924) nyelvész, természettudós, műegyetemi tanár, az MTA tagja és főtitkára. Biczó Géza (1853–1907) alkotása

451

32. Mikszáth Kálmán fiai. Benczúr Gyula (1844–1920) alkotása

Akadémiai Levéltár

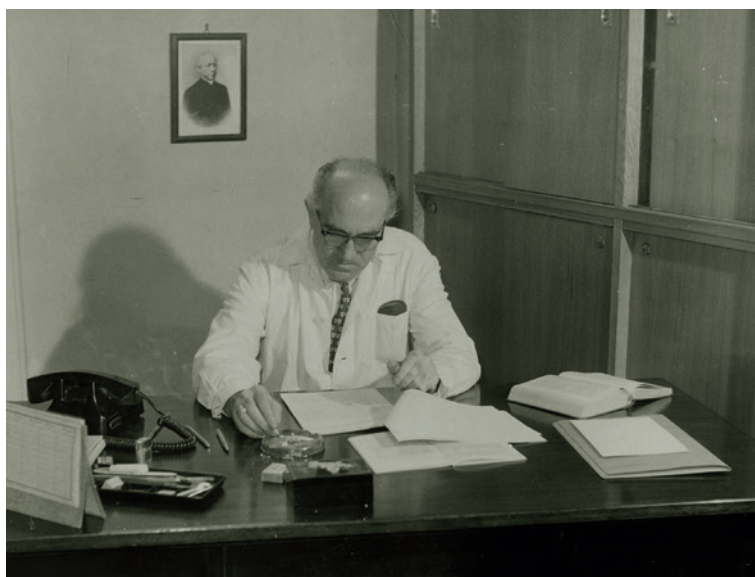
Az Akadémia megalakulása óta maga gondoskodott az intézményben keletkező iratanyag őrzéséről. Már az 1831-es alapszabály is a titoknak (mai elnevezéssel: főtitkár) kötelességévé tette az Akadémia levéltárának (hivatalos iratainak, levelezésének, jegyzőkönyveinek) őrzését. A következő száz évben is a főtitkári hivatal keretében működött az irattár/levéltár, majd az 1930-as években az anyagot levéltári szempontok szerint rendezték, és a második világháborút követő akadémiai átszervezések következtében az MTA Könyvtára Kézirat-tárában helyezték el. Ezeket az iratokat ma is a Kézirattárban őrzik, itt kutathatók, jelzetük RAL (azaz Régi Akadémiai Levéltár).

A történelmi változások az Akadémia szervezetét is érintették, az Akadémiáról szóló 1949-es törvény szerint az intézmény már nem szűk körű tudományos testületként, hanem az egész ország tudományos életét irányító szervként működött tovább. Így rövid idő alatt jelentős iratanyag keletkezett, melynek őrzéséről gondoskodni kellett, ezért – az intézmény hagyományát és a többi szocialista ország gyakorlatát szem előtt tartva – az Akadémia Elnöksége 48/1963. sz. határozatában önálló Akadémiai Levéltár létrehozásáról döntött. Az Akadémiai Levéltár szervezetileg első pillanattól kezdve az Akadémiai Könyvtárhoz tartozott, feladata pedig az 1949 után keletkezett akadémiai iratok (dokumentumok) gyűjtése, őrzése és feldolgozása lett. Az 1994-es akadémiai, és az

1995-ös levéltári törvény alapján ma köztestületi levéltárként működik.

A levéltár első vezetője, Szelei László (1923–1979) munkatársaival együtt többéves munkával összegyűjtötte az Akadémia központi szerveinek 1950 után keletkezett iratanyagát, illetve felmérte a kutatóintézetekben levő iratokat. Ő írta az első levéltári ismertetőt, és készítette az első fondjegyzéket. A következő vezetők (Szöllősy László, Körmendy Adrienne, Wojtilla Gyula) idején, a hetvenes-nyolcvanas években folyamatossá vált a levéltári átadásra érett, maradandó értékű irattári anyag átvétele az MTA Központi Hivatalától, de közben egyre több anyag került a törökbálinti külső raktárba. 1991-ben költözött az Akadémiai Levéltár jelenlegi helyére, az Akadémia palotája egy műemléki termébe, és kialakult az a munkatársi gárda, amely most is a levéltárban dolgozik. 1998-ban – a Nemzeti Kulturális Alap pályázati támogatásával – megjelent az Akadémiai Levéltár új fond- és állagjegyzéke. A 2000-es évek a Levéltárat új kihívások elé állították: egyrészt teljes állománya külső raktárba került, másrészt megjelent az akadémiai szerveknél a számítógépes iratkészítés, harmadrészt a levéltári feldolgozásban is teret nyert a modern technika, így szükség lett az elektronikus nyilvántartások, adatbázisok létrehozására.

Az Akadémiai Levéltár állománya 2016. december 31-én 117 fond és 3665,65 iratfolyóméter, melynek többsége géppel írt hivatalos levél vagy feljegyzés A4 méretű papíron, így

Szelei László

Az Akadémiai Levéltár
fond- és állagjegyzéke

Zemplén Géza

454

külsőre semmi látványos nincs bennük, de természetesen – még a nem szakemberek számára is – sok tudománytörténeti érdekességet tartalmaznak. A Díszalbum számára azonban sikerült néhány olyan iratot, hat kézírásos levelet kiválasztani, melyek nemcsak fontosak, hanem mutatósak is.

Az első fondcsoportban található a Magyar Tudományos Tanács anyaga, mely nem nagy terjedelmű, de annál nagyobb jelentőségű. A Magyar Tudományos Tanácsot a kommunista hatalomátvétel után, 1948 végén a Magyar Dolgozók Pártja politikai koncepciójának megfelelően hozták létre, elnöke Gerő Ernő (1898–1980), főtitkára Alexits György (1899–1978) lett, és feladata a tudomány szocialista átalakítása volt. Rövid ideig működött, 1948. szeptember 8-tól 1949. december 15-ig, és miután feladatát teljesítette – többek között átszervezte a Magyar Tudományos Akadémiát –, megszűnt. Ebből az anyagból származik Zemplén Géza (1883–1956) levele, amely szintén az átszervezésről szól, tudósokat ajánl tudományos státuszba sorolásra, ami azt jelentette, hogy az ide tartozó kutatók kiemelt fizetést kaptak, hogy ne legyenek megélhetési gondjaik, és csak a tudománnyal foglalkozhassanak.

Szintén a Magyar Tudományos Tanács anyagában található Hevesy György (1885–1966), Nobel-díjas magyar vegyész levele

is, melyben megköszöni, hogy a Magyar Tudományos Akadémia 1945. május 30-án tiszteleti taggá választotta. Első ránézésre meglehetősen meglehetősen, hogy Hevesy 1949-ben köszöni meg ezt, de valószínűleg egy olyan levélre válaszolt, amelyben megerősítik, hogy ő a Magyar Tudományos Akadémia tiszteleti tagja. 1949-ben ugyanis nemcsak az Akadémia szervezetét változtatták meg, hanem tagságának összetételét is, némelyeket nyíltan kizártak, míg másokat (122 fő) átminősítettek tanácskozó taggá. Hevesy volt az egyetlen, külföldön élő magyar tiszteleti tag, akinek a neve 1950 után szerepelt az Akadémiai Értesítőben megjelenő tagnévsorokban, mivel ő már 1920-ban – amikor Niels Bohr meghívására a koppenhágai egyetemen folytatta kutatásait – elhagyta Magyarországot.

Külön fondcsoportot alkotnak az Akadémia elnökeinek, főtitkárainak és más vezetőinek iratai. Ezek nemcsak az intézmény történetének, hanem az ország tudományos életének is fontos forrásai, mivel az Akadémia vezetői sokszor állami pozíciókat is betöltöttek.

Az elnöki iratokból való a következő, a korra igencsak jellemző levél, Mészöly Gedeon (1880–1960) tanácskozó tag levele. Mészöly, amellet, hogy beszámol arról, hogy milyen tudományos munkát végez, kéréssel is fordul az elnökhöz, még hozzá azzal, hogy juttassa be az Akadémia „fizetési tagjai” sorába. Ehhez azt kell tudni, hogy Mészölyt, aki 1921-től az Akadémia levelező tagja volt, az 1949-es átszervezésnél visszaminősítették tanácskozó tagnak. A tanácskozó tagság az 1950–1956 közötti alapszabályok szerint az akadémiai tagság egyik formája. Bizonyos jogokkal ők is rendelkeztek, például az Akadémia osztályainak ülésein (a zárt ülések kivételével) részt vehettek, és tudományos kérdésekben felszólalhattak, csak éppen a havonta külön kiutalt akadémiai illetményt nem kapták meg, nem úgy, mint az Akadémia rendes, illetve levelező tagjai. Ugyanakkor ő a többi tanácskozó taghoz viszonyítva még jól járt, mert az újonnan felállított minősítési rendszer szerint a nyelvtudományok doktora lett, és így részesült a doktorokat megillető pótlékban, bár ez természetesen kevesebb volt, mint a levelező tagoknak járó pénzösszeg.

Az 1949-es átszervezéssel elindult az akadémiai kutatóhálózat kiépítése az önálló kutatóintézetek létrehozásával vagy átvételével. Így került az MTA felügyelete alá a Nyelvtudományi Intézet, melynek igazgatója Németh Gyula (1890–1976) turkológus akadémikus lett, az ő köszönőlevele a következő levéltári dokumentum.

Szintén az elnöki iratoknál található meg Környey István (1901–1988) orvos, neuropatológus levele. Ez a levél az 1950-ben átszervezett Akadémia egyik kellemetlen eseményével, Sántha Kálmán (1903–1956) kizárásával kapcsolatos. Sánthát a Magyar Tudományos Akadémia Elnöksége, az Orvosi Osztály javaslatára, 1951. június 18-i ülésén a 2/1951 sz. határozatával kizárta az MTA tagjai közül. Az indoklásban az szerepelt, hogy Sántha az egyetemi előadásain olyan álláspontot foglalt el, amely szerintük nem volt összeegyeztethető a Magyar Tudományos Akadémia Alapszabályaival, ugyanis azt mondta, hogy

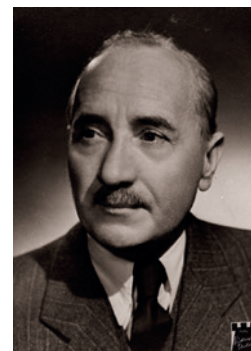
a „sztahanovista munkamódszerek bizonyos körülmények között ártanak az egészségnek”. Sántha kizárása az önállóan gondolkodó értelmiség megfélemlítésére szolgált, mert meg kellett mutatni, hogy bármilyen érdemei legyenek is, bármilyen magas állami vagy tudományos posztjon legyen is valaki, ha nem igazodik a „Párt” hivatalos álláspontjához, akkor büntetést érdemel. Környey betegsége miatt nem tudott megjelenni a Sántha kizárását eldöntő osztályülésen, de miután értesült a kizárásról és arról, hogy a Debreceni Orvostudományi Egyetem Kari Tanácsa Sánthát megfosztotta katedrájától és a balassagyarmati kórházba száműzték, tollat ragadott, és megpróbált segíteni a barátján.

Bár ez ekkor nem sikerült neki, a továbbiakban is mindent megtett a méltatlanul nehéz helyzetbe került kollégájáért. Az Akadémia 1956. májusi közgyűlésén rehabilitálta Sánthát, és a 11/1956-os elnökségi határozattal visszavették az MTA tagjai közé. Környey nagy szerepet játszott abban, hogy ezt Sántha el is fogadja. 1956 nyarán több levélben is közvetített Rusznyák és Sántha között, hogy megtalálják a visszavétel senkit sem sértő formáját.

Az utolsó közölt dokumentum is az elnöki levelezésben maradt fenn, ez pedig Szent-Györgyi Albert (1893–1986) köszönete a 70. születésnapjára írt gratuláló levélért. Szent-Györgyi 1948-tól már nem volt Magyarországon, ezért 1949-ben az átszervezésnél komoly gondot jelentett tagsága, hiszen kizárni kínos lett volna az egyetlen magyar Nobel-díjast. A Magyar Tudományos Tanács javaslatában ezt olvashatjuk: „Külön eset Szent-Györgyi

Hevesy György

Németh Gyula

Környey István

Rusznyák István

Szent-Györgyi Albert

Albert. Ő ma már bízvást disszidensnek tekinthető, annál is inkább, mert körével együtt több kutatót disszidálásra bírt és a disszidenseket segítette (legalábbis erkölcsileg). A Pártnak kell határozatot hoznia a tekintetben, hogy Szent-Györgyit mint disszidentst nyíltan kizárjuk-e az Akadémikusok közül, vagy pedig megtűrjük a címzetes akadémikusok sorában.” Rusznyák, az újjászervezett Akadémia elnöke (1950–1970), aki Szegeden Szent-Györgyinek professzortársa is volt, levélben tudakozódott szándékairól (nemcsak neki, hanem több külföldön élő akadémikusnak is feltették ezt a kérdést). Szent-Györgyi azt válaszolta, hogy a kutatásai jól állnak, és nem szeretné azokat abbahagyni, így egy ideig nem megy haza.

A következő években nem volt kérdéses Szent-Györgyi tagsága, hiszen az ötvenes években nem voltak külföldi kapcsolatok, és nem jelent meg az Akadémiai Almanach sem, amelyben fel kellett volna sorolni az Akadémia tagjait. Az 1950-es évek végére a nemzetközi helyzet enyhülésével felmerült a külföldi tudósok tagságának a rendezése is.

1960-ban az Akadémia vezetése átnézte az 1939–1950 között megválasztott külföldi tagok névsorát, és a még életben levőkből néhányat kizárt a Magyar Tudományos Akadémia tagjai sorából (pl. Julian Huxley), néhánynak meg utólag átadták a tiszteleti tagságról szóló oklevelet (pl. C. V. Raman). A kizártakat 1989-ben rehabilitálta az Akadémia. Ez a tagrevízió Szent-Györgyi nevét semmilyen formában nem említi, de az 1962-ben hosszú szünet után újra megjelentetett Almanachban nem szerepel a tagok névsorában.

Itthon maradt tanítványai ezekben az években is tartották vele a kapcsolatot. 1962-ben Straub F. Brunó (1914–1996) meg akarta hívni egy biokémiai konferenciára, amelyre természetesen szovjet díszvendéget is hívott volna, ezt azonban akkor az akadémiai (illetve párt-) vezetés meggátolta, ahogy az 1962. december 21-i elnökségi ülés anyagában olvasható. Azt ugyanakkor megengedték, hogy Szent-Györgyit meghívják egy másik alkalomra. Így, amikor az elnökség a következő évben, 1963-ban írt

Szent-Györgyinek 70. születésnapja alkalmából, meghívták Magyarországra, hogy tartson egy előadást. Szent-Györgyi erre a meghívásra válaszolt a közölt levélben.

Meghívásával együtt azonban tisztázandónak érezték a tagságát is. Hosszas egyeztetés után azt a választ kapták a pártközpontból, hogy forduljanak levélben Szent-Györgyihez, és írják meg neki, hogy a Magyar Tudományos Akadémia Szent-Györgyi tagságát nem szüntette meg, és kérdezzék meg tőle, hogy vajon ő is fenntartja tagságát, vagy sem. A helyzetet egyszerűsítette, hogy Szent-Györgyi 1945. máj. 30-tól tiszteleti tag volt, mivel akkor még a belső (magyar) tagok jelentősebbjeit ajándékozták meg ezzel a címmel. A tiszteleti tagság fogalma 1949 után megváltozott, ettől kezdve már főként a külföldi tudósokat becsülték meg ezzel, bár élt még a külföldieknek szánt külső tagság is. Az 1964-es Alapszabály hagyta el a külső tag fogalmát, ahogy az előterjesztésében írták, már évek óta nem volt jelentős különbség a tiszteleti és a külső tag meghatározása között, és a gyakorlat az volt, hogy a külföldieket általában tiszteleti tagnak választották, magyar állampolgárságú tudós pedig már rég nem lett tiszteleti tag.

Az elnöki irattárból nem derül ki pontosan, hogy mit írtak Szent-Györgyinek, csak az a levél maradt fenn, amelyben Rusznyák elnök már azt közli Szent-Györgyivel, hogy a következő (1967-es) Almanachban neve már ott fog szerepelni a tiszteleti tagok között. Akadémiai körökben sem volt teljesen tisztázott Szent-Györgyi helyzete, így az Akadémia alapításának 150 éves évfordulójára megjelent kiadványban (*Az MTA tagjai 1825–1973*), amelyet a Könyvtár munkatársa, Fekete Gézáne készített, gondos egyeztetés után az a szöveg jelent meg, hogy Szent-Györgyi „tagsága 1949-63 között politikai okokból szünetel”.

A levéltár következő fondcsoportja az Akadémia Központi Hivatalának (ma Titkárságának) iratait tartalmazza, ezekből az iratokból teljes képet kaphatunk az intézmény 1950 utáni működéséről.

Az Akadémia tudományos élete kezdetektől fogva a tudományos osztályokon valósul meg,

ezek az iratok az V. fondcsoportba kerültek. Az osztályok anyagában található az osztályokhoz tartozó bizottságok anyagai, és az 1950-es, illetve az 1960-as évekből származó kutatóintézeti anyagok is.

1950 után az átszervezett Akadémia feladata lett a tudományos életben részt vevők értékelése és tudományos minősítése (a kandidátusi és a tudományok doktora címek adományozása), illetve a tudományos életre való felkészítése (aspiráns, tudományos továbbképzési ösztöndíjas). Ezeket az iratokat külön fondcsoportban őrizzük.

A levéltár illetékességi körébe tartozó kutatóintézeti anyagnak csak kis része került a levéltár állományába, azok nagyobb részét az intézetek maguk őrzik. A levéltár állományában található továbbá a közgyűlések és egyéb vezetői értekezletek iratai, valamint az intézeti iratokkal együtt érkező néhány tudóshagyaték is. A levéltár állományába 7036 darabos fénykép- és 1024 darabos hangszalaggyűjtemény is tartozik.

Hay Diana

Az Akadémiai Levéltár
olvasóterme

Zemplén Géza

PROF. GÉZA ZEMPLÉN
BUDAPEST, I., GELLERT-TÉR 4. SZ.
HUNGARY.

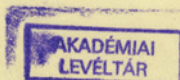
Budapest 1949 március 4

3

Kedves Barátom!
F. hó 3-án küldött felajánlásomig big telet
megküldöm és általam javasolt szervezet
előreműködés névvel:

- ✓ 1. Schults Elemér budapesti tud. Egylet
 - ✓ 2. Küller Sándor " " "
 - ✓ 3. Bogner Rezső műveltség egyes. kemény
intézet.
 - ✓ 4. Leányi Béla műveltség elektrokémiai
intézet
 - ✓ 5. Plank Jenő műveltség általános
kémiai intézet
 - ✓ 6. Vendl Csádár műveltség földtani
intézet
 - ✓ 7. Bruckner György szegedi egyetem
 - ✓ 8. Cholnoky László pécsi egyetem
- Karunkban mindig is működött

Zemplén Géza

3/4

INSTITUTET FÖR
ORGAN.-KEMISK FORSKNING
STOCKHOLM 6.

11 Decembar 1949

M. T. TITKARSAGA!
Erkezett: 11 hó 11 nap óra
Kiment: hó nap óra
Határidő: hó nap óra
489

A Magyar Tudományos Akadémia

Főtítknimul.

Igen Tisztelt Főtítknár Úr!

Köszönettel tudomárna vettem.

hogy a Magyar Tudományos Akadémia aztal

tisztelt meg, hogy Taggárna választott.

Fogadja Főtítknár Úr

kímili tiszteletem kifejezését

köszönetre

Hevesy György

Hevesy György

Bpest, Madách tér 7

1951 nov. 14

828/P

Kedves Barátom!

Az Új Magyar Könyvtudós Társaság, Rákos
Ferenc, hármunkkal t. i. Áprily Lajost, Varró Istvánt és
engem fölválasztotta, hogy vegyünk részt egy új Puskin:
magyar-französis nyelvfordítás munkájában. Én 1945-ben meg-
jelent az új sorban megjelent régi fordításokat
az eredeti szöveg és újabb részlet megfigyeltetve
alapján nyomon követtem. A kiadótól ké-
relmet kaptam, hogy a fordításokat a kiadónak
kérlek azonnal a kérelemre, hogy legyen az átadás.

Értelmezni a társaság történetét alapján megfigyelt,
nagyobb nyelvvel valószínűleg tanulmányom december-
ben kezdődött az Ethnographiában. Majus 1-re
egy kérelem írás egyetemi körülményben készült.
A Művelődési Miniszter 1953-ra egy nyelvvel-
kiadásra dolgozom.

Engedje meg ezért utána azt a kérelmet, hogy
legyen szíves bejuttatni az Akadémia főnöke és
tagjai köré a kérelemre való tekintettel.

Sok szeretettel és áldással
köszönök

igaz barátod

Mészöly Gedeon

Mészöly Gedeon

MAGYAR
TUDOMÁNYOS
AKADÉMIA.

380/A.

Budapest, 1951, ápr. 3.

AKADÉMIAI
LEVÉLTÁR

Elnök úr!

Köszönöm a Magyar Tudományi Intézet vezelőjévé való kinevezésem alkalmából küldött szerencsekívánatait.

A munkát megkezdjük, ma este tárgyalok Tegdi Eszmondal és a szükséges javaslatokat hamarosan az Elnökség elé fogjuk terjeszteni.

Sok szíves üdvözléssel és bizalommal

Németh Gyula

Németh Gyula

13

518/R - 1951

AKADÉMIAI
LEVÉLTÁR
63

63

Königsy Yvira

Ydren

Környez

462

604/P-1963

LABORATORY OF THE
INSTITUTE FOR MUSCLE RESEARCH
AT THE MARINE BIOLOGICAL LABORATORY
WOODS HOLE, MASSACHUSETTS
TELEPHONE FALMOUTH, KIMBALL 8-0830

ALBERT SZENT-GYÖRGYI, M.D., PH.D.
TEL.: FALMOUTH, KIMBALL 8-2233

14/Sept. 63.

A Törvényes Akadémia Elnökségének,
Budapest.

Megilletősként és mély hátkoval vettem
az Akadémia elnökségének megemlékező-
től 70-ik születésnapom alkalmából. Igaz-
án mély hátkoval vettem az övére megemlékező-
megal mely közönséget elfogadok. Hogy
mikor tudok a megemlékezés elgát tenni
rajtam kívül álló köztársaságtól függ.
É így nem tudok időpontot most megneve-
ni, és kérem hogy ez ne a közönség legyen.

37/2

AKADEMIAI
LEVÉLTÁR

Kérem a Törvényes Akadémia Elnökségét. Amint köztársasági
engedélyt fűzök fogad illegetésére az
Akadémia elnökségét.

Kérem az Elnökség által megnevezett
Törvényes.

Kiváló tisztelt
Szent-Györgyi Albert

6. Szent-Györgyi Albert 1963.
szept. 14-i levele az MTA elnök-
ségének

7. Straub F. Brunó (jobboldalt)
fogadja a ferihegyi repülőtéren
Bay Zoltánt (1900–1992,
baloldalt) és Szent-Györgyi
Albertet 1973-ban. A háttérben
Csapó Árpád (1918–1981) orvos

A m. tud. akadémia könyvtára. — (Haske rajza után.)

A dokumentumok és tárgyak lelőhelye

Mutatónkban nem közöljük a festményeket, emléktáblákat, illetve a bevezetőkben
illusztrációként szereplő dokumentumok, képek lelőhelyét.

Kézirattár

1. 522.821	26. Tört. Régészet 2r. 2	49. M. Irod. Lev. 4r.
2. K 31	27. K 781	44/135r-v
3. K 36	28. Tört. Napló kis 8r. 6	50. 540.134
4. K 42	29. Ms 659/27	51. K 704
5. K 47	30. K 380/54	52. M. Irod. Lev. 4r.
6. K 45	31. Ms 5365/283	44/155v-156r
7. K 62	32. K 672/V/2r-6r	53. K 211
8. K 88	33. K 672/IV/29r-v	54. M. Irod. Lev. 4r.
9. K 114	34. K 672/II/1r	124/V
10. K 393	35. K 672/III/3r	55. M. Irod. Lev. 4r.
11. K 394	36. Tört 2r. 171/21	124/XIIb
12. K 498	37. Tört 2r. 171/25	56. M. Irod. Lev. 4r.
13. K 396	38. K 654/9	124/IXa
14. K 445	39. K 378/54	57. Tárgyak 2
15. K 465	40. Tárgyak 101	58. RUI 2r. 2/1/160v
16. K 404	41. K 632/18 és 65.	59. K 698
17. K 451	42. K 642/162r	60. Ms 4410/22
18. K 424	43. K 634	61. K 293/6
19. K 397	44. K 642/59r	62. K 792
20. K 429	45. RUI 2r. 2/1/172b	63. K 163/3
21. K 402	46. A Magyar Tudós	64-71. K 298-K 299
22. K 413	Társaság Évkönyvei.	72. K 201/9
23. K 55	1. kötet (Pest, 1833)	73. K 170/206
24. K 528	47. K 623	74. K 168/63
25. Tört. Régészet 2r. 3	48. Érmek BM 1	75. K 257/1

76. K 226	123. Tárgyak 137	171. RAL 128/1859
77. Tárgyak 19	124. Ms 840/1	172. RAL 141/1859
78. K 290/144	125. Ms 840/2	173. RAL 162/1859
79. K 293/3	126. Ms 840/3	174. RAL 216/1859
80. K 293/4	127. K 23/52	175. K 529
81. K 209/95	128. Tárgyak 75	176. Tárgyak 87
82. Ms 4410/42	129. 542.012	177. Tárgyak 123
83. K 176/44	130. K 28/70	178–195. Ms 1410
84. K 173/62	131. K 22/41	196. Ms 4409/95
85. K 175/16	132. K 25/10	197. Ms 4409/25
86. Illyés G 22.II.66(1)	133. 545.091	198. Ms 4409/60
87. Tárgyak A.2	134. 545.091	199. Ms 4409/21
88. Tárgyak A.3	135. K 24/2	200. Ms 4409/78
89. Tárgyak B.1	136. K 25/3	201. Ms 4409/103
90. K 292/27	137. 545.097	202. Ms 4409/91
91. Tárgyak 86	138. Tárgyak 80	203–205. Földr. 4r. 13
92. Érmek 1	139. Tárgyak 79	206. Ms 5413/207
93. K 1353	140. K 29/80	207. Érmek 38
94. K 294/28	141. Érmek BM 17–18	208. Ms 5081/23
95. Tárgyak 15	142. RAL 531/1905	209. K 117/1
96. RAL 29/1831	143. K 380/56	210. K 117/8
97. K 166/143	144. K 203/89	211. K 115/1
98. Ms 1084	145. K 2/116	212. K 115/4
99. RAL 136/1842	146. M. Nyelvt. 2r. 4 V/1	213. K 115/40
100. Tárgyak 4	147. RAL 26/1843	214. K 115/39
101. RUI 2r. 206	148. RUI 8r. 206/57	215. K 115/2
102. RAL 21/1844	149. K 520/1–2	216. Tárgyak 143
103. M. Irod. Lev. 4r. 61	150. RUI 8r. 206/192	217. K 116/97
104. Ms 1410	151. K 521/5	218. RUI 2r. 36/5
105. Tárgyak 5	152. K 521/17	219. RUI 2r. 36/45
106. Ms 5075/265	153. Tárgyak A/8	220. RUI 2r. 36/4 mell.
107. K 717/2	154. Tárgyak 25	221. Ms 628
108. 540.010	155. K 513/1	222. Érmek 243
109. K 715/3	156. K 514/1	223. Tárgyak 47
110. K 721/I	157. Tárgyak 24	224. Ms 959/8
111. Nyelvtud. 2r. 33	158. K 521/22	225–230. Ms 5008/64–65
112. K 2/100	159. K 512/13	231. Ms 939
113. K 305/55	160. RAL 15/1859	232–238. Ms 43/2
114. K 1/110	161. K 513/80	239. Ms 43/2
115. K 721/I	162. RAL 817/58/1865	240. Ms 4811/466
116. K 721/I	163. K 507	241. Ms 4752/278
117. Tárgyak 74	164. K 506	242. Ms 43/4
118. Jogt. Vármegye 2r. 41	165. K 510	243. Ms 36/17
119. Ms 4850/89	167. K 513/1157	244. Érmek 17
120. K 1/106	168. K 513/374	245. Ms 850
121. Ms 5232/137	169. K 531	246. Érmek 23
122. Ms 364/105	170. Képek 4r. 7	247. Érmek BM 15

248. Érmek 181	282. Ms 4612/20	317. Ms 2631/251
249. Érmek 27	283. Ms 4621/85	318. Ms 2631/215
250. Érmek 248	284. Ms 4628/2	319. Ms 2644/71
251. Érmek 88	285. Ms 659/14	320. Ms 2662/30
252. Érmek 1961/18	286. Ms 4628/12	321. Ms 2632/67
253. Érmek BM 19	287. Ms 4616/1	322. Ms 2660/73
254. Érmek 58	288. Ms 4618/20	323. Ms 2660/79
255. Érmek 32	289. Ms 4628/20	324–326. Ms 2645/25
256. Érmek 10	290. Ms 4628/21	327. Ms 2152/186
257. Érmek BM 35	291. Ms 10714/3	328. Ms 2256/80
258. Érmek BM 36	292. Ms 4700/79	329. Ms 5899/21
259. Ms 5094/249	293. Ms 4701/198	330. Ms 5899/59
260. Ms 10.206/31	294. Ms 4701/196	331. Érmek BM 24
261. Ms 5097/46	295–298. Ms 534/14–15, 18, 21	332. MTA KIK
262. Ms 368/59	299. Ms 6227/69	333. Érmek 265
263. Ms 5089/12	300. Ms 4697/42	334. Ms 5452/67
264. Ms 5089/61–62	301. Ms 4610/4	335. K 785/19
265. Ms 307/13	302. Ms 2284/33	336. K 785/109
266–268. Ms 628	303. Ms 2270/51	337. K 785/138
269. Ms 1243/38	304. Ms 4650/129	338. K 785/99
270. K 5/1	305. Ms 4697/50	339. Ms 2290/207–209
271. K 9/61	306. Ms 4654/2	340. Ms 2291/103
272. K 9/34	307. Ms 4654/369	341. Ms 5110/182
273. K 9/23	308. Ms 2271/253	342. K 793
274. K 10/138	309. Ms 2282/120	343. Ms 5942/8
275. K 18/62	310. Illyés 1.I/5.1	344. Ms 5933/18
276. Érmek 1961/13	311. Illyés 119/IIA/277	345. Ms 5937/2
277. K 18/49	312. Illyés 3.I/2.(1–14)	346. Ms 5933/31
278. Tárgyak 1	313. Illyés 22.I/11.(1–10)	347. Ms 5962/14
279. Ms 2283/2	314. Illyés 22.I.24	348. Ms 5962/21
280. Ms 10506/39b	315. Illyés 119.I.79	
281. Ms 2283/3	316. Illyés 119/II B/350	

Régi Könyvek Gyűjteménye

1. Inc. 242	10. Inc. 1012	20. Inc. 740
2. Inc. 1000	11. Inc. 909	21. Inc. 813
3. Inc. 899	12. Inc. 65	22. Inc. 1001
4. Inc. 800/2	13. Inc. 247	23. Inc. 750
5. Inc. 96	14. Inc. 237	24. Inc. 156
6. Inc. 90	15. Inc. 451	25. Inc. 383
7. Inc. 413/koll. 1–6, T 132	16. Inc. 35	26. Inc. 898
8. Inc. 534	17. Inc. 908	27. Inc. 889
9. Inc. 120	18. Inc. 919	28. Inc. 900
	19. Inc. 902	29. Inc. 450

30. Ant. 76	59. RM I 8r. 348	87. 541.154
31. Ant. 30	60. RM I 8r. 1	88. RM II 392b
32. Ant. 1	61. Ráth 527	89. RM II 436
33. Inc. 827	62. RM I 8r. 414/1–2	90. RM III 412b
34. Ant. 842/koll. 1	63. Ráth 1088	91. RM IV 717
35. Inc. 877	64. RM I 8r. 180	92. RM I 2r. 43
36. Inc. 174/koll. 1–4	65. Ráth 4	93. RM III 954
37. Ant. 197	66. Ráth 13	94. RM IV 571
38. Ant. 467	67. Ráth 9	95. RM IV 608
39. Inc. 435	68. RM I 2r. 37b	96. RM IV 728
40. Ant. 238	69. RM I 4r. 161	97. RM IV 750
41. Ant. 320	70. RM I 4r. 173	98. 553.547
42. Ant. 292	71. RM I 4r. 174	99. 542.162
43. Ant. 549/2/koll. 8	72. RM I 4r. 208	100. 550.528
44. Ant 353/koll. 1–3	73. RM I 4r. 252	101. 543.016
45. Ant. 56/koll. 7	74. RM I 4r. 164	102. 542.298
46. Ant. 70	75. RM I 4r. 214	103. 543.026
47. 524.971/koll. 2	76. Ráth 87	104. 542.300
48. RM III 172a	77. RM I 2r. 27	105. 542.482
49. 542.282	78. Ráth 126/2	106. 543.030
50. RM IV 156a	79. RM I 2r. 83	107. 543.492
51. RM IV 617	80. RM I 4r. 37	108. 551.322
52. Ráth 1817	81. RM I 8r. 989	109. Fölldr. F. 5
53. 542.294	82. RM I 8r. 987	110. Szántai Lazius 2b
54. RM IV 87	83. RM I 8r. 984/koll.
1–5	111. Szántai Janssonius
5a
55. RM IV 116	84. 543.057	112. Szántai Danckerts 1c
56. RM IV 249	85. 543.056	113. Szántai Parker 1a
57. RM I 8r. 413	86. 543.058	114. Utazás F. 12

Keleti Gyűjtemény

1. Tib. 4/a	14. Mong. 279	25. Cat. Stein LHAS
2. MS Misc. 10	15. MS Misc. 15	Photo 37/5(78)
3. MS Misc. 11	16. MS Misc. 14	26. Cat. Stein LHAS
4. Tib. 15	17. Kaufmann geniza
374	Photo 12/1(10)
5. Tib. 604	18. Kaufmann A50	27. Cat. Stein LHAS
6. Tib. 502/24	19. Kaufmann A388	Photo 37/5(79)
7. Tib. 57	20. Kaufmann A77	28. Cat. Stein LHAS
8. Tib. 599	21. Kaufmann A78	Photo 38/3(129)
9. Tib. 643	22. Kaufmann A384	29. Cat. Stein LHAS
10. MS Misc. 10	23. Kaufmann A422	Photo 11(207)
11. Tib. 516/1	24. Cat. Stein LHAS	30. Cat. Stein LHAS
12. Tib. 47	Photo 13/1(4)	Photo 37/3(20)
13. Mong. 91		

31. Cat. Stein LHAS	43. Arab O. 30	56. Török F. 43
Photo 13/1(56)	44. Arab O. 2	57. 766.669
32. Cat. Stein LHAS 69	45. Arab O. 135	58. 756.152
33. Perzsa F. 14	46. Arab O. 58	59. 768.409
34. Török F. 57	47. Arab Qu. 5	60. MS Misc. 7
35. Török F. 71	48. Arab F. 7	61. MS Misc. 5
36. Török O. 379	49. Arab F. 6	62. Szanszkrit 1
37. Perzsa F. 12	50. MS Misc. 2	63. Szanszkrit 2
38. Perzsa F. 3	51. MS Misc. 1	64. Etióp 4
39. Perzsa Qu. 23	52. Török O. 83	65. Etióp 1
40. Perzsa F. 19	53. Török O. 217	66. Örmény 1
41. Arab F. 3	54. Török O. 128	
42. Arab O. 39	55. Török F. 21	

Törzsgyűjtemény

1. M. Föld. Qu. 5	11. Széptud. Qu. 395	21. 301.841
2. Állt. O. 58	12. Germ. Ir. 4r. 123	22. 304.489
3. Állt. O. 49	13. 412.071	23. 301.843
4. Állt. O. 24	14. Régész. Qu. 595	24. 304.266
5. Növt. O. 931	15. Régész. F. 172	25. K308.588
6. M. Föld. O. 169	16. Régész. F. 155	26. T308.490
7. Állt. O. 1	17. Régész. F. 159	27. T308.402
8. M. Föld. F. 29	18. Régész. F. 165	28. T308.555
9. 350.304	19. 304.291	
10. Széptud. Qu. 79	20. 301.844	

Akadémiai Levéltár

1. Akadémiai Levéltár, 2. Magyar Tudományos Tanács 6/6
2. Akadémiai Levéltár, 2. Magyar Tudományos Tanács 3/4
3. Akadémiai Levéltár, 3. Elnök /Rusznák/ 63/4/82; 828/R-1951
4. Akadémiai Levéltár, 3. Elnök /Rusznák/ 62/4/38; 380/R-1951
5. Akadémiai Levéltár, 3. Elnök /Rusznák/ 37/4; 518/R-1951
6. Akadémiai Levéltár, 3. Elnök /Rusznák/ 37/2; 604/R-1963
7. Akadémiai Levéltár, Fényképtár, 6159

Tartalom

Lectori salutem! (<i>Lovász László</i>)	7
A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárának megalapítása (<i>Monok István</i>)	8
Kézirattár (<i>Babus Antal</i>)	14
Régi Könyvek Gyűjteménye (<i>Boross Klára – Tóth Gábor</i>)	204
Keleti Gyűjtemény (<i>Dévényi Kinga – Kelecsényi Ágnes</i>)	338
Törzsgyűjtemény (<i>Isztray Simon</i>)	416
Akadémiai Levéltár (<i>Hay Diana</i>)	452
A dokumentumok és tárgyak lelőhelye	465

Felelős kiadó • Monok István, a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtár és
Információs Központ főigazgatója és Kocsis András Sándor, a Kossuth Kiadó
Zrt. elnök-vezérigazgatója
Felelős szerkesztő • Krähling Edit
Tipográfia és tördelés • Horányi Károly
Műszaki vezető • Papp Miklós
Nyomás és kötés • Alföldi Nyomda Zrt., 4027 Debrecen, Böszörményi út 6.
Felelős vezető • György Géza vezérigazgató
Terjesztés • Kossuth Kiadó Zrt., 1043 Budapest, Bocskai utca 26.